

Programmabegroting 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Begroting 2023 in één overzicht.....	5
Leeswijzer	6
<i>A. De beleidsbegroting</i>	9
<i>Deel 1: Programmabegroting</i>	9
00 Bestuur en ondersteuning	9
01 Veiligheid.....	18
02 Verkeer, vervoer en waterstaat	22
03 Economie.....	27
04 Onderwijs.....	31
05 Sport, cultuur en recreatie	36
06 Sociaal domein.....	43
07 Volksgezondheid en milieu	55
08 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	61
Beleidsindicatoren	70
Deel 2: Paragrafen.....	75
Paragraaf A Lokale heffingen.....	76
Paragraaf B Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	84
Paragraaf C Onderhoud Kapitaalgoederen	94
Paragraaf D Financiering	103
Paragraaf E Bedrijfsvoering.....	108
Paragraaf F Verbonden partijen.....	117
Paragraaf G Grondbeleid	129
Paragraaf H Horizontale verantwoording	139
Paragraaf I Specificatie baten/lasten gemeenteraad en griffie	143
<i>B. Financiële begroting</i>	144
1. Overzicht van de baten en lasten per taakveld	145
2. Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting	146
3. Geprognosticeerde balans.....	155
4. Berekening EMU-saldo	156
5. Investeringsplannen 2023 – 2026.....	157
<i>C. De Bijlagen</i>	158
Overzicht reserves en voorzieningen met toelichting	158
Toelichting mutaties reserves en voorzieningen	159
Kerngegevens	167

Voorwoord

Op maat en samen investeren in onze toekomst

In 2023 bestaat de gemeente Waalre 100 jaar! Een mijlpaal om te vieren en een moment om ons te bezinnen op de toekomst. Waar staat Waalre over tien, vijftig of nog eens honderd jaar?

Veel te bieden

We zijn een zelfbewuste, zelfstandige, groene gemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is. Inwoners zijn betrokken en weten wat er leeft en speelt. Op steenworp afstand ligt Eindhoven. De stad is goed bereikbaar met de fiets en de bus. We hebben onze inwoners en de regio veel te bieden. Denk aan de groene gebieden met kwalitatieve recreatieve routes voor fietsers, wandelaars en ruiters. In beekdalen en groen hebben we mogelijkheden voor de opvang en het vasthouden van water. Belangrijk om in te kunnen spelen op klimaatverandering. Wonen in een groene en gezonde omgeving met alle gemakken van de stad binnen handbereik. We zetten deze kwaliteiten blijvend in als zelfstandige gemeente en binnen de regionale samenwerking. In Eindhoven zijn allerlei aanvullende stedelijke voorzieningen zoals theaters, bioscopen, ziekenhuizen, voortgezet onderwijsinstellingen, sportvoorzieningen en een treinstation. Onze gemeente is vanwege deze centrale ligging en het groen zeer aantrekkelijk om te wonen.

Van provinciale regio naar stedelijke metropool

De dynamiek in onze regio is groot. We zijn als Brainport aangewezen als één van de drie Nederlandse mainports en vormen de tweede economie van Nederland. Een schaa sprong met een groei van 100.000 inwoners komt eraan. Met als gevolg een verdere groei van het bedrijfsleven, woningen en de bijbehorende voorzieningen. In de afgelopen jaren veranderden we van een meer provinciale regio naar een stedelijke metropool. De komende jaren blijven we ontwikkelen en groeien. In kennis en in aantal inwoners. Waalre staat, samen met andere gemeenten, aan de vooravond van vele uitdagingen die ook volop kansen bieden. In deze begroting houden we rekening met de lokale invulling hiervan en de daarmee samenhangende behoeften, de kansen voor onze gemeente. Afgezet tegen de regionale ontwikkelingen, onze bijdrage daarin en de financiële onzekerheden die op ons af komen.

Uitdagingen

Wat betekenen lokale, regionale, landelijke en zelfs wereldwijde ontwikkelingen voor ons dagelijks bestaan en voor Waalre als zelfstandige gemeente? Denk bijvoorbeeld aan de migratiestromen ten gevolge van oorlogen dichtbij en ver weg. De veranderende mondiale verhoudingen zorgen voor een hoge inflatie. Ook vraagt de wereldwijde klimaatverandering om acties van ons als overheid, onze inwoners en het bedrijfsleven. Er spelen vraagstukken op het gebied van water, biodiversiteit, duurzaamheid en andere aspecten van de energietransitie. En ook ten aanzien van vergrijzing en digitalisering. We gaan ook samen aan de slag met het vinden van oplossingen voor de stikstofcrisis. Herstel van het vertrouwen in de overheid blijft de komende jaren hierbij belangrijk. Als gemeente staan we voor de opgave om alle ontwikkelingen het hoofd te bieden met beperkte financiële en personele middelen.

Participatiekracht

We zijn net begonnen aan een nieuwe bestuursperiode en hebben met elkaar een ambitieus raadsprogramma vastgesteld. Er liggen grote uitdagingen op ons bord, vergezeld met mooie kansen. De kracht van onze samenleving is de komende jaren en meer dan ooit, bepalend voor de toekomst. We blijven dan ook investeren in de

regionale samenwerking en betrekken onze inwoners bij het bestuur om draagkracht en slagkracht te vergroten. Samenwerking op lokaal niveau vormt de basis voor een sterke positie in een snel groeiende regio. Dit doen we door te luisteren naar onze inwoners, informatie op te halen, of door co-creatie in te zetten binnen vooraf gestelde kaders van inwonersparticipatie. We nemen onze verantwoordelijkheid en leveren onze bijdrage lokaal én regionaal.

Om zelfstandig te blijven en krachtig voor de dag te komen is ook een gezonde bedrijfsvoering nodig met duurzaam financieel beleid. De gemeente Waalre wil een goede en aantrekkelijke werkgever zijn en talent aantrekken en vasthouden. Ontwikkelkansen voor medewerkers zijn belangrijk. Een goede balans tussen ambities en capaciteit zorgt voor een wendbare en flexibele organisatie. Bestuurders en medewerkers weten welke doelen en ambities belangrijk zijn voor Waalre. Ze kunnen zo proactief inspelen op ontwikkelingen. Dankzij alle kennis vanuit de samenleving weten bestuurders wat er speelt en belangrijk is. Ze kunnen op deze manier invulling geven aan hun rol binnen de stedelijke metropool, met oog voor lokale ontwikkelingen en kansen voor onze gemeente.

Samenwerking

Speerpunt voor de toekomst is om de samenwerking tussen de raad, het college en de inwoners op peil te houden en verder te brengen. We zetten hier samen de schouders onder en leveren inbreng voor lokale en regionale vraagstukken. We vragen als gemeente daarbij wat van onze inwoners en samenwerkingspartners. Zo kunnen we hen ook in de toekomst het nodige blijven bieden. Om financieel gezond te kunnen blijven is het hierbij nodig de lokale lasten te verhogen, waarbij we oog blijven houden voor de kwetsbaren. Hiermee houden we nu en de komende jaren rekening.

Uitgangspunt: duurzaam financieel gezond

In 2023 en 2026 zien we een flink financieel tekort op ons afkomen. Dat betekent voor 2023 een behoorlijke OZB verhoging. Voorzichtigheid is dus nodig bij het aangaan van nieuwe ambities en wensen. Vandaar dat we in deze begroting ruimte bieden om 'op maat' en daar waar echt nodig te investeren. Nu en in de volgende jaren. De komende jaren gaan we tevens benutten om de reservepositie van de gemeente verder te verbeteren.

Inwoners die het al moeilijk hebben komen we tegemoet door kwijtschelding of vrijstelling van belastingen. Daarbij bieden we ook mogelijkheden voor gespreide betaling en hulp bij investeringen om het energieverbruik te verlagen. Met betrekking tot zorg en ondersteuning blijven we voor continuïteit en kwaliteit gaan voor inwoners die dit (tijdelijk) nodig hebben. Mogelijke overschotten in komende jaren willen we onder andere storten in een reserve Sociaal domein en een reserve voor investeringen in de openbare ruimte. Op deze manier hebben we de komende jaren voldoende financiële middelen voor het opvangen van risico's in het sociaal domein en het verbeteren van onder andere de wegen en fietspaden op wijkniveau en tussen de wijken.

Voor u ligt ons voorstel voor de begroting 2023. We leggen hiermee een toekomstbestendig voorstel als basis voor de begrotingsbehandeling. Samenwerken en op maat een bijdrage leveren dragen bij aan een gezonde toekomst van de gemeente Waalre. Er zijn enorme uitdagingen en zeker ook kansen.

We nodigen u uit om met inwoners, ondernemers, samenwerkingspartners en ons de samenwerking voort te zetten in onze gemeente én in de regio!

Begroting 2023 in één overzicht

Baten: € 41.280.000

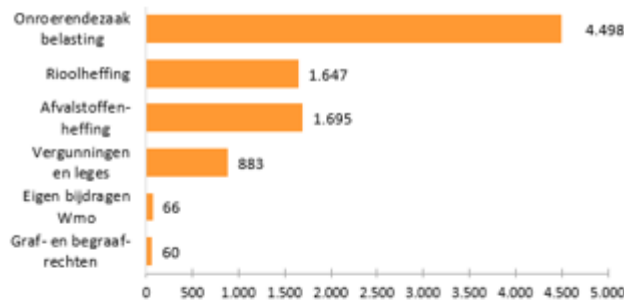
Van het Rijk

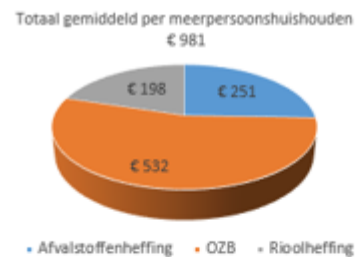
Overige inkomsten

Van de inwoners

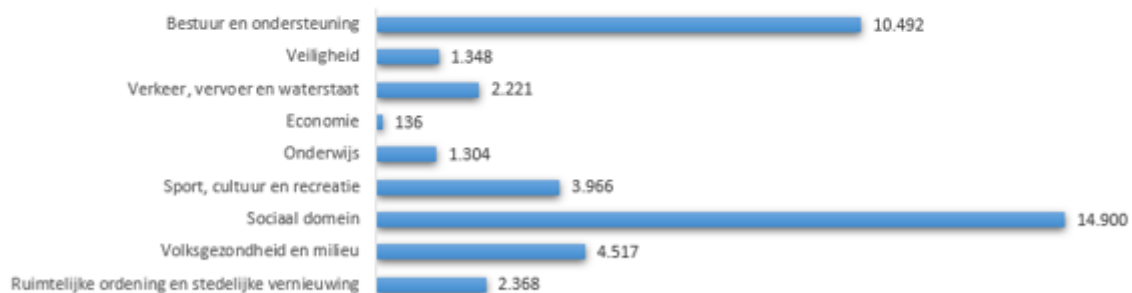

Lokale lasten

Lasten: € 41.252.000

Per programma (* € 1.000)

Overschot: € 28.000

Leeswijzer

De programmabegroting bestaat volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) uit de beleidsbegroting, de financiële begroting en de bijlagen. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen.

Programmaplan 2023

Conform begroting 2022 bestaat het programmaplan uit 9 programma's. In het programmaplan wordt antwoord gegeven op de vier W-vragen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we daarvoor doen?', 'Wat mag het kosten?' en 'Wat is de impact voor onze inwoners?'. Elk programma is onderverdeeld in één of meerdere taakvelden. Bij de nummering kan het voorkomen dat dit niet netjes doorloopt omdat wij de landelijk gebruikte nummers gebruiken. Nummers zoals "0.63 Parkeerbelasting" en "2.3 recreatieve havens" worden door ons niet gebruikt en ontbreken daarom. Bij het beschrijven van de opdrachten in deze begroting 2023 is als basis het Raadsprogramma 2023-2026 gebruikt. De kern van beschrijving van de opdrachten is dat we één op één de relatie kunnen leggen tussen "wat willen we bereiken" in de begroting 2023 en "wat hebben we bereikt" in de jaarrekening 2023. Naast deze programmabegroting 2023 volgt er ook een Uitvoeringsprogramma 2022 – 2026. Hierin geeft het college de uitwerking aan het Raadsprogramma. Dit Uitvoeringsprogramma ontvangt u separaat.

Doorberekening salariskosten en overhead

Salariskosten die direct aan een taakveld kunnen worden toegerekend zijn opgenomen in de lasten bij het betreffende taakveld. Salariskosten overhead worden volledig toegerekend aan het taakveld 0.4 overhead. Naast de salariskosten overhead worden ook de materiële kosten overhead aan taakveld 0.4 toegerekend. Een eventueel te verklaren verschil tussen begroting en jaarrekening betreft dan een verschil in uitgaven of inkomsten. Daar waar het nodig is, voor de berekening van kostendekkende tarieven (grondexploitatie, afval en riool), worden overheadkosten incidenteel nog wel toegerekend aan de betreffende taakvelden.

Paragrafen

De paragrafen geven conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeente en provincies (BBV) een dwarsdoorsnede van de programmabegroting ten aanzien van een aantal bedrijfsvoeringsaspecten gerelateerd aan financiën.

De paragraaf A. Lokale heffingen bevat geraamde inkomsten uit lokale heffingen, beleid ten aanzien van lokale heffingen, inzicht in kostendekkendheid van de tarieven voor riool- en afvalstoffenheffing, duiding van de lokale lastendruk en inzicht in het kwijtscheldingsbeleid.

In paragraaf B. Weerstandsvermogen en Risicobeheersing wordt inzicht verschaft in de financiële risico's die Waalre loopt, de benodigde weerstandscapaciteit om deze risico's af te dekken en het beschikbare weerstandsvermogen. Conform de eis vanuit Provincie en

accountant is het weerstandsvermogen beoordeeld met een norm. Daarnaast wordt de financiële positie van Waalre geduid met behulp van 5 verplichte financiële kengetallen.

De paragraaf onderhoud C. Onderhoud kapitaalgoederen gaat in op het beleid en benodigde middelen voor onderhoud van o.a. wegen, riolering, openbaar groen en gebouwen.

In de paragraaf D. Financiering wordt inzicht gegeven in de kaders voor de financiering van de activiteiten van de gemeente. Er wordt onder andere ingegaan op Waalres rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de eventuele investeringsbehoefte.

De paragraaf E. Bedrijfsvoering geeft de stand van zaken en ambities weer op het gebied van huisvesting, personeel en organisatie, communicatie, financiën en control en andere bedrijfsvoerings en dienstverlenings aspecten.

De paragraaf F. Verbonden partijen maakt inzichtelijk in welke partijen Waalre een bestuurlijk en/of een financieel belang heeft, wat het doel hiervan is, wat de financiële positie is van de partijen waar Waalre een belang in heeft, welk risico Waalre loopt en hoe dit risico is afgedekt.

De paragraaf G. Grondbeleid geeft inzicht in de actuele stand van zaken van het grondbeleid en de grondexploitaties.

In paragraaf H. Horizontale verantwoording komen de ontwikkelingen aan bod op het gebied van horizontale verantwoording en interbestuurlijk toezicht.

Paragraaf I tot slot geeft inzicht in de raming van baten en lasten voor gemeenteraad, raadsgriffie, accountantsdiensten en rekenkamercommissie. Deze paragraaf is nieuw ingevoegd op verzoek van de gemeenteraad.

Financiële begroting

De financiële begroting bestaat, conform BBV, uit een overzicht van baten en lasten, de meerjarenramingen, een uiteenzetting van de financiële positie (o.a. een overzicht van de structurele begroting en incidentele baten en lasten), een berekening van het EMU-saldo en een geprognostiseerde balans.

In dit begrotingsonderdeel zijn de totaalcijfers van de lasten en baten van de thema's gerecapituleerd, inclusief de meerjarenramingen in duizenden euro's. Volgens de voorschriften dient afzonderlijk te worden aangegeven welke bedragen aan de reserves worden toegevoegd c.q. onttrokken. Om deze reden wordt eerst het saldo vóór bestemming weergegeven, vervolgens de resultaatbestemming zelf (toevoegingen/onttrekkingen reserves) en daarna het saldo na bestemming.

Financiële positie

In het overzicht financiële positie wordt onder meer ingegaan op de financiële gevolgen van nieuw opgenomen beleid, de financiering 2023-2026, het verloop van de reserves/voorzieningen en de ontwikkeling van de meerjarenramingen.

Investeringsplan 2023-2026

In de begroting worden jaarlijks middelen opgenomen voor nieuw beleid in de vorm van investeringen en beleidsintensivering. In een afzonderlijk onderdeel is het investeringsplan met de hieruit voortvloeiende (kapitaal)lasten opgenomen.

Overzicht reserves en voorzieningen

In de bijlagen bij deze begroting is een overzicht van de diverse reserves en voorzieningen met toelichting opgenomen om uw raad inzicht te verschaffen in de reservepositie van de gemeente.

Beleidsindicatoren

In deze begroting zijn de verplichte beleidsindicatoren opgenomen. Periodiek leveren landelijke bronhouders van deze indicatoren de meest recente informatie aan via Waarstaatjegemeente.nl zodat gemeenten deze kunnen verwerken in de programmabegroting en jaarrekening. In deze begroting 2023 zijn de cijfers van medio 2022 gebruikt. We merken op dat een aantal indicatoren niet recent door de bronhouder zijn geactualiseerd, waardoor deze indicatoren niet gevuld zijn. Indicatoren zijn vaak pas interessant wanneer de ontwikkeling wordt beschouwd over de tijd. Daarom zijn ook de gegevens uit de begroting 2021 en 2022 (cijfers medio 2020 en medio 2021) opgenomen.

A. De beleidsbegroting

Deel 1: Programmabegroting

00 Bestuur en ondersteuning

0.1 Bestuur

Dit thema gaat over de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, de griffie en de bestuurlijke samenwerking. Ook gaat het om de ondersteuning die de gemeenteraad krijgt van de rekenkamercommissie.

Wij willen dat Waalre zelfstandig is en blijft. Daarom moeten we samenwerken om deze zelfstandigheid en kwaliteiten te behouden. Dit doen we met onze inwoners, het gemeentebestuur en de regio. In deze samenwerkingen moeten we soms iets van onze autonomie opgeven. We kunnen de huidige grote opgaven waarvoor we staan op gebied van klimaat, energie en schaa sprong niet alleen oplossen. Daarom zetten we in op een verdere ontwikkeling van inwonersparticipatie en regionale samenwerking. We zijn ons ervan bewust dat de kosten voor de baten uitgaan in samenwerkingen.

De bestuursvorm die Waalre heeft gekozen, is die van netwerkgemeente. Onze uitdaging is onze dienstverlening en lokale democratie in die netwerkgemeente goed te organiseren.

Om die uitdaging aan te (blijven) kunnen, zijn wij actief bezig met de veranderende rol van de overheid. Dit betekent dat we de invulling van de bestuurlijke rollen opnieuw bekijken en nagaan wat dit betekent voor de bestuurlijke organisatie. Voor de ambtelijke organisatie staan daarbij samenwerking, netwerken, flexibiliteit, talentontwikkeling, en vernieuwende werkmethoden centraal. In Waalre kiezen we voor een overheid die vóór en ván de inwoners is. Samenwerking is daarbij het sleutelwoord. Deze samenwerking ontwikkelt zich langs twee sporen: burgerparticipatie en regionale samenwerking. De gemeente stimuleert en maakt gebruik van de kennis en de kracht die in de samenleving aanwezig is om dingen zelf te organiseren. We willen 'buiten' naar 'binnen' halen en werken vanuit "de bedoeling".

Wat willen we bereiken?

We blijven een zelfstandige gemeente. We leggen taken en verantwoordelijkheden daar neer waar ze het meeste voordeel voor onze inwoners opleveren. Soms doen we dit samen met de inwoners, soms zelf en soms samen met andere overheden, maatschappelijke partners en/of het bedrijfsleven. We werken steeds meer samen omdat de opgaven daarom vragen (complexer en meer integraal) en we zo over meer kennis en expertise kunnen beschikken. Een andere ontwikkeling die we zien, is dat steeds meer zaken door inwoners zelf worden opgepakt en de overheid zich terugtrekt. Deze beweging ondersteunen we als overheid. Daarbij moeten we wat we doen en kunnen doen, beter aanpassen aan wat onze inwoners willen. We moeten naast elkaar staan en in goed evenwicht en met respect voor elkaar samen de uitdagingen aangaan.

Voor de raad vraagt dit meer dan vroeger om het stellen van heldere kaders. Hierdoor kan de raad zijn controlerende taak goed uitvoeren en het debat op hoofdlijnen voeren. De besluitvorming van de raad biedt ruimte aan (organisaties van) inwoners om invloed te hebben op de plannen van de gemeente. De raad geeft met de kaders het college

opdracht om zaken voor te bereiden en uit te voeren. En het college zorgt dat de raad op de hoogte blijft van de uitvoering. Raad, college en ambtelijke organisatie vullen elkaar aan bij het opstellen en uitvoeren van beleid. Waar mogelijk, proberen we zo min mogelijk extra regels (beleid) te maken.

Wat gaan we ervoor doen?

Periode 2023-2026

- Taken en verantwoordelijkheden zijn daar neergelegd waar ze het meeste voordeel voor onze inwoners opleveren. We luisteren hierbij goed naar onze inwoners.
- Inwonersparticipatie heeft een zeer belangrijke rol in de beleidsvorming en uitvoering.
- De gemeenteraad heeft zaken overgelaten aan inwoners, "maatschappelijk middenveld" en samenwerkingsverbanden.
- De gemeenteraad is gegroeid als een raad die nog meer vanuit dialoog en respect met elkaar praat, de inwoners daarbij betreft en kritisch naar zichzelf kijkt.
- Het college heeft samen met de raad, in een vroeg stadium, bepaald welke onderwerpen zich lenen voor een open en interactief proces.
- Het college heeft voorstellen aan de raad voorgelegd die keuzes bevatten of waarin keuzes uitgelegd worden.
- De bestuurskracht van Waalre is versterkt in lijn met de actualisatie van de notitie De Kracht van Waalre.

Jaar 2023

- In 2023 hebben we een onderzoek uitgevoerd naar de huidige knelpunten en wensen met betrekking tot de vergaderstructuur van de gemeenteraad. Er is bepaald welke vergaderstructuur voor de toekomst past bij het functioneren van de gemeenteraad.
- De rol van de auditcommissie is versterkt.
- Inwonersparticipatie blijft een zeer belangrijke rol in Waalre in de beleidsvorming en -uitvoering hebben. Het palet van werkwijzen en instrumenten met betrekking tot participatie is geactualiseerd en verder op elkaar afgestemd.
- De actualisatie van de notitie De Kracht van Waalre is afgerond.
- De gemeenteraad is gegroeid als een raad die nog meer vanuit dialoog en respect met elkaar praat, de inwoners daarbij betreft en kritisch naar zichzelf kijkt.
- Het college heeft samen met de raad, in een vroeg stadium, bepaald welke onderwerpen zich lenen voor een open en interactief proces.
- Om goede ambtelijke ondersteuning voor het college en de raad in te richten, hebben we geïnvesteerd in onze eigen organisatie in tijd en geld. Zo hebben wij als raad onze kaderstellende en controlerende rol uitgevoerd en heeft het college zijn voorbereidende en uitvoerende rol op kwalitatieve wijze ingevuld.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Ons uitgangspunt is steeds de (kwaliteit van) de leefwereld van onze inwoners, bedrijven en instellingen. Als het nodig is wegen we individuele belangen en collectieve belangen tegen elkaar af.

De gemeente Waalre (raad, college en organisatie) wil een betrouwbare partner zijn. Iedereen in Waalre mag erop vertrouwen dat de gemeente in overleg en samen met alle betrokkenen de juiste dingen oppakt en realiseert. Vertrekpunt bij de beoordeling van initiatieven van inwoners, bedrijven en instellingen is "ja, mits". We kijken daarbij ook naar de eigen mogelijkheden, creativiteit en verantwoordelijkheid van inwoners. Als

inwoners weten wat we doen en weten waarom we het doen, kan dit bijdragen aan meer begrip en waardering voor de gemeente Waalre.

Rekenkamercommissie

Wat willen we bereiken?

Onafhankelijk onderzoek naar het beleid van de gemeente en het werk van het gemeentebestuur. De rekenkamercommissie ondersteunt daarmee de Waalrese gemeenteraad bij zijn controlerende taak.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

De rekenkamercommissie heeft 1 of 2 onderzoeken per jaar uitgevoerd met de volgende vragen:

- Heeft het gemeentebestuur (college en raad) bereikt wat ze wilde bereiken?
- Heeft het gemeentebestuur gedaan wat het zou doen?
- Heeft dit gekost wat het mocht kosten en zijn daarbij de (vastgelegde) regels en afspraken nageleefd?

Jaar 2023

- We hebben de resultaten van de onderzoeken 'Doorwerking en Rode draden' en 'Klooster' besproken en de aanbevelingen opgevolgd.
- In overleg met de Rekenkamercommissie hebben we geïnventariseerd welke onderwerpen/dossiers zij in deze bestuursperiode willen onderzoeken.
- De Rekenkamercommissie heeft minimaal 1 onderzoek gedaan

Wat is de impact voor onze inwoners?

De aanbevelingen die uit de onderzoeken van de rekenkamercommissie komen zijn verbeterpunten voor de organisatie, het college of de raad. Het uitvoeren van deze verbeterpunten kan bijdragen aan de kwaliteit van de organisatie, van de dienstverlening en van het bestuur.

Bestuurlijke samenwerking

Wat willen we bereiken?

We leggen taken en verantwoordelijkheden daar neer waar ze de grootste kwaliteit voor onze inwoners opleveren. Dat betekent dat we een aantal taken beter in een (regionaal) samenwerkingsverband kunnen uitvoeren. Hier worden goede resultaten behaald.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De vertegenwoordigers van de gemeente Waalre hebben zich betrouwbare samenwerkingspartners in de regio getoond. Ze hebben positief bijgedragen aan de samen behaalde resultaten. Niet alleen voor Waalre, maar ook voor de (sub)regio als geheel.

- Indien nodig vervullen we ook een trekkersrol. We zetten in op kwalitatieve en actieve participatie in regio overleggen. We bieden onze bestuurders waar nodig aan in een trekkersrol.
- We blijven regionale samenwerkingen goed monitoren en wegen onze uitgaven af tegen de voordelen. We gaan in gesprek met elkaar wanneer er een nieuwe samenwerking ontstaat of wanneer er veranderingen zijn in de organisatie of financiering van samenwerkingen. Mogelijke onderwerpen van gesprek zijn daarbij het doel van de samenwerking, de intensivering van de ambtelijke ondersteuning, onze autonomie en de uitgaven en voordelen van de samenwerking.

Jaar 2023

- In 2023 hebben we in SGE en MRE verband een trekkersrol voor onze rekening genomen.
- In 2023 hebben we zowel in SGE als in MRE gebied nieuwe samenwerkingsafspraken vastgelegd voor de periode 2023 – 2026.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het directe gevolg voor onze inwoners zal per samenwerkingsverband verschillen. In het algemeen kunnen we zeggen dat de regionale samenwerking ervoor zorgt dat de gemeente dienstverlening en voorzieningen van hoog niveau kan blijven voor onze inwoners. Door deze samenwerking kunnen we grote (gemeente overstijgende) thema's uitvoeren, die we alleen niet kunnen uitvoeren. Verder profiteren onze inwoners van een sterke regio, goed bereikbaar, met een goed woon- en werkklimaat met veel voorzieningen van hoge kwaliteit.

0.2 Burgerzaken

Wat willen we bereiken?

Het uitvoeren van de wettelijke taken voor het verstrekken van paspoorten en rijbewijzen, het bijhouden van het bevolkingsregister, straatnaamgeving, burgerschap en het lokaal organiseren van verkiezingen en referenda.

- De algemeen bekende taken van de gemeente blijven bepalend voor het beeld van onze dienstverlening aan onze inwoners.
- Betrouwbare en kwaliteitsvolle dienstverlening op het gebied van burgerzaken die steeds aansluit bij de wensen van onze klanten.
- Waalre is een aantrekkelijke gemeente voor huwelijksvoltrekkingen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De dienstverlening is afgestemd op de verschillende doelgroepen. Daarbij is er veel ruimte voor persoonlijk contact in het Huis van Waalre.
- De kwaliteit van persoons- en adresgegevens voldoet aan alle eisen.

Jaar 2023

- Verbreding van de kennis van medewerkers. Door de toenemende digitalisering is de dienstverlening anders ingericht. Dit betekent dat er meer kwaliteit aan de achterkant

wordt geboden, zoals bijvoorbeeld meer inhoudelijke controle op identiteits- en adresfraude.

- De aanbevelingen van de zelfevaluatie BRP en reisdocumenten worden opgevolgd in 2023
- De digitale dienstverlening van de burgerzakenproducten is verder uitgebreid en verbeterd. Meer producten worden via E-diensten aangeboden. Hierbij wordt aansluiting gezocht met zaakgericht werken.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Met de uitbreiding van de digitale dienstverlening kunnen onze inwoners overal en met ieder apparaat 24/7 zaken doen met de gemeente. Deze zaken betreffen onder andere aangifte van geboorte, overlijden, verhuizing, doorgeven vermissing reisdocument, aanvragen uittreksels BRP en burgerlijke stand. Omdat de verwerking van deze zaken volledig automatisch verloopt, ontstaat meer ruimte voor maatwerk. En dus meer ruimte voor inwoners die behoefte hebben aan persoonlijk contact in het Huis van Waalre.
- De verbetering van de adreskwaliteiten zorgt voor vermindering van de kans op fraude met betrekking tot uitkeringen en "spookinschrijvingen".

0.7 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds

Gemeenten worden door middel van circulaire drie keer per jaar (mei, september en december) geïnformeerd over de ontwikkeling van het totale fonds.

In onderstaande tabel zijn de bedragen voor de algemene uitkering weergegeven.

(x € 1.000)

	2023	2024	2025	2026
Algemene uitkering				
mei-circulaire 2022	26.313	27.033	27.419	25.308
raming korting herijking 2026				-263
totaal	26.313	27.033	27.419	25.045

In de meicirculaire 2022 is een nieuwe raming opgenomen voor de jaren vanaf 2022, berekend conform de systematiek zoals deze is vastgesteld in het Coalitieakkoord Rutte IV. Voor 2022 tot en met 2025 wordt uitgegaan van de bestaande trap op-trap af systematiek. Vanaf 2026 is er alleen een loon- en prijsstijging meegenomen. Als gevolg hiervan is er voor alle jaren tot en met 2025 sprake van een jaar-op-jaar opwaartse bijstelling van de algemene uitkering. Ten opzichte van 2025 is er dus in 2026 sprake van een neerwaartse bijstelling (ravijnjaar).

De herijking van het gemeentefonds wordt ingevoerd per 1-1-2023. Deze herijking levert in deze meicirculaire voor Waalre een groter nadeel op dan waarvan op basis van eerder verstrekte gegevens kon worden uitgegaan. De herijking (lagere uitkering voor Waalre)

wordt geleidelijk ingevoerd. Voor Waalre is dat in 2023 een nadeel van € 7,50 per inwoner, in 2024 volgt een extra korting van € 15 per inwoner en voor 2025 weer € 15 per inwoner. Deze bedragen werken structureel door in de daaropvolgende jaren. Deze korting is verwerkt in de bedragen in bovenstaande tabel. Voor het jaar 2026 is door het Rijk nog geen verdere korting van € 15 per inwoner doorgevoerd. Er wordt door het Rijk nog geen uitspraak gedaan of dit nog gaat gebeuren. Wij gaan hier vanuit het voorzichtigheidsbeginsel uit van een verdere oloop van de korting van € 15 per inwoner.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten bestuur en ondersteuning						
0.1 Bestuur	1.700	1.961	2.054	2.058	2.076	2.093
0.2 Burgerzaken	461	424	436	512	505	498
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	41	21	21	21	21	21
0.4 Overhead	5.066	6.563	7.231	6.850	6.849	6.830
0.5 Treasury	29	11	10	10	9	8
0.61 OZB woningen	4	-	-	-	-	-
0.62 OZB niet-woningen	-	-	-	-	-	-
0.64 Belastingen overig	346	234	241	241	241	241
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	-	-	-	-	-
0.8 Overige baten en lasten	195	435	290	480	670	760
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-	-	-	-	-	-
0.10 Mutaties reserves	1.341	380	209	984	1.584	84
Totaal uitgaven bestuur en ondersteuning	9.183	10.029	10.492	11.156	11.955	10.535
Baten bestuur en ondersteuning						
0.1 Bestuur	175	10	10	10	10	10
0.2 Burgerzaken	245	183	178	316	303	297
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	108	51	51	51	51	51
0.4 Overhead	170	65	69	69	69	69
0.5 Treasury	33	30	29	29	29	29
0.61 OZB woningen	3.165	3.258	3.679	4.184	4.752	5.391
0.62 OZB niet-woningen	698	714	819	924	1.042	1.174
0.64 Belastingen overig	2	2	3	3	3	3
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	22.770	24.100	26.313	27.034	27.419	25.045
0.8 Overige baten en lasten	44	-	-	-	-	-
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-	-	-	-	-	-
0.10 Mutaties reserves	1.168	1.790	550	428	334	245
0.11 Resultaat van baten en lasten						
Totaal inkomsten bestuur en ondersteuning	28.578	30.203	31.701	33.048	34.012	32.314
saldo bestuur en ondersteuning	-19.395	-20.174	-21.209	-21.892	-22.057	-21.779

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

0.1 Bestuur (nadeel € 93.000)

- Voordeel door lagere rentetoekening in de voorziening pensioenen voor de wethouders van € 2.000
- Voordeel door lagere rentetoekening in de voorziening personele verplichtingen van € 2.000
- Indexering gemeentelijke bijdrage MRE € 18.000
- Nadeel door toename taken die worden opgepakt via SGE € 5.000
- Nadeel door hoger aantal dagen ondersteuning door Bizob € 25.000
- Voordeel op budget invoering Wet Open Overheid (WOO) € 11.000

- Nadeel op salariskosten bestuur door indexering € 14.000
- Nadeel op salariskosten raadsleden door indexering € 16.000
- Nadeel op salariskosten griffie door indexering € 8.000
- Nadeel op kosten accountantscontrole en ondersteuning rechtmatigheidsverantwoording € 10.000
- Nadeel door hogere kosten voor vernieuwing intranet € 15.000
- Nadeel hogere uitgaven representatie bestuur (indexering) € 5.000
- Nadeel burgerpeiling 2023 (eens in de drie jaar) € 7.000
- Voordeel door stopzetten buitenlandse betrekkingen € 5.000

Toelichting meerjarenramingen:

- Budget burgerpeiling is om de drie jaar € 7.000 (2023 en 2026)
- Structureel budget vernieuwing intranet bedraagt € 5.000 (in 2023 implementatiekosten extra € 10.000)
- Vanaf 2025 jaarlijks € 5.000 extra geraamd voor taken die opgepakt worden via SGE
- Nadeel door invoering Wet Open Overheid loopt op van € 83.000 in 2023 naar € 117.000 in 2026 (wordt gedekt door extra inkomsten in meicirculaire)

0.2 burgerzaken (nadeel € 17.000)

- Nadeel salariskosten door indexering € 25.000
- Lagere kosten verkiezingen i.v.m. extra covid kosten in 2022 van € 8.000

Toelichting meerjarenramingen:

- In 2022 en 2023 worden fors minder inkomsten geraamd uit afgifte van reisdocumenten en rijbewijzen. In 2024 en 2025 zijn deze inkomsten fors hoger op basis van de verwachte aantallen

0.3 beheer overige gebouwen en gronden (nadeel € 0)

- Geen verschillen

0.4 overhead (nadeel € 664.000)

- Budget frictiekosten arbeidsmarkt 2022: 420.000 en 2023: 300.000; voordeel 120.000
- Hogere kosten (reiskosten) woon-werk personeel € 15.000
- Hosten voor uitbesteden salarisadministratie € 20.000
- Lagere kosten voor het inrichten van thuiswerkplekken € 70.000
- Overige personeelskosten (o.a. verzekeringen) stijgen met € 30.000
- Hogere kosten voor groot onderhoud Huis van Waalre € 7.000
- Hogere kosten voor advertenties voor vacatures € 5.000
- Hogere kosten voor representatiekosten bestuur van € 5.000
- Vernieuwing van het intranet kost in 2023 € 15.000
- Stijging van de salariskosten overhead door stijging van de salariskosten door CAO aanpassingen, en aanpassingen personeelsbestand met coördinatoren € 755.000

Toelichting meerjarenramingen:

- Het budget voor frictiekosten arbeidsmarkt van € 300.000 in 2023 is er niet in 2024
- De kosten krediet 100 jaar Waalre 2023 is 100.000, voor 2024 is er € 10.000

0.5 treasury (nadeel € 0)

- Geen verschillen

Toelichting meerjarenramingen:

- Verdere daling van rentelasten door geleidelijke aflossing van langlopende leningen

0.61 ozb woningen (voordeel € 421.000)

- Verschillen door areaaluitbreiding en stijging van tarieven met 10% na de jaarlijkse indexering van de tarieven (zie paragraaf A lokale heffingen)

Toelichting meerjarenramingen:

- Verschillen door areaaluitbreiding en stijging van tarieven met 10% na de jaarlijkse indexering van de tarieven (zie paragraaf A lokale heffingen)

0.62 ozb niet-woningen (voordeel € 105.000)

- Verschillen door areaaluitbreiding en stijging van tarieven met 10% na de jaarlijkse indexering van de tarieven (zie paragraaf A lokale heffingen)

Toelichting meerjarenramingen:

- Verschillen door areaaluitbreiding en stijging van tarieven met 10% na de jaarlijkse indexering van de tarieven (zie paragraaf A lokale heffingen)

0.64 belastingen overige (nadeel € 6.000)

- Stijging van de salariskosten en van de taxatiekosten door indexeringen

0.7 algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds (voordeel € 2.213.000)

- Door aanpassingen van aantallen, de bedragen per eenheden en de stijging van het accres stijgt het gemeentefonds in 2023 volgens de meicirculaire

Toelichting meerjarenramingen:

- Door aanpassingen van aantallen, de bedragen per eenheden en een stijging van het accres verandert het gemeentefonds in de jaren 2024 t/m 2026 volgens de meicirculaire
- In 2026 is de volgende tranche van de herijking van het gemeentefonds van 263.000 opgenomen

0.8 overige baten en lasten (voordeel € 145.000)

- Het voordeel 2023 t.o.v. 2022 is het saldo van: de begroting 2022, de 1^e tot en met de 4^e Turap 2022, de reservering van de Coronagelden 2022 en het opnemen van structureel 100.000 voor nieuw beleid i.r.t. het raadsprogramma in 2023

Toelichting meerjarenramingen:

- jaarlijks wordt er weer een nieuwe post eenmalig onvoorzien begroot van € 100.000 en € 90.000 structureel
- In de meerjarenbegroting is voor 2023, 2024 en 2025 elk jaar structureel een bedrag van 100.000 voor nieuw beleid irt het raadsprogramma opgenomen

0.10 mutaties reserves (nadeel € 1.069.000)

- Storting reserve onderhoud en beheer openbare ruimte is € 70.000 lager geraamd dan in 2022 (voordeel) door afname van de jaarlijkse kapitaallasten van krediet wegenbeheersplan
- Storting reserve riolering is € 148.000 lager geraamd dan in 2022 doordat de kosten in 2023 hoger zijn dan afgelopen jaren
- De storting in de reserves t.l.v. de exploitatie is in 2023 48.000 lager dan in 2022. In 2022 is een aantal eenmalige investeringen gedekt uit de reserves en in 2023 veel minder. De bijdrage uit de reserves aan de exploitatie is in 2022 hoger dan in 2023, € 1.322.000 nadeel voor de exploitatie, maar gunstig voor onze reservepositie
- In 2023 wordt er € 100.000 gestort in de reserve sociaal domein voor het opvangen van incidentele nadelen

Toelichting meerjarenramingen:

Mutaties in de storting en onttrekking aan/uit reserves ten gunste/laste van de exploitatie door afbouw/opbouw van reserves, afloop dekking kapitaallasten en dekking eenmalige lasten uit reserves.

01 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Wij willen dat elke inwoner veilig kan wonen en zich veilig voelt in de woonomgeving. We pakken dit preventief aan door de inzet van buurtnetwerken, voorlichting op diverse veiligheidsthema's en vroegsignalering in netwerkverband met interne en externe partners (o.a. boa's, CMD, PlusTeam, wijkagenten, woningcorporaties, wijk-GGD, huisartsen). Daarmee spelen we in op de trends en ontwikkelingen die in Waalre spelen. We behouden de integrale aanpak zorg en veiligheid die de afgelopen jaren zijn meerwaarde heeft laten zien en versterken deze verder.

Daarnaast pakken we aantastingen en bedreigingen aan met het bestuurlijk instrumentarium (o.a. Wet Damocles, last onder dwangsom, gebiedsverbod). Van belang hierbij is het gebruik van zowel het bestuursrecht en strafrecht.

De aanpak van ondermijnende criminaliteit en de aanpak van cybercrime heeft hoge prioriteit. Bij beide geldt dat bewustzijn cruciaal is: "je ziet het pas als je het door hebt". Dit betekent dat de ambtelijke organisatie verder moet ontwikkelen op dit gebied zodat signalen tijdig worden herkend en worden opgepakt. We zetten in op het verhogen van het bewustzijn van inwoners van deze signalen met als doel slachtofferschap te voorkomen.

1.1 Crisisbeheersing en brandweer.

De organisatie van de brandweezorg gaat over het treffen van maatregelen om brand te voorkomen en te beperken door controles uit te voeren en het geven van voorlichting en advisering. Het gaat ook over de uitvoering van de brandweezorg zelf. Voor de rampenbestrijding is een regionale crisisorganisatie ingericht. Hierin is alle kennis aanwezig die nodig is. Ook is er een lokale crisisorganisatie ingericht. De gemeenten uit de regio (verantwoordelijk voor Bevolkingszorg) werken hierin vanuit verschillende vakgebieden met de hulpdiensten samen. Onze organisatie moet om goed mee te kunnen doen ook beschikken over goed getrainde medewerkers die bij grote rampen en crises direct mee kunnen inspringen.

1.2 Openbare orde en veiligheid

Op het gebied van veiligheid wordt intensief samengewerkt met de Integraal Veiligheidscoördinatoren van de Kempengemeenten. Ook wordt er samengewerkt met partners als politie, OM, belastingdienst, Veiligheidsregio, Zorg- en Veiligheidshuis, het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) en de woningcorporaties.

Het Integraal Veiligheidsplan kent in ieder geval de volgende doelstellingen voor basisteam de Kempen:

- Een verdere afname van de criminaliteit.
- Een toename van het veiligheidsgevoel.
- Het verankeren van veiligheid in de kernen, wijken en buurten.
- Het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, incidenten en verstoringen van de openbare orde.

Daarbij is bijzondere aandacht voor de volgende thema's:

- High Impact Crimes (woninginbraken, straatroven, overvallen).

- Ondernijning en georganiseerde criminaliteit (vrijplaatsen, buitengebied, mensenhandel/ arbeidsuitbuiting, drugs, weerbaarheid).
- Verbinding zorg en veiligheid (personen met overlastgevend en /of verward gedrag; jeugd in relatie tot overlast, criminaliteit en middelen gebruik; polarisatie, radicalisering en maatschappelijke onrust).
- Fysieke veiligheid (brandveiligheid en crisisbeheersing).
- Cybercrime en cybersecurity.
- De basis van het KIT (Kempen Interventieteam) is verstevigd en er is een besluit genomen over een uitbreiding van dit team. Hiermee is er een sterke aanpak van ondernijning op basisteamniveau. Kempenbrede handhavingsacties met het KIT, , realiseren dat we ondernijning en illegale praktijken in de regio slagvaardiger aanpakken.
- Het soort actuele maatschappelijke problemen dat zich momenteel voordoet vraagt om steeds meer verbinding tussen zorg en veiligheid. Steeds vaker gaat complexe casuïstiek samen met overlast en/of (gevoelens van) onveiligheid. Soms leidt het zelfs tot echt onveilige situaties voor de omgeving. In dat geval zijn collega's van veiligheid hierbij betrokken en bepalen zij het proces en de aanpak.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een besluit genomen over het toevoegen van de thema's 'jeugd' en 'maatschappelijke onrust' aan de aandachtspunten in het integraal veiligheidsplan van de acht Kempengemeenten.
- High impact crime: We investeren in beperking van de slachtofferkans, vergroting van de pakkans van daders en verhoging aangiftebereidheid onder slachtoffers. Actief bevorderen van buurtapps is van grote waarde.
- Ondernijning en georganiseerde criminaliteit: de gezamenlijke aanpak is aangestuurd door het basisteam onder leiding van de programmaleider ondernijning.
- Bestuursrechtelijke handhaving is standaard onderdeel van de werkwijze van het Kempen Interventie Team.
- We hebben voldaan aan de minimale eisen van het programma 'norm weerbare overheid'.
- De weerbaarheid van kwetsbare doelgroepen en sectoren is vergroot. Denk aan de ondersteuning van de agrarische sector als het om de verhuur van leegstaande gebouwen gaat of aan mensen in een kwetsbare positie
- Verbinding zorg en veiligheid: er is geïnvesteerd in een sluitende zorg- en veiligheidsketen. Er is vooral aandacht voor preventie, vroegsignalering en inrichting van procesregie bij complexe casuïstiek.
- Problematische jeugdgroepen en jeugdcriminaliteit worden aangepakt door een juiste combinatie van maatregelen op het gebied van zorg en straf.
- Fysieke veiligheid: Kwetsbare doelgroepen worden bewust gemaakt van de risico's bij brand.
- Er is een besluit genomen over het beschikbaar stellen van budget om op gedegen wijze vorm te geven aan de interne crisisorganisatie die op haar taak is toegerust.
- Cybercrime en cybersecurity: de weerbaarheid van onze medewerkers, inwoners en ondernemers in het digitale domein is vergroot.

Jaar 2023

- Inwoners worden bewust gemaakt van de risico's die zij lopen om slachtoffer te worden van ondernijnende en digitale criminaliteit. Ze krijgen voorlichting over de

maatregelen die ze zelf kunnen nemen om de kans hierop te verkleinen. Met als doel dat de criminaliteitscijfers zullen dalen en het gevoel van veiligheid wordt vergroot.

- De organisatie is aantoonbaar voorbereid op cyberaanvallen, o.a. doordat signalen snel worden herkend en er een handelingsperspectief is bij een incident.
- Medewerkers worden getraind, waardoor de wijze waarop de organisatie omgaat met informatieveiligheid is geborgd.
- Medewerkers van de gemeente zijn getraind om signalen van mensenhandel en ondermijning te herkennen en weten hoe ze hiermee om moeten gaan;
- Er is een nieuwe integraal veiligheidsplan 2023-2026 voor de acht aangesloten gemeenten van basisteam De Kempen. Er is aansluitend een (regionaal) uitvoeringsplan vastgesteld.
- Er is een besluit genomen over bijzondere aandacht voor de doelgroep jeugd in het integraal veiligheidsplan 2023-2026.
- Er is een uitvoeringsplan vastgesteld voortvloeiend uit het integraal veiligheidsplan 2023-2026.
- De Aanpak Voorkomen Escalatie (AVE) is vastgesteld.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners weten de gemeente te vinden voor vragen op het gebied van fijn en veilig wonen.
- Inwoners zijn bereid om o.a. bij de gemeente melding te maken van onveilige en verdachte situaties.
- Mensen (digitaal) verbinden in de wijk, waarbij men elkaar vertrouwt, elkaar weet te bereiken en infomeren via de digitale mogelijkheden die er beschikbaar zijn.
- Naast aandacht voor de objectieve veiligheidscijfers besteden we continu aandacht aan het gevoel van veiligheid bij inwoners.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten veiligheid						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	787	822	861	856	856	856
1.2 Openbare orde en veiligheid	233	378	487	487	497	487
	1.020	1.200	1.348	1.343	1.353	1.343
Baten veiligheid						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	64	65	66	66	66	66
1.2 Openbare orde en veiligheid	-	-	-	-	-	-
	64	65	66	66	66	66
saldo veiligheid	956	1.135	1.282	1.277	1.287	1.277

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

1.1 Crisisbeheer en brandweer (nadeel € 38.000)

- De bijdrage aan de VRBZO wordt geïndexeerd: € 34.000 nadeel
- € 6.000 nadeel door hogere storting voorziening onderhoud brandweerkazerne
- € 2.000 voordeel indexering huuropbrengst brandweerkazernes

1.2 openbare orde en veiligheid (nadeel € 109.000)

- € 35.000 nadeel door indexering salariskosten
- € 2.000 nadeel door indexering kosten integrale veiligheid
- € 72.000 nadeel door extra capaciteit BOA's en extra ondersteuning voor de BOA's (voor € 32.000 gedekt door extra inkomsten meicirculaire gemeentefonds)

Toelichting meerjarenramingen:

- In 2025 € 10.000 extra uitgaven door de audit voor de Wet Politiegegevens (WPG)

02 Verkeer, vervoer en waterstaat

2.1 Verkeer en vervoer

Wegen

Wat willen we bereiken?

Het in stand houden, verbeteren en waar nodig vernieuwen van de infrastructuur om de kwaliteit van de openbare ruimte een impuls te geven, mede vanuit opgaven op vlak van klimaat, duurzaamheid, vergrijzing e.d.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voorbereiding en uitvoering van diverse herinrichting- en onderhoudswerkzaamheden conform het integraal projectplan openbare ruimte is gerealiseerd. In dit plan ligt voor de 2^e periode de focus op aanpak hoofdweginfrastructuur in de gemeente: Michiel de Ruyterstraat en omgeving, Eindhovenseweg, Centrumplan Den Hof, Gestelsestraat-zuid, Traverse-noord (Bergstraat en een deel van de Onze Lieve Vrouwedijk), Onze Lieve Vrouwedijk en Heikantstraat. In de periode 2023-2026 bereiden we ons voor op de aanpak en voorbereiding van de grootschalige, integrale wijkherinrichting voor de periode 2027-2037, inclusief de verkenning van de best passende vormen van inwonerparticipatie daarbij.
- Uitvoering geven aan onderhoudsmaatregelen welke zijn opgenomen in het geactualiseerde Wegenbeheersplan.
- Het meerjaren- en uitvoeringsprogramma onderhoud bruggen is opgesteld en uitgevoerd inclusief het uitvoeren van groot onderhoud aan bruggen met de hoogste prioriteit.

Jaar 2023

- In het kader van de integrale projectplanning is in 2023 gewerkt aan:
 - Afronding en oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
 - Voorbereiding en uitvoering: Eindhovenseweg fase 2 en 3
 - Voorbereiding: Centrumplan Den Hof
 - Voorbereiding: Traverse-noord
 - Voorbereiding: Gestelsestraat-Zuid
 - Oriëntatie op aanpak grootschalige wijkherinrichting 2027-2037.
- Het asfaltonderhoud en het onderhoud van de overige verhardingen is uitgevoerd conform planning.
- Als onderdeel van het geactualiseerde wegenbeheersplan is groot onderhoud gepleegd aan de (recreatieve) fietspaden.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Een goed functionerend wegennet (zowel voor automobilisten, fietsers, wandelaars etc.) is noodzakelijk voor de bereikbaarheid van onze gemeente en voor de veiligheid van iedereen die deelneemt aan het verkeer. Hierdoor kan de tevredenheid van inwoners over kwaliteit van wegen en trottoirs toenemen.

Verkeer

Wat willen we bereiken?

Het op een duurzame manier verbeteren van de bereikbaarheid, de verkeersveiligheid, de luchtkwaliteit en de leefomgeving.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- In het kader van het project 'Duurzaam door Waalre' zijn alle deelopdrachten voor een gezonde en duurzame ontsluiting en leefomgeving uitgevoerd: het afsluiten van sluiproutes (Burg. Uijenstraat, Lissevenlaan), 30 km/uur zone Traverse noord, herinrichting Eindhovenseweg (60 km/uur buiten de bebouwde kom, 30 km/uur zone in centrumgebied, aanleg busbaan), fysiek vrachtwagenverbod Eindhovenseweg en het inregelen van een tweetal doseerinstallaties op de Heikantstraat en de Burgemeester Mollaan om doorgaand autoverkeer te weren.
- Ondersteunend aan het project Duurzaam Door Waalre zijn de inwoners en andere weggebruikers gestimuleerd om vaker gebruik te maken van alternatieven voor de huidige doorgaande routes in Waalre en ook van andere, meer duurzame vormen van mobiliteit (alternatieve routes/nieuwe N69, openbaar vervoer, fiets/ e-bike gebruik, carpooling, innovatieve mobiliteitsvormen e.d.).
- Maatregelen opgenomen in het uitvoeringsplan 'fiets' zijn integraal meegenomen in het onderhoudsprogramma Wegen en in het programma infrastructurele projecten.
- In het kader van mensgerichte aanpak verkeersveiligheid zijn verkeersveiligheidsacties op basisscholen ondersteund.
- In verband met hoge ongevallencijfers bij oudere fietsers is extra aandacht besteed aan deze specifieke doelgroep middels gerichte communicatie.
- Het verbod voor doorgaand vrachtverkeer in Aalst is ingevoerd.
- Het verbod voor doorgaand vrachtverkeer in Waalre-Dorp is onderzocht en zo mogelijk ingevoerd.

Jaar 2023

- Door het plaatsen van een fysieke afsluiting ter hoogte van de Lissevenlaan bij de herinrichting van de Valkenswaardseweg en de Eindhovenseweg, is doorgaand vrachtverkeer tussen Valkenswaard en Aalst onmogelijk gemaakt.
- Het weren van doorgaand vrachtverkeer in Waalre-Dorp is onderzocht en zo mogelijk ingevoerd.
- Het terugdringen van het doorgaand autoverkeer op de Eindhovenseweg, door voorrang te geven aan het busverkeer, met als streven een intensiteit van maximaal 13.500 motorvoertuigen per etmaal.
- Het autoverkeer op de route Heikantstraat-Wollenberstraat-Willibrorduslaan-Juliana de Lannoylaan-Burg. Mollaan is teruggedrongen door het monitoren van het verkeersbeeld in combinatie met het inregelen van de doseerinstallaties.
- Stimuleren verkeersonderwijs door middel van ondersteuning verkeersprojecten in kader van Brabant Verkeersveiligheid Label (BVL) is gerealiseerd op alle basisscholen in Waalre.
- Verbeteren kwaliteit recreatieve fietspaden in buurtschap het Loon en Achtereind is gerealiseerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het pakket aan maatregelen levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid (vermindering geluidsoverlast en drukte en betere luchtkwaliteit) en veiligheid, het bevorderen van het fietsgebruik en het openbaar vervoer. Het verminderen van sluipverkeer draagt bij aan verbetering van de leefbaarheid in de kernen Aalst en Waalre.

Openbare Verlichting

Wat willen we bereiken?

Zorgen voor kwalitatief hoogwaardige en duurzame openbare verlichting om de (sociale) veiligheid te verhogen en de lichtvervuiling en lichthinder te verminderen. Daarnaast energie te besparen en de energielasten van de openbare verlichting naar beneden te brengen. Streven is dat in 2030 minimaal 50% van de openbare verlichting in Waalre is verduurzaamd (LED-verlichting).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Oude lichtmasten (> 40 jaar) langs wijkontsluitingswegen (waar hoge masten staan) zijn vervangen om het risico van het omvallen van oude masten te voorkomen. Tegelijkertijd zijn armaturen op deze masten, die aan vervanging toe waren, vervangen.
- LED verlichting is ingezet bij nieuwbouwprojecten en renovaties van de openbare verlichting om een verdere energiebesparing te realiseren.
- Het vervangen en verduurzamen van de openbare verlichting is zoveel mogelijk meegenomen bij grotere reconstructies.

Jaar 2023

- Vervanging van OVL (= openbare verlichting) naar LED conform het meerjaren vervangingsplan OVL bij regulier beheer en onderhoud.
- Vervanging van OVL (naar LED) binnen de volgende projecten is gerealiseerd:
 - Michiel de Ruyterstraat en omgeving
 - Eindhovenseweg (vanaf Koningin Julianalaan naar Brabantialaan)
 - (het resterende deel van) het plangebied van Den Hof.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Goede verlichting van het Waalrese wegennet zorgt voor sociale veiligheid en verkeersveiligheid voor de inwoners. Verduurzaming van de verlichting draagt daarnaast bij aan een beter leefmilieu en aan kostenreductie.

Kabels en Leidingen

Wat willen we bereiken?

De overlast voor inwoners bij de aanleg en het onderhoud zo laag mogelijk houden door regie voeren op de uitvoering van de ondergrondse infrastructuur (kabels en leidingen). Het beperken van het aantal storingen door regulier onderhoud. Het reduceren van kosten en het verlenen van goede en snelle afhandeling bij vergunningen, meldingen en klachten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Vergunningen zijn verleend, toezicht is gehouden en werkzaamheden zijn gecoördineerd op het gebied van kabels en leidingen. Dit in intensieve samenwerking met betrokken stakeholders (Enexis, waterleidingbedrijf, ontwikkelaars e.d.).
- De Verordening Ondergrondse Infrastructuur 2018 (VOI) en het Handboek Kabels en Leidingen (HKL) zijn i.s.m. de werkgroep Kabels en Leidingen MRE verder geïmplementeerd.
- Regulier onderhoud en herstel van storingen is door Nuts- en Telecombedrijven uitgevoerd.
- Aanleg van nieuwe kabels- en leidingen door Nuts- en Telecombedrijven is zoveel mogelijk gecombineerd met de uitvoering van gemeentelijke projecten.
- Bestratingen als gevolg van verzakkingen door werkzaamheden aan kabels en leidingen zijn hersteld.
- Ontwikkelingen rondom de uitrol van een landelijk, fijnmazig 5G-netwerk (en de impact hiervan op inrichting openbare ruimte) alsook de ontwikkelingen rondom de capaciteitsschaarste op het stroomnetwerk (en de impact hiervan m.b.t. de energietransitie) zijn actief gevolgd en waar nodig en relevant voor Waalre actief opgepakt (waar mogelijk in regionaal verband).

Jaar 2023

- Het vervangen van nutsvoorzieningen op basis van uitvoeringsprogramma openbare ruimte.
- Het toezichthouden op projecten van derden:
 - Neerheide (Enexis)
 - Ekenrooi (Enexis)
 - Kerkhoflaan (Enexis)

Wat is de impact voor onze inwoners?

Zij kunnen gebruik maken van een hoogwaardig netwerk van openbare nutsvoorzieningen. Door de werkzaamheden goed te organiseren en goed samen te werken met betrokken stakeholders, blijft de overlast beperkt.

2.5 Openbaar Vervoer

Wat willen we bereiken?

Een fijnmazig en vraagafhankelijk openbaar vervoer; makkelijk bereikbaar en betaalbaar met meer maatwerk. Richting de provincie zetten we hoog in op het realiseren van een Hoogwaardig Openbaar Vervoerinfrastructuur op de Eindhovenseweg door uitvoering van het project 'Duurzaam door Waalre'. Ook benutten we in samenwerking met partners (regiogemeenten, provincie, werkgevers e.d.) kansen voor (innovatief) openbaar vervoer in Waalre die zich aandienen vanuit de totale aanpak van het mobiliteitsvraagstuk in de regio, mede gezien de regionale schaa sprong.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- In samenwerking met de provincie is de Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) lijn op de Eindhovenseweg tussen Eindhoven en Valkenswaard voorbereid en in uitvoering.
- Onderzocht is of en hoe we het Openbaar vervoer tussen dorpen en wijken naar overstapplaatsen (hubs) kunnen handhaven en verbeteren. Uitgangspunt daarbij is een duurzaam en flexibel openbaar vervoerssysteem.

Jaar 2023

- In 2023 zijn de eerste werkzaamheden voor de realisatie van de Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) lijn op de Eindhovenseweg/Valkenswaardseweg tussen Eindhoven en Valkenswaard uitgevoerd. De HOV-lijn is hiermee deels gerealiseerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Alle inwoners de mogelijkheid bieden gebruik te maken van betaalbaar openbaar vervoer, dat van hoogwaardige kwaliteit is en aansluit bij hun wensen.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten verkeer, vervoer en waterstaat						
2.1 Verkeer en vervoer	1.760	1.714	2.221	2.603	2.653	2.717
2.5 Openbaar vervoer						
	1.760	1.714	2.221	2.603	2.653	2.717
Baten verkeer, vervoer en waterstaat						
2.1 Verkeer en vervoer	89	25	25	25	25	25
2.5 Openbaar vervoer						
	89	25	25	25	25	25
saldo verkeer, vervoer en waterstaat	1.671	1.689	2.196	2.578	2.628	2.692

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

2.1 Verkeer en vervoer (nadeel € 507.000)

- Verschuiving van salariskosten en extra toerekening fte en indexeringen leveren een nadeel op van € 195.000
- Stijging kapitaallasten met € 38.000 a.g.v. investeringen
- Aanvullend budget onderhoud wegen o.b.v. kaderbrief 2023 geeft een nadeel van 150.000
- Krediet bereikbaarheidsagenda en areaalonderzoek bruggen wordt voor € 35.000 (nadeel) hier opgenomen (t.l.v. reserve)
- Door indexeringen stijgen lasten met € 71.000
- Voor herstellen wegmeubilair (zie kaderbrief) is € 25.000 opgenomen
- Door mutatie in de kosten van: onderhoud OV, gladheidsbestrijding, verkeerslichten en overige lasten verkeer dalen deze kosten per saldo met € 6.000

Toelichting meerjarenramingen:

- Jaarlijkse stijging kapitaallasten a.g.v. investeringen o.b.v. het wegenbeheersplan
- Vanaf 2023 opnemen van onderhoudskosten voor Eindhovenseweg

03 Economie

3.1 Economische ontwikkeling

Lokaal Economisch Programma

Wat willen we bereiken?

Het behouden en versterken van een vitale economie in Waalre.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is gewerkt aan de versterking van de aantrekkelijkheid van de centra van Aalst en Waalre-dorp, zie ook thema 8.
- Er is een start gemaakt met de ontwikkeling van de uitbreiding van Bedrijvenpark Het Broek (onderdeel van Waalre-Noord fase 3). Ook is een eerste verkenning van de uitbreiding van de High Tech Campus-Zuid gestart.
- Regionaal wordt bedrijfslocatie Ekenrooi Noord opgevoerd in de programmering van de bedrijfslocaties.
- In overleg met het bedrijfsleven is een nieuw Lokaal Economisch Programma voor Waalre opgesteld.
- De samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheid is gestimuleerd, met aandacht voor duurzaam en maatschappelijk ondernemen.

Jaar 2023

- Samen met het Overlegplatform EZ is de behoefte aan een nieuw Lokaal Economisch Programma bepaald waarvoor input vanuit ondernemend Waalre essentieel is geweest.
- Ondersteuning bij de uitvoering van het meerjarenplan Bedrijven Investerings Zone (BIZ) Den Hof periode 2023-2027, waaronder subsidieverlening en regelmatig overleg.
- We hebben regelmatig overlegd met de winkeliersvereniging Waalre-Dorp (i.o.) over de activiteiten.
- Voor de realisatie van het vitaal dorpshart Aalst en versterking centrum Waalre-dorp zijn diverse deelprojecten opgepakt, zie hoofdstuk 8.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Ondernemers en inwoners krijgen duidelijkheid hoe Waalre zich economisch ontwikkelt in de toekomst. Voor hen wordt duidelijk waar we ons de komende jaren op gaan richten.
- Inwoners profiteren van de werkgelegenheid en het niveau van voorzieningen die dit oplevert.

Samenwerking binnen het Stedelijk Gebied Eindhoven, Metropoolregio en Brainport

Wat willen we bereiken?

De regio Zuidoost-Brabant wil haar positie als één van de best presterende regio's van Nederland en één van de meest technologisch innovatieve regio's van Europa behouden en versterken. Lokaal werken we onder andere aan het verder verstevigen van deze positie van ons bedrijfsleven en het bieden van een aantrekkelijke leefomgeving voor werknemers in de gehele Brainport-regio. De komende jaren zal een schielsprong plaats vinden, met daarbij de groei van het Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) met meer dan 100.000 inwoners. Dit geeft een grote druk op het ruimtegebruik (wonen, werken, voorzieningen, mobiliteit, recreatie, klimaatadaptatie, ecologie, energietransitie en milieu). Vanuit het thema Ruimte wordt voor het SGE de integrale strategie bepaald en gemonitord.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De agenda bij het thema Economie uit de Samenwerkingsagenda Stedelijk Gebied Eindhoven 2022-2026 is (deels) uitgevoerd.
- Het thema Economie uit het Samenwerkingsakkoord 2023-2026 van de Metropoolregio Eindhoven is (deels) uitgevoerd.

Jaar 2023

- De programmeringsafspraken bedrijventerreinen binnen het SGE zijn geactualiseerd. Diverse ontwikkelingen hebben invloed op deze programmering: de nieuwe prognosecijfers, het geconstateerde tekort aan bedrijfslocaties, het verstedelijkingsakkoord en netwerkschaarste.
- Er is een start gemaakt met het Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering (bestaande) bedrijventerreinen.
- Subsidie aanvragen vanuit het bedrijfsleven zijn behandeld/gehonoreerd binnen het verbeterde Regionaal Ontwikkelfonds Werklocaties (ROW).
- De actualisatie van de subregionale detailhandelsvisie is gereed.
- Er is uitvoering gegeven aan de jaarschijf 2023 van het thema Economie van het Samenwerkingsakkoord 2023-2026 MRE.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Ondernemers en inwoners profiteren in de Brainport-regio van het excellente vestigingsklimaat voor bedrijven, de werkgelegenheid en een aantrekkelijke woonomgeving met veel voorzieningen van hoge kwaliteit.

3.3 Bedrijfscontactfunctie

Wat willen we bereiken?

Goed contact onderhouden met het Waalres bedrijfsleven en hun behoeftes en wensen duidelijk in beeld hebben.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het contact tussen gemeente en bedrijfsleven is geëvalueerd en waar nodig zijn verbeteringsvoorstellen gedaan.
- Huisvestingsvraagstukken van bedrijven zijn gezamenlijk bekeken binnen '9 voor 1' (voorheen 1-Loket SGE) waardoor de meest passende locaties in de regio zijn aangeboden. Zo behouden en trekken wij bedrijven aan voor de regio.
- Er is regelmatig overleg en contact geweest met lokale bedrijven en ondernemersverenigingen.

Jaar 2023

- Waalre heeft aan '9voor1' deelgenomen. In dit overleg worden vertrouwelijk huisvestingsvragen van bedrijven behandeld.
- Er heeft regelmatig overleg plaatsgevonden met het Overlegplatform EZ, het Ondernemers Contact Waalre, BIZ Den Hof, winkeliersvereniging (i.o.) Waalre-dorp, horeca Waalre en individuele bedrijven (waaronder bedrijfsbezoeken).

Wat is de impact voor onze inwoners?

Bedrijven met een huisvestingsvraag worden via '9voor1' (voorheen 1-loket SGE) naar de juiste locatie (bedrijventerrein of kantoorlocatie) in het SGE geleid.

Bedrijven en ondernemers hebben direct contact met de gemeente om zaken aan te kaarten en te bespreken.

3.4 Recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Het regionaal positioneren van Waalre als de 'groene' schakel en toegangspoort tussen (de zuidzijde van) het Stedelijk Gebied Eindhoven en grotere, groene, recreatieve gebieden zoals 'de Kempen' en 'transnationaal park De Grote Heide'. Het vergroten van de aantrekkelijkheid van het Waalres buitengebied voor recreatie en toerisme; van Waalre en voor de inwoners van het stedelijk gebied.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

Op basis van de vastgestelde beleidsvisie Recreatie & Toerisme zijn diverse projecten en activiteiten uitgevoerd. De projecten gaan over het behoud en verbeteren van de recreatieve routes (routes, recreatiepoorten, extra voorzieningen), doorontwikkeling bestaande voorzieningen, toevoegen kleinschalige passende initiatieven, informatievoorziening en promotie.

Jaar 2023

- Projecten van het uitvoeringsplan Recreatie en Toerisme 2022-2023 zijn opgepakt of afgerond. Denk aan de aansluiting bij RegioRadar Eindhoven, aanpassing pagina gemeentewebsite, inventarisatie wensen/kansen aanbieders, verkenning recreatiepoorten en op basis van de routescan verbeteringen aan recreatieve routes.

- Waalre participeert van 2021 tot en met 2023 in het samenwerkingstraject Van Gogh Nationaal Park. Op basis van een evaluatie is de voortzetting van de participatie van de samenwerking bepaald gerelateerd aan de meerwaarde voor Waalre en de (potentiële) aanhaakkansen voor Waalrese initiatieven.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Waalre is een groene woongemeente waar het voor iedereen fijn wonen is. Recreatie en toerisme zetten we op kleinschalige, toegankelijke en uitnodigende wijze in om zo bij te dragen aan de brede welvaart.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten economie						
3.1 Economische ontwikkeling	64	116	51	111	111	111
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	48	74	53	53	53	53
3.4 Economische promotie	39	32	32	23	23	23
	151	222	136	187	187	187
Baten economie						
3.1 Economische ontwikkeling	18	69	2	2	2	2
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	48	50	48	48	48	48
3.4 Economische promotie	76	175	175	175	175	175
	142	294	225	225	225	225
saldo economie	9	-72	-89	-38	-38	-38

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

3.1 Economische ontwikkeling (nadeel € 2.000)

- € 2.000 nadeel door indexering salariskosten
- € 67.000 voordeel in de uitgaven doordat we in 2023 geen kosten ramen voor bijdrage controle op Coronatoegangsbewijs (CTB)
- € 67.000 nadeel in de ontvangsten doordat we in 2023 geen uitkering van het Rijk verwachten voor controle op CTB

Toelichting meerjarenramingen:

- Vanaf 2024 zijn kapitaallasten opgenomen ter dekking van de investeringslast Centrumontwikkeling Aalst

3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen (voordeel € 19.000)

- € 1.000 nadeel door indexering salariskosten
- In 2022 zijn eenmalige kosten geraamd voor de ontwikkelingsvisie Voldijn die in 2023 is afgerond, € 20.000 voordeel

3.4 Economische promotie (nadeel € 0)

- Geen verschillen

04 Onderwijs

4.1 Brede Scholen

Wat willen we bereiken?

Een soepele overgang van de ene ontwikkelingsfase naar de andere om achterstand of uitval te voorkomen. Onderwijs, sociaal-culturele en sportvoorzieningen versterken elkaar.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De samenwerking tussen het onderwijs, de voor- en naschoolse voorzieningen, verenigingen, sport & cultuur en de omgeving is gecontinueerd waarbij de onderwijshuisvesting ondersteunend is geweest aan deze samenwerking.
- Alle kinderen in de leeftijd 2,5-4 jaar hebben gebruik kunnen maken van voorschoolse educatie.
- Schoolbesturen en de besturen van de aanbieders van voorschoolse educatie hebben gewerkt volgens de 'Resultaatafspraken Voor- en Vroegschoolse Educatie' (VVE) Waalre. Er is op dezelfde manier gewerkt aan pedagogische doelen, ontwikkeling en ouderbetrokkenheid.
- Resultaten zijn gemonitord met een regionale 'VVE-monitor' en de gemeente Waalre legt verantwoording af aan de onderwijsinspectie. Tenminste twee scholen zijn aangesloten bij de Cultuurloper.

Jaar 2023

- We hebben nieuwe contractafspraken gemaakt met de aanbieders van voorschoolse educatie, dit is opnieuw aanbesteed.
- Twee scholen in de gemeente Waalre zijn aangesloten bij de Cultuurloper, zij hebben een visie ontwikkeld en een programma opgezet.
- De taalklas die is opgezet door gemeente en scholen vanuit de gelden van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) zorgt dat leerlingen opgelopen taalachterstanden versneld inhalen.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Ouders merken dat scholen en andere jeugdpartners zoals het CMD goed samenwerken in de ondersteuning vanuit passend onderwijs en jeugdhulp, Peuters volgen een methodisch ontwikkelingsgericht programma op de kinderopvang. Dit programma sluit aan op het programma in de onderbouw van de basisschool. Hierdoor wordt een goede overdracht/overgang naar het basisonderwijs mogelijk gemaakt. Jongeren waarmee het niet goed gaat weten waar ze terecht kunnen voor hulp en worden op tijd geholpen. De scholen kunnen hun rol als vroeg signaleerders goed invullen. Hierdoor is er minder inzet van (zware) individuele voorzieningen jeugdhulp nodig.

Er zijn extra voorzieningen ingezet om COVID-19 leerachterstanden weg te werken.

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?

Goede duurzame huisvesting om het brede-school-concept mogelijk te maken. Door middel van een multifunctionele inzet van de schoolgebouwen willen we de ontmoeting tussen verschillende groepen vergemakkelijken, verschillende manieren van leren faciliteren en wijkgebonden activiteiten mogelijk maken.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er zijn heldere afspraken gemaakt met de schoolbesturen over de uitvoering van het onderhoud aan de scholen en over het multifunctioneel inzetten van de gebouwen.
- Er zijn duurzame bouwplannen gemaakt voor de nieuwe basisscholen in Waalre dorp en in de Voldijn.
- Schoolpleinen zijn ingezet als speelplek voor de buurt.

Jaar 2023

- Het Integraal huisvestingsplan (IHP) inclusief de haalbaarheidsonderzoeken is afgerond en vastgesteld.
- Er is een start gemaakt met bouwplannen voor de nieuwe duurzame basisschool in Waalre-dorp.
- Tijdelijke huisvesting bij de Wilderen is gerealiseerd.
- De interne verbouwing van de Brede School Ekenrooi wordt afgerond.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De duurzame schoolgebouwen in de gemeente Waalre bieden genoeg ruimte voor passend onderwijs en een gezonde, frisse leeromgeving voor de kinderen. Ieder kind kan in zijn eigen wijk naar school.

Er zijn voldoende keuzemogelijkheden om als ouder te kiezen voor de meest passende school in de buurt.

4.3 Lokaal onderwijsbeleid

Wat willen we bereiken?

Een samenhangende onderwijs-, ondersteunings- en hulpstructuur voor de jeugd en een positief opvoed- en opgroei-klimaat. De ondersteuning die het onderwijs biedt (passend onderwijs) sluit aan bij de ondersteuning die de gemeente biedt met de Jeugdwet en de WMO.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We praten met ouders en niet over hen en leggen de regie over inzet van ondersteuning bij ouders, in lijn met het uitgangspunt dat ouders primair verantwoordelijk zijn voor het opgroeien en de opvoeding van hun kinderen. Medewerkers van het CMD en PlusTeam zijn geschoold in het werken op basis van 'sociale netwerkstrategie' (sonestra).
- Ondersteuningsvragen zijn snel gesignaleerd en aangepakt door het (preventief) inzetten van de sociale omgeving en ondersteuning vanuit het 'voorliggend veld'. Dit

resulteert in een snellere en adequatere reactie en minder ondersteuningsvragen die worden opgeschaald naar specialistische hulpverlening.

- Ondersteuningsplannen Passend Onderwijs van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs zijn afgestemd met de deelnemende gemeenten en scholen.
- Gemeentelijke beleidsplannen voor jeugd zijn afgestemd met de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs (Primair en Voortgezet Onderwijs).
- Interventies zoals preventieve logopedie en boekstart met als doel het voorkomen van taalachterstanden zijn jaarlijks ingezet.

Jaar 2023

- Het onderwijsachterstandenbeleid is uitgevoerd, door het uitvoeren van de resultaatafspraken VVE, maar ook door de inzet van preventieve logopedie en de gezamenlijke schakelklas voor NT2 (Nederlands als 2e taal) leerlingen.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners weten waar ze terecht kunnen voor jeugdhulp. De aanvraagprocedure voor individuele voorzieningen jeugdhulp is helder en werkt goed.
- Ouders worden niet heen en weer gestuurd, maar ervaren dat zij zelf de regie hebben en passende hulp krijgen. Dit wordt o.a. gerealiseerd door een goede samenwerking tussen het onderwijs, kinderopvang, CMD, PlusTeam, huisartsen, jeugdgezondheidszorg en andere jeugdpartners.
- Ouders kunnen ook in met Medisch Centrum Aalst terecht voor vragen over de opvoeding en hulp voor hun kinderen.
- Kinderen met een taalachterstand krijgen extra hulp en ervaren dat zij beter mee kunnen komen met de rest van de klas.

4.3 Leerlingenvervoer

Wat willen we bereiken?

Leerlingen die niet zelfstandig naar school kunnen gaan, kunnen gebruik maken van het leerlingenvervoer. Dit geldt alleen als duidelijk is dat de ouders/verzorgers dit vervoer niet zelf kunnen uitvoeren. De regels hiervoor staan in de Verordening Leerlingenvervoer gemeente Waalre.

Onder de noemer "gewoon waar mogelijk en speciaal waar nodig" willen we leerlingen helpen om zelfstandig te leren reizen naar en van school. Op plaatsen en met ondersteuning waar ze dit kunnen leren en waar het haalbaar is.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De contracten voor de toezichthouder voor het leerlingenvervoer zijn samen met de gemeente Eindhoven afgesloten.
- De mogelijkheden van de integratie of samenwerking van het leerlingenvervoer en het Wmo-vervoer (Taxbus) met het openbaar vervoer zijn samen met de regio gemeenten van Taxbus onderzocht.
- Het zelfstandig reizen van leerlingen wanneer dit leerbaar en haalbaar is, is gestimuleerd. De ouders zijn geïnformeerd over best practices in Waalre.

Jaar 2023

- Er is een besluit genomen over de inzet van opstapplaatsen.
- Er is blijvend overleg met de Adviesraad leerlingenvervoer Waalre en de toezichthouder voor het leerlingenvervoer.
- Er is blijvend overleg met de vervoersbedrijven, de toezichthouder en de gemeente Eindhoven.
- We stimuleren het zelfstandig reizen naar en van school voor kinderen waarbij dit mogelijk is. We ondersteunen dit met een trainingsprogramma van MEE Zuidoost Brabant.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Het leerlingenvervoer blijft op lange termijn beschikbaar. Er is tevredenheid over de uitvoering van het leerlingenvervoer.
- We ontlasten ouders van kinderen die niet zelfstandig naar school kunnen reizen en gebruik maken van een voorziening leerlingenvervoer.
- We werken aan bewustwording bij ouders dat het zelfstandig kunnen reizen naar en van school bijdraagt aan het vergroten van het zelfvertrouwen van kinderen. Het maakt het meedoen aan activiteiten in hun eigen omgeving ook makkelijker wanneer vervoer geen probleem meer is.

4.5 Leerplicht

Wat willen we bereiken?

Voorkomen en bestrijden van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

De leerplichtambtenaren in de regio Zuidoost Brabant hebben meldingen van schoolverzuim in behandeling genomen en een bijdrage geleverd aan het voorkomen en bestrijden van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Hierbij is nauw samengewerkt met verschillende partners in de regio zoals regiogemeenten, (samenwerkingsverbanden van) scholen, jeugdhulp, jeugdbescherming en het openbaar ministerie.

Jaar 2023

- Regiogemeentes hebben samengewerkt om ervoor te zorgen dat er geen kinderen buiten de boot vallen door wachtlijsten op scholen.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Ouders kunnen snel terecht met vragen over leerplicht, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de regels over leerplicht, maar ook naar de speciale ondersteuning die het kind nodig heeft.
- Door verbinding van leerplicht en zorg wordt meer naar de totale ontwikkeling van de jongere gekeken.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten onderwijs						
4.1 Openbaar basisonderwijs	73	73	74	74	74	74
4.2 Onderwijshuisvesting	673	652	602	602	668	752
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	626	841	628	654	654	656
	1.372	1.566	1.304	1.330	1.396	1.482
Baten onderwijs						
4.1 Openbaar basisonderwijs	-	-	-	-	-	-
4.2 Onderwijshuisvesting	336	258	269	271	273	275
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	66	237	64	64	64	64
	402	495	333	335	337	339
saldo onderwijs	970	1.071	971	995	1.059	1.143

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

4.1 Openbaar basisonderwijs (nadeel € 1.000)

- Geen verschil van betekenis

4.2 Onderwijshuisvesting (voordeel € 61.000)

- In 2022 is eenmalig budget geraamd voor onderzoek IHP € 50.000, welke in 2023 niet meer voorkomt (€ 50.000 voordeel)
- € 11.000 voordeel in 2023 door indexering huuropbrengsten kinderopvang

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken (voordeel € 40.000)

- Hogere salariskosten (nadeel € 19.000)
- Preventief jeugdbeleid is verplaatst naar programma 6 Sociaal domein (voordeel € 30.000)
- Preventief gezondheidsbeleid is verplaatst naar programma 7 Volksgezondheid (voordeel € 31.000)
- Overige kleine verschillen (voordeel € 2.000)

05 Sport, cultuur en recreatie

5.1-5.2 Sport en bewegen

Wat willen we bereiken?

Door het faciliteren en stimuleren van sport en beweging leveren we een bijdrage aan een gezonde leefstijl voor onze inwoners en dragen we bij aan de leefbaarheid in de wijken en buurten. Door sport en beweging kunnen onze inwoners zichzelf ontplooiën en hun talenten ontdekken en benutten. Dit kan plaatsvinden bij een vereniging, via een les (op school) of op eigen initiatief in de openbare ruimte. We willen de mogelijkheden voor sport en beweging laagdrempeliger en toegankelijker maken met een veilige openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen en te spelen. Voor iedereen in onze inclusieve gemeenschap.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De sportaccommodaties en sportvoorzieningen zijn duurzaam en multifunctioneel open en ingezet.
- Er is een duurzame beheersituatie gecreëerd voor de sportaccommodaties voor binnen- en buitensport.
- We houden beide grote gemeentelijke buitensportaccommodaties open door noodzakelijk onderhoud te garanderen.
- Er is een sport- en beweegbeleid ontwikkeld.
- Er is een visie ontwikkeld op sport en cultuur op lange termijn (2026-2046).

Jaar 2023

- In 2023 is een startnotitie vastgesteld met een aanpak om op participatieve wijze, met inwoners en belanghebbenden, tot een sportbeleid te komen.
- Samen met Waalrese partners is een Sport- en Beweegakkoord 2.0 voor de periode 2023-2026 gesloten.
- In 2023 is gewerkt aan het borgen van diverse acties uit het Waalrese Sport- en Beweegakkoord 1.0 (geëindigd per 31-12-2022).
- In 2023 is in beeld gebracht welke investeringen in de toekomst noodzakelijk zijn op de gemeentelijke buitensportaccommodaties (dit n.a.v. van het Raadsprogramma 2022-2026).
- De sportcoach Uniek Sporten is zichtbaar in Waalre en legt actief verbindingen tussen sporters met een beperking (unieke sporters) en uniek sportaanbod.
- We verlenen de sportaanbieders (maar ook alle andere verenigingen en stichtingen) ondersteuning via de verenigingscontactfunctionaris in de vorm van materialen en/of advisering.
- De samenwerking tussen (sport)organisaties die ontstaan is als gevolg van de coronacrisis is gecontinueerd.
- Een inkoopprocedure heeft geleid tot een exploitant die sporthal 't Hazzo en de Pracht gaat exploiteren vanaf 1 augustus 2023.
- Het onderhoud en het beheer van de buitensportaccommodaties is samen met de gebruikers georganiseerd.
- Sjors Sportief en Creatief, in het kader van meedoen voor iedereen, is voortgezet.
- Activiteiten zijn georganiseerd tijdens de Nationale Sportweek.
- Een aantal openbare speeltuinen opgenomen in het Speelruimteplan Waalre 2017-2025 is heringericht.

- Kinderen uit minimagezinnen hebben financiële ondersteuning ontvangen voor sportactiviteiten volgens de overeenkomst met het Jeugdfonds Sport Brabant.
- Waardering aan (jonge) vrijwilligers is uitgesproken via de vrijwilligerspenning en het Wij Waalre Club Talent.
- Binnen het thema voorzieningen en evenementen van het Stedelijk Gebied Eindhoven is gewerkt aan de doelstellingen uit de (geactualiseerde) samenwerkingsagenda, de acties uit het uitvoeringsprogramma GROOTS! en de acties uit het jaarprogramma 2023.

Wat is de impact voor onze inwoners?

We ondersteunen een gezonde leefstijl, ruimte om te sporten en te bewegen, ontmoeting en leefbaarheid in wijken en buurten voor alle inwoners. Dit doen we samen met inwoners, verenigingen en andere maatschappelijke partners.

5.3 Cultuur

Wat willen we bereiken?

Het is belangrijk dat de inwoners van Waalre voldoende mogelijkheden hebben om zich te ontplooien en te ontdekken waar ze goed in zijn. Dat kan door te sporten en bewegen. Maar ook door muziek te maken, te dansen, toneel te spelen of op een andere manier creatief te zijn. Dat kan in verenigingsverband of zelfstandig.

We willen de mogelijkheden voor bewegen, sport en cultuur laagdrempeliger en toegankelijker maken. Voor iedereen in onze inclusieve gemeenschap willen we graag dat sport- en cultuurvoorzieningen bereikbaar en toegankelijk zijn. Er is een samenhangend aanbod.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We geven kinderen kansen in hun persoonlijke ontwikkeling. Dat doen we door sport- en cultuuractiviteiten aan te bieden.
- We verbeteren de toegankelijkheid van het sport- en cultuurfonds voor kinderen en jongeren. We blijven hier bekendheid aan geven. We ontwikkelen daarnaast een regeling voor individuele financiële tegemoetkoming voor buitenschoolse educatie voor 'inwoners met een modaal inkomen'.
- Door het inzetten van professionals willen we sportbeleving en cultuur stimuleren (en aanjagen). Met name op scholen en buitenschoolse opvang. We gebruiken hiervoor het programma Cultuur met Kwaliteit waarmee we gaan werken met de Cultuurloper.
- We blijven inwoners met een verstandelijke of lichamelijke beperking stimuleren om gebruik te maken van de mogelijkheden op gebied van sport en cultuur.
- De rol van cultuuraanjager evalueren we na twee jaar. Zonodig zetten we de cultuuraanjager voor langere tijd in.
- We stimuleren talentontwikkeling door uitvoering te geven aan de Kunst- en Cultuurnota.
- Activiteiten op het gebied van kunst en cultuur in de gemeente Waalre en de rest van de regiogemeenten in het SGE gebied zijn samenhangend in beeld voor inwoners via een webapplicatie.

Jaar 2023

- De cultuuraanjager heeft het culturele netwerk in de gemeente Waalre in verbinding met elkaar gebracht en een gezamenlijke manifestatie georganiseerd.
- Er is een regeling opgesteld om kinderen in de middengroep die niet in aanmerking komen voor het Jeugdcultuurfonds te stimuleren mee te doen aan cultuurprogramma's.
- Ten minste twee scholen hebben met behulp van de intermediairs een programma in het kader van de Cultuurloper ontwikkeld.
- Minimagezinnen zijn ondersteund via het Jeugdfonds Cultuur en Stichting Leergeld.
- Met culturele verenigingen zijn heldere (prestatie)afspraken gemaakt over de besteding van de gemeentelijke subsidie.
- Er is een besluit genomen over de toekomst van het Waalres Museum naar aanleiding van het onderzoek dat heeft plaatsgevonden.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Alle kinderen uit Waalre kunnen laagdrempelig deelnemen aan dans, theater en andere kunstzinnige activiteiten.

Inwoners kunnen in de eigen gemeente gebruik maken van een breed aanbod van kunst en cultuur. Daarnaast is het regionale aanbod helder.

We helpen organisaties met vragen op het gebied van kunst en cultuur met materialen en advies.

Alle kinderen komen in aanraking met cultuur op school via het landelijk programma Cultuur met Kwaliteit, in Brabant de Cultuur Loper als alle scholen aan dit programma gaan deelnemen.

5.6 Media

Wat willen we bereiken?

De bibliotheek zorgt voor leesbevordering, taalontwikkeling en mediawijsheid bij kinderen op basisscholen en volwassenen. De lokale omroep (een wettelijke verplichting) houdt Waalrenaren op de hoogte van lokaal nieuws in Waalre en Eindhoven en omgeving.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er zijn meerjarige contractafspraken met de bibliotheek. Zij zijn gevestigd in het Huis van Waalre en spelen een belangrijke rol in het sociaal beleid in brede zin (denk aan preventie en voorlichting, aanpak laaggeletterdheid, talentontwikkeling, Informatiepunt Dienstverlening Overheid).
- Waalre is voor 5 jaar (tot eind 2023) aangesloten bij Stichting Omroep Eindhoven en Omgeving, gebaseerd op wat in 'De Kracht van Waalre' is aangegeven: focus op en samenwerken met partners van het stedelijk gebied Eindhoven.

Jaar 2023

- Eind 2023 is er een nieuw contract met een lokale omroep.
- De bibliotheek heeft samen met de gemeente bijeenkomsten in het kader van Waalre in Gesprek georganiseerd.
- Het Informatiepunt Digitale Overheid van de bibliotheek heeft inwoners geholpen met het doen van aanvragen bij de overheid.

- De bibliotheek heeft het Taalcafé en Digicafé georganiseerd.
- In het consultatiebureau is de Boekstartcoach aanwezig.
- De coach mediawijsheid van de bibliotheek heeft de basisscholen ondersteund.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Inwoners kunnen laagdrempelig aan informatie en leesmateriaal komen via de bibliotheek in het Huis van Waalre en de schoolbibliotheken.

Inwoners die moeite hebben met (digitale) aanvragen bij de overheid kunnen terecht bij de bibliotheek. Zij ondersteunen en bieden cursussen aan.

Anderstalige inwoners ontmoeten elkaar en worden geholpen bij hun taalontwikkeling.

Inwoners worden geïnformeerd over het lokale nieuws.

5.7 Openbaar Groen

Wat willen we bereiken?

De groene uitstraling als herkenbaar onderdeel van de gemeente Waalre behouden en waar dat kan versterken. Waalre hiermee neerzetten als aantrekkelijke woon-, verblijf- en werkomgeving. In samenspraak met bewoners komen tot een integrale aanpak van de openbare ruimte inclusief behoud of versterking van de kwaliteit van het openbaar groen en vergroting van de biodiversiteit; ook in het kader van klimaatadaptatie.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voorbereiding en uitvoering van diverse herinrichting- en onderhoudswerkzaamheden conform het projectplan openbare ruimte (integrale aanpak wegen, riolering en groen) is gerealiseerd. Projecten die op de planning staan voor de periode 2023-2026 zijn:
 - Afronding en oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
 - Eindhovenseweg
 - Centrumplan Den Hof
 - Traverse-noord (Bergstraat en deel van Onze Lieve Vrouwedijk)
 - Gestelsestraat-zuid
 - Onze Lieve Vrouwedijk
 - Heikantstraat
 - Voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037.
- Er is invulling gegeven aan de thema's en ambities uit het Beleid- en Beheerplan Groen en Bomen (2019-2029), zoals bijvoorbeeld het behouden en verhogen van de hoeveelheid en kwaliteit van het groen, het vergroten van de biodiversiteit en het bijdragen aan klimaatadaptatie.
- Bij de herinrichting en onderhoud van de openbare ruimte is het uitgangspunt om, daar waar mogelijk, meer groen en bomen terug te plaatsen en te streven naar meer biodiversiteit.
- Uitvoering geven aan onderhoudsmaatregelen welke zijn opgenomen in het geactualiseerde contract Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).
- Particuliere bomen genieten bescherming door de Groene Kaart (kapbeleid) en zijn met subsidie in stand gehouden.
- Het vervangingsplan (2022-2026) dat is opgesteld voor het vervangen van groen en bomen, in het kader van de inhaalslag voor het wegwerken van achterstanden in de vervanging van slechte groenvoorzieningen en bomen, is uitgevoerd. De uitstraling

en groene kwaliteit van Waalre zijn hierdoor hersteld, behouden en versterkt en de biodiversiteit is vergroot.

Jaar 2023

- De tweede fase van het vervangingsplan voor het vervangen van groen en bomen is in samenspraak met bewoners gerealiseerd en fase 3 is voorbereid.
- Het contract Integraal Beheer Openbare Ruimte (2024-2032) is voorbereid en aanbesteed.
- De bermen worden in het kader van het vergoten van de biodiversiteit ecologisch beheerd. Het maaibeheer is hierop aangepast en uitgevoerd.
- In het kader van het beheerplan Eikenprocessierups heeft preventieve en curatieve bestrijding plaatsgevonden. Voor het lange termijn beheer zijn mogelijkheden voor ecologische bestrijding onderzocht.
- Het groen in de openbare ruimte van de bouwprojecten de Smaragd en Boslaantjes is aan de gemeente overgedragen.
- Groenaanleg in combinatie met bouwprojecten Boslaantjes Waalre Noord, De Keijzer, Ligtvoet, 't-Hazzo e.d. is gerealiseerd.
- Fase 2 van de natuurlijke inpassing van fietspad Dommeldal de Hogt is gerealiseerd.
- In het kader van de projectplanning openbare ruimte (integrale aanpak wegen, riolering en groen) is in 2023 gewerkt aan:
 - Oplevering groenvoorzieningen: Michiel de Ruyterstraat en omgeving
 - Voorbereiding en uitvoering: Eindhovenseweg fase 2 en 3
 - Voorbereiding: Centrumplan Den Hof
 - Voorbereiding: Traverse-noord (Bergstraat en deel van Onze Lieve Vrouwedijk)
 - Gestelsestraat-Zuid
 - Oriëntatie: voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037, inclusief herinrichting van het openbaar groen in deze wijken.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De groene uitstraling als noodzakelijk en herkenbaar onderdeel van de gemeente Waalre wordt behouden en waar dat mogelijk is versterkt. Waalre blijft hiermee een aantrekkelijke woon-, verblijf- en werkomgeving behouden.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten sport, cultuur en educatie						
5.1 Sportbeleid en activering	78	134	96	76	76	76
5.2 Sportaccommodaties	993	1.229	1.521	1.556	1.543	1.561
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurpart	59	198	142	122	122	122
5.5 Cultureel erfgoed	8	16	16	16	16	16
5.6 Media	301	301	327	327	327	327
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.680	1.721	1.864	1.974	1.984	2.004
	3.119	3.599	3.966	4.071	4.068	4.106
Baten sport, cultuur en educatie						
5.1 Sportbeleid en activering	70	55	50	50	50	50
5.2 Sportaccommodaties	688	594	852	853	855	857
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurpart	17	113	-	-	-	-
5.5 Cultureel erfgoed	-	-	-	-	-	-
5.6 Media	-	-	-	-	-	-
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	54	14	12	12	12	12
	829	776	914	915	917	919
saldo sport, cultuur en educatie	2.290	2.823	3.052	3.156	3.151	3.187

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

5.1 Sportbeleid en activering (voordeel € 33.000)

- Nadeel vanaf 2023 van € 5.000 door verlaging geraamde uitkering BTW sport (SPUK)
- € 15.000 voordeel vanaf 2023 door interne verschuiving van salariskosten naar cultuur
- € 15.000 voordeel in 2023 t.o.v. 2022 door minder externe advisering (2022 aanbesteding Hazzo)
- € 20.000 voordeel in 2023 t.o.v. 2022 doordat extern onderzoek toekomst sportaccommodaties in 2022 wordt uitgevoerd
- € 7.500 nadeel vanaf 2023 door bijdrage aan uniek sporten (wensenlijst Kaderbrief 2023)
- € 5.000 nadeel vanaf 2023 door borging afspraken sport- en beweegakkoord 1.0 (wensenlijst Kaderbrief 2023)
- € 20.000 nadeel in 2023 door uitvoeren 2^e onderzoek onderhoud sportaccommodaties tot 2032 met als doel vast te stellen welke investeringen de komende 10 jaar noodzakelijk zijn (n.a.v. raadsprogramma)

5.2 sportaccommodaties (nadeel € 34.000)

- € 4.000 nadeel door indexering salariskosten
- € 22.000 voordeel t.o.v. 2022 door lagere kosten buitensportaccommodaties Aalst en Waalre (in 2022 zijn extra werkzaamheden verricht o.a. kantplanken en verlichting)
- € 51.000 nadeel door hogere kosten sporthallen (OZB, indexering onderhoud/beheer en forse extra dotatie voorziening onderhoud) t.o.v. 2022

Toelichting meerjarenramingen:

- Fluctuaties in kosten onderhoud buitensportaccommodaties door werkzaamheden die om de paar jaar uitgevoerd moeten worden

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie (nadeel € 57.000)

- € 26.000 nadeel door salariskosten voor cultuurprestatie door indexering en interne verschuiving van sportbeleid
- € 3.000 voordeel door lagere kosten voor muzikale vorming. Dit komt doordat de kosten voor de blazersklassen lager uitvallen dan eerder geraamd
- € 70.000 nadeel door opnemen kosten voor bevorderen buitenschoolse cultuureducatie (€ 50.000) en cultuuraanjager (€ 20.000) (cf nota kunst & cultuur)
- € 36.000 voordeel door het wegvallen van kosten voor het krediet cultuurloper vanaf 2023

5.5 Cultureel erfgoed (nadeel € 0)

- Geen verschillen

5.6 Media (nadeel € 26.000)

- € 25.000 nadeel door indexering bijdrage bibliotheek (€ 10.000) en inrichting informatiepunt digitale overheid (€ 15.000)
- € 1.000 nadeel door indexering bijdrage lokale omroep

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie (nadeel € 145.000)

- Stijging salariskosten groen door indexering en uitbreiding formatie: € 44.000 nadeel
- Stijging kosten voor lease begrazing Schotse Hooglanders: € 3.000 nadeel
- Stijging van de kosten (indexering, areaaluitbreiding en investeringen) voor plantsoenen en laanbomen: € 95.000 nadeel (conform wensenlijst Kaderbrief 2023)

06 Sociaal domein

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie (CMD/ Plusteam)

Wat willen we bereiken?

Wij willen bereiken dat inwoners zelf de weg weten te vinden en waar nodig passende ondersteuning ontvangen. De toegang, het CMD, moet zichtbaar, vindbaar en laagdrempelig zijn voor de inwoners. Naast familie en vrienden, stellen inwoners gemakkelijk vragen bij school, aan de jeugdgezondheidszorg, aan vrijwilligers bijvoorbeeld werkzaam voor Goed voor Mekaar Waalre of in de gemeenschapshuizen. Het is voor alle inwoners duidelijk waar zij terecht kunnen en men weet op een natuurlijke manier het CMD te vinden voor informatie, advies en ondersteuning op het gebied van Jeugd, Wmo, leerplicht, minimaregelingen, werk en inkomen, schuldhulpverlening en mantelzorg. Het CMD wordt gezien als laagdrempelige voorziening, vergelijkbaar met bijvoorbeeld het consultatiebureau.

Er wordt uitgegaan van een integrale aanpak waarbij preventie en normaliseren belangrijk is. Er is één contactpersoon per huishouden. Er wordt nadrukkelijk gekeken naar de zelfredzaamheid, wat iemand zelf kan en waar hulp/ondersteuning bij nodig is.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Integrale benadering "één gezin, één plan, één coördinator" is gemeengoed, de Wet aanpak samenhangende meervoudige problematiek in het sociaal domein heeft dit versterkt.
- Softwarematige ondersteuning en alle bijbehorende functionaliteiten functioneren goed, hebben ondersteunend gewerkt voor het CMD en PlusTeam (administratieve lastenvermindering) en hebben managementinformatie gegenereerd.
- De samenwerking tussen het Centrum Maatschappelijke Dienstverlening (CMD) en het PlusTeam is geoptimaliseerd. We informeren elkaar, wisselen de benodigde informatie uit en bouwen verder op dezelfde visie.
- De digitale toegang van het CMD is versterkt, zodat inwoners het CMD makkelijker digitaal kunnen bereiken. Dit is aanvullend op wat er al is.
- De toegang tot zorg, waaronder het CMD, speelt zelf een rol in preventie en normaliseren. Het biedt zelf preventieve voorlichting en informatie aan of weet daarvoor de partners te raadplegen. Het CMD en het PlusTeam zijn bekend met de lokale preventieve infrastructuur (sociale kaart) en kunnen de inwoner verwijzen indien nodig.
- Het CMD heeft korte lijnen met de maatschappelijke partners, zoals de huisartsen, politie en het onderwijs. We weten elkaar te vinden. Niet alleen bij de eenvoudige vraagstukken, maar ook juist bij de complexe vraagstukken.

Jaar 2023

- De Wet Aanpak Samenhangende Meervoudige Problematiek in het Sociaal Domein is geïmplementeerd.
- Het PlusTeam werkt volgens de vastgestelde herijkte opdracht.
- Er wordt onderzocht hoe de digitale toegang van het CMD kan worden versterkt.
- Het CMD biedt naast preventieve voorlichting ook preventief groepsaanbod voor de inwoners.

- Het CMD heeft vaste contactpersonen bij de maatschappelijke partners, die de formele én informele binding kunnen leggen tussen de maatschappelijke partners en het CMD.
- Er is geëvalueerd wat de toegevoegde waarde is voor de inwoners wanneer het CMD plaatsneemt in het Medisch Centrum Aalst.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners kunnen met al hun hulpvragen terecht bij het CMD.
- De toegang tot zorg en ondersteuning voor inwoners is makkelijk bereikbaar, persoonlijk en dichtbij in de eigen gemeente geregeld.
- Inwoners kunnen, voordat er professionele hulp nodig is, gebruik maken van het preventieve aanbod voor hun hulpvragen.
- Door de samenwerking met de partners in de toegang (huisartsen, PlusTeam, onderwijs) kan op tijd kwalitatief goede zorg worden gegeven.

Wijkcentra

Wat willen we bereiken?

Inwoners de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan en/of gebruik te maken van cultureel maatschappelijke activiteiten, wijkzorg en activiteiten buiten de wijk. We bieden levensloopbestendige en duurzame wijken en buurten. Wij beschermen de mogelijkheid dat inwoners elkaar kunnen ontmoeten in elke wijk voor nu en later.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023 – 2026

- Accommodaties zijn duurzaam en multifunctioneel ingezet.
- De (zorg-)activiteiten in de wijkcentra zijn verder ontwikkeld conform zorgcontracten.
- Wijken en buurten zijn duurzaam en levensloopbestendig. De voorzieningen zijn voor iedereen goed bereikbaar.
- De sociaal culturele activiteiten zijn gesubsidieerd volgens het geldende subsidiebeleid voor deze periode.
Er is een integrale visie ontwikkeld over de gemeenschapshuizen en andere mogelijkheden tot ontmoeting binnen de gemeente Waalre. Hierbij is een besluit genomen over de inzet van structurele capaciteit op dit onderwerp binnen de organisatie.
- Verdere ontwikkeling van Het Huis van Waalre als ontmoetingsplek.
- De Pracht en Het Huis van Waalre ontvangen subsidie volgens de prestatieovereenkomst.

Jaar 2023

- We hebben nieuwe prestatieovereenkomsten gesloten met de Pracht en het Huis van Waalre vanaf 2024.
- Er is een besluit genomen over de mogelijkheid om te komen tot één integrale visie op de gemeenschapshuizen en andere mogelijkheden tot ontmoeting binnen de gemeente Waalre.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- De ontmoetingsruimten hebben een belangrijke maatschappelijke functie: inwoners kunnen hier terecht voor ontmoeting, meedoen, ontwikkeling en zelf iets organiseren. Hierdoor is er minder eenzaamheid en meer gezondheid.

Inburgering

Wat willen we bereiken?

- Wij willen dat inburgeraars participeren in de maatschappij naar hun vermogen.
- Inburgeraars zijn de Nederlandse taal machtig.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De Wet Inburgering 2021 is uitgevoerd in samenwerking met en door de gemeente Veldhoven op basis van een samenwerkingsovereenkomst.
- Inburgeraars die nog vallen onder de oudere wetten Inburgering worden zoveel mogelijk meegenomen in de wet Inburgering 2021.
- We (Waalre en Veldhoven) hebben de verplichte onderdelen van de wet Inburgering 2021 uitgevoerd, namelijk: afnemen van de brede intake, opstellen van een Plan Inburgering en Participatie, afnemen van participatieverklaringen, aanbieden van Module Arbeidsmarkt en Participatie, financiële ontzorging, controle en evalueren, aanbieden van taallessen en het stimuleren van participatie.
- We hebben bovenop de eerder beschreven verplichte onderdelen de financiële redzaamheid en taalvaardigheid gestimuleerd bij de inburgeraars.
- Inburgeraars hebben zoveel mogelijk gebruik gemaakt van het lokale gespecialiseerde aanbod.
- De gemeente heeft een goede samenwerking met Steunpunt Vluchtelingenwerk Waalre.
- We hebben onderzocht in hoeverre we inburgeraars kunnen stimuleren om gebruik te maken van de cultuur- en sportmogelijkheden in en rondom Waalre.

Jaar 2023

- De werkprocessen rondom de Wet Inburgering 2021 in Waalre zijn verder ontwikkeld.
- We hebben het aanbod versterkt rondom financiële redzaamheid en taalvaardigheid bij de inburgeraars.
- De klantmanager inburgering in het CMD (aangenomen in samenwerking met Veldhoven) heeft gezorgd voor de brede intake, het opstellen van een Plan Inburgering en Participatie, het afnemen van participatieverklaringen, het aanbieden van de Module Arbeidsmarkt en Participatie, financiële ontzorging, controle en evaluatie, de toeleiding naar taallessen en het stimuleren van participatie voor inburgeraars.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Inburgeraars kunnen naar eigen vermogen participeren in de samenleving.

6.3 Inkomensregelingen

Wat willen we bereiken?

- Het garanderen van een bestaansminimum voor inwoners, die geheel of gedeeltelijk niet zelfstandig de noodzakelijke kosten van levensonderhoud kunnen betalen.
- Inwoners die kunnen werken de noodzakelijke ondersteuning (loonkostensubsidie, werkplekaanpassing en begeleiding) bieden zodat zij in staat zijn het wettelijk minimumloon te verdienen (Participatiewet).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023 -2026

- Uitvoeren van de Participatiewet (bijstandsuitkeringen) en de regelingen Ioaw, Ioaz, Bbz.
- Uitvoeren van aanvullende (financiële) ondersteuningsmaatregelen in tijden van crisis (denk aan COVID (Tonk, Tozo), gevolgen oorlog Oekraïne (leefgeld, energietoeslag en energiecoaches) met als doel inwoners in staat te stellen vasten lasten te betalen en in hun levensonderhoud te voorzien.
- Integrale benadering van personen en gezinnen bij vraagstukken op het gebied van het sociale domein.
- Het bieden van mogelijkheden aan / stimuleren van uitkeringsgerechtigden met als doel uitstroom naar arbeid.

Jaar 2023

- Vluchtelingen waarvoor de gemeente Waalre in regionaal verband een verantwoordelijkheid draagt zijn gehuisvest, van leefgeld voorzien en voor zover ze nog in Nederland verblijven begeleid bij het vinden van werk of een vorm van een activiteit om hun dag in te vullen. Dit m.b.v. het CMD en/of vluchtelingenwerk.
- Participatiewet (bijstandsuitkeringen) en de regelingen Ioaw, Ioaz, Bbz, zijn uitgevoerd.
- Aanvullende (financiële) ondersteuningsmaatregelen in tijden van crisis (denk aan COVID (Tonk, Tozo), gevolgen oorlog Oekraïne (leefgeld, energietoeslag en energiecoaches) zijn ingezet met als doel inwoners in staat te stellen vasten lasten te betalen en in hun levensonderhoud te voorzien.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Door de totale ondersteuning van het CMD worden inwoners ondersteund om mee te kunnen doen binnen de verschillende leefgebieden.

6.3.1 Minimabeleid

Wat willen we bereiken?

- Het minimabeleid heeft als belangrijkste punt het borgen van bestaanszekerheid. Voorop staat participatie in de samenleving en verhoging van de zelfredzaamheid van de inwoner. Er is extra aandacht voor volwassenen en kinderen in de gemeente die minder goed voor zichzelf kunnen zorgen.
- Speciale aandacht voor huishoudens die door stapeling van kortingen op toelagen en verhoging van kosten in de problemen komen.

- Bestrijding van armoede en de uitvoering van het minimabeleid en inkomensondersteuning door het Centrum voor Maatschappelijke Deelname (CMD).
- Het CMD werkt vanuit een totale benadering en neemt bij armoedebestrijding en uitvoering van het minimabeleid de versterking vanuit de drie onderdelen mee (Wmo/ Jeugdwet/ Participatiewet).
- Pro actieve schulddienstverlening met aandacht voor het voorkomen daarvan.
- Inzetten op schuldsituaties voorkomen door "vroegsignalering".
- Doelgerichte inzet "Klijnsma middelen" ter bestrijding van armoede onder kinderen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Opstellen van Armoedebeleid.
- Bevorderen integrale aanpak van het CMD en de maatschappelijke partners.
- Het verstrekken van individuele Bijzondere bijstand.
- Het verstrekken van individuele inkomenstoelage.
- Het verstrekken van energietoelage.
- Ondersteuning van minima door aanvullende regelingen zoals de "Meedoen bijdrage", deelname aan het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds, korting op de premie van de ziektekostenverzekering en faciliteren van Stichting Leergeld.
- Uitvoering van schulddienstverlening door het lokale CMD.
- Inzetten op "Vroeg signalering" in samenwerking met maatschappelijke partners zoals Vluchtelingenwerk en Voedselbank.
- Uitvoeren en monitoren van vroegsignalering met de 'vaste lasten partners' (woningcorporaties, Brabant Water, energiebedrijven).

Jaar 2023

- Het armoedebeleid is vastgesteld door de gemeenteraad en het uitvoeringsplan dat daarbij hoort wordt uitgevoerd.
- De trajecten van inwoners in de schuldhulpverlening zijn gemonitord (zowel het stabiliseren van de situatie van de inwoner als het verdere schuldhulpverleningstraject), indien hieruit blijkt dat resultaten onvoldoende worden behaald, vindt bijstelling plaats.
- De energietoelage is verstrekt aan de inwoners van de gemeente Waalre die daarvoor in aanmerking komen.
- De gemeente Waalre draagt financieel bij aan de collectieve ziektekostenverzekering voor minima.
- De samenwerking tussen het CMD en de maatschappelijke partners zoals Vluchtelingenwerk en de Voedselbank is geïntensiveerd. Er vindt een nog nauwere en meer integrale samenwerking plaats.
- De vroegsignalering met de 'vaste lastenpartners' is geëvalueerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Door de verschillende vormen van financiële ondersteuning hebben de inwoners met een minimuminkomen de mogelijkheid om mee te doen in Waalre.

6.4 Begeleide participatie

Wat willen we bereiken?

- Doel van de Participatiewet is dat inwoners zeker kunnen zijn van een bestaansminimum door hen een bijstandsuitkering te geven en/of inwoners die kunnen werken, kansen op standaard werk te geven. Aan inwoners met een arbeidsvermogen (kunnen werken) van 0 tot 80% wordt ondersteuning gegeven. De Participatiewet en het gemeentelijke beleid leveren een bijdrage aan het versterken van gelijke kansen voor inwoners met een arbeidsvermogen op de reguliere arbeidsmarkt.
- Zorgen voor het langzaam stopzetten van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) waarvan de toegang vanaf 1 januari 2015 is afgesloten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De Participatiewet in samenwerking met en door de gemeente Veldhoven wordt uitgevoerd op basis van een samenwerkingsovereenkomst.
- We nemen deel in het "Participatiebedrijf" GRWRE (de gemeenten Eindhoven, Veldhoven, Heeze-Leende en Valkenswaard).
- We participeren in het Regionaal Werkbedrijf Brabant Zuidoost (04werkt).
- Uitvoering en afbouw van de Wsw door Ergon als onderdeel van de GRWRE.
- Inwoners worden begeleid naar werk door het aanbieden van participatievoorzieningen.
- Loonkostensubsidie wordt aangeboden aan inwoners met beperkt arbeidsvermogen.
- We voldoen aan de wettelijke taakstelling met betrekking tot "beschut werk". Het bieden van een loonkostensubsidie aan inwoners met arbeidsbeperking.
- Werkzoekenden verrichten onbeloonde maatschappelijk nuttige werkzaamheden naast of in aanvulling op reguliere arbeid (werkzaamheden die niet leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt).
- Een studietoelage wordt aangeboden aan inwoners die studeren en een arbeidshandicap hebben.

Jaar 2023

- De samenwerking met de gemeente Veldhoven is geëvalueerd. Er zijn heldere afspraken gemaakt over de doelstellingen van de gemeente Waalre. Er hebben regelmatig, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau, afstemmings overleggen over de samenwerking plaatsgevonden; de verwachtingen over de samenwerking zijn over en weer naar elkaar uitgesproken. Een belangrijk onderdeel van deze afstemming is inzicht in de monitoringsgegevens op clientniveau. De aandachtspunten rondom privacy zijn eveneens ter sprake gekomen tussen de gemeente Waalre en de gemeente Veldhoven.
- Gemeente Waalre heeft actief deelgenomen aan de overleggen met GRWRE/Ergon zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau. De kwartaalrapportages die door de GRWRE/Ergon worden gegenereerd zijn ieder kwartaal besproken met de Ergon.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen door loonkostensubsidie, extra ontwikkeling en ondersteuning deelnemen op de arbeidsmarkt.

6.6 Wmo-beleid

Wat willen we bereiken?

Inwoners in staat stellen op een zo volwaardig en gelijkwaardig mogelijke manier deel te nemen aan de samenleving en onderdeel uit te laten maken van die samenleving. Dit geldt in het bijzonder voor inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden. Hierbij geldt dat de inwoner eerst zelf naar oplossingen binnen het eigen sociale netwerk zoekt. De gemeente kan hierbij ondersteunen en vangt op wanneer er binnen het eigen sociale netwerk geen oplossing kan worden gevonden.

We zorgen voor een passend zorgaanbod (of ondersteunen bij het vinden van een passend zorgaanbod) voor inwoners die zich met een (hulp-)vraag bij de gemeente Waalre melden.

Het CMD en het PlusTeam werken goed samen, ook met de huisartsen en de wijkverpleegkundigen in Waalre om de processen rondom de zorg van inwoners goed te organiseren en er voor de zorgen dat er korte lijnen zijn tussen de verschillende partijen.

Maatschappelijke partners worden vroegtijdig betrokken bij relevante ontwikkelingen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We zijn in control als het gaat om de inzet van voorzieningen in het kader van de Wmo. De producten in het kader van begeleiding zijn doorontwikkeld en huishoudelijke hulp is geboden aan de groep die het echt nodig heeft.
- We hebben binnen de gemeente Waalre beschermd wonen effectief ingericht na de decentralisatie van deze taak.
- Er is een sterke regionale preventieve aanpak van dak- en thuisloosheid in het kader van de Maatschappelijke Opvang.
- We werken met actueel Wmo beleid (verordening en beleidsregels) in lijn met de geldende wetgeving.
- Het toezicht op de uitvoering van de Wmo en de aanpak van fraude en rechtmatigheid is ingebed in beleid.
- Cliëntervaringen zijn gemeten met behulp van "continu meten" en verbeterpunten zijn opgepakt.
- Inwoners kunnen gebruik maken van cliëntondersteuning en sociaal raadsliedenwerk.
- Buurtbemiddeling is vroegtijdig betrokken als het nodig is.
- De Wijk-GGDers zijn onverminderd actief en hun positie is versterkt om hulp te bieden voor verwarde personen. Daarnaast functioneert het meldpunt van de Wetverplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en bijzondere zorg.
- De doordecentralisatie van 'beschermd wonen' heeft plaatsgevonden. Het regionale plan van aanpak is vertaald naar de lokale situatie.

Jaar 2023

- In samenwerking met de BOV-Kempengemeenten en de Dommelvallei+ zijn in 2022 de nieuwe producten Wmo Begeleiding 18+ in gebruik genomen. In 2023 zijn de producten geëvalueerd en waar nodig doorontwikkeld. Dit is van belang voor de professionals die samen met de inwoner (inhoudelijk) de best passende zorg en ondersteuning moeten bepalen.

- De mogelijkheden van de kostenbeheersing huishoudelijke hulp Wmo zijn onderzocht en er is hierover een besluit genomen.
- We hebben meegewerkt aan de verbetering van het regionaal beleid ter voorkoming van dak- en thuisloosheid.
- De Wmo verordening en beleidsregels zijn geactualiseerd.
- We hebben een voorstel gedaan (inclusief kosten) voor de ontwikkeling van beleid voor rechtmatigheidstoezicht en fraudebestrijding binnen de Wmo en de Jeugdwet.
- De resultaten van de cliëntervaringsonderzoeken zijn geëvalueerd. Hierbij zijn o.a. de participatieraad en het CMD/PlusTeam gevraagd om mee te denken. Op basis van de resultaten signaleren we vroegtijdig welke maatregelen we kunnen nemen.
- Cliëntondersteuning is uitgebreid met inzet van Sociaal Raadsliedenwerk.
- Door de inzet van buurtbemiddeling worden burenruzies in een zo vroeg mogelijk stadium opgepakt. Er is een goede samenwerking tussen Lumens, Cordaad, het CMD, Wijk GGD en de woningcorporaties.
- In samenwerking met de gemeente Veldhoven, Veiligheid, Politie en de Geestelijke gezondheidszorg verstevigen we de positie van de Wijk-GGD. Hierbij is gebruik gemaakt van de landelijke adviezen, cijfers uit de monitor en ervaringen van Wijk-GGD/Wijk-GGZ in de regio.
- In samenwerking met de GGD en de deelnemende regionale gemeenten is het meldpunt Wvvgz en bijzondere zorg verder ontwikkeld.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De inwoners die het nodig hebben ontvangen goede zorg van goede kwaliteit zolang zij dat nodig hebben.

De inzet van een wijk GGD'er is een waardevolle aanvulling op het werk dat al gedaan wordt voor zorg en veiligheid.

Financiële middelen en dus ook gemeenschapsgelden, worden zoals de wet het beschrijft, besteed.

Inwoners krijgen de mogelijkheid om direct na het contact met de gemeente hun ervaringen met de gemeente te delen.

Burenruzies worden op een zo vroeg mogelijk moment gesignaleerd. Dit gebeurt in gesprek met het CMD, Veiligheid en Wijk GGD. Dit doen we om de leefbaarheid in het dorp te behouden.

Gemeente Waalre heeft een overeenkomst gesloten samen met omliggende gemeenten bij een meldpunt voor discriminatie.

6.7 Maatwerkdienstverlening 18-

Wat willen we bereiken?

We moedigen deelname aan de maatschappij van Waalrese jeugdigen aan. Belangrijk in ons beleid is dat het eigen sociale netwerk van jeugd en hun opvoeders daarvoor wordt gebruikt. Dit is normaal, en wordt ook normaal gevonden door de inwoner. Ook is nodig dat professionals van verschillende disciplines elkaar goed weten te vinden en niet (bewust) in de weg lopen. Daarbij geldt als motto: "één gezin, één plan, één coördinator." We willen ervoor zorgen dat het (passend) onderwijs en de ondersteuning op grond van Wmo en Jeugdwet op elkaar aansluiten. We richten ons sterk op preventief jeugdbeleid omdat daardoor ouders en hun kinderen minder specialistische hulpverlening nodig hebben.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Verstrekken van passende hulp aan jeugdigen die dit nodig hebben (individuele voorzieningen). Waar het kan maken we gebruik van aanbod waar in het gewone leven gebruik van kan worden gemaakt, zonder dat hier een besluit van de gemeente voor nodig is. Maatwerk staat hierbij voorop. We monitoren de uitvoering van de Jeugdwet continu.
- Ondersteuningsvragen worden snel gesignaleerd en aangepakt door het (preventief) inzetten van de sociale omgeving en ondersteuning vanuit het 'voorliggend veld', dus de voorzieningen waar jeugdigen en ouders gemakkelijk terecht kunnen zonder dat hier een besluit van de gemeente voor nodig is (school, kinderopvang, bibliotheek, welzijnswerk, jongerenwerk, etc.).
- Jeugdigen hebben een 'eigen plek' in Waalre waar zij zich onder begeleiding van jongerenwerkers op hun eigen manier kunnen ontwikkelen.
- Binnen het samenwerkingsverband 'Een 10 voor de Jeugd' wordt de Producten en Diensten Catalogus (PDC) op structurele basis doorontwikkeld.
- Binnen het samenwerkingsverband '21 voor de Jeugd' wordt in samenwerking met de Gecertificeerde Instellingen (Jeugdbescherming en Jeugdreclassering), Veilig Thuis en Raad voor de Kinderbescherming gewerkt aan de realisatie van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, waartoe het Rijk opdracht heeft gegeven.
- Jeugdigen in Waalre praten mee over onderwerpen die zij belangrijk vinden binnen de gemeente.

Jaar 2023

- Er is in beeld gebracht, door middel van de Preventiematrix, hoe het preventief aanbod in Waalre kan worden versterkt. Het aanbod wordt zelf uitgevoerd door het CMD of ingekocht bij maatschappelijke partners.
- Het laagdrempelige initiatief van de gemeente Waalre en de bibliotheek Waalre in Gesprek is zes keer georganiseerd. Consulents van het CMD hebben de informatiebijeenkomsten bijgewoond, onder andere zodat inwoners hen rechtstreeks kunnen benaderen met vragen.
- Er is een onderzoek gestart naar het gebruik en de effectiviteit van het preventieve jeugdaanbod. Dit aanbod komt deels terug in de sociale kaart, omdat partners ook preventief aanbod leveren aan hun eigen leerlingen. Zo geven scholen preventief ondersteuning aan hun eigen leerlingen.
- Het verbeterplan 'Werken aan Veiligheid voor de Lokale (wijk)teams' wordt jaarlijks uitgevoerd, geëvalueerd en aangevuld.
- De aandachtsfunctionarissen Huiselijk Geweld en Kindermishandeling hebben de eerste meldcodetour binnen de gemeente uitgevoerd.
- Er is een onderzoek gestart hoe de jongerenparticipatie kan worden ingeregeld binnen de gemeente.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Kwalitatief goede zorg wordt geleverd waar nodig.

Jongeren hebben een plek in Waalre waar zij zich op hun eigen manier kunnen ontwikkelen.

Jeugdigen in een schadelijke afhankelijkheidsrelatie worden geholpen om veilig en gezond op te groeien.

Jeugd- en jongerenwerk

Wat willen we bereiken?

- Wij willen dat jeugdigen in Waalre die steun nodig hebben bij het volwassen worden ondersteuning krijgen van professionals.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een pilot jongerencentrum gerealiseerd, waar jongeren een eigen plek hebben.
- Na afronding van de pilot jongerencentrum is geëvalueerd over de toekomst van een jongerencentrum in Waalre.
- Jongerenwerkers hebben voldoende capaciteit om laagdrempelige ondersteuning aan jongeren geboden in hun ontwikkeling naar volwassenheid.
- De maatschappelijke partners zijn bekend met het aanbod van het jongerenwerk.
- Het jongerenwerk heeft een prominente rol gespeeld in het voorkomen van problemen, zoals schooluitval, overlast, uitsluiting en radicalisering.
- Met het jongerenwerk hebben we gekeken in welke vorm jongerenparticipatie kan plaatsvinden.

Jaar 2023

- Het contract met het jongerenwerk is waar nodig aangepast en verlengd.
- Er is onderzocht hoe jongerenparticipatie eruit kan komen te zien bij de gemeente.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Jeugdigen in Waalre groeien op tot volwassenen met positieve vormen van vrijetijdsbesteding, sociaal netwerk en actieve participatie in de samenleving.

Wat mag het kosten? (Bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten sociaal domein						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	804	920	994	994	994	994
6.2 Wijkteams	739	784	1.774	1.774	1.774	1.774
6.3 Inkomensregelingen	4.951	4.511	4.000	4.000	4.000	4.000
6.4 Begeleide participatie	1.436	1.320	1.405	1.403	1.420	1.411
6.5 Arbeidsparticipatie	45	166	157	157	157	157
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.433	3.274	712	712	712	712
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	76	124	-	-	-	-
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)			1.520	1.520	1.520	1.520
6.71b Begeleiding (WMO)			950	950	950	950
6.71c Dagbesteding (WMO)			168	168	168	168
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	3.575	3.246	-	-	-	-
6.72a Jeugdhulp begeleiding			550	420	150	150
6.72b Jeugdhulp behandeling			410	410	410	410
6.72c Jeugdhulp dagbesteding			100	100	100	100
6.73			26	26	26	26
6.73a Pleegzorg			90	90	90	90
6.73b Gezinsgericht			70	70	70	70
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig			470	470	470	470
6.74			27	27	27	27
6.74a Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf			520	520	520	520
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf			410	410	410	410
6.74c Gesloten plaatsing			79	79	79	79
6.75			214	214	214	214
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	-	50	-	-	-	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	438	498	-	-	-	-
6.82a Jeugdbescherming			238	238	238	238
6.82b Jeugdreclassering			17	17	17	17
	15.497	14.893	14.901	14.769	14.516	14.507
Baten sociaal domein						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	23	33	20	20	20	20
6.2 Wijkteams	-	-	-	-	-	-
6.3 Inkomensregelingen	3.680	3.223	2.961	2.961	2.961	2.961
6.4 Begeleide participatie	-	-	-	-	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	-	103	103	103	103	103
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	89	69	69	69	69	69
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+			-	-	-	-
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)			-	-	-	-
6.71b Begeleiding (WMO)			-	-	-	-
6.71c Dagbesteding (WMO)			-	-	-	-
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-			-	-	-	-
6.72a Jeugdhulp begeleiding			-	-	-	-
6.72b Jeugdhulp behandeling			-	-	-	-
6.72c Jeugdhulp dagbesteding			-	-	-	-
6.73			-	-	-	-
6.73a Pleegzorg			-	-	-	-
6.73b Gezinsgericht			-	-	-	-
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig			-	-	-	-
6.74			-	-	-	-
6.74a Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf			-	-	-	-
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf			-	-	-	-
6.74c Gesloten plaatsing			-	-	-	-
6.75			-	-	-	-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+			-	-	-	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	43		-	-	-	-
6.82a Jeugdbescherming			-	-	-	-
6.82b Jeugdreclassering			-	-	-	-
	3.835	3.428	3.153	3.153	3.153	3.153
saldo sociaal domein	11.662	11.465	11.748	11.616	11.363	11.354

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) levert een nadeel op van € 283.000. De verschillen zijn niet per taakveld maar per onderdeel gespecificeerd, omdat er verschuivingen van budgetten tussen de taakvelden hebben plaatsgevonden. Het betreft verschuivingen o.b.v. wettelijke voorgeschreven wijzigingen in taakvelden vanaf 2023. En daarnaast zijn een aantal budgetten die betrekking hebben op meerdere taakvelden opgesplitst en deels verplaatst naar de juiste taakvelden. De verschillen zijn als volgt:

- Hogere salariskosten (nadeel € 46.000)
- Lagere uitvoeringskosten schuldhulpverlening (voordeel € 5.000)
- Minder uitkeringsgerechtigden waardoor lagere uitvoeringskosten Participatiewet (voordeel € 41.000) en minder uitgaven bijstandsuitkeringen (voordeel € 95.000)
- Afnemende rijksbijdrage en oplopende begeleidingstrajecten geven hogere kosten participatiebedrijf Ergon (nadeel € 25.000 in 2023 tot oplopend € 66.000 in 2026)
- Meer uitgaven re-integratiekosten (nadeel € 22.000)
- Voortschrijdend inzicht laat zien dat het benodigde budget voor de uitvoeringskosten van de nieuwe Wet Inburgering lager uitpakt. Dit is nu zichtbaar doordat de afspraken hierover met gemeente Veldhoven en aanbieders nu zijn gemaakt (voordeel € 13.000)
- Inspectiekosten kinderopvang (nadeel € 40.000)
Budget komt van programma 7 Volksgezondheid en milieu
- WMO vervoersvoorzieningen: er wordt vaker gebruik gemaakt van deze voorzieningen, doordat mensen langer thuis blijven wonen. (nadeel € 20.000)
- WMO huishoudelijke hulp: in de begroting is rekening gehouden met een toename in de kosten op basis van de gestegen vraag, veroorzaakt door vergrijzing, het feit dat mensen langer thuis blijven wonen en het abonnementstarief, waardoor aanspraak op huishoudelijke hulp niet langer inkomensafhankelijk is. (nadeel € 164.000)
- Jeugdhulp: dit wordt veroorzaakt door hogere kosten van de inzet van individuele voorzieningen jeugdhulp. (nadeel € 40.000)
- Preventief jeugdbeleid (nadeel € 30.000)
Budget komt van programma 4 Onderwijs
- Jongerenvoorziening Kaderbrief 2023 (nadeel € 15.000)
- Hogere doorbetaling rijksmiddelen Wet sociale werkvoorziening (nadeel € 60.000)
Dekking door hogere ontvangst van het Rijk is opgenomen onder de algemene uitkering
- Hogere bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling PlusTeam (nadeel € 16.000)
- In 2022 is extra ingezet op de versterking van de coördinatie tussen de verschillende soorten van hulpverlening in het sociaal domein, in 2023 komt deze incidentele uitgave te vervallen (voordeel € 33.000)
- Overige diverse verschillen (voordeel € 8.000)

07 Volksgezondheid en milieu

7.1 Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?

- Inwoners van Waalre inspireren om gezond en gelukkig te leven. Daarbij gaan we uit van de principes van Brede Welvaart en Positieve Gezondheid, en werken we vanuit een thematische benadering.
- Een gezond Waalre: onze inwoners zijn zich ervan bewust dat ze in de eerste plaats zelf verantwoordelijk zijn voor een gezonde leefstijl met behoud van eigen regie.
- Mensen kunnen achteruitgang van hun gezondheid zelf opvangen omdat ze uit gaan van hun mogelijkheden.
- Iedereen moet mee kunnen doen vanuit eigen kracht.
- Inwoners van Waalre staan voor elkaar klaar en helpen/ondersteunen elkaar waar nodig en mogelijk.
- Mantelzorgondersteuning is op maat.
- Waalre is een dementie-vriendelijke gemeente.
- Waalre is een JOGG gemeente: Gezonde jeugd, gezonde toekomst.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We geven uitvoering aan de ambities uit het Lokaal Preventie Akkoord Gezond Waalre.
- We geven uitvoering aan het plan van aanpak gezonde Jeugd, gezonde toekomst.
- We stellen Lokaal Gezondheidsbeleid vast voor de periode 2024-2028.
- We versterken de lokale coalitie Eén tegen Eenzaamheid.
- We stimuleren het doen van vrijwilligerswerk en zetten in op het versterken van informele hulp/ondersteuning, in samenwerking met onze lokale en regionale netwerkpartners.

Jaar 2023

- We hebben de plannen van aanpak 2023 van de 11 ambities van het Lokaal Preventieakkoord uitgevoerd.
- We hebben het plan van aanpak 2023 Gezonde jeugd, gezonde toekomst uitgevoerd.
- We hebben de samenwerking vanuit de lokale coalitie Een tegen Eenzaamheid versterkt.
- Het Netwerk Dementie Vriendelijke Gemeente is actief geweest vanuit het jaarplan 2023.
- De bestaande diensten van Goed voor Mekaar Waalre zijn voortgezet en verder ontwikkeld, in het bijzonder de adviserende huisbezoeken.
- De functie van Goed voor Mekaar als informatiepunt voor informele hulp en vrijwilligerswerk is verder versterkt. Belangrijkste instrument hierbij is de digitale sociale kaart.
- Het Steunpunt Mantelzorg is zichtbaar voor de inwoners van Waalre die als mantelzorger onbetaald en vaak langdurig zorgen voor een naaste.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners zijn zich bewust dat een gezonde leefstijl bijdraagt aan de kwaliteit van leven.

- Inwoners zijn zich bewust dat iedereen in Waalre mee moet kunnen doen binnen zijn of haar mogelijkheden vanuit het streven naar een inclusieve samenleving.
- Inwoners helpen elkaar en zijn gemotiveerd om vrijwilligerswerk te doen.
- Mantelzorgers kunnen voor ondersteuning terecht bij het Steunpunt Mantelzorg.
- Inwoners kunnen terugvallen op een vangnet van informele/vrijwillige hulp en ondersteuning.

7.2 Riolering (riool/water/klimaat)

Wat willen we bereiken?

Een goed functionerend watersysteem (rioolstelsel en watergangen) dat zorgt voor bescherming van de volksgezondheid, het milieu en het tegengaan van (grond)wateroverlast en -tekort (droogte). Daarbij wordt rekening gehouden met wetgeving en beleidsvoornemens op diverse niveaus: Europees (Kaderrichtlijn water), landelijk (Waterwet, bestuursakkoord Water), provinciaal (waterhuishoudingsplan), waterschap en natuurlijk ook het eigen lokaal beleid.

Kosten besparen door zo efficiënt mogelijk te werken. Dit betekent onder andere in een vroegtijdig stadium samenwerken, zowel intern als met andere gemeenten en het waterschap.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voorbereiding en uitvoering van diverse herinrichting- en onderhoudswerkzaamheden conform het projectplan openbare ruimte (integrale aanpak wegen, riolering en groen) is gerealiseerd. Projecten die op de planning staan voor de periode 2023-2026 zijn:
 - Afronding en oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
 - Voorbereiding en uitvoering: Eindhovenseweg fase 2 en 3
 - Voorbereiding: Centrumplan Den Hof
 - Voorbereiding: Traverse-noord (Bergstraat en een deel van de Onze Lieve Vrouwedijk)
 - Gestelsestraat-Zuid
 - Oriëntatie: voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037, inclusief aanpak de riolering en het watersysteem in deze wijken.
- Uitvoering geven aan programma Water, Riolering en Klimaat 2023-2027; algemeen rioolbeleid, te nemen maatregelen, kosten voor beheer en onderhoud, tarieven en heffingen om maatregelen te bekostigen, vaststellen grond- en hemelwater-verordening, subsidiebeleid en stimuleren van waterbewustzijn onder inwoners.
- De gemeente blijft het afvalwater inzamelen en afvoeren. In die gebieden waar een gescheiden rioolstelsel is of wordt aangelegd, wordt in eerste instantie op basis van vrijwilligheid zoveel mogelijk particulier oppervlak afgekoppeld.
- Werken aan waterbewustzijn van inwoners en klimaatadaptatie.

Jaar 2023

- In het kader van de integrale projectplanning is in 2023 gewerkt aan:
 - Afronding en oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
 - Voorbereiding en uitvoering: Eindhovenseweg fase 2 en 3
 - Voorbereiding: Centrumplan Den Hof
 - Voorbereiding: Traverse-noord (Bergstraat en een deel van de Onze Lieve Vrouwedijk)

- Gestelsestraat-Zuid
- Oriëntatie: voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037, inclusief aanpak de riolering en het watersysteem in deze wijken.
- Doelstellingen uit het programma Water, Riolering en Klimaat voor 2023 zijn uitgevoerd.
- Het beheer en onderhoud van de riolering zijn uitgevoerd.
- Het waterbewustzijn in Waalre is vergroot op basis van hierop gericht communicatieplan gericht op het vergroten van water- en klimaatbewustzijn en het afkoppelen.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Borging van de volksgezondheid.
- Beperkte wateroverlast bij hevige buien.
- Het voorkomen van verdroging van de tuinen en openbaar groen.
- Actief betrekken van bewoners bij het uitvoeren van watergebonden klimaatmaatregelen.

7.3 Afval

Wat willen we bereiken?

Het verder verduurzamen van de afvalinzameling (service, kosten en milieu) in de hele gemeente conform de landelijke VANG recycledoelstelling (55% in 2025 en 60% in 2030), de wensen van onze inwoners en middels een servicegerichte aanpak.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Huishoudelijk afval zamelen wij in via diftar methode.
- Onderzocht is hoe we aanvullend op de diftar-methode ons restafval nog verder kunnen reduceren.
- Wij hebben de mogelijkheden gezien om bioafval (groente, fruit en etensresten) ook bij de hoogbouw in te zamelen.

Jaar 2023

- De nieuwe manier van afvalinzameling via diftar is ingevoerd.
- Een onderzoek is gedaan naar de mogelijkheid van gescheiden inzamelen van bioafval bij hoogbouw.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Een inwoner die zijn of haar afval goed scheidt zal minder betalen dan een inwoner die geen of minder goed afval scheidt. Inwoners krijgen hiermee zelf invloed op wat ze aan afvalstoffenheffing betalen.

7.4 Duurzaamheid en Milieu

Wat willen we bereiken?

- Een bijdrage leveren aan het behalen van de klimaatdoelen uit het nationale Klimaatakkoord, binnen de schaal en maat van de gemeente Waalre.
- Uitvoering geven aan de Regionale Energiestrategie (RES).

- Het aardgasvrij maken van woningen en gebouwen voor 2050.
- Verduurzamen van gebouwen waarbij minimaal 75% van de gebouwen energielabel A of B in 2030 hebben.
- Het geven van het goede voorbeeld door de gemeente door ons vastgoed verder te verduurzamen en duurzaam in te kopen.
- Wij geven het goede voorbeeld door 50% van de gemeentelijke gebouwen voor 2030 aardgasvrij te maken.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is actief deelgenomen aan de Regionale Energiestrategie.
- Er is invulling gegeven aan het programma warmtetransitie.
- Wij nemen deel aan de regionale projecten De Groene Zone 1.0 (zonnepanelen) en 2.0 (focus op isoleren en andere besparende maatregelen).
- De energiecampagne gericht op het effectief activeren van inwoners en maatschappelijke partners om met verduurzaming aan de slag te gaan is voortgezet.

Jaar 2023

- Projecten van het programma warmtetransitie zijn uitgewerkt.
- De Groene Zone 1.0 (zonnepanelen) hebben we voortgezet.
- De Groene Zone 2.0 (focus op isoleren en andere besparende maatregelen) is gestart.
- Binnen het zoekgebied grootschalige zonne-energie RES (Achtereind) is een zonneweide gerealiseerd binnen de gestelde voorwaarden (ruimte voor participatie inwoners, gehele gebied profiteert, koppeling met natuurontwikkeling e.d.).
- Inwoners die moeite hebben met het betalen van de energierekening zijn ondersteund bijvoorbeeld om te komen tot reductie van het energieverbruik of anderzins.
- We hebben ingezet op het realiseren van de "no regret" maatregelen (zoals grootschalig zon op dak) uit de RES.
- De energiecampagne gericht op het informeren en helpen van onze inwoners en maatschappelijke partners is uitgevoerd (middels bv. maatwerkadviezen, energieloket, showroom met mogelijkheden e.d.).

Wat is de impact voor onze inwoners?

- De stakeholders (bedrijven, instellingen en onze inwoners) hebben inzicht in welke concrete maatregelen nodig zijn voor de energietransitie en wat hun rol/bijdrage hierin is. Inwoners, overheid en bedrijven/instellingen zijn zoveel mogelijk samen 'eigenaar' van de energietransitie en van de resultaten die dat oplevert (een duurzame en energiezuinige gebouwde omgeving tegen redelijke kosten).
- Inwoners en pandeigenaren weten wat ze kunnen doen om hun woningen/gebouwen te verduurzamen (aardgasvrij maken).
- De hoogte van de energierekening is beperkt als gevolg van de verduurzaming van woningen en gebouwen.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten volksgezondheid en milieu						
7.1 Volksgezondheid	727	845	800	794	792	791
7.2 Riolering	1.323	1.298	1.426	1.436	1.456	1.478
7.3 Afval	1.417	1.362	1.506	1.545	1.585	1.628
7.4 Milieubeheer	730	629	670	670	670	670
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	111	108	115	115	115	108
	4.308	4.242	4.517	4.560	4.618	4.675
Baten volksgezondheid en milieu						
7.1 Volksgezondheid	40	10	10	-	-	-
7.2 Riolering	1.610	1.638	1.652	1.672	1.692	1.712
7.3 Afval	1.780	1.766	1.946	1.993	2.042	2.094
7.4 Milieubeheer	107	101	53	53	53	53
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	59	55	60	60	60	60
	3.596	3.570	3.721	3.778	3.847	3.919
saldo volksgezondheid en milieu	712	672	796	782	771	756

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

7.1 Volksgezondheid (voordeel € 45.000)

- Lagere salariskosten door verschuiving van taken (voordeel € 35.000)
- Preventief gezondheidsbeleid: JOGG jongeren op gezond gewicht en POH praktijkondersteuners huisartsenzorg (nadeel € 31.000)
Budget komt van programma 4 Onderwijs
- Inspectiekosten kinderopvang is verplaatst naar programma 6 Sociaal domein (voordeel € 37.000)
- Hogere bijdrage gemeenschappelijke regeling GGD (nadeel € 33.000)
- Incidenteel budget in 2022 voor Lokaal preventie akkoord (voordeel € 27.000)
- Incidenteel budget in 2022 voor vervanging AED's en buitenkasten (voordeel € 10.000)

7.2 Riolering (nadeel € 114.000)

- De rioolheffing is kostendekkend. Voordeel ontstaat doordat BTW ook in rekening mag worden gebracht bij de inwoners via rioolheffing. Nadeel ontstaat door het opnemen van hogere kosten van riolering volgens het nieuwe vGRP. Daarnaast is er een voordeel door een lagere storting in de reserves riolering op taakveld 0.10

Toelichting meerjarenramingen:

- De kapitaallasten stijgen als gevolg van afschrijvingen op investeringen
- De baten stijgen als gevolg van de aansluiting van nieuwe woningen

7.3 Afval (voordeel € 36.000)

- Door indexering stijgen de salariskosten en de doorberekende overheadkosten met € 21.000
- De kapitaallasten van het invoeringskrediet diftar zijn € 26.000
- De kostenstijging wordt grotendeels veroorzaakt door hogere kosten uitbesteden ophalen en verwerking van afval met € 93.000
- Stijging van de opbrengsten uit het vermarkten van papier, van € 27.000

- Daling van de opbrengsten door lagere tarieven voor PMD van € 21.000
- Stijging van de opbrengsten van de afvalstoffenheffing van € 175.000
- Een inhoudelijke toelichting op de kostendekkendheid en de berekening van tarieven afval kunt u terugvinden in de paragraaf A Lokale heffingen

Toelichting meerjarenramingen:

- De kosten stijgen als gevolg van indexering. De opbrengst stijgen door meer aansluitingen en aanpassen van de tarieven

7.4 Milieubeheer (nadeel € 89.000)

- Een nieuwe vacature voor een medewerker milieubeheer is voor € 94.000 in 2023 opgenomen. Deze was ook al opgenomen in de meerjarenbegroting 2022 – 2025
- Stijging van de salariskosten als gevolg van indexeringen en verschuiving van formatie met € 80.000
- Voor uitbesteden milieutoezicht en handhaving is in de kaderbrief 2023 € 90.000 opgenomen
- Stijging van de kosten voor de Ergon voor het opruimen van afval met € 18.000
- Opnemen kosten meetnet luchtkwaliteit van € 7.500
- In de kaderbrief 2023 is per saldo een kostenstijging van 40.000 opgenomen voor een krediet voor klimaatadaptatie en biodiversiteit
- De lasten dalen als gevolg van kredieten die wel in 2022 voorkomen maar niet in de jaren daarna. Voordeel € 241.000

7.5 Begraafplaatsen en crematoria (nadeel € 2.000)

- Geen verschil van betekenis

Toelichting meerjarenramingen:

- Lagere kapitaallasten in 2026 door afschrijvingen

08 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

8.1 Ruimtelijke ordening

Samenwerking binnen het Stedelijke gebied Eindhoven en Metropoolregio Eindhoven (Brainport)

Wat willen we bereiken?

De regio Zuidoost-Brabant wil haar positie als één van de best presterende regio's van Nederland en één van de meest technologisch innovatieve regio's van Europa behouden en versterken. Lokaal en regionaal werken we aan het verder verstevigen van deze positie van ons bedrijfsleven en het bieden van een aantrekkelijke leefomgeving voor werknemers in de gehele Brainport-regio. De komende jaren zal een schaa sprong plaats vinden, met daarbij de groei van het Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) van meer dan 100.000 inwoners. Dit geeft een grote druk op het ruimtegebruik (wonen, werken, voorzieningen, mobiliteit, recreatie, klimaatadaptatie, ecologie, energietransitie en milieu). Vanuit het thema Ruimte wordt voor het SGE de integrale strategie bepaald en gemonitord.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het programma Ruimte uit de Samenwerkingsagenda Stedelijk Gebied Eindhoven 2022-2026 is uitgevoerd.
- Er is geparticipeerd in het samenwerkingsverband van de Metropoolregio Eindhoven op het gebied van Ruimte (Ontwikkelstrategie Zuidoost-Brabant).
- Er wordt uitvoering gegeven aan de opgaven uit het Verstedelijkingsakkoord SGE.

Jaar 2023

- Tijdens de Omgevingsdagen zijn aanvullende afspraken gemaakt op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling met de regio en provincie.
- We hebben gebruik gemaakt van de regionale ondersteuningspool voor versnelling woningbouw.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Ondernemers en inwoners profiteren in de Brainport-regio van het excellente vestigingsklimaat voor bedrijven, werkgelegenheid en een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving met een hoog voorzieningenniveau.

Implementatie nieuwe Omgevingswet

Wat willen we bereiken?

De nieuwe Omgevingswet gaat over zo'n 26 wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving (bouwen, milieu, waterbeheer, ruimtelijke ordening, monumentenzorg en natuur). Wanneer deze nieuwe Omgevingswet in werking treedt zijn we daar klaar voor: als het gaat om de organisatie, het beleid, de regels, de processen en de taken en verantwoordelijkheden. De advisering en afstemming voor vergunningverlening met allerlei instanties en regionale partners (o.a. Omgevingsdienst, Veiligheidsregio, GGD en Waterschap) zijn ingeregeld in het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023- 2026

- We zijn van start gegaan om te werken volgens de nieuwe Omgevingswet per 1 januari 2023.
- Op basis van de doelstellingen en ambities uit de eind 2021 vastgestelde Omgevingsvisie is een aantal thematische programma's opgesteld (bijvoorbeeld voor klimaatadaptatie, geluid, warmtetransitie).
- Het Omgevingsplan voor Waalre is opgesteld.

Jaar 2023

- De ambtelijke organisatie is gestart met werken volgens de aangepaste processen en procedures sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2023; waar nodig zijn deze werkprocessen verder uitgewerkt of bijgesteld.
- Samenwerking en advisering binnen de Omgevingswet is geregeld en in werking.
- Er is gewerkt op basis het (tijdelijk) initieel Omgevingsplan dat op 1 januari 2023 in werking is getreden.
- Aan het plan van aanpak om te komen tot een definitief omgevingsplan in 2025 is verder uitvoering gegeven. Het eerste deel omgevingsplan wordt opgesteld.
- Een aantal verordeningen is aangepast op basis van de nieuwe Omgevingswet.
- Er is ervaring opgedaan met de Participatieverordening onder de Omgevingswet.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De Omgevingswet biedt gebiedsgericht ruimte voor ruimtelijke initiatieven van inwoners, bedrijven en instellingen. Voor iedereen wordt het op termijn inzichtelijker en voorspelbaarder of een ruimtelijk initiatief kans van slagen heeft, doordat de informatie op één plek ontsloten wordt en besluitvorming wordt verbeterd (meer integraal). Ook het aanvragen van een omgevingsvergunning wordt makkelijker door het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet).

Vitaal Dorpshart Aalst (winkelcentrum Den Hof en omgeving)

Wat willen we bereiken?

Samen met ondernemers (winkeliers en eigenaren) en inwoners zorgen voor een toekomstbestendig en vitaal dorpshart Aalst. We streven naar een compact centrum, goed en logisch bereikbaar voor alle doelgroepen, zichtbaar, een levendig hart waar mensen elkaar graag ontmoeten, van een duurzame en hoge kwaliteit voor zowel het vastgoed als de openbare ruimte. Hierbij is er ook aandacht voor de relaties met andere projecten (b.v. op toeristisch recreatief vlak) en de kansen die deze bieden.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het definitief ontwerp van de herinrichting van de openbare ruimte in het dorpshart Aalst is vastgesteld en de herinrichting is gefaseerd uitgevoerd en in 2025 afgerond. Er is in dit traject ook aandacht voor de realisatie van nieuwe bouwvelden, projecten en de uitstraling van reclame uitingen en terrassen.
- Ondersteuning van de stichting Bedrijven InvesteringsZone (BIZ) Den Hof bij de uitvoering van haar meerjarig activiteitenplan 2023-2027.

Jaar 2023

- Er is een start gemaakt met de herinrichting van de openbare ruimte in het dorpshart van Aalst, waarbij ook het aangekochte noordelijke poortgebouw is gesloopt. De herinrichting zal ook nog in 2024 en 2025 plaatsvinden. Zie ook programma 2.
- Met eigenaren van bouwvelden en ontwikkellocaties heeft overleg plaatsgevonden en zijn er stappen gemaakt naar realisatie van (woningbouw)ontwikkelingen.
- Samen met ondernemers en pandeigenaren is een eenduidige reclame- en bebodingsstrategie ontwikkeld, is terrasbeleid ontwikkeld en zijn er afspraken gemaakt over de (gezamenlijke ondergrondse) inzameling van bedrijfsafval.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Een aantrekkelijk dorps hart in Aalst, waar men kan winkelen en elkaar kan ontmoeten en waar diverse activiteiten door het jaar heen worden georganiseerd.

Ontwikkeling Buitengebied

Wat willen we bereiken?

Een bijdrage leveren aan een aantrekkelijk buitengebied voor de eigen inwoners, de regio en de (agrarische en recreatieve) ondernemers in het gebied met innovatieve gebiedsontwikkeling.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Vanwege de vele opgaven die een plaats moeten krijgen in het buitengebied ontwikkelen we een langetermijnvisie op het buitengebied als onderdeel van onze Omgevingsvisie.
- Met het oog op onze eigen energiebehoefte wordt in combinatie met natuurontwikkeling een zonneweide gerealiseerd in het zoekgebied voor grootschalige energieopwekking.
- Routes en verbindingen voor recreatief langzaam verkeer worden versterkt.
- We voeren maatregelen uit zoals landschap- en natuurontwikkeling, ontwikkeling landgoederen, ontwikkeling recreatiepoort, verdere realisatie Dommelpad, die passen binnen de actuele visies op het buitengebied van Waalre.
- We stimuleren en faciliteren (o.a. procedureel) particuliere initiatieven die passen in de actuele visies op het buitengebied van Waalre.
- We werken in diverse samenwerkingsverbanden met onze partners samen aan verbetering van het buitengebied (MRE-transitie landelijk gebied, Grenscorridor N69, Warmbeek Tongelreep, Van Gogh Nationaal Park, enz.).
- Er wordt samengewerkt met onze partners aan de realisatie van diverse wettelijke opgaven. Denk aan NatuurNetwerkNederland, Kaderrichtlijn Water, Natura 2000/Stikstof, enz.

Jaar 2023

- De studie naar de toekomstige afwikkeling van gemotoriseerd vervoer van en naar de Hut van Mie Pils is afgerond en aan de gemeenteraad ter besluitvorming voorgelegd.
- Een kleine zonneweide gecombineerd met natuurontwikkeling is, met behulp van (financiële) participatie van inwoners, gerealiseerd in het zoekgebied voor grootschalige energie opwek in het Achtereind.

- De beoogde fietspaden (Mosbroekseweg, Beemdstraat, Loondermolenweg) rond Waalre Dorp/Dommeldal de Hogt zijn aangelegd.
- De beoogde kunstprojecten in Dommeldal de Hogt behorende bij de Brainport Cultuursubsidie zijn gerealiseerd.
- Het Landgoederenbeleid is ontwikkeld.
- De ruimtelijke procedure behorende bij landgoed Gildebosch is afgerond.
- De ruimtelijke procedure behorende bij Natuurbelevingscentrum Buiten is afgerond.
- De ruimtelijke procedure behorende bij het agroforestry / zorginitiatief aan de Achtereindsestraat is afgerond.
- De ruimtelijke procedure voor het vervangende nieuwbouwinitiatief op de hoek Heuvelstraat/Rooisestraat is afgerond.
- In het bos/natuur bij de Brede School Ekenrooi is een natuurlijk speelelement aangelegd.
- We hebben in diverse samenwerkingsverbanden met onze partners samengewerkt aan verbetering van het buitengebied (MRE-transitie landelijk gebied, Grenscorridor N69, Warmbeek Tongelreep, Van Gogh Nationaal Park, enzovoort).

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het buitengebied van de gemeente Waalre is aantrekkelijker geworden. Niet alleen zijn de natuur- en landschapswaarden toegenomen, ook is de beleving verbeterd. Te voet en per fiets is de bereikbaarheid verbeterd. De trend in de landbouw is duurzamer en lokaler. Boodschappen kunnen straks rechtstreeks bij de boer worden gedaan. De aanleg van de zonneweide in Achtereind past voor nu en in de toekomst in de energiebehoefte van Waalre.

Centrumontwikkeling Waalre-dorp

Wat willen we bereiken?

We willen het centrum levendiger maken, het winkelcentrum versterken, de ruimtelijke kwaliteit van het gebied vergroten en ruimte bieden aan evenementen en nieuwe initiatieven (onder meer op het gebied van recreatie en toerisme).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We blijven, mede op basis van de notities "Waalre natuurlijk bijzonder" en "Samen aan de slag" verdere invulling geven aan de centrumontwikkeling.
- Particuliere initiatieven die passen binnen de uitgangspunten van de Centrumvisie Waalre-dorp en het "beeldkwaliteitsplan centrum Waalre-dorp" worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Denk hierbij aan hoogwaardige horeca, cultuur en evenementen, detailhandel speciaalzaken, historiserende bouwinitiatieven etc.
- Er worden ruimtelijke kaders opgesteld voor de toekomstige invulling/herinrichting van winkelcentrum de Bus, de parkeerplaats naast de AH, de locaties van het voormalig tankstation aan de Willibrorduslaan op de kop van winkelcentrum De Bus, de driehoek Willibrorduslaan-Blokvenlaan-Wollenbergstraat en de Willibrorduslaan richting Markt (deels overlap met inrichting Traverse noord).

Jaar 2023

- De voorbereidende werkzaamheden (planvorming) voor De Bus zijn gestart.
- Eventuele nieuwe initiatieven van derden die passen binnen de centrumvisie zijn gefaciliteerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het centrum van Waalre-dorp wordt verder ontwikkeld als gezellig dorpshart dat ruimte biedt voor verschillende functies voor de inwoners van Waalre en bezoekers van buiten. De Markt is hierin een centrale plaats met haar groene ruimte, horecavoorzieningen en evenementen.

Herontwikkeling 't Hazzo en omgeving

Wat willen we bereiken?

Een integrale herontwikkeling (wonen, sporten, ontmoeten) van de omgeving van sporthal 't Hazzo op basis van de in april 2017 vastgestelde visie voor dit gebied.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Op basis van de vastgestelde stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen voor de herontwikkeling van het gebied is samen met de eigenaren en ontwikkelende partijen gewerkt aan de realisatie van woningen in diverse categorieën.

Jaar 2023

- Over de ontwikkeling op de, deels particuliere, gronden aan de zuidzijde van 't Hazzo is overeenstemming bereikt. Het bestemmingsplan is voorzien voor de tweede helft van 2022 en in 2023 is gestart met de bouw van de woningen.
- In plandeel Ligtfoot is bestaande bedrijfsbebouwing gesloopt en zijn 13 grondgebonden woningen en 13 appartementen in aanbouw genomen. Oplevering is naar verwachting medio 2023.

Wat is de impact voor onze inwoners?

In goed overleg en afstemming met omwonenden en andere inwoners is het voormalig gemeenschapshuis 't Hazzo omgevormd tot een duurzame accommodatie. Hier kunnen de inwoners elkaar in een duurzaam gebouw, gelegen in een groene omgeving, ontmoeten. Het gemengde gebied is in lijn van de gebiedsvisie omgevormd tot een groen en aantrekkelijk woongebied.

De verschillende woningbouwprojecten in de directe omgeving van 't Hazzo bieden ruimte aan circa 100 woningen in verschillende categorieën en voor diverse doelgroepen.

8.3 Wonen en Bouwen

Wonen

Wat willen we bereiken?

Waalre is groen, fijn en goed om in te wonen, werken en verblijven. Dat willen we in de toekomst zo houden. De bouw van duurzame nieuwe woningen sluit aan op de behoefte en wensen van onze inwoners en die van de regio. Hierbij ligt de nadruk in de komende periode op het realiseren van duurzame en betaalbare woonruimte voor starters, doorstromers en senioren. Daarbij willen we aansluiten bij de landelijke afspraken. We doen dat samen met woningbouwcorporaties en andere partijen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voortzetten van de intensieve regionale samenwerking binnen het Stedelijk Gebied Eindhoven op het thema 'Wonen'.
- De Visie op Goed Wonen en de Woonnotitie worden geëvalueerd en zo nodig aangepast om aan te sluiten bij de actuele stand van zaken op de woningmarkt, de laatste inzichten en visies op 'woon-zorg'-combinaties, duurzaamheid, (verhoogde) opgave huisvesting statushouders en/of asielzoekers en urgente woningzoekers.
- De in de Woonnotitie aangegeven acties en instrumentarium, onder meer voor de bestaande woningvoorraad, zijn uitgewerkt in beleidsvoorstellen.
- Er is een continue monitoring van de woningbouw, waarbij afstemming in het Stedelijk Gebied Eindhoven plaatsvindt.
- Realisatie van het gemeentelijk woningbouwprogramma binnen de kaders van de doelstellingen op diverse locaties zoals Waalre Noord (diverse fasen), 't Hazzo en omgeving, Brabantiaterein, Ekenrooi Noord (zie ook paragraaf Grondbeleid voor een uitgebreidere toelichting).

Jaar 2023

- Er is gestart met de evaluatie en actualisatie van De Visie op Goed Wonen en de Woonnotitie om aan te sluiten bij de actuele stand van zaken op de woningmarkt, de laatste inzichten en visies op 'woon-zorg'-combinaties, duurzaamheid, (verhoogde) opgave huisvesting statushouders en/of asielzoekers en urgente woningzoekers.
- De in de Woonnotitie aangegeven acties en instrumentarium, onder meer voor de bestaande woningvoorraad, worden uitgewerkt in beleidsvoorstellen (m.b.t. bijvoorbeeld opkoopbescherming en bewoningsplicht, efficiënter en duurzamer gebruik van bestaande woningen, woningsplitsing e.d.).
- Op basis van de Woonnotitie zijn prestatieafspraken gemaakt met de woningcorporaties en huurdersverenigingen; ook op het gebied van duurzaamheid.
- Er zijn betaalbare woningen in elk segment gerealiseerd.
- De voorgenomen woningbouw op diverse locaties is volgens planning opgestart, in aanbouw genomen dan wel opgeleverd:
 - Waalre Noord, deel De Bleeck 1 (CPO-project): nieuw bestemmingsplan is vastgesteld, vereniging is gestart met de bouw van 6 patiowoningen;
 - Waalre Noord: deel Heistraat noord, fase 2: Woontorentje met 5 appartementen is in aanbouw;
 - Waalre Noord: deel Heijde Park: op basis van het door de raad vastgestelde stedenbouwkundig plan is de procedure voor vaststelling van het bestemmingsplan doorlopen en zijn afspraken gemaakt met ontwikkelaars/

- grondeigenaren. Dit plan voorziet ook in een locatie voor een CPO-project. In 2023 is gestart met het bouwrijp maken van de locatie;
- Waalre-Noord, fase 3: de planontwikkeling voor deze laatste fase van Waalre-noord (gebied ten westen van OLV-dijk) is versneld gestart in samenwerking met betrokken ontwikkelaars/grondeigenaren;
 - Trolliuslaan: het bestemmingsplan voor de bouw van 18 appartementen is vastgesteld en de bouw is gestart;
 - Brabantiaaterein: plan fase 3 (Brabantiapark) is ontwikkeld en de procedure voor een nieuw bestemmingsplan is gestart;
 - Bergstaete: de appartementen en praktijk huisarts is opgeleverd;
 - Ligtfoot Aalst : zie 'Herontwikkeling 't Hazzo en omgeving';
 - Visie de Pracht en omgeving: het bouwplan voor het zuidelijke deel aan de Frederik Hendrikstraat is gereed en de bestemmingsplanprocedure is gestart;
 - Meester Slootweg: er zijn ca. 30 tijdelijke eenheden geplaatst door 'thuis;
 - Boerenbondterrein: er zijn ca. 25 tijdelijke eenheden geplaatst dor 'thuis;
 - Winkelcentrum Voldijn: de bestemmingsplanprocedure voor 50 appartementen is gestart;
 - Molenstraat 9-11: het bestemmingsplan is vastgesteld en de bouwvergunning is verleend. Er is begonnen met bouwrijp maken van het gebied;
 - Aalstermolen: het bestemmingsplan is vastgesteld en de procedure voor vergunningverlening voor het bouwplan voor kleine woningen rondom de molen is gestart;
 - Meiboom: de planologische procedures voor ontwikkeling appartementencomplex zijn doorlopen;
 - Brederode: de voormalige commerciële ruimte is geschikt gemaakt voor wonen.
- Er is een realistisch toekomstperspectief (incl. stedenbouwkundige uitwerking) voor het nieuwe verpleegtehuis 't Laar, inclusief aanliggende woonblokken, opgesteld. De procedure voor de ontwikkeling is opgestart. En het onderzoek naar de Slimme Wijk in de Voldijn bij 't Laar is in uitvoering.
 - Samen met de woningcorporaties, de Stichting Steunpunt Vluchtelingen Waalre en het CMD is de taakstelling voor huisvesting statushouders ingevuld en is de structurele samenwerking rondom deze opgave verder versterkt.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Mede door de samenwerking in het Stedelijk Gebied Eindhoven is het mogelijk om meer woningen te bouwen. Hierdoor zijn de keuzemogelijkheden voor inwoners vergroot om hun woonwens te realiseren. De hoeveelheid betaalbare (sociale) woningen neemt toe, waardoor inwoners ook in dit segment meer keuze hebben.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Periode 2023-2026

- Het op een adequate, doelmatige en kwalitatief hoogwaardige wijze uitvoeren van taken op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving (VTH), in samenwerking met de omgevingsdienst, buurgemeenten of andere partners.
- We leveren een betrouwbare en voorspelbare dienstverlening aan inwoners, verenigingen en bedrijven op het gebied van Vergunningverlening Toezicht & Handhaving.

Wat gaan we er voor doen?

2023

- Het beleidsplan leefomgeving; Vergunningen, Toezicht en Handhaving is geactualiseerd en aangepast aan de Omgevingswet.
- Het beleidsplan Leefomgeving is vertaald naar een uitvoeringsprogramma.
- In het jaarverslag VTH is geëvalueerd of de geplande beleidsdoelen zijn behaald.
- De verordening kwaliteit Vergunningen toezicht en Handhaving is geactualiseerd en aangepast aan de Omgevingswet.
- De VTH-processen zijn aangepast en opnieuw ingericht op basis van de nieuwe Omgevingswet die per 1 januari 2023 in werking treedt.
- Private kwaliteitsborging is geïmplementeerd in het VTH-proces.
- Omgevingstafel is vormgegeven en in het VTH-proces geïmplementeerd.
- Commissie ruimte is vormgegeven en in het VTH-proces geïmplementeerd.
- Per 1 januari 2023 lopen alle processen voor vergunningverlening via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).
- Samenwerkingsafspraken met onze ketenpartners (zoals Omgevingsdienst, Waterschap, Provincie, Veiligheidsregio e.d.) zijn aangepast aan de nieuwe Omgevingswet.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Een betrouwbare en voorspelbare dienstverlening aan inwoners, verenigingen en bedrijven op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving. De Omgevingswet geeft na invoering per 1 januari 2023 meer ruimte voor ruimtelijke initiatieven van inwoners. Voor inwoners wordt het inzichtelijker en voorspelbaarder of een ruimtelijk initiatief kans van slagen heeft, doordat de besluitvorming versneld en verbeterd wordt. Het aanvragen van een omgevingsvergunning wordt makkelijker door de veranderde werkprocessen en de aansluiting op het DSO.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Lasten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing						
8.1 Ruimtelijke ordening	804	1.790	817	817	702	702
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.258	4.106	527	527	527	527
8.3 Wonen en bouwen	1.221	1.044	1.024	1.023	1.026	1.021
	4.283	6.940	2.368	2.367	2.255	2.250
Baten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing						
8.1 Ruimtelijke ordening	163	438	-	-	-	-
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.770	4.106	440	440	440	440
8.3 Wonen en bouwen	750	704	704	704	704	704
	3.683	5.248	1.144	1.144	1.144	1.144
saldo ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	600	1.692	1.224	1.223	1.111	1.106

Vergelijking van de begroting 2022 met 2023 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

8.1 Ruimtelijke ordening (voordeel € 535.000)

- In 2022 zijn er verschillende eenmalige kredieten en budgetten t.l.v. deze functie die in 2023 niet of voor een ander bedrag voorkomen. Dit levert een voordeel van € 593.000 op in 2023
 - Voorbereiding Pracht e.o. € 38.000
 - Implementatie omgevingswet € 70.000
 - Dommeldal de Hogt € 30.000
 - Werklocaties € 64.000
 - Kavelruil DDH € 6.000
 - Vervolgfase fietspaden recreatief € 230.000
 - Aanleg kunstroutenetwerk € 45.000
 - Onderzoek Sophiastraat-Hutdijk € 50.000
 - Bestemmings- en beheerplannen € 60.000
- In 2023 zijn nieuwe bijdragen aan kredieten geraamd. Dit geeft een nadeel t.o.v. 2022:
 - Implementatie omgevingsplannen € 55.000 (wensenlijst Kaderbrief 2023)
- De salariskosten dalen door lager geraamde inhuurkosten € 44.000 (voordeel)
- In 2022 zijn bijdragen ontvangen voor projecten voor een bedrag van € 48.000, welke in 2023 niet meer geraamd zijn (nadeel):
 - Inrichting natuurcompensatie NNB € 48.000

Toelichting meerjarenramingen:

- In 2023 en 2024 wordt een bijdrage van € 60.000 geraamd voor het krediet implementatie omgevingswet (cf besluit begroting 2022 – 2025)
- In 2023 en 2024 wordt een bijdrage van € 55.000 geraamd voor het krediet implementatie omgevingsplannen (wensenlijst Kaderbrief 2023)

8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

- De grondexploitatie wordt budgettair neutraal in de begroting opgenomen. Zie voor toelichting op de grondexploitaties de paragraaf Grondbeleid

8.3 Wonen en bouwen (voordeel € 17.000)

- Salariskosten dalen met € 19.000 door geraamde invulling met vast personeel i.p.v. inhuur
- De kosten voor het verkrijgen van energielabel C voor kantoorgebouwen stijgen met € 1.000
- De kosten voor de inzet van Ergon bij omgevingsvergunningverlening dalen met € 1.000

Beleidsindicatoren

Gemeenten zijn verplicht een uniforme set beleidsindicatoren op te nemen in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Doordat elke gemeente verplicht is deze set op te nemen, krijgt de lezer inzicht in de beleidsresultaten van de gemeente en kan deze vergelijken met andere gemeenten (bron: waarstaatjegemeente.nl)

Voor het jaar 2023 is een aantal indicatoren nog niet bekend doordat de bronhouder (nog) geen onderzoek heeft verricht en/of gepubliceerd. De betreffende cellen zijn dan leeg gelaten.

Beleidsindicatoren gemeente Waalre

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2021 realisatie	2022 raming	2023 raming	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
1	Formatie	Het aantal fte per 1.000 inwoners	Waalre	6,24	6,28	6,97	Eigen gegevens
			Gelijke gemeenten	n.b.	n.b.	n.b.	
2	Bezetting	Het aantal fte per 1.000 inwoners	Waalre	5,67	5,79	5,91	Eigen gegevens en Pers. Monitor AO fonds gemeenten 2021
			Landelijk gemeenten < 20.000 inwoners	6,6	n.b.	n.b.	
3	Apparaatskosten	Middelen voor personeel, huisvesting, materieel, automatisering e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken.	Waalre	563	611	686	Eigen gegevens
			Landelijk	-	-	-	
4	% externe inhuur	Kosten externe Inhuur als % van totale loonsom	Waalre	22,50	22,68	21,71	Eigen gegevens en Pers. monitor AO fonds gemeenten 2021
			Gelijke gemeenten < 20.000 inwoners	15,8	16,0	n.b.	
5	Overhead	Het % overhead kosten ten opzichte van de totale lasten	Waalre	12,47	14,88	17,53	Eigen gegevens
			Landelijk	-	-	-	

Beleidsindicatoren Nr	Indicator	Omschrijving	Gemeente / referent	2019	2020	2021	Bron
6	Verwijzing en Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12- 17 jaar	Waalre	120	70	200	Stichting Halt 2021
			Landelijk	130	110	80	
7	Winkeldief- stallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	Waalre	1,2	0,6	0,6	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2021
			Landelijk	2,3	2,0	1,8	
8	Gewelds- misdrijven	Het aantal geweldsmisdrij- ven per 1.000 inwoners	Waalre	2,0	2,0	2,0	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2021
			Landelijk	4,9	4,6	4,3	
9	Diefstallen uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	Waalre	2,6	1,7	1,4	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2021
			Landelijk	2,3	1,8	1,3	
10	Vernielin- gen en beschadi- gingen in de openbare ruimte	Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	Waalre	2,3	4,0	4,3	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2021
			Landelijk	5,9	6,3	6,1	
11	Functie- menging	de verhouding tussen banen en woningen. 0 % is alleen wonen, 100 % alleen werken	Waalre	39,3	38,7	39,4	CBS BAG/LISA 2021
			Landelijk	53,3	53,2	53,3	
12	Vestiging- en van bedrijven	Het aantal vestigingen (incl. ZZP-ers) per 1.000 inwoners van 15 – 64 jaar	Waalre	169,1	172,7	182,6	LISA 2021
			Landelijk	151,2	158,1	165,1	
13	Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school	Waalre	1,9	n.b.	1,8	DUO/Ingra- do 2021
			Landelijk	2,4	2,7	2,5	

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2019	2020	2021	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
14	Relatief verzuim per 1.000 leerlingen	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is	Waalre	4	4	3	DUO/Ingrado 2021
			Landelijk	26	18	19	
15	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	Het % van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, d.w.z. zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat	Waalre	1,2	1,3	1,3	DUO/Ingrado 2021
			Landelijk	2,0	1,7	1,9	
16	Niet wekelijkse sporters (1x per 4 jaar enquête)	Het percentage inwoners vanaf 19 jaar dat niet wekelijks sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners vanaf 19 jaar	Waalre	n.b.	42,0	n.b.	Gezondheids-enquête (GGD, CBS en RIVM) 2020
			Landelijk	n.b.	49,3	n.b.	
17	Banen per 1.000 inw 15-64jr	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	Waalre	480,8	472,7	489,2	CBS/LISA 2021
			Landelijk	794,4	796,2	805,5	
18	Jongeren met delict voor rechter	Het % jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter verscheen	Waalre	1,0	1,0	n.b.	CBS Jeugd 2020
			Landelijk	1,0	1,0	n.b.	
19	% kinderen in uitkeringsgezin	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	Waalre	4,0	4,0	n.b.	CBS Jeugd 2020
			Landelijk	6,0	6,0	n.b.	
20	Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	Waalre	72,8	71,1	72,0	CBS - Arbeidsdeelname 2021
			Landelijk	70,0	69,6	70,4	
21	% werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar)	Waalre	0	1	n.b.	CBS Jeugd 2020
			Landelijk	2	2	n.b.	

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2019	2020	2021	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
22	Bijstands-uitkeringen	Het aantal personen met een bijstandsuitkering (18 jaar en ouder), per 10.000 inwoners	Waalre	189,6	252,1	242,8	CBS - Participatie Wet 2021
			Landelijk	381,7	459,7	431,2	
23	Lopende re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	Waalre	117,3	125,4	n.b.	CBS - Participatie Wet 2020
			Landelijk	207,0	202,0	n.b.	
24	Jongeren met jeugdhulp tot 18 jaar	Het % jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp t.o.v. alle jongeren tot 18 jaar	Waalre	11,7	n.b.	12,0	CBS Jeugd 2021
			Landelijk	12,3	n.b.	12,9	
25	Jongeren (tot 18 jaar) met jeugdbescherming	Het % jongeren tot 18 jaar met jeugdbeschermingsmaatregel t.o.v. alle jongeren tot 18 jaar	Waalre	0,8	n.b.	0,8	CBS Jeugd 2021
			Landelijk	1,2	n.b.	1,2	
26	Jongeren (t/m 23 jaar) met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel t.o.v. alle jongeren (12-23 jaar)	Waalre	0	n.b.	0	CBS Jeugd 2021
			Landelijk	0,4	n.b.	0,3	
27	Wmo-clënten met een maatwerkarrangement	Het aantal verstrekkingen specialistische ondersteuning in kader van Wmo v.a. 2018 per 10.000 inwoners	Waalre	320	420	620	CBS Monitor Sociaal Domein WMO 2021
			Landelijk	680	700	649	

Beleidsindicatoren Nr	Indicator	Omschrijving	Gemeente / referent	2019	2020	2021	Bron
28	Huishoude- lijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner per jaar	Waalre	128	136	n.b.	CBS – Statistiek Huishoude-lijk afval 2020
			Landelijk	161	170	n.b.	
29	Hernieuw- bare elektriciteit	Het % elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa t.o.v. totale verbruik	Waalre	10,8	17,8	n.b.	Rijkswater- staat Klimaatmo- nitor 2020
			Landelijk	20,0	26,9	n.b.	
30	WOZ- waarde woningen (€ x 1.000)	De gemiddelde WOZ-waarde	Waalre	334	355	387	CBS WOZ 2021
			Landelijk	250	271	290	
31	Nieuwbouw woningen	Het aantal nieuwbouw woningen per 1.000 woningen	Waalre	19,9	5,8	14,6	BAG/ABF 2021
			Landelijk	9,2	8,9	8,9	
32	Demogra- fische druk	De som van het aantal personen van 0-20 en van 65 jaar en ouder i.r.t. aantal personen van 20 – 65 jaar (%)	Waalre	87,7	87,4	88,1	CBS – Bevolkings- statistiek 2021
			Landelijk	70,0	70,1	70,3	
33	Woonlas- ten (€) 1-persoons huishouden	Gemiddeld totaalbedrag woonlasten voor 1-persoons huishouden	Waalre	697	733	742	COELO 2021
			Landelijk	665	700	733	
34	Woonlas- ten (€) meer- persoons huishouden	Gemiddeld totaalbedrag woonlasten voor meer-persoons huishouden	Waalre	781	819	832	COELO 2021
			Landelijk	735	773	810	

Deel 2: Paragrafen

Paragraaf A Lokale heffingen

Waar gaat de paragraaf over?

In deze paragraaf wordt het beleid van de belangrijkste gemeentelijke belastingen beschreven. De gemeente is autonoom in het bepalen van de hoogte en de besteding van de opbrengst van de gemeentelijke belastingen. In de Gemeentewet en in enkele bijzondere wetten is geregeld welke heffingen de gemeente aan haar inwoners en bedrijven mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt welke van de toegestane heffingen we als gemeente ook daadwerkelijk heffen. Alle gemeenten heffen de onroerende zaakbelastingen (OZB). Bij de verdeling van het Gemeentefonds wordt er namelijk van uitgegaan dat een deel van de gemeentelijke uitgaven wordt bekostigd uit de OZB.

Belastingbeleid gemeente Waalre

Gemeente Waalre heeft gekozen voor een duidelijk, plaatselijk belastingpakket dat in hoofdzaak bestaat uit de algemene bijdragebelasting OZB en de retributies afvalstoffenheffing en rioolheffing. Dit pakket bevordert een evenwichtige belastingdruk in de gemeente en beperkt de uitvoeringslasten. Door het voeren van een stringent begrotingsbeleid probeert gemeente Waalre de verhoging van de OZB zoveel mogelijk te beperken. Gemeente Waalre kent een aantal in de Gemeentewet toegestane belastingen en heffingen. Deze belastingen zijn gelegitimeerd in belastingverordeningen, die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. Een onderscheid kan worden gemaakt tussen belastingen en retributies.

Belastingen

Belastingen zijn heffingen waarvan het gebruik van de opbrengst vrij is, de zogenaamde algemene bijdragebelastingen. De gemeente hoeft geen direct aanwijsbare tegenprestatie te leveren. Tot deze groep behoren de onroerende zaakbelastingen, de precariobelasting en de toeristenbelasting. De gemeenteraad is vrij om de hoogte van de tarieven te bepalen.

Retributies

Retributies zijn heffingen waarbij de opbrengst niet boven de uitgaven van een specifieke dienst mag uitkomen. Tot de retributies behoren de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de leges, het marktgeld en grafrechten.

Vanaf de begroting 2017 is het volgens de BBV verplicht om in deze paragraaf uiteen te zetten hoe er bij de berekening van tarieven van heffingen voor wordt gezorgd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.

WOZ, Onroerende zaakbelastingen (OZB), heffingen en leges

Hertaxatie waardepeildatum 1-1-2022 Wet waardering onroerende zaken (WOZ)

Jaarlijks worden WOZ-beschikkingen met een nieuwe waarde naar de inwoners gezonden. De hertaxatie voor het belastingjaar 2023 vindt plaats op basis van de waardepeildatum 1 januari 2022. De Wet WOZ schrijft namelijk voor dat gemeenten een waarde vaststellen zoals die gold op 1 januari van één jaar eerder. De gemeente heeft

zodoende de tijd om marktcijfers (verkopen, huurprijzen enzovoorts) die in de loop van het jaar gerealiseerd worden te analyseren en een reële schatting te doen van de marktsituatie op de waarde-peildatum. De Wet WOZ wordt voor de inwoner steeds belangrijker. De door de gemeente vastgestelde WOZ-waarde wordt voor steeds meer belastingen gebruikt (bijvoorbeeld waterschapslasten en erfbelasting). Inwoners en bedrijven kunnen tegen de WOZ-waarde bezwaar maken en/of beroep instellen bij de rechter.

Onroerende zaakbelastingen (OZB)

Onder de naam 'onroerende zaakbelastingen' worden directe belastingen geheven over binnen de gemeente gelegen onroerende zaken:

- een gebruikersbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar een onroerende zaak, zijnde een niet-woning, gebruikt op grond van eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht.
- een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een onroerende zaak het genot heeft op grond van eigendom, bezit of beperkt recht.

De heffingsmaatstaf voor de OZB is de vastgestelde waarde van een onroerende zaak. Deze waarde wordt vastgesteld op grond van de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ). De raming van de opbrengst OZB is voor 2023 aangepast met een indexering van 2,5 % (conform Centraal Bureau voor de Statistiek, ConsumentenPrijnsIndex) plus een raming van de nieuwbouw voor het jaar 2023. Voor de jaren 2023 en verder is ook gerekend met een indexering van 2,5%.

Naast de gebruikelijke indexering is ook gerekend met een extra verhoging van de OZB voor het jaar 2023 met 10% (eenmalig, bovenop de gebruikelijke indexering van 2,5% per jaar) en voor het jaar 2024 tot en met 2026 met 10% (eenmalig, bovenop de gebruikelijke indexering van 2,5% per jaar + de 10% verhoging van de jaren daarvoor). In de raadsvergadering van december 2022 wordt enkel het OZB-tarief voor 2023 vastgesteld.

Geraamde opbrengst OZB

opbrengsten OZB	jaarrekening 2020	jaarrekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Woningen: eigendom	3.100.000	3.161.000	3.258.000	3.679.000	4.184.000	4.752.000	5.391.000
Niet woningen: eigendom	415.000	413.000	421.000	485.000	547.000	617.000	695.000
Niet woningen: gebruiker	285.000	285.000	293.000	334.000	377.000	425.000	479.000
TOTAAL	3.800.000	3.859.000	3.972.000	4.498.000	5.108.000	5.794.000	6.565.000

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing wordt geheven van degene die in de gemeente feitelijk gebruik maakt van een perceel, waarbij een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt, zoals is vermeld in de Wet milieubeheer. Wettelijk mag de afvalstoffenheffing niet meer dan kostendekkend zijn. De tarieven kunnen jaarlijks worden aangepast aan de kosten voor de afvalinzameling en -verwerking en andere uitgaven voor de afvalstoffentaak.

Vanaf april 2023 betaalt elk huishouden van een laagbouwwooning naast vastrecht een tarief per lediging dat verschillend is per volumemaat (140 of 240 liter) van de restafvalcontainer (diftar). Elk huishouden betaalt per liter hetzelfde. Huishoudens in

hoogbouwoningen betalen enkel vastrecht. Er gelden afzonderlijke vastrechtstarieven voor eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens.

Om zorgvuldige invoering van diftar te waarborgen wordt pas in april 2023 gestart met het variabele tarief.

In 2023 worden de volgende kosten geraamd voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval, welke dus toegerekend moeten worden aan de afvalstoffenheffing:

Vuil verwijderen langs wegen	€	87.000
Directe personele kosten	€	81.000
Overhead	€	108.000
Inzamelen huisvuil	€	1.316.000
Uitgaven kwijtschelding	€	32.000
Hondenafval en rattenbestrijding	€	23.000
Opbrengst inzamelen huisvuil	€	-251.000
BTW	€	299.000
Totaal	€	1.695.000

Tegenover deze kosten staan de volgende opbrengsten:

816 hoogbouw EPH x	€ 150		€ 122.400
348 hoogbouw MPH x	€ 250		€ 87.000
1.546 laagbouw EPH x	€ 107 + 5 x rest 140 liter à	€ 8,75	€ 233.060
1.900 laagbouw MPH x	€ 188 + 5 x rest 140 liter à	€ 8,75	€ 440.325
10 laagbouw EPH x	€ 107 + 5 x rest 240 liter à	€ 15,00	€ 1.820
3.084 laagbouw MPH x	€ 188 + 5 x rest 240 liter à	€ 15,00	€ 811.092
Totaal			€ 1.695.697

Vergelijking tarieven ten opzichte van 2022

De gemiddelde tarieven stijgen met 12% ten opzichte van 2022, vanwege de meerkosten van diftar en de invoering daarvan maar ook vanwege de hoge inflatie. De hoogte is uiteindelijk afhankelijk van het aantal keren dat men restafval aanbiedt.

		2022	2023	stijging
2.372	eenpersoonshuishoudens	€ 134	€ 150	12%
5.332	meerpersoonshuishoudens	€ 224	€ 251	12%

Tarifering

Uit onderzoek blijkt dat het ledigingstarief in belangrijke mate het aanbod fijn restafval bepaalt. Een (te) laag tarief leidt tot minder scheiding van fijn restafval dan bij het toepassen van hogere tarieven. De gemeente Waalre streeft naar maximaal 100 kg fijn restafval per inwoner per jaar. Om dit voor elkaar te krijgen, zal het ledigingstarief voor een 240 liter container tussen de € 10 en € 20 moeten liggen. Bij een dergelijke tariefstelling zal een huishouden de restafvalcontainer 6 tot 8 keer laten legen in een volledig jaar. Voor de bepaling van de tarieven is uitgegaan van gemiddeld 5 ledigingen per huishouden in 2023, omdat het variabel tarief vanaf 1 april a.s. geldt.

Bijzondere situaties

Wanneer kwijtschelding wordt verleend, dan is dat in principe voor de volledig

verschuldigde heffing. Echter bij laagbouwwoningen geldt een maximum van 8 ledigingen.

Bij excessieve hoeveelheden afval vanwege medische redenen (incontinentie/stoma) worden de eerste 12 ledigingen vrij gesteld. Er geldt dan geen vrijstelling voor vastrecht.

De tarieven afvalstoffenheffing ontwikkelen zich als volgt:

afvalstoffenheffing	jaarrekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
totaal kosten	1.557.000	1.518.000	1.695.000	1.764.000	1.812.000	1.864.000
tarieven						
eenpersoons	134	134	150	155	157	160
meerpersoons	224	224	251	258	262	266
totaal opbrengsten	1.489.000	1.518.000	1.696.000	1.764.000	1.811.000	1.862.000
kostendeckendheid	95,63%	100,00%	100,06%	100,00%	99,94%	99,89%

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven van de eigenaar van een object, dat op 1 januari is aangesloten op de riolering. De rioolheffing is gebaseerd op het Gemeentelijk Rioleringsplan van 2018. De gemeente mag geen winst op de rioolheffing maken.

Tarieven en kostendeckendheid riolering	jaarrekening 2020	jaarrekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
heffing per aansluiting	€ 198	€ 198	€ 198	€ 198	€ 198	€ 198	€ 198
opbrengst	1.597.000	1.610.000	1.638.000	1.652.000	1.672.000	1.692.000	1.712.000
(toegerekende) kosten begrotingsjaar	934.000	1.143.000	1.203.000	1.626.000	1.685.000	1.680.000	1.667.000
Storting in voorziening riolering	409.000	364.000	287.000	26.000	-13.000	12.000	45.000
Storting in reserve riolering	254.000	103.000	148.000	-	-	-	-
kostendeckende tarieven	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

In 2023 worden, exclusief de vereiste storting in de voorziening en in de reserve t.b.v. het GRP de volgende kosten toegerekend:

Pompen en riolen	€	884.000
Huisaansluitingen	€	5.000
Rioolontstoppingen	€	85.000
Waterlossingen en sloten	€	33.000
Directe personele kosten	€	182.000
Overhead	€	244.000
BTW	€	193.000
Totaal	€	1.626.000

Het tarief voor rioolheffing is in deze begroting voor het jaar 2023 gelijk gehouden aan 2022, zoals vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP 2018-2022). Het tarief is voor deze jaren vastgelegd op € 198 per aansluiting. In het najaar van 2022 wordt het nieuwe GRP vastgesteld en daarmee wordt ook duidelijk wat het tarief voor de jaren 2023 tot en met 2026 zal zijn. De begroting 2023-2026 zal daarop in een tussenrapportage worden aangepast als dat nodig blijkt te zijn.

Leges

Onder de naam leges wordt een aantal verschillende rechten geheven voor door de gemeente, of uit naam van de gemeente verstrekte diensten. Dit kan bijvoorbeeld het verstrekken van een document zijn zoals een rijbewijs, paspoort of trouwboekje of het verstrekken van een vergunning. Waalre streeft zoveel mogelijk naar kostendekkende tarieven voor administratieve diensten. Elk jaar worden de tarieven opnieuw beoordeeld, aangepast aan wettelijke tarieven en geïndexeerd (2,5% cf. raming CPB voor 2023). De diensten en bijbehorende tarieven voor 2023 worden opgenomen in de door de raad in december 2022 vast te stellen tarieventabel bij de legesverordening 2023.

De lasten zoals deze in de begroting zijn opgenomen zijn niet altijd voor 100% toerekenbaar. Een deel van de kosten kan niet direct in verband gebracht worden met de uitgevoerde dienst.

Titel 1 Algemene dienstverlening			Kosten	Opbrengsten	Kostendekking
paragraaf	1	Algemeen	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	2	Bestuursstukken	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	3	Burgerlijke stand	€ 28.349	€ 24.460	86,28%
paragraaf	4	Verstrekkingen uit de Basisregistratie Personen (BRP)	€ 7.599	€ 6.001	78,97%
paragraaf	5	Identiteitsbewijzen, reisdocumenten, rijbewijzen etc.	€ 111.272	€ 101.972	91,64%
paragraaf	6	Gemeentearchief	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	7	Kadaster/gegevens gemeentelijk vastgoedsysteem	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	8	Overige stukken	€ 6.687	€ 3.001	44,88%
Kostendekking Titel 1			€ 153.907	€ 135.434	88,00%

Bij titel 1 is weinig ruimte om de tarieven te verhogen omdat de opbrengsten voornamelijk veroorzaakt worden door paspoorten en rijbewijzen. Deze tarieven zijn momenteel gelijk aan de wettelijk maximaal toegestane hoogte.

Titel 2 Fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning			Kosten	Opbrengsten	Kostendekking
paragraaf	1	Begripsomschrijvingen	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	2	Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	3	Omgevingsvergunning	€ 923.743	€ 699.986	75,78%
paragraaf	4	Teruggaaf	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	5	Intrekking omgevingsvergunning	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	6	Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	7	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	€ 0	€ 0	0,00%
paragraaf	8	In deze titel niet benoemde beschikking	€ 0	€ 0	0,00%
Kostendekking Titel 2			€ 923.743	€ 699.986	75,78%

De lasten zoals deze in de begroting zijn opgenomen zijn niet altijd voor 100% toerekenbaar. Een deel van de kosten kan niet direct in verband gebracht worden met de uitgevoerde dienst. Dit zijn bijvoorbeeld de kosten van handhaving of bezwaar en beroep.

Toeristenbelasting

In december 2017 heeft de raad besloten om per 1 januari 2018 een toeristenbelasting in te voeren. De toeristenbelasting wordt betaald door degenen die binnen onze gemeente verblijven in o.a. hotels, pensions en vakantieverblijven en niet als ingezetenen zijn ingeschreven. Na invoering worden structurele baten geraamd op € 175.000.

opbrengst toeristenbelasting	jaarrekening 2020	jaarrekening 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
Opbrengst	€ 96.000	€ 76.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000

Kwijtscheldingbeleid

In de gemeente Waalre kan op verzoek van de minder draagkrachtige belastingplichtige, kwijtschelding van betaling worden verleend voor de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Waalre past hiervoor de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 toe. In 1997 is in afwijking van de Uitvoeringsregeling door de Waalrese Raad besloten, in plaats van 90%, 100% van de genormeerde bijstandsuitkering aan te merken als kosten van bestaan op basis waarvan de draagkracht van belastingplichtige wordt vastgesteld. Hierdoor komt men eerder in aanmerking voor kwijtschelding.

Gemeentelijke belastingdruk per huishouden

In de volgende tabel staat een overzicht van de totale gemiddelde belastingdruk van de drie belangrijkste gemeentelijke belastingen en heffingen per één- en meerpersoonshuishouden. Voor de OZB gaan we in deze cijfers uit van een woning met een gemiddelde WOZ waarde (2022: € 490.401, bron: Coelo).

Totale gemiddelde belastingdruk	2022	2023	2024	2025	2026
<u>éénpersoonshuishoudens</u>					
OZB	473	532	599	674	758
afval	134	150	155	157	160
riool	198	198	198	198	198
totaal éénpersoonshuishoudens	€ 805	€ 880	€ 952	€ 1.029	€ 1.116
<u>meerpersoonshuishoudens</u>					
OZB	473	532	599	674	758
afval	224	251	258	262	266
riool	198	198	198	198	198
totaal meerpersoonshuishoudens	€ 895	€ 981	€ 1.055	€ 1.134	€ 1.222
stijging in % t.o.v. voorgaande jaar		9,5%	7,8%	7,8%	8,1%

De 9,5% stijging van de belastingdruk van 2022 naar 2023 betekent voor een gemiddeld gezin in Waalre een stijging van ca. 7 euro per maand.

De tarieven van de OZB zullen wij u in de raadsvergadering van december 2022 aanbieden in de belastingverordening. Op dat moment is de waardestijging van de woningen waarop de tarieven worden gebaseerd bekend.

De stijging voor afval van de lasten in 2024 t.o.v. 2023 is lager dan de stijging in 2023 t.o.v. 2022. Dit komt door de extra invoeringskosten van diftar per 1 januari 2023.

Het tarief voor rioolheffing is in deze begroting voor het jaar 2023 gelijk gehouden aan 2022, zoals vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP 2018-2022). Het tarief is voor deze jaren vastgelegd op € 198 per aansluiting. In het najaar van 2022 wordt het nieuwe GRP vastgesteld en daarmee wordt ook duidelijk wat het tarief voor de jaren 2023 tot en met 2026 zal zijn. De begroting 2023-2026 zal daarop in een tussenrapportage worden aangepast als dat nodig blijkt te zijn.

Toelichting belastingdruk

Elke gemeente kan in het kader van de gemeentelijke autonomie uitgaven doen voor een hoger voorzieningenniveau en dat kost belastinggeld. De belastingdruk hoeft daarom niet per gemeente gelijk te zijn. Voor de financiële draagkracht voor huishoudens is de gemeentelijke belastingdruk wel belangrijk. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) verzamelt jaarlijks de gegevens voor de belastingdruk van decentrale overheden. Onder belastingdruk verstaan we de jaarlijkse woonlasten per huishouden. Onder de woonlasten wordt gerekend het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Gemiddelde woonlasten 2022 bij vergelijking in de regio

Op de website www.coelo.nl zijn de tarieven van de aan Waalre grenzende gemeenten terug te vinden. Deze site bevat een kaart waarop met de muis kan worden geklikt om de tarieven van elke gemeente in beeld te krijgen. De gemeente Waalre heeft in 2022 van de 345 geregistreerde gemeenten op 1 januari de 152^e plaats voor wat betreft de belastingdruk. (2019: 232e, 2020: 230e en 2021: 188e). Regionaal gezien blijven we t.o.v. 2021 op de 8e plaats staan.

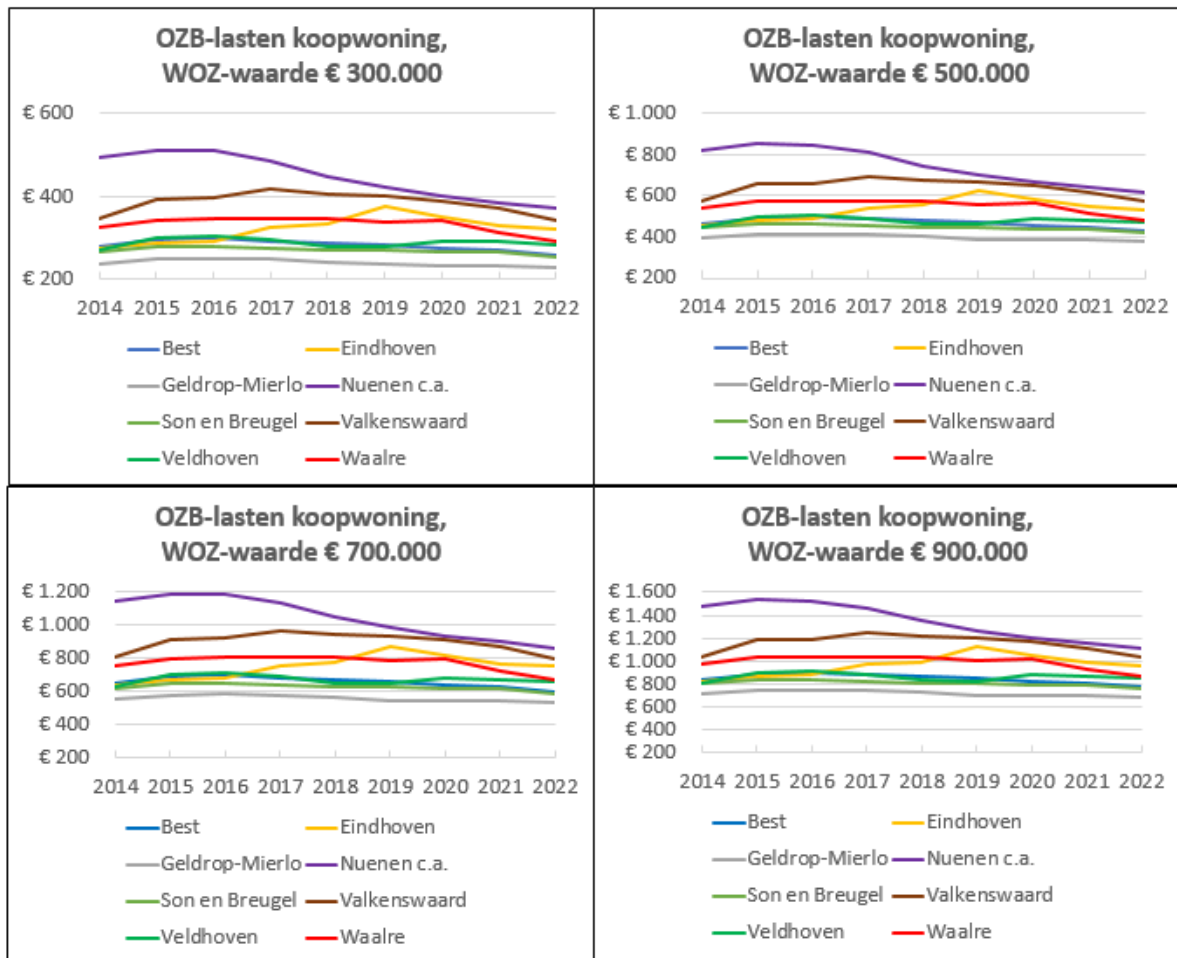
rangnr regio	plaats	éénpers hh	meerpers hh	rangnr 2019	rangnr 2020	rangnr 2021	rangnr 2022	WOZ waarde
1	Bladel	558	756	72	39	43	25	414.000
2	Eersel	670	818	108	93	101	61	449.000
3	Bergeijk	680	819	123	104	107	62	430.000
4	Geldrop-Mierlo	728	827	42	55	56	71	386.000
5	Best	845	845	67	68	90	90	404.000
6	Veldhoven	777	859	9	46	68	105	436.000
7	Eindhoven	791	879	63	73	79	135	394.000
8	Waalre	805	895	232	230	188	152	490.000
9	Valkenswaard	879	970	238	269	254	245	390.000
10	Cranendonck	916	1003	216	199	284	278	363.000
11	Nuenen	855	1050	344	338	327	303	455.000
12	Heeze-Leende	918	1077	346	341	341	312	460.000

Nb. De gemeente met het laagste lasten voor een meerpersoonshuishouden heeft het laagste rangnummer.

Tabellen woonlasten

De grafieken hieronder laten ontwikkeling van de OZB-lasten in de tijd bij een vaste WOZ-waarde van een koopwoning zien. De WOZ-waarde van de woningen is in de periode 2014 - 2022 flink gestegen. Dit betekent dat de OZB-lasten voor een woningeigenaar ook gestegen zijn door de stijging van de woningwaarde.

De grafieken laten vooral vanaf 2020 zien dat de OZB-lasten voor een inwoner van de gemeente Waalre minder hard stijgen ten opzichte van de regiogemeenten. Dit blijkt ook uit de daling van het "rangnummer" uit de tabel hierboven.

Paragraaf B Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Waar gaat de paragraaf over?

Waalre is financieel nog een gezonde gemeente en het is belangrijk dat dit zo blijft. Alleen dan kan gemeente Waalre haar taken uitvoeren. In deze paragraaf wordt daarom inzicht verschaft in de financiële positie van Waalre door in te gaan op twee onderdelen:

- Risicomangement en Weerstandsvermogen;
- Financiële kengetallen.

Het onderdeel risicomangement en weerstandsvermogen gaat in op ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie die van invloed kunnen zijn op de financiële huishouding, maar nog niet financieel zijn vertaald. Hiervoor wordt ingegaan op de financiële omvang van de aanwezige risico's, de mogelijkheden om deze financieel af te dekken (beschikbare weerstandscapaciteit) en de relatie daartussen: het weerstandsvermogen (uitgedrukt in een ratio).

In het onderdeel financiële kengetallen wordt ingegaan op de financiële positie van de gemeente Waalre op basis van de uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplichte kengetallen.

Risicomangement en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van Waalre is het vermogen waarover Waalre beschikt om niet-structurele financiële risico's op te vangen, zonder dat de uitvoering van de gemeentelijke taken en/of beleid in gevaar komt. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio (beschikbare weerstandscapaciteit/benodigde weerstandscapaciteit). Voor de objectivering van de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit bestaan geen wettelijke normen. Om de ratio te duiden maken we gebruik van onderstaande waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomangement (NAR) en de Universiteit van Twente:

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2	Uitstekend
B	1,4 - 2	Ruim voldoende
C	1 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Allereerst wordt de conclusie over Waalres weerstandsvermogen weergegeven. Vervolgens wordt toegelicht hoe deze tot stand is gekomen door in te gaan op het benodigde weerstandsvermogen, de inventarisatie en de beoordeling van de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Conclusie

De ratio voor het weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit / benodigde weerstandscapaciteit in 2023 is voor Waalre 2,71 (€ 10.940.191 / € 4.030.500).

In 2022 was het beschikbare weerstandsvermogen (op begrotingsbasis) van Waalre 3,12. In 2023 is deze gedaald naar 2,71. De daling wordt met name veroorzaakt door het herzien van de geïnventariseerde risico's, waardoor het risicoprofiel stijgt tot € 4.030.500 voor 2023. De ratio voor 2023 geeft, ondanks de daling, nog altijd aan dat de gemeente wat betreft het weerstandsvermogen financieel gezond is.

De stille reserves (ad. € 4.952.000) en de fictieve belastingcapaciteit (ad. € 1.500.000) lijken in Waalre niet direct invorderbaar. Als deze buiten beschouwing worden gelaten is het aanwezige weerstandsvermogen nog steeds voldoende met een omvang van € 4,5 miljoen. De ratio laat een lichte daling zien van 1,26 in de begroting 2022 naar 1,11 in de begroting 2023.

Dit betekent dat ons weerstandsvermogen net financieel gezond is te noemen. Met ons weerstandsvermogen kunnen we (met een zekerheid van 90%) alle geïnventariseerde risico's opvangen.

Met uw raad zijn geen afspraken gemaakt over de hoogte van de ratio voor het minimale weerstandsvermogen. In plaats daarvan is met de vaststelling van de nota reserves en voorzieningen een absolute omvang van de ondergrens voor de Algemene bufferreserve + de reserve vrij besteedbaar vastgesteld ad. € 2.500.000 als laatste "achtervang". Uw raad heeft wel bij de behandeling van de kaderbrief 2023 uitgesproken dat de hoogte van de bufferreserve en de reserve vrij besteedbaar minimaal 110% van de totaal gecalculerde risico's moet bedragen. Bij de toelichting op de kengetallen in deze paragraaf is dit kader verder toegelicht.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend door de optelling van de verwachte financiële omvang van mogelijke risico's die nog niet op een andere wijze zijn afgedekt door bijvoorbeeld het afsluiten van een verzekering of het opnemen van een voorziening in de begroting. Bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit gaan we ervan uit dat niet alle risico's, maar hooguit 90% van alle risico's, zich tegelijk in één jaar zullen voordoen. Oftewel, 90% van de totale financiële omvang van alle geïdentificeerde risico's (die niet zijn afgedekt) in dat jaar, dient afgedekt te kunnen worden met onze weerstandscapaciteit.

Inventarisatie en beoordeling van de risico's

Voor het inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit zijn de risico's van de gemeente Waalre geïnventariseerd, de financiële omvang van deze risico's bepaald, evenals de mate waarin deze risico's al zijn afgedekt door voorzieningen, afgesloten verzekeringen of dekking vanuit de begroting.

Voor de berekening van de financiële omvang van de risico's hebben wij de kans dat een bepaalde gebeurtenis zich zal voordoen, vermenigvuldigd met de maximale financiële impact (die niet is afgedekt) wanneer de gebeurtenis zich daadwerkelijk voordoet.

Ten slotte hebben wij de risico's beoordeeld door ze, een kleur te geven op basis van de kans dat een gebeurtenis zich voordoet en de hoogte van het financiële gevolg van het optreden van de gebeurtenis. Zie *Figuur 1. kleurenschema risicobeoordeling*. Deze methodiek maakt het mogelijk de risico's onderling te rangschikken naar grootte van het risico.

Gevolg (x 1.000) \ Kans	Zeerklein 10%	Klein 25%	Gemiddeld 50%	Groot 75%	Zeergroot 90%
≥ €1.000	Yellow	Orange	Red	Dark Red	Dark Red
€500 - €1.000	Yellow	Orange	Orange	Red	Dark Red
€250 < €500	Yellow	Yellow	Orange	Orange	Red
€100 < €250	Light Green	Yellow	Yellow	Orange	Orange
€50 < €100	Green	Light Green	Yellow	Yellow	Orange
< €50	Green	Green	Light Green	Yellow	Yellow

Figuur 1. kleurenschema risicobeoordeling

Hierna treft u de uitgebreide risico-inventarisatie en –beoordeling aan.

Thema	Onderwerp	Toelichting risico	Kans	Impact	Risico bedrag	Risico	Beheersmaatregel
7 Volksgezondheid en milieu	<i>Vuilverwerking Attero</i>	I.v.m. het lager aangeboden aantal tonnages restafval dan afgesproken, wordt door vuilverwerkingsbedrijf Attero een schadebedrag gedaimd.	5%	190.000	9.500		Er loopt nog een geschil met Attero inzake de aanlevering van brandbaar restafval. Het risico wordt minimaal geacht omdat de rechtbank een gunstige uitspraak voor de gemeenten heeft gedaan.
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	<i>Appartementen-complex</i>	Ontwikkelaar kleinschalig appartementencomplex heeft Waalre aansprakelijk gesteld voor substantieel bedrag (vertragings)schade a.g.v. onjuist doorlopen procedure.	25%	2.100.000	525.000		In februari 2022 heeft de Hoge Raad een eerdere uitspraak van het Gerechtshof uit 2020 vernietigd. De zaak is nu opnieuw in behandeling genomen bij het Gerechtshof met een voor alle partijen nog onzekere uitkomst. Deze vernietiging betekent ook dat ontwikkelaar het oorspronkelijk toegekende bedrag aan schadevergoeding, inclusief rente en proceskosten, terug heeft gekregen. Ons maximaal verzekeringsbedrag is daarmee volledig benut. Voor eventuele extra schadevergoeding als gevolg van de nieuwe rechtsgang is dan ook geen verzekeringsgeld meer beschikbaar en dus voor eigen risico gemeente.
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	<i>Eindhovenseweg</i>	De provincie Noord Brabant heeft een bijdrage toegezegd voor de aanleg van de HOV-lijn. De toezegging is nog niet hard omdat er nog geen beschikking is afgegeven door de provincie.	5%	4.400.000	220.000		Het risico dat de beschikking niet wordt afgegeven is klein en heeft gevolgen voor de aanleg van de hele weg. Het plan zal dan worden aangepast.
7 Volksgezondheid en milieu	<i>Zwerfvuil/ illegale stort</i>	Waalre kan geconfronteerd worden met illegale stort van (chemisch) afval. De laatste jaren is er een sterke stijging in Brabant van dumping van drugsafval. Bij bodemvervuiling kunnen kosten hoog oplopen en veroorzaker is zelden te achterhalen.	75%	100.000	75.000		Het risico is afhankelijk van de gebeurtenis en niet vooraf in te schatten. Er is wel een provinciale regeling betreffende dumping van drugsafval waarbij een gedeelte van de kosten voor het opruimen gedekt zijn.
7 Volksgezondheid en milieu	<i>Bodemsanering</i>	Risico's m.b.t. bodemverontreiniging.	10%	500.000	50.000		Als grondeigenaar kan Waalre aansprakelijk gesteld worden voor (nieuwe) bodemverontreinigingen. Inschatting lastig, want afhankelijk van eigendomsituatie en mate van bodemverontreiniging.
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	<i>Bouwgrond-exploitatie</i>	Terugverdienen geïnvesteerde boekwaarde per 31-12-2021 is onzeker. Vanaf 2019 wordt de IFLO-methode gebruikt voor het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen. Deze methode betekent dat 10% van de boekwaarde + 10% van de nog te maken kosten aangehouden worden als weerstandsvermogen	10%	14.126.300	1.412.630		Risico's betreffende grotere projecten en bouwgrondexploitatie in het algemeen worden planmatig geactualiseerd en beheerst. Zie verder paragraaf G.
6 Sociaal domein	<i>Jeugdzorg / Wmo</i>	Jeugdzorg en de Wet maatschappelijke ondersteuning zijn open einde regelingen. Door korting (vanuit het Rijk) op de budgetten loopt Waalre een risico. Maatschappelijke ontwikkelingen zoals inflatie en de oorlog in Oekraïne met hoge energieprijzen en vluchtelingenopvang als gevolg, zorgen voor onzekere situatie die mogelijk invloed heeft op Jeugdzorg en Wmo.	50%	1.000.000	500.000		Monitoring per kwartaal van kosten en verwachtingen d.m.v. monitor Sociaal Domein. Structurele wijzigingen nemen we rechtstreeks op in de begroting. Reserve sociaal domein zorgt voor opvang incidentele uitschieters.
6 Sociaal domein	<i>Plus Team</i>	Het PlusTeam is een Gemeenschappelijke regeling met Geldrop-Mierlo en heeft geen weerstandsvermogen.	N.v.t.		19.125		Risico voor Waalre is opgenomen o.b.v. jaarrekening 2021 PlusTeam. In deze jaarrekening is een risicoparagraaf opgenomen waarin vermeld is hoe men risico's beheerst. Benodigde weerstandscapaciteit is € 76.500. Waalre neemt voor 25% deel in deze GR.
6 Sociaal domein	<i>Ergon</i>	Waalre neemt deel aan de Gemeenschappelijke regeling WRE (Ergon)	N.v.t.		90.000		Risico van Waalre is opgenomen o.b.v. Begroting 2023 GRWRE. Er is € 4.250.000 meer weerstandsvermogen nodig. Waalre neemt voor 3% deel in deze GR.
6 Wmo/ Volksgezondheid	<i>GGD</i>	Waalre neemt deel aan de Gemeenschappelijke regeling GGD Brabant-Zuidoost.	N.v.t.		43.616		Risico GGD is opgenomen o.b.v. lage reservepositie GGD per 31-12-2021. GGD geeft aan dat er een hoger benodigd weerstandsvermogen nodig zou zijn. Voor Waalre gaat dit om een bedrag van €43.616.

Thema	Onderwerp	Toelichting risico	Kans	Impact	Risico bedrag	Risico	Beheersmaatregel
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	ODZOB	Waalre neemt deel aan de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid Oost Brabant	N.v.t.		8.000		Eind 2021 geeft ODZOB aan dat haar beschikbare weerstandsvermogen € 837.000 onder het benodigd weerstandsvermogen is gezakt. Voor Waalre betekent dit een risico van naar rato € 8.000.
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	Gewaarborgde geldleningen	De gemeente staat garant voor geldleningen van woningcorporaties, zorgcentra en enkele plaatselijke verenigingen.	1%	10.322.000	103.220		Er wordt terughoudend omgegaan met garanties. De stand van de gewaarborgde geldleningen is per 1-1-2022 € 20.645.724. De gemeente staat voor 50% garant, oftewel maximaal € 10.322.861. Het bedrag waarvoor de gemeente maximaal aangesproken kan worden is dus €10.322.000.
0 Bestuur en ondersteuning	Schadeclaims	Verwachte jaarlijkse schadeclaims die niet specifiek zijn gekoppeld aan dossiers. De gemeente kan schadeclaims ontvangen als gevolg van activiteiten die zij verricht, welke niet (volledig) onder de verzekering voor aansprakelijkheidsstelling vallen.	25%	10.000	2.500		Het aantal claims richting Waalre is beperkt. Genoemd bedrag is maximum bedrag voor lopende schadeclaims.
0 Bestuur en ondersteuning	Informatie veiligheid / Cybercriminaliteit	Informatieveiligheid richt zich op het beveiligen van alle organisatiegegevens, zowel die binnen de gemeente aanwezig zijn, als daarbuiten bij ingehuurde leveranciers en/of andere derde partijen. Het is een continue-proces om (externe) dreigingen en kwetsbaarheden te detecteren, de risico's daarvan te beoordelen en steeds de juiste maatregelen te nemen om de organisatiegegevens blijvend te beschermen. Binnen de organisatiegegevens zijn ook persoonsgegevens aanwezig, het risico hiervan wordt onder punt privacy nader toegelicht.	30%	900.000	270.000		Informatiebeveiligingsbeleid is aangepast op de Baseline informatiebeveiliging overheid. Een plan is opgesteld om maatregelen te treffen die zorgen dat de risico's worden beheerst.
0 Bestuur en ondersteuning	Privacy	Het verwerken van persoonsgegevens is integraal verbonden aan nagenoeg alle wettelijke taken, binnen de domeinen en bedrijfsvoering, die de gemeente Waalre heeft. Het is een continue-proces om te zorgdragen voor een zorgvuldige verwerking om alle burgers en medewerkers te beschermen tegen schade en het risico daarop te beheersen. De Autoriteit Persoonsgegevens kan boetes of andere sancties opleggen wanneer de AVG niet voldoende wordt nageleefd. Door de juiste beheersmaatregelen te nemen achten we de kans hierop klein, echter is de impact van een inbreuk wel aanzienlijk door eventuele herstel- en nevenschade.	1%	5.000.000	50.000		Het hebben van protocollen en procedures voor de uitvoering van de verplichtingen in het kader van de AVG. Het geven van adviezen over privacyvraagstukken. Blijven inzetten op bewustwording en controle van processen. De aanstelling van een functionaris Gegevensbescherming.
0 Bestuur en ondersteuning	Krapte op de arbeidsmarkt / op peil houden personele bezetting	Alle organisaties in Nederland hebben op dit moment moeite met het vinden van gekwalificeerde medewerkers. Het is niet alleen lastig om nieuwe professionals te werven, maar ook om goed personeel te behouden. Bovendien zorgt een lage bezetting ervoor dat het werk over minder werknemers verdeeld kan worden, waardoor de werkdruk nog hoger oploopt. Hierdoor is het risico op hoge inhuur- en recruitmentkosten evident aanwezig.	75%	200.000	150.000		In de begroting zijn voor jaarschijf 2023 (€ 300.000) frictiekosten opgenomen om te waarborgen dat wettelijke taken uitgevoerd blijven worden. Het is de vraag of dit budget voor frictiekosten voldoende zal zijn. Wanneer het niet lukt vacatures tijdig ingevuld te krijgen lopen de inhuur- en recruitmentkosten op. Overigens wordt een deel van de vacatures bewust later ingevuld. Dit is dan ook geen risico. Het risico bestaat uit de vacatures die niet bewust later worden ingevuld.

Thema	Onderwerp	Toelichting risico	Kans	Impact	Risico bedrag	Risico	Beheersmaatregel
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Algemene uitkering gemeentefonds</i>	Via circulaire wordt de gemeente 2 maal per jaar geconfronteerd met aanpassingen vanuit het gemeentefonds. De rijksoverheid is verantwoordelijk voor een nieuw verdeelstelsel dat gepland staat voor 2023. De VNG heeft echter begin 2022 met grote meerderheid een resolutie aangenomen waarin wordt aangegeven dat het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) opgevolgd moet worden en dat er een uitlegbaar en stabiel verdeelmodel moet komen. Ook pleit de VNG voor meer geld voor de gemeenten, 'de koek' moet groter. Op basis van de laatste berekeningen is het verdeel-effect voor gemeente Waalre € 86,- per inwoner nadelig.	10%	586.250	58.625		In de begroting 2023 - 2026 is rekening gehouden met een nadeel van € 52,50 per inwoner. Het is nog niet bekend of het restant ook daadwerkelijk gekort zal worden op Waalre.
7 Volkshuisvesting en milieu	<i>Afvalinzameling door Diftar</i>	Door de gemeente is in 2022 een inschatting gemaakt van eenmalige implementatiekosten en structurele kosten voor inzameling van afval via het Diftar systeem. Echter, de inschatting blijft lastig en daarom voor de eerste jaren een risico dat de gemeente geld zal moeten bijleggen.	20%	150.000	30.000		De inschatting is gemaakt m.b.v. ervaringscijfers van andere, vergelijkbare gemeenten en rekening houdende met bv. meer zwerfafval/ afvaldumping. De ervaring van enkele jaren na invoering zal ons leren of de huidige inschatting juist is.
2 Verkeer en vervoer	<i>Hoge inflatie binnen projecten in de openbare ruimte</i>	Als gevolg van de enorme prijsstijgingen van veel grondstoffen en materialen vragen veel ondernemers aan de gemeente om hun tarieven aan te mogen passen. De gemeente werkt hierin mee indien de prijsstijgingen zo exorbitant zijn dat dit niet meer valt onder normaal ondernemersrisico d.m.v. een zogenaamde crisisopslag. Deze crisisopslag is tijdelijk van aard totdat de situatie zich weer normaliseert. Op dit moment is nog onduidelijk hoeveel opdrachtgevers om een dergelijke crisisopslag zullen gaan vragen en of deze toegekend gaan worden.	75%	1.000.000	750.000		De leverancier heeft verantwoordelijkheid die zich uit in ondernemersrisico. Door misschien niet alle, maar wel een belangrijk deel van de kosten voor rekening van de opdrachtgever (= gemeente) te laten komen, neemt deze zijn verantwoordelijkheid. Het deel dat hierin eventueel niet gedekt wordt, is het ondernemersrisico van de opdrachtnemer. In de begroting van de gemeente houden we jaarlijks rekening met indexering van kosten op basis van ramingen van het CPB. In de algemene uitkering krijgt de gemeente ook een compensatie van het Rijk om de gestegen kosten (deels) te kunnen betalen.
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Mondiale ontwikkelingen / migratiestromen / inflatie</i>	Door mondiale ontwikkelingen als de oorlog in Oekraïne en de hoge migratiestromen merken alle inwoners van Nederland de directe gevolgen daarvan o.a. in hun portemonnee. Dit heeft flinke gevolgen voor de gemeente, op het gebied van Wmo, Jeugdzorg en schuldhulpverlening, maar ook door wellicht een versnelling van duurzaamheidsprojecten. Daarnaast is het de vraag of de kosten voor asielopvang en huisvesting van statushouders volledig worden vergoed door het Rijk. Op dit moment is het nog onduidelijk wat de consequenties zullen zijn en is het risico dus nog niet te kwantificeren.		PM			
					4.367.216	Subtotaal	
					3.930.500	Subtotaal 90%	
	<i>Risico's onvoorzien</i>	Stelpost voor gebeurtenissen met een niet gekwantificeerd/benoemd negatief gevolg.			100.000		N.v.t.
					4.030.500	90% totaal = benodigde weerstandscapaciteit	

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden van de gemeente om financiële tegenvallers als gevolg van risico's op te vangen, waarvoor geen andere dekking aanwezig is en zonder bestaande beleid aan te hoeven passen. We berekenen de beschikbare weerstandscapaciteit als de som van alle elementen uit de gemeentelijke financiën die we daadwerkelijk kunnen inzetten om niet-begrote kosten te dekken. Onderstaande tabel geeft inzicht in de opbouw van Waalres beschikbare weerstandscapaciteit. Mutaties in de reservepositie na de 4^e turap 2022 zijn niet in onderstaand overzicht verwerkt.

Berekening weerstandscapaciteit 2023					
	2022		2023		
	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel	
a. exploitatie					
-Ruimte OZB belasting (fictief)		€ 1.500.000		€ 1.500.000	
-post onvoorzien (regulier)	€ 100.000	€ 90.000	€ 100.000	€ 90.000	
	€ 100.000	€ 1.590.000	€ 100.000	€ 1.590.000	
b. vermogen					
- algemene buffer reserve	€ 3.072.105		€ 3.286.678		
- algemene reserve grondexploitatie	€ 21.269		€ 21.269		
- algemene reserve sociaal domein	€ 519.469		€ 519.469		
- algemene reserve vrij besteedbaar	€ 587.277		€ 470.408		
- stille reserves	€ 4.952.367		€ 4.952.367		
	€ 9.152.487	€ -	€ 9.250.191	€ -	
Totale weerstandscapaciteit	€ 9.252.487	€ 1.590.000	€ 9.350.191	€ 1.590.000	
Incidenteel en structureel samen		€ 10.842.487		€ 10.940.191	

Berekening ratio weerstandsvermogen 2023

Zoals reeds vermeld onder de conclusie, komt de ratio voor het weerstandsvermogen van de gemeente Waalre voor 2023 dus uit op:

Berekening ratio weerstandscapaciteit 2023					
				2023	2022
<u>Beschikbare weerstandscapaciteit</u>	=	<u>10.940.191</u>	=	2,71	3,12
Benodigde weerstandscapaciteit		4.030.500			
<u>Minimale weerstandscapaciteit</u>	=	<u>2.500.000</u>	=	0,62	0,72
Benodigde weerstandscapaciteit		4.030.500			
<u>Aanwezige weerstandscapaciteit, excl. stille reserve + fictieve belastingcapaciteit</u>	=	<u>4.487.824</u>	=	1,11	1,26
Benodigde weerstandscapaciteit		4.030.500			

Financiële kengetallen (horizontale verantwoording)

De financiële kengetallen geven inzicht in de financiële positie en de baten en lasten van de gemeente Waalre. Door de kengetallen is het makkelijker om Waalre te vergelijken met andere gemeenten. Het biedt ook de mogelijkheid om normen te stellen, net als bij de beoordeling van het weerstandsvermogen gebeurt. De verwachting is dat in de komende jaren normen ontwikkeld worden en er wellicht ook een landelijke normering komt. Vooralnog hebben de kengetallen voornamelijk een signaleringswaarde.

Het oordeel baseren we op de huidige geadviseerde normen van de VNG conform de volgende tabel.

Kengetal		Voldoende	Matig	Onvoldoende
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90 %	90 – 130 %	> 130 %
2	De solvabiliteitsratio	> 50 %	20 – 50 %	< 20 %
3	Kengetal grondexploitatie	< 20 %	20 – 35 %	> 35 %
4	Structurele exploitatieruimte	> 0,6 %	0 < 0,6 %	< 0 %
5	Belastingcapaciteit	< 95 %	95 – 105 %	> 105 %

Totaaloverzicht van de kengetallen voor de gemeente Waalre

In onderstaande tabel worden de kengetallen voor Waalre gepresenteerd. Het oordeel wordt op basis van bovenstaande tabel weergegeven.

Kengetal weerstandsvermogen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Oordeel 2022	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	
1a	Netto schuldquote	37,8%	26,6%	49,8%	Voldoende	47,4%	45,6%	46,6%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	35,2%	24,0%	47,6%	Voldoende	45,5%	43,9%	45,1%
2	Solvabiliteitsratio	19,1%	22,0%	15,3%	Onvoldoende	14,7%	15,6%	14,8%
3	Kengetal grondexploitatie	10,6%	12,6%	11,9%	Voldoende	11,5%	11,2%	11,6%
4	Structurele exploitatieruimte	-0,13%	0,89%	0,15%	Matig	0,73%	1,61%	0,85%
5	Belastingcapaciteit	102,3%	104,3%	121,1%	Onvoldoende	132,2%	140,7%	150,1%

Toelichting op de kengetallen

1a en 1b. Netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

De netto-schuldquote vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) gecorrigeerd met de leningen die de gemeente heeft uitstaan (deze middelen vloeien immers op termijn terug) met de totale baten van de rekening. Hiermee geeft deze indicator inzicht in de mate waarin de begroting 'vastligt' door rente en aflossing. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote.

In 2021 is een vaste geldlening aangetrokken van € 10.000.000. Dit heeft een negatieve invloed op het kengetal. In de basis is de schuldquote voor Waalre gezond.

2. De solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) zijn gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen) en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

De solvabiliteitsratio van Waalre is onvoldoende. Dit wordt enerzijds veroorzaakt doordat de voorziening riolering veel middelen bevat (voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen). Daarnaast heeft Waalre een lening aangetrokken in 2021, waardoor de solvabiliteitsratio nog verder is gedaald. In de kaderbrief zijn afspraken gemaakt om het eigen vermogen te verhogen, waardoor dit kengetal de komende jaren naar verwachting zal stabiliseren.

3. Kengetal grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe de waarde van de bouwgronden zich verhoudt tot de geraamde baten. De paragraaf grondbeleid en het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) bieden hierin meer inzicht. Hoe hoger het kengetal, hoe hoger het risico voor de exploitatie indien het terugverdienen onverhoopt niet geheel lukt. Tweemaal per jaar wordt beoordeeld in hoeverre de boekwaarde van de bouwgronden kan worden terugverdiend. De accountant toetst dit jaarlijks. Door het lage kengetal is het risico van het niet terugverdienen van kosten voor de grondexploitatie zeer beperkt in Waalre.

4. Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid. Een percentage van 0% betekent dat de structurele baten exact toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

De structurele exploitatieruimte van Waalre is in 2023 net voldoende en dus toereikend om de structurele lasten te dekken. Voor de jaren 2024 tot en met 2026 verbetert de structurele exploitatieruimte.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Het kengetal belastingcapaciteit geeft weer hoe de belastingdruk zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde van alle gemeenten. De ruimte die een gemeente heeft om belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten voor de inwoner. Een belastingcapaciteit van 100% betekent dat de woonlasten op het landelijk gemiddelde liggen. Onder de woonlasten worden verstaan de absolute bedragen voor onroerendezaakbelasting (OZB) en de riool- en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente.

De belastingcapaciteit is verslechterd van matig naar onvoldoende in 2023 omdat de woonlasten voor de inwoners van Waalre in 2023 verder stijgen. Waalre zal voor dit kengetal nooit een voldoende score kunnen behalen omdat de gemiddelde WOZ-waarde fors hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Vandaar dat we in paragraaf A een vergelijking laten zien waarbij we uitgaan van gelijke WOZ-waarden.

Conclusie op basis van de kengetallen

De kengetallen laten deels een financieel gezonde gemeente zien, maar deels onvoldoende. Er is sprake van een wankel basis. Zeker gezien de ambities die Waalre heeft voor de nabije toekomst en de risico's (herijking gemeentefonds) die Waalre boven het hoofd hangen. Drie van de zes kengetallen laten een voldoende oordeel zien en één een matig oordeel en twee kengetallen geven een onvoldoende.

De kengetallen Netto Schuldquote zijn t.o.v. de begroting 2022 flink verslechterd, maar nog ruim voldoende. Deze verslechtering wordt veroorzaakt door het aangaan van een vaste geldlening van € 10 mln in 2021.

De solvabiliteitsratio is de afgelopen jaren tot 2021 gaan dalen door investeringen. De laatste jaren is te zien dat dit kengetal enigszins stabiliseert door meer toezicht op onttrekkingen uit de algemene reserves en aandacht voor het op peil houden van het eigen vermogen.

De belastingcapaciteit is verslechterd van matig in 2022 naar onvoldoende in 2023 omdat de woonlasten voor de inwoners van Waalre zijn gestegen t.o.v. het landelijk gemiddelde. Voor de komende jaren zien we weer een verslechtering van dit kengetal, veroorzaakt door een stijging van de belastingdruk in Waalre.

De kengetallen moeten altijd in samenhang worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van de gemeente.

Het eigen vermogen van Waalre is redelijk stabiel gebleven doordat het rekeningresultaat 2020 en 2021 in de algemene reserve is gestort en minder onttrekkingen uit de Algemene reserve zijn gedaan. Hierdoor is Waalre beter in staat om risico's op te kunnen vangen. In de Kaderbrief 2023 is afgesproken dat Waalre streeft naar een financiële buffer van 110% van de totaal berekende risico's. Dit doel is voor de begroting 2023 nog niet gehaald. Per begin 2023 heeft Waalre naar verwachting een financiële buffer (Algemene reserve vrij besteedbaar + Algemene bufferreserve) van € 3.917.000. De berekende risico's (zie risicotabel in deze paragraaf) bedragen € 4.367.000, waardoor de buffer per 1/1/2023 naar verwachting 89,7% is. Het is een aandachtspunt om deze buffer in de nabije toekomst te verhogen naar 110% zodat een veiliger marge ontstaat. Dit kunnen we doen door o.a. jaarrekeningresultaten te storten in de vrije reserves.

De structurele exploitatieruimte is voldoende en de begroting meerjarig sluitend. Wanneer de kengetallen in samenhang worden bekeken geeft dit een weliswaar gezonde, maar kwetsbare financiële situatie voor Waalre weer.

Paragraaf C Onderhoud Kapitaalgoederen

De openbare ruimte is één van de pijlers van onze samenleving met een groot maatschappelijk rendement. Een goed functionerende openbare ruimte draagt bij aan actuele thema's zoals sociale samenhang, veiligheid, gezondheid, mobiliteit en bereikbaarheid, leefbaarheid en vastgoedwaarde. Hiervoor is het wel van belang dat de openbare ruimte goed wordt beheerd.

Wegen

Met een areaal van 1,1 miljoen m² wegoppervlak in Waalre en een nieuwwaarde van ca. 77 miljoen euro heeft het wegbeheer een zeer groot aandeel in de beheertaken. Een goed functionerend wegennet is essentieel voor een goede bereikbaarheid en beleving van de gemeente. Het in standhouden van een kwalitatief goed wegennet met verantwoord wegbeheer is daarom uiterst belangrijk. De gemeente Waalre is wettelijk verantwoordelijk voor het onderhoud van o.a. het openbare wegennet. Zo verplicht de Wegenwet de gemeente tot het uitvoeren van regelmatig en duurzaam onderhoud van de openbare verharding. Tevens is de gemeente, conform het Burgerlijk Wetboek, aansprakelijk bij schade van de burger, als de gemeente heeft verzuimd zorg te dragen voor het in een goede staat verkeren van de openbare weg.

Om goed, planmatig, onderhoud te kunnen uitvoeren moet met enige regelmaat de kwaliteit van de verharding worden geïnspecteerd. Dan wordt er ook inzicht verkregen in de budgetten die voor het onderhoud noodzakelijk zijn. De rapportage van zowel de inspectie als de berekening van de benodigde budgetten staat vermeld in het wegenbeheersplan (2019-2028) wat is vastgesteld op 5 februari 2019. Hieruit blijkt dat in een tijdsbestek van 4 jaar (2017-2021) de hoeveelheid verhard oppervlak is toegenomen van 958.000 m² naar 980.000 m² (380.000 m² asfaltverharding en 500.000 m² elementenverharding).

Vanaf 2020 zijn forse extra investeringen in de wegen gedaan. In de begrotingen 2022 – 2025 en 2023-2026 zijn extra middelen opgenomen om alle wegen minimaal op onderhoudsniveau B (basis) te krijgen. Voor de komende jaren staan er projecten gepland zoals: herinrichting centrumplan Aalst, herinrichting Gestelsestraat, afronding Eindhovenseweg fase II en voorbereiding herinrichting Gouden driehoek en Traverse Noord. Jaarlijkse weginspecties geven inzicht in de kwaliteit van de verhardingen en wat dit betekent voor de meerjaren- en onderhoudsplanning en de daaraan gerelateerde onderhoudskosten. Uit de laatste inspectiegegevens uit 2021 blijkt echter dat de kwaliteit van de wegen ondanks alle maatregelen wel verder achteruit is gegaan. Het percentage slechte wegen is met 6% gestegen. Dit met name als gevolg sterk toegenomen boomwortelschades, enkele grote wegen met grote oppervlaktes asfalt van slechte kwaliteit (Burgemeester Mollaan, Heikantstraat, OLV-dijk) en enkele woonbuurten in Aalst. Veel van deze wegdekken zijn al opgenomen in de projectplanning voor de komende jaren.

Er zal komende jaren een flinke inhaalslag gemaakt moeten worden om de slechte wegen aan te pakken, maar er is ook een structurele aanpak nodig om er voor te zorgen dat het kwaliteitsniveau van de wegen voor de komende jaren blijvend op een acceptabel

niveau komt en blijft. Deze kwaliteitsimpuls is noodzakelijk om niet verder af te glijden naar een onacceptabel onderhoudsniveau waarbij de veiligheid van de weggebruiker niet meer kan worden gewaarborgd. De inzet is dan ook om te komen tot duurzaam onderhoud van onze kapitaalgoederen/wegen en de voorwaarden te scheppen dat we minder voor ongewenste verrassingen komen te staan

in het licht van het bovenstaande staan in de periode 2023 - 2026 enkele grotere herinrichtingen van de hoofninfrastructuur van de gemeente in de planning :

- Herinrichting Michiel de Ruyterstraat en omgeving (in uitvoering)
- Herinrichting Eindhovenseweg (in uitvoering)
- Centrumplan Den Hof
- Traverse-noord en OLV-dijk
- Gestelsestraat-Zuid
- Heikantstraat

Voor deze opgave is nog 1.5 miljoen nodig voor de geplande projecten in de jaren 2025+2026. Weliswaar is daarvoor voldoende dekking uit wegenbeheersfonds en de rioolmiddelen. Maar de rioolmiddelen kunnen niet worden ingezet voor de aanpak van de OLV-dijk, Heikantstraat en Gestelsestraat omdat hier geen sprake is van rioolvervangning. In de begroting is deze extra investering opgenomen.

Daarnaast wordt er de komende periode extra aandacht gegeven aan het noodzakelijke onderhoud waardoor een kwaliteitsverbetering wordt bewerkstelligd. Hiervoor zijn in de meerjarenprogramma structureel extra onderhoudsmiddelen van €150.000,- opgenomen (zie onderstaande staat).

Beschikbaar budget

Voor het reguliere onderhoud is onderstaand budget in de begroting opgenomen:

	2022	2023	2024	2025	2026
Straten en pleinen onderhoud	546.300	575.000	575.000	575.000	575.000
Kaderbrief 2023	0	150.000	150.000	150.000	150.000
Uitbesteden Ergon	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Totaal	566.300	745.000	745.000	745.000	745.000

Er is t/m 2026 jaarlijks een investeringskrediet van € 1.500.000 beschikbaar op basis van het WBP en in 2025 en 2026 is er nog een verhoging van het beschikbare investeringskrediet van € 750.000 per jaar beschikbaar o.b.v. de wensenlijst / kaderbrief 2023. De kapitaallasten van deze kredieten zijn in de begroting opgenomen.

Stedelijk Water & Riolering

Afvalwater

Een goed rioolstelsel is nodig voor de bescherming van volksgezondheid, het milieu en het tegengaan van wateroverlast. Het rioolstelsel zorgt ervoor dat het afvalwater en het overtollige hemelwater uit de woonomgeving worden verwijderd en dat niet te vaak en niet te lang wateroverlast voorkomt. De aanleg en het in standhouden van het rioolstelsel is een gemeentelijke taak, die voortkomt uit de Wet Milieubeheer (Wm). In deze wet is vastgelegd dat de invulling van de zorgplicht inzichtelijke gemaakt moet worden. Riolering maakt deel uit van de openbare ruimte met alle dynamiek die daarin aanwezig is. Behalve een wettelijk verplicht plan, is een GRP hét middel om de gemeentelijke watertaken doelmatig vast te leggen. Met het inwerking treden van de Wet Gemeentelijke Watertaken heeft de gemeente een verbrede zorgplicht ten aanzien van water. Hieronder wordt verstaan: stedelijk afvalwater, afvloeiend hemelwater en grondwater.

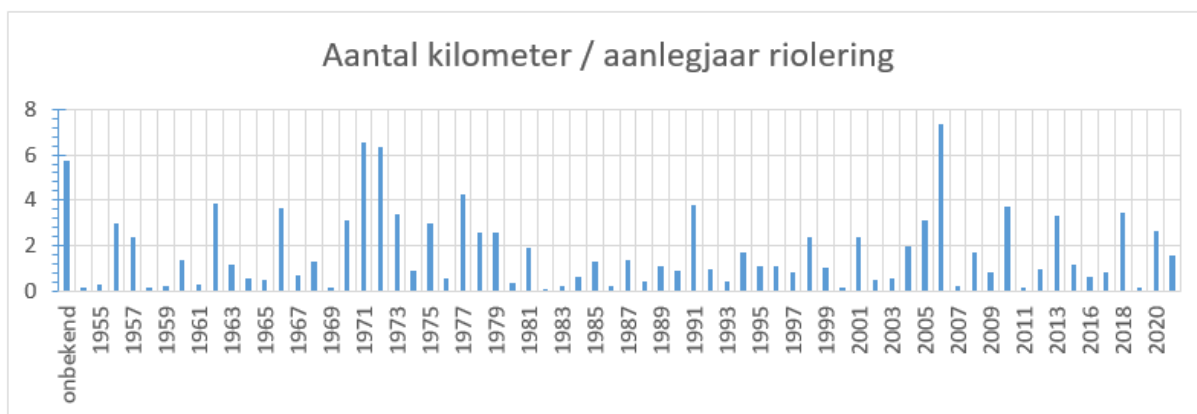
Riolering maakt ook deel uit van het watersysteem, dat zich uitstrekt tot buiten de gemeentegrenzen. Het functioneren van de riolering beïnvloedt de kwaliteit van het watersysteem. De wijze waarop de rioleringszorg wordt uitgevoerd is mede van invloed op het beheer van de openbare ruimte. Door die verschillende relaties is er ook een groot aantal partijen dat mede richting geeft aan het functioneren van de riolering in de gemeente. De Wet milieubeheer schrijft voor dat het plan wordt opgesteld rekening houdend en in samenspraak met andere betrokkenen.

Intern is er afstemming met de andere beheerders van een gedeelte van de openbare ruimte zoals wegen, verkeer, groen en openbare verlichting wat onder andere heeft geresulteerd in een integraal uitvoeringsplan openbare ruimte.

Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen 'riolering' is het volgende kaderstellend:

- Europese Kader Richtlijn Water (KRW)
- Wet Milieubeheer
- Waterwet
- Nationaal Bestuursakkoord Water

De vaste rioleringsgegevens van de gemeente worden in een geautomatiseerd beheersysteem verwerkt. Ook de resultaten van de inspecties zijn in dit beheersysteem opgenomen. De totale lengte van de riolering in de gemeente Waalre bedraagt ca. 111,4 kilometer waarvan 78,4 kilometer een gemengd stelsel is en 13,6 kilometer vuilwater riool. De leeftijdsopbouw van het rioolstelsel is als volgt (d.d. 07-11-2022):

Naast het bovengenoemde vrijvervalriool hebben we in de gemeente Waalre nog 22,6 kilometer aan persleiding voor de afvoer van vuilwater in het buitengebied.

Alle gemeentelijke zorgplichten in deze worden verwoord in het programma Water, Riolering en Klimaat 2023-2028 dat eind 2022 door de gemeenteraad van Waalre wordt vastgesteld.

Onderdeel van dit programma is een kostendekkingsplan met betrekking tot de exploitatielasten van het riool- en waterstelsel. Hierin wordt voorzien dat sprake is van toenemende beheersmaatregelen door overmatige aanwezigheid van boomwortels in de oude riolering. Daarnaast krijgen wadi's en sloten steeds vaker een belangrijke functie in het watersysteem. Ook dit vraagt extra beheerskosten om een goede waterafvoer te garanderen. Dit alles maakt onderdeel uit van het kostendekkingsplan.

Voor informatie over de inkomsten door de rioolheffing en de uitgaven aan het riool, zie paragraaf A Lokale heffingen.

Hemelwater

Het onderdeel hemelwater bestaat uit de vier onderdelen: sloten, wadi's, regenwaterriolering en infiltratievoorzieningen:

Sloten

De totale lengte aan sloten (of waterlossingen) bedraagt ruim 21.900 meter die door de gemeente worden onderhouden. Dit onderhoud bestaat uit één keer per jaar maaien. Vanwege de efficiency is dit onderhoud in hetzelfde bestek ondergebracht als het maaien van de bermen. In deze sloten liggen zo'n 258 duikers ten behoeve van de waterafvoer. Deze zijn het afgelopen jaar gecontroleerd en vrijgemaakt van maaisel. De kosten voor het onderhoud wordt betaald uit de rioolheffing. Verder zijn er sloten (ca. 5.000 meter) die in onderhoud zijn bij het Waterschap De Dommel. Dit zijn met name de grotere sloten of sloten waar een riooloverstort op uit komt.

Wadi's

Het onderscheid tussen sloten en wadi's is, dat de sloten het water afvoeren naar een ander oppervlaktewater, en dat wadi's bedoeld zijn voor het ter plekke infiltreren van hemelwater. Het aantal wadi's is de laatste jaren sterk gestegen, in 2019 was dit ruim 9.200 m². Afhankelijk van de ligging wordt een wadi 1 tot 6 keer per jaar gemaaid. De kosten voor het onderhoud wordt betaald uit de rioolheffing.

Regenwaterriolering

Om het hemelwater gescheiden in te zamelen legt de gemeente steeds meer hemelwaterriolering aan. In 2022 bedraagt de lengte aan IT-riool / hemelwaterriool 19,4 kilometer.

Infiltratievoorzieningen

Binnen de gemeente wordt er in een gescheiden rioolstelsel hemelwater getransporteerd en geïnfiltreerd. Om de infiltratiecapaciteit te behouden dient er gemonitord te worden of de voorzieningen voldoende functioneren. De komende jaren wordt er meer geïnvesteerd in het toepassen van infiltratievoorzieningen in verband met de klimaatveranderingen.

Bovenstaande vier onderdelen maken onderdeel uit van de Hemelwaterbergingsvoorziening van de gemeente Waalre. Om de anticiperen op extreme neerslagsituaties zal de waterberging van de bovenstaande voorzieningen worden uitgebreid.

Grondwater

In 2021 is er in de gemeente een grondwatermeetnet aangelegd. Dit meetnet heeft als doel om continue meetreeksen van de grondwaterstand te verzorgen. Deze meetreeksen geven inzicht in de effecten van neerslag op de infiltratie van de bodem, daarnaast kan ook het effect van de grondwaterstand op de omgeving worden onderzocht.

In de natte gebieden ligt 5,8 kilometer aan drainageleidingen om de grondwaterstand op peil te houden. Deze drainage wordt sinds 2022 via telecommunicatie aangestuurd.

Bruggen

De gemeente Waalre heeft sinds de overdracht van de Eindhovenseweg in 2021 een totaal aan 20 vaste bruggen. Deze variëren van kleine voetgangersbruggetjes zoals op de hoek van de Eindhovenseweg/ Voorbeeklaan tot de verkeersbrug in de Onze Lieve Vrouwedijk. In 2018 is een start gemaakt met het herberekenen van de constructie van de bruggen. Deze globale berekeningen zijn in 2019 verfijnd. In 2019 is een start gemaakt voor een plan van aanpak met daarin opgenomen maatregelen om ervoor te zorgen dat alle bruggen voldoen aan de gestelde veiligheidseisen. Het plan van aanpak bestaat uit 3 fasen, te weten: 1. Inzicht compleet krijgen, 2. Objecten op orde brengen, 3. Objecten planmatig op orde houden. In 2022 is stap 1 van dit plan van aanpak afgerond.

Openbaar Groen

Met een areaal van 75 hectare groenvoorzieningen en 13.000 laan- en straatbomen binnen de bebouwde kom draagt het openbaar groen substantieel bij aan de uitstraling en kwaliteit van de leefomgeving in centra, wijken, buurten en woonstraten. Kwaliteit die past bij de ambitie "een weelderige groene ruimte als excellente woonomgeving" (Groenvisie 2019 en Beleid- en beheerplan Groen en Bomen 2020). De kwaliteit van het openbaar groen is dan ook essentieel voor de leefbaarheid, uitstraling en beleving van Waalre.

Het in standhouden van groenvoorzieningen met verantwoord groenbeheer is daarom uiterst belangrijk. De gemeente Waalre is in het kader van haar wettelijke zorgplicht verantwoordelijk voor het zorgvuldig onderhouden van de openbare ruimte. Daarnaast is

de gemeente, conform het Burgerlijk Wetboek, aansprakelijk bij schade van de burger, als de gemeente heeft verzuimd om voldoende zorg te dragen voor de openbare ruimte. Omdat we veel waarde hechten aan het groen is het beheer gericht op een verzorgde uitstraling en goede (technische) kwaliteit.

De technische kwaliteit van de groenvoorzieningen (beplanting en bomen) is in 2019 beoordeeld. Hieruit is gebleken dat 1/3 een matige of slechte kwaliteit heeft en dat de levensduur van deze beplanting beperkt is. Het streven is dat 90% van de beplanting uiteindelijk aan de technische eisen voldoet. Doordat beplanting ouder wordt zal altijd een deel van matige kwaliteit zijn, waardoor vervanging nodig blijft. Komende jaren zijn maatregelen nodig om de benodigde kwaliteitsslag te bereiken, rekening houdend met de volgende uitgangspunten:

Integrale aanpak

Vervanging van groen staat niet op zich. Wanneer de komende 5 tot 10 jaar groot onderhoud is gepland aan riolering of verharding in de straat, wordt het onvoldoende tot matige beeld tot aan dat moment geaccepteerd. De beplanting wordt integraal vervangen zodra de riolering of een weg wordt aangepakt. Hiermee voorkomen we dubbel werk en kapitaalvernietiging.

Slechte kwaliteit

Vakken van slechte kwaliteit Groen in straten waar komende 5 tot 10 jaar geen andere werkzaamheden worden verwacht, vervangen we de komende 4 jaar. Vakken van matige kwaliteit in een straat met overwegend slechte vakken worden gelijk meegenomen. Zo wordt werk met werk gemaakt.

Matige kwaliteit

Vakken van matige kwaliteit in straten waar de komende 10 jaar geen andere werkzaamheden worden verwacht, vervangen we de komende 5 tot 10 jaar.

Inboet

Als de beplanting van goede kwaliteit is, maar enkele planten uitvallen, vindt inboet (vervanging) plaats. Hierdoor blijft het groenvak als geheel van goede kwaliteit. De kwaliteit van de 2/3 vakken van goede kwaliteit blijft langer op peil, waardoor minder grote ingrepen nodig zijn. Dit is echter niet efficiënt / duurzaam wanneer meer dan 30% van de beplanting is versleten. Dan moet een plantvak in zijn geheel worden vervangen.

De afname in kwaliteit is hoofdzakelijk te wijten aan het feit dat een substantieel deel van het groen in de jaren '60-'70-'80 is aangelegd. Helaas gaat dit niet eeuwig mee. Bomen en beplanting kennen een teruggang in kwaliteit of zijn aan het eind van de levensduur, vernieuwing is noodzakelijk om de gewenste kwaliteit en doelstellingen zoals klimaatbestendig groen en biodiversiteit te realiseren.

In de 'burgerpeiling 2017' en de 'enquêtes die jaarlijks in het kader van het contract Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) worden afgenomen, kwam de staat van het openbaar groen als belangrijk zorgpunt naar voren. Het is meer dan aannemelijk dat de beleving van de burger en een toename in het aantal meldingen/klachten, een directe link heeft met de veroudering van en afname in kwaliteit van het groen in de openbare ruimte.

Enkele cijfers onderhoud groenvoorzieningen en laan- en straatbomen:

Oppervlakte plantsoenen	46	hectare
Laan- en straatbomen	13.300	stuks
Wegbermen	29	hectare
Begrazingsprojecten	15	hectare
Bloemrijk (nat)grasland en ecologische terreinen	10	hectare
Sloten, watergangen en retentievoorzieningen	22	km
Plantsoenmeubilair	165	stuks
Bloembakken	100	stuks
Wisselperken	3	are

Op 7 januari 2020 heeft de gemeenteraad het "Beleid- en beheerplan Groen en Bomen" vastgesteld. In dit plan is in het kader van een kwaliteitsimpuls van het openbaar groen voor het vervangingsplan groen opgenomen en hiervoor middelen ter beschikking gesteld. Door een inhaalslag te maken wordt de kwaliteit en uitstraling van de leefomgeving van inwoners hersteld.

Het beschikbare krediet is berekend aan de hand van een visuele inspectie van het totale areaal openbaar groen in het voorjaar van 2019. Vervolgens is aangegeven welke bomen en groenvoorzieningen van slechte kwaliteit zijn en aangegeven wat het kost om deze te vervangen. Hierbij is voor met name het vervangen van bomen geen rekening gehouden met bodemomstandigheden, ondergrondse ruimte en infrastructuur, wijziging van de onder- en bovengrond, gronduitwisseling etc.

Daarnaast zijn energietransitie, gewijzigde eisen voor ondergrondse infrastructuur e.d. ook van invloed op de beschikbare middelen. Op basis van het prioriteringsplan (2022-2026) en de raming voor de eerste fase van de vervangingen in 2022 wordt duidelijk dat het eerder beschikbaar gestelde krediet niet toereikend is om het gehele prioriteringsplan uit te voeren.

Daarnaast is aan de orde dat door verdere vergroening van de openbare ruimte, areaaluitbreiding, aanpassing en vervanging van groen in het kader van klimaatadaptatie e.d. de komende jaren ook de reguliere beheerkosten van het groenareaal stijgen. Om daarnaast ook het huidige kwaliteitsniveau te kunnen behouden is verhoging van het onderhoudsbudget, noodzakelijk. De kostenraming voor het onderhoud lag afgelopen jaren steeds boven het beschikbare budget. In het door de gemeenteraad vastgestelde "Beleid en beheerplan Groen en Bomen(2020)" is opgenomen dat de huidige kwaliteit in stand moet worden gehouden. Daarom moet het onderhoudsbudget in lijn worden gebracht met het vastgestelde onderhoudsniveau.

In de Begroting 2023 -2026 is nu extra investeringsruimte voor zowel groenvervanging als voor structureel beheer en onderhoud opgenomen, zoals ook is aangegeven in de kaderbrief 2023.

Voor het totale onderhoud is onderstaand budget in de begroting opgenomen:

	2022	2023	2024	2025	2026
Regulier beheer en onderhoud	704.000	704.000	704.000	704.000	704.000
Kaderbrief 2023 beheer en onderhoud groen	0	80.000	190.000	190.000	190.000
Investering 600.000 (lasten vanaf 2023)	0	40.000	40.000	40.000	40.000
Kaderbrief 2023 (Investering 2025 300.000)				10.000	20.000
Kaderbrief 2023 (Investering 2026 300.000)					10.000
Totaal	704.000	824.000	934.000	944.000	964.000

Openbare Verlichting

De Openbare Verlichting (OVL) bestaat uit ca. 4.500 lichtmasten. Om ervoor te zorgen dat de verlichting goed blijft functioneren, moet er regelmatig onderhoud worden uitgevoerd en materialen worden vervangen. In de begroting is budget beschikbaar voor het verhelpen van storingen, schades en preventief onderhoud zoals lampvervanging en schilderwerk. Daarnaast is er budget voor het vervangen van materiaal dat het einde van haar levensduur heeft bereikt. Voor lichtmasten is dat standaard na 40 jaar en voor armaturen is dat 20 jaar.

Het wijkgericht vervangen van oude armaturen door energiezuinige (LED) lampen, zal ook de komende jaren worden voortgezet, gecombineerd met het vervangen van de oudste lichtmasten. Daarmee wordt een verdere besparing gerealiseerd op de energielasten en een verbetering tot stand gebracht van de sociale veiligheid.

Het OVL-bestand in Waalre bestaat uit masten, armaturen en lampen.

Masten

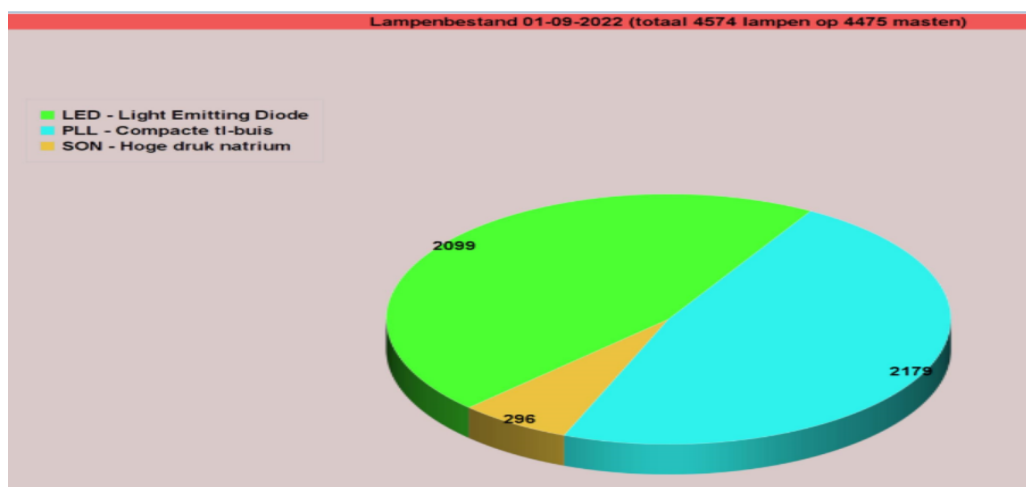
Van de 4.500 masten bestaat het overgrote deel uit stalen masten. Hiervan hebben circa 600 masten de technische levensduur van 40 jaar overschreden. De komende jaren worden deze masten vervangen

Armaturen

Tegelijkertijd met het vervangen van lichtmasten wordt gekeken of het armatuur ook vervangen dient te worden. De meeste oude armaturen zijn de laatste jaren vervangen. Bij vervangingen wordt zo veel mogelijk LED toegepast. Dit is duurzamer en hiermee wordt meteen bespaard op het energieverbruik.

Lampen

Voor het vervangen van lampen wordt de economische levensduur aangehouden volgens opgave van de fabrikant. Dit betekent in de praktijk dat lampen groepsgewijs worden vervangen voordat ze stuk zijn. Hiermee worden de continuïteit en kwaliteit gewaarborgd en worden veel meldingen voorkomen.

Beschikbare budget regulier onderhoud openbare verlichting: € 70.000

Beschikbare budget periodieke vervanging armaturen en lichtmasten: € 63.000

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente Waalre heeft een aantal panden in eigendom. Om een goed beeld te krijgen en houden worden deze panden elk jaar geïnspecteerd om input te krijgen voor het (bouwkundig) meerjarenonderhoud. De hoeveelheid panden varieert door de verkoop en aankoop van panden.

Het betreft de volgende panden:

Huis van Waalre
Gemeentewerf
Sporthallen
Brandweerkazerne (+ stalling Waalre-dorp)
Kleedgebouwen buitensportaccommodaties

Vanaf 2018 worden, verspreid over meerdere jaren, door het college vastgestelde duurzaamheidsmaatregelen uitgevoerd bij gemeentelijke panden.

Bij de verschillende panden worden de werkzaamheden volgens de meerjarenplanning uitgevoerd. In de begroting 2023-2026 zijn de stortingen en uitgaven opgenomen die aansluiten op de hierboven genoemde onderhoudsplannen.

Meer specifiek staat op het meerjarenprogramma op het programma om de verwarmings- en warmwaterinstallatie bij sporthal Hoeveland te vervangen. Deze installatie zou conform de planning door een conventionele gasinstallatie worden vervangen. De ambitie in Waalre is om zoveel mogelijk panden gasloos te krijgen. Dit betekent dat de installatie volledig elektrisch zou moeten worden. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de elektrische aansluiting en de uitvoering van de hardware. Hiervoor is een extra investering nodig. Deze extra investering is in de kaderbrief 2023 en nu ook in de begroting 2023 verwerkt.

Paragraaf D Financiering

De paragraaf financiering gaat in op het beheer en beleid van financiële middelen (geleende en uitgezette gelden) en de aan deze posities verbonden kosten en risico's voor de gemeente Waalre (treasuryfunctie). De treasuryfunctie ondersteunt, door middel van beschikbaarheid van financiële middelen, de uitvoering van de thema's. Het regelt de financiering van beleid en het uitzetten van gelden die niet direct nodig zijn.

Landelijke wet- en regelgeving

Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido)

Het Rijk heeft regels gesteld aan hoe gemeenten en provincies hun geld en kapitaal moeten beheren. Die regels staan in de Wet Fido. Het renterisico brengen we volgens de Wet Fido in beeld met behulp van de kasgeldlimiet en de rente risiconorm (zie tabel renterisiconorm onderaan deze bladzijde).

Renterisico op kortlopende schuld: kasgeldlimiet

De kredietlimiet voor de gemeente is bepaald op € 2,5 miljoen voor een periode van maximaal 1 jaar. Het renterisico is niet aanwezig, omdat kasgeldleningen een hele lage rente hebben. Door het monetaire beleid van de ECB zal de rente de komende jaren laag blijven. De rente was negatief in 2021 en medio 2022. Eind juli 2022 is de rente van de ECB verhoogd naar 0%; het was 0,5% negatief. De verwachting is dat de rente van de ECB geleidelijk wordt verhoogd. De rente op de kasgeldleningen zal nog laag blijven.

Renterisico op vaste schuld: renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico van lange termijnfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen (kapitaallasten) niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Bij een gelijkmatige opbouw van de leningenportefeuille wordt het renterisico op de vaste schuld gespreid over meerdere jaren.

In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling van de renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven:

<i>Renterisiconorm bedragen * € 1.000</i>					
Nr.	Omschrijving	2023	2024	2025	2026
1	Begrotingstotaal	41.044	41.402	41.417	41.718
2	Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm (1 * 2)	8.209	8.280	8.283	8.344
4	Renteherzieningen	-	-	-	-
5	Aflossingen	250	253	257	260
6	Bedrag waarover renterisico gelopen wordt (4+5)	250	253	257	260
7	Ruimte onder renterisiconorm (3-6)	7.959	8.027	8.026	8.084

De bedragen aan langlopende leningen waarover gemeente Waalre de komende jaren een renterisico loopt, blijven ruimschoots binnen de wettelijke norm (Wet FIDO).

De Wet Fido schrijft ook regels voor over het gebruik van het risicovolle beleggingsinstrument derivaten. Waalre maakt geen gebruik van derivaten.

Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF)

Deze wet beoogt dat EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het baten- en lastenstelsel dat gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten; daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Omschrijving	2022	2023	2024	2025	2026
	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
	Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2023	Volgens meerjaren raming in begroting 2024	Volgens meerjaren raming in begroting 2025	Volgens meerjaren raming in begroting 2026
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.711	-313	862	1.977	143
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	7.429	13.009	4.365	8.475	2.570
3. Mutatie voorzieningen	37	-80	-18	-20	-133
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	265	264	264	264	264
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-9.368	-13.666	-3.785	-6.782	-2.824

Het EMU-saldo van de gemeente Waalre voor 2023 is negatief € 13.666.000 wat betekent dat in EMU-termen de uitgaven groter zijn dan de inkomsten.

Schatkistbankieren

Sinds de invoering van het schatkistbankieren moeten gemeenten hun overtollige middelen bij het ministerie van Financiën onderbrengen. Op het moment dat het girale saldo per bank boven het drempelbedrag uitkomt, zal het meerdere overgeboekt worden naar de Schatkist van het Rijk (Schatkistbankieren). Het huidige rentepercentage dat het Rijk biedt is 0%, waardoor Waalre helaas dus geen rente ontvangt over haar mogelijke overtollige middelen.

Medio 2022 is het drempelbedrag gewijzigd van € 150.000 naar € 350.000. Dit voorkomt administratieve handelingen en de wettelijke spelregels omtrent schatkistbankieren zijn gewijzigd.

Er is een recente wijziging geweest voor de berekening van het drempelbedrag. Het drempelbedrag was bepaald op 0,75% van de begroting en wordt nu 2% van de begroting. Dit betekent bij een begroting van € 41,044 miljoen, dat het grensbedrag voor de gemeente Waalre € 820.880 bedraagt. Door de gemeente is standaard ingesteld dat aan het einde van elke dag een bedrag boven € 350.000 automatisch wordt afgeroomd naar de schatkistrekening, zodat Waalre weinig risico loopt het grensbedrag te overschrijden. Liquide middelen op de rekening courant en bij de schatkist leveren geen rente op.

Lokale regelgeving

Financiële verordening

Gemeenten zijn volgens de gemeentewet verplicht een financiële verordening op te stellen. De financiële spelregels waaraan de ambtenaren en het Bestuur zich moet houden, oftewel de uitgangspunten voor het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn geregeld in de verordening ex artikel 212 Gemeentewet. In de verordening zijn onder andere de algemene doelstellingen voor de financiering (in- en uitgaande geldstroom) en de richtlijnen en limieten van de financieringsfunctie en het risicobeheer opgenomen. Op 18 april 2017 is de Financiële Verordening Waalre 2017 vastgesteld. In 2023 willen we deze financiële verordening herijken.

Treasurystatuut

Het Treasurystatuut regelt de sturing, de beheersing, de verantwoording en het toezicht op de contante en girale geldstromen en de hieraan verbonden risico's.

In het Treasurystatuut zijn de volgende onderdelen voor de gemeente Waalre geregeld:

- treasurybeleid;
- uitvoering treasuryactiviteiten;
- planning- en control cyclus;
- interne en externe controle.

Het Treasurystatuut Waalre is op 18 oktober 2016 door de Raad vastgesteld.

Uitgangspunten treasuryactiviteiten

Voor de meerjarenramingen 2023-2026 hanteert de gemeente Waalre de volgende uitgangspunten voor treasuryactiviteiten:

- Waalre gaat behoedzaam om met haar financiële middelen. In overeenstemming met de Wet Fido en het Treasurystatuut vindt het uitzetten van geldmiddelen en het aangaan en verstrekken van leningen en garanties alleen plaats voor de uitoefening van de publieke taak. De financiële risico's voor Waalre zijn daarbij minimaal.
- Op basis van de liquiditeitsbegroting wordt de financieringsbehoefte bepaald. De uitvoering van de financieringsbehoefte dient plaatst te vinden binnen de geldende wet- en regelgeving.

Financieringsbehoefte

In 2017 en 2018 zijn 3 langlopende geldleningen afgesloten voor de aankoop van de Brede School Aalst en het Zonnepanelen project.

In december 2022 is een 10 jarige lening afgesloten van 10 miljoen aflossingsvrij met een rentepercentage van 0,298%. De lening is afgesloten om de komende jaren aan onze financiële verplichtingen te voldoen, er staan immers grote investeringen op het programma.

In tegenstelling tot voorafgaande jaren zijn in 2021 voor elke maand kasgeldleningen afgesloten. De verwachting is dat in 2023 geen kasgeldleningen afgesloten hoeven te worden.

De uitkering van het btw-compensatiefonds en de nieuwe lening van € 10 miljoen is voldoende om aan onze verplichtingen te voldoen. Mocht dit niet meer het geval zijn, dan zal de financieringsbehoefte opnieuw beoordeeld worden.

Financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)

per datum	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026
financieringssaldo	-1.442	7.687	13.837	16.888
	overschot	tekort	tekort	tekort

Bij een financieringstekort geldt op dit moment een rentepercentage voor kortlopende leningen (< 1 jaar) van ca. 1% (maandelijkse kasgeldlening) en voor langlopende leningen (> 1 jaar) van ca. 2,75%. Deze percentages zullen fluctueren.

Renteoverzicht

In overeenstemming met het BBV wordt sinds de begroting 2017 binnen Waalre alleen nog gerekend met werkelijke rentelasten. In onderstaand rekenschema staat de prognose voor 2023 voor Waalre opgenomen.

Rente schema

a.	De externe rente over de korte en lange financiering			
	- leningen tbv aankoop BSE	93.714		
	- lening tbv zonnepanelenproject	10.442		
	- lening O/G nr 40.115285 10.000.000	29.800		
b.	De externe rente baten	-/- 0		
	Totaal door te rekenen externe rente		133.956	
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorgerekend	-/- 0		
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- 107.823		
			-/- 107.823	
	Saldo door te rekenen externe rente			26.133
d1.	rente over eigen vermogen	0		
d2.	rente over voorzieningen* (gewaardeerd op contante waarde)	18.798		
	De aan taakvelden toe te rekenen rente		+/+ 18.798	44.931
e.	De werkelijke aan taakvelden toegerekende rente			-/- 44.931
f.	Renteresultaat op treasury			-

*Zie overzicht reserves en voorzieningen.

Rente toerekening (toelichting schema)

De rente die in het bovenstaande rekenschema is opgenomen, is toe te rekenen aan de brede school Ekenrooi (€ 93.714) en het zonnepanelenproject (€ 10.442). In december 2021 is een BNG lening aangegaan van 10 miljoen met vaste rentekosten van € 29.800 per jaar voor een periode van 10 jaar.

De rente (€ 18.798) over de voorzieningen heeft betrekking op de voorziening personele voorzieningen, waarbij het rentepercentage is voorgeschreven door het Rijk. Voor toekomstige personele verplichtingen moet (indien van toepassing) een voorziening worden opgezet. De stand van de voorziening wordt bepaald op basis van de contante waarde van de personele verplichtingen.

Paragraaf E Bedrijfsvoering

Waar gaat de paragraaf over?

De bedrijfsvoering omvat zaken als personeel en organisatie, informatie(voorziening), financiën, communicatie, juridische zaken en dienstverlening. Waalre streeft een efficiënte, doelmatige en kwalitatief hoogwaardige bedrijfsvoering na. Dit is ook van groot belang bij het kunnen uitoefenen van de controlerende taak van de raad. Dit lukt alleen met een betrouwbare en transparante informatievoorziening.

Volgens de vastgestelde verordeningen legt het college verantwoording af over de bedrijfsvoering aan de raad. Op basis van wettelijke voorschriften geeft de paragraaf Bedrijfsvoering inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens.

Organisatie (algemeen)

Wat willen we bereiken?

We zijn een zelfstandige gemeente met een daadkrachtige ambtelijke organisatie die direct in contact staat met de samenleving. Er wordt gewerkt op basis van het Koersdocument Werken vanuit de Bedoeling. Onze missie is het organiseren van excellente dienstverlening en lokale democratie. We willen onze inwoners nog meer betrekken bij het lokale bestuur.

We ontwikkelen ons verder naar een zelfbewuste lokale en regionale partner, een moderne netwerkgemeente. We zijn een betrouwbare samenwerkingspartner in de regio. Indien nodig vervullen we ook een trekkersrol. We zetten in op kwalitatieve en actieve participatie in regio overleggen.

Om goede ambtelijke ondersteuning voor het college en de raad in te richten, investeren we in onze eigen organisatie in tijd en geld. Zo kan de raad zijn kader stellende en controlerende rol beter uitvoeren. En kan het college zijn voorbereidende en uitvoeringsrol op kwalitatieve wijze invullen. Het is een grote uitdaging om voortdurend soepel te schakelen tussen de verschillende rollen die we als overheid hebben (rechtmatige, presterende, netwerkende en responsieve en participerende overheid).

De systeemwereld wordt ingericht om de organisatie maximaal te kunnen ondersteunen en te faciliteren bij het optimaal bedienen van de leefwereld. We hebben er door onze werkwijze vertrouwen in dat we de goede dingen goed doen en waarbij de doelmatigheid en rechtmatigheid geborgd zijn. Vanuit een helder gezamenlijk perspectief en eigenaarschap worden programmering en prioritering bepaald. In nauwe afstemming wordt bekeken wat haalbaar is qua planning en capaciteit. We hebben onze te herijken visie De Kracht van Waalre, een raadsprogramma, een Uitvoeringsprogramma en onze eigen (in ontwikkeling zijnde) P&C cyclus. De vertaling naar dagelijkse prioriteiten dient nader uitgewerkt te worden. Onze werkwijze wordt ten slotte ondersteund door hybride werken, zaakgericht werken, projectmatig werken en Het Nieuwe Samenwerken.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We kunnen de huidige grote opgaven waarvoor we staan op gebied van klimaat, energie en schaa sprong niet alleen oplossen. Daarom zetten we in op een verdere ontwikkeling van inwonersparticipatie en regionale samenwerking. Daarom hebben we samen gewerkt met onze inwoners, het gemeentebestuur en de regio.

- We hebben geïnvesteerd in onze organisatie in tijd en geld voor verbetering van goed informatiemanagement, een goede voorbereiding en borging van de besluitvorming, moderne ICT, verregaande digitalisering en taakvolwassen medewerkers.
- We hebben de concern-controllersfunctie en instrumenten van de P&C cyclus doorontwikkeld naar opgavegericht werken.
- We hebben de Kracht van Waalre herijkt en het Koersdocument Werken vanuit de bedoeling geactualiseerd.
- Het Strategisch Personeelsplan is opgesteld en uitgevoerd.
- Werken vanuit de bedoeling is belegd in een doorlopend cultuurtraject voor nieuwe en vaste medewerkers en is onderwerp van gesprek bij de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers.
- Leiderschap heeft de aandacht gekregen in het Management Development Traject.
- Ons dienstverleningsconcept is aangepast in samenhang met de ontwikkeling van een Omgevingsvisie en Omgevingsplan.

Jaar 2023

- De visie De Kracht van Waalre is met behulp van een participatietraject herijkt en opnieuw vastgesteld door de gemeenteraad.
- De college- en raadsleden met regionale samenwerking als aandachtsgebied worden geadviseerd vanuit de organisatie
- Er is een onderzoek naar de huidige knelpunten en wensen met betrekking tot de vergaderstructuur gedaan. Er is bepaald welke vergaderstructuur voor de toekomst past bij het functioneren van de gemeenteraad.
- Er is een Strategisch Personeelsplan opgesteld en er is gestart met de uitvoering.
- Op basis van het Koersdocument is een cultuurtraject ingezet gericht op Werken vanuit de Bedoeling. De Waalre Academy speelt hierbij een belangrijke rol.
- De voorbereidingen op de Omgevingswet zijn afgerond en onze organisatie is opgeleid om de wet uit te voeren. Monitoring en verbetering van processen blijven onderdeel van onze bedrijfsvoering.
- De control functie is helder belegd in de organisatie en is ingevuld door het aantrekken van een controller.
- Met een Management Development Traject is aandacht besteed aan leiderschap.
- Werken vanuit de bedoeling is steeds het vertrekpunt in de dagelijkse werkzaamheden en in de personeelsgesprekken geweest.

Personeel

Wat willen we bereiken?

De gemeente Waalre wil een goed werkgever zijn die investeert in duurzame inzetbaarheid, vitaliteit en persoonlijke ontwikkeling. De organisatie heeft oog voor de wensen en behoeften van de medewerkers en biedt arbeidsvoorwaarden die passen bij de veranderende maatschappij en arbeidsmarkt. Deskundige en bekwame medewerkers die in staat zijn om uitvoering te geven aan de taken en ontwikkeling die voortkomt uit "Toekomst voor Waalre".

Wat gaan we ervoor doen?

Periode 2023-2026

- Goed werkgeverschap: we positioneren de gemeente Waalre als aantrekkelijke werkgever binnen de regio, waar ruimte is voor ontwikkeling, zodat medewerkers graag bij ons blijven werken of voor ons willen komen werken. Ondanks de krapte op

de arbeidsmarkt, blijven we in staat om de juiste mensen aan ons te binden en deze te blijven boeien.

- In samenwerking met Communicatie hebben we onze arbeidsmarktcommunicatie op een passende manier bij de tijd gebracht om te laten zien wat we te bieden hebben als werkgever en om juiste werknemers aan te trekken.
- Leiderschapsontwikkeling: we zorgen ervoor dat onze managers in staat zijn om sturing te geven door een programma voor leiderschapsontwikkeling in aansluiting op "Toekomst voor Waalre" en het visiedocument "De kracht van Waalre".
- Performancemanagement: met behulp van de gesprekscyclus zorgen we voor een open, resultaatgerichte werkcultuur waar medewerkers zich optimaal kunnen ontwikkelen welke bijdraagt aan de organisatiedoelstellingen.
- Samenwerking: we zoeken naar samenwerking om elkaar te versterken zowel intern, als met derden.

Jaar 2023

- Strategische personeelsplanning en -beleid is permanent een gespreksonderwerp, zodat waar nodig tijdig ingesprongen kan worden op ontwikkelingen binnen de organisatie en in de maatschappij.
- Samen met Communicatie zijn mooie stappen gezet op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie.
- Is de werking van ons Learning Management Systeem geëvalueerd en verder ontwikkeld. Er zijn voor (nieuwe) medewerkers leerpaden ontwikkeld in het systeem.
- Is het Management Development programma erop gericht de managers te ondersteunen om leiding te geven aan het werken vanuit de bedoeling.
- Is het personeelssysteem uitgebreid met een aantal modules welke de bedrijfsvoering versoepelen.
- Zijn alle standaard P&O brieven geactualiseerd en geschreven op B1 niveau.

Financiën, Planning & Control

Wat willen we bereiken?

Een financieel sluitende meerjarenbegroting is en blijft uitgangspunt in Waalre. Informatieverstrekking aan college en raad is steeds adequaat. We blijven financieel gezond en schuiven geen tekorten naar de toekomst. We zijn en blijven in control en we verschaffen inzicht in (toekomstige) investeringen, verplichtingen en risico's, waarbij nu al geanticipeerd wordt op toekomstige uitgaven door te sparen.

Keuzes en slimme besparingen maken we in samenspraak met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Het verhogen van de lokale lasten zetten we alleen indien nodig in. Voor een gezond financieel beleid bouwen we voldoende weerstandvermogen op zodat we eventuele calamiteiten financieel op kunnen vangen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

We hebben ervoor gezorgd dat:

- De begroting meerjarig sluitend is.
- De hoogte van de vrije reserves minimaal 110% bedraagt van het totaal van de risico's.
- Het kengetal 'Solvabiliteitsratio' is verantwoord en gemonitord in de bestaande P&C-cyclus, waarbij de waarde van het kengetal solvabiliteitsratio minimaal 20% bedraagt.

- Het kengetal 'Structurele exploitatieruimte' is verantwoord en gemonitord in de bestaande P&C-cyclus, waarbij de waarde van het kengetal structurele exploitatieruimte minimaal 0% bedraagt.
- Het verhogen van de lokale lasten terughoudend en alleen indien nodig is ingezet.
- De gemeentelijke taken zijn uitgevoerd op een efficiënte en effectieve manier.
- Lokale belastingen en heffingen, naast de indexering, geleidelijk zijn verhoogd.
- Een meerjarig investeringsprogramma is opgesteld voor een juiste balans en prioritering in financiële middelen en nieuw beleid.
- Inkomsten en uitgaven reëel zijn ingeschat.
- Risico's zijn geïnventariseerd en passende (beheer)maatregelen zijn genomen.
- Structurele uitgaven niet zijn gedekt met incidentele middelen.
- Het instrumentarium en de werkwijze rondom de planning en control cyclus tegen het licht zijn gehouden en verbeterd.
- De nota reserves en voorzieningen is herijkt.
- Het beleid over kostenverhaal is geactualiseerd.
- De rechtmatigheidsverantwoording door het college is ingevoerd.

Jaar 2023

- Voor het opstellen van de begroting en de meerjarenraming is gebruik gemaakt van bovengenoemde uitgangspunten.
- De Financiële Verordening is herijkt en opnieuw door de raad vastgesteld.
- De rechtmatigheidsverantwoording door het college is ingevoerd.
- Er is een start gemaakt met het verbeteren van het instrumentarium en werkwijze van de planning en control cyclus.
- De nota reserves en voorzieningen is herijkt.

Communicatie

Wat willen we bereiken?

De gemeentelijke website www.waalre.nl vormt de basis voor alle externe communicatie. Hier staat alle informatie en deze informatie wordt deels ook gedeeld via online en offline middelen om iedereen te bereiken. Het vertellen van verhalen draagt bij aan het betrekken van doelgroepen. De dialoog voeren we telefonisch, digitaal, in Het Huis van Waalre en daarbuiten. Data geven ons mede inzicht of campagnes het gewenste effect geven en of informatie goed vindbaar is.

Inwoners moeten weten wat er speelt en wie hierbij betrokken zijn. Ook wat ze zelf bij kunnen dragen aan het verbeteren van hun leefomgeving. Ook groepen die weinig tijd hebben om een bijdrage te leveren willen we via alle kanalen bereiken om betrokkenheid en vertrouwen te bieden in processen en bij de uitvoering van projecten.

Communicatie draagt bij aan de verbinding en ontmoeting intern, medewerkers werken hybride en weten elkaar te vinden. Offline en online werken we samen.

Een communicatieve organisatie en een communicatief bestuur hebben gezorgd voor verbinding en een voortdurende dialoog met wederzijds respect en begrip voor elkaars standpunten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Op basis van data analyses hebben we goed zicht op uit te voeren communicatieacties en wat deze kunnen bijdragen aan een bepaalde campagne, informatievoorziening.
- We hebben een nieuw sociaal intranet gerealiseerd.
- We werken voortdurend aan alle digitale toegankelijkheidseisen voor onze gemeentelijke website en voldoen aan de relevante wetgeving.
- In samenwerking met P&O hebben we onze arbeidsmarktcommunicatie op een passende manier bij de tijd gebracht om te laten zien wat we te bieden hebben als werkgever en om juiste werknemers aan te trekken. Bestuur en medewerkers zijn ambassadeurs en hebben bijgedragen aan de uitstraling van de gemeente Waalre als werkgever.

Jaar 2023

- Het strategisch communicatiebeleid voor de gemeente Waalre is vastgesteld.
- Samen met P&O zijn constructieve stappen gezet op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie.
- Een nieuw contract voor het inwonerspanel is afgesloten en goed afgestemd op het herijkte palet rondom participatie.
- Een onderzoek over Weekblad De Schakel in relatie tot de gemeentelijke publicaties is uitgevoerd.
- Binnen de bestuurlijke besluitvorming worden al in de voorfase van op te stellen beleid keuzes gemaakt en zijn de kaders helder. Ook binnen de organisatie is inwonerparticipatie stevig verankerd. Medewerkers beschikken over de kennis en kunde om voor hun plannen en projecten inwonerparticipatie toe te passen.
- De Burgerpeiling 2023 is uitgevoerd.

ICT en informatievoorziening

Wat willen we bereiken?

ICT-beleid dat is geactualiseerd en mede zorgdraagt voor de realisatie van de Raadsbrede agenda 2023-2027 en het landelijke uitvoeringsprogramma "VNG realisatie roadmap". Het faciliteert het van buiten naar binnen werken en inwonerparticipatie.

Een betrouwbare, flexibele en toekomstbestendige ICT-architectuur en infrastructuur.

Een professionele beheerorganisatie en optimalisering van sturingsprocessen voor betere regie op samenwerking met ICT-partners.

Een up-to-date informatieorganisatie met data en informatie van hoge kwaliteit.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er wordt een nieuw informatiebeleidsplan opgesteld voor de periode 2023-2027
- Implementeren van een nieuwe betrouwbare ICT-infrastructuur.
- Realiseren van een toekomstbestendig applicatielandschap waarbij applicaties doelmatig en efficiënt ingezet worden.
- Onze informatieorganisatie verstevigen om steeds meer datagedreven te werken.

Jaar 2023

- Het nieuwe Informatiebeleidsplan en uitvoeringsplan 2023 is vastgesteld en in uitvoering.
- Resultaat van de strategische afweging t.b.v. een eventuele nieuwe samenwerkingspartner is zodanig uitgewerkt, dat tijdig een keuze gemaakt kan worden na afloop van ons contract met onze huidige externe dienstverlener (31 december 2022).
- De nieuwe omgeving wordt Q1 2023 ingericht en in gebruik genomen.
- Het beheerproces richting verschillende externe partijen is verder geoptimaliseerd en ingericht.
- De kwaliteit van basisgegevens wordt verbeterd door het structureel controleren op levering en gebruik van gegevens.
- Het zaakgericht en digitaal werken is verder ontwikkeld en ingevoerd.
- Met de inwerkingtreding van de Wet Openbaarheid Overheid (WOO) is het project om diverse informatie categorieën actief openbaar te maken opgestart.

Informatieveiligheid

Wat willen we bereiken?

Een (informatie) veilige, digitale en analoge dienstverlening staat centraal. Hiervoor voeren we een informatieveiligheidsbeleid in en uit dat voldoet aan het landelijke normenkader, de landelijke BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). De organisatie investeert in digitale veiligheid door de systemen up to date te houden. De organisatie is zich bewust van de informatierisico's die het werken bij de gemeente Waalre met zich meebrengt en treft daarvoor de nodige maatregelen. Cybersecurity en beveiligingschecks maken deel uit van ons dagelijks werk.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het informatieveiligheidsbeleid op basis van de BIO is opgesteld.
- De landelijke informatieveiligheidskaders worden gevolgd en waar nodig geïmplementeerd.
- Transparantie over informatieveiligheid wordt verstrekt door de ENSIA (Eenduidig Normatief Single Informatieaudit). Deze is verplicht en wordt komende jaren verder uitgebreid.
- De organisatie is zich bewust van informatieveiligheidsrisico's en weet deze te beheersen. Dit door het nemen van maatregelen.
- Cybersecurity en beveiligingschecks maken deel uit van ons dagelijks werk.
- Jaarlijks wordt het informatieveiligheidsplan opgesteld en wordt het plan geëvalueerd.

Jaar 2023

- Het Strategisch Informatiebeveiligingsbeleid Gemeente Waalre is vastgesteld.
- De concrete maatregelen van het beleid zijn uitgewerkt in het Informatiebeveiligingsmeerjarenplan.
- Het is voor de organisatie duidelijk wat ieders verantwoordelijkheden, rollen en taken in het kader van informatieveiligheid zijn.
- De kritische processen van de BIO-maatregelen zijn uitgezet en uitgevoerd.
- Er is voldaan aan de verbeterpunten en aanbevelingen in de ENSIA (Eenduidige Normatief Single Informatieaudit).

- Het bewustwordingsniveau is verhoogd binnen de gehele organisatie. De medewerkers zijn zich bewust van de risico's die het werken met gemeentelijke informatie met zich meebrengt. Er is een bewustwordingscampagne gestart, met een continue leren project.
- We zijn meer weerbaar voor cyberaanvallen. Hiervoor is een cyberoefening uitgevoerd.

Privacy

Wat willen we bereiken?

De Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is ons belangrijkste toetsingskader op het gebied van privacy. Transparantie voor burgers en medewerkers over welke gegevens we voor welke doeleinden verwerken staat hierin centraal. Wij dienen daarbij de rechten van inwoners en medewerkers te borgen. Hierbij is het van groot belang dat de organisatie bewust omgaat met de veelheid aan privacygevoelige informatie van inwoners en medewerkers.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een privacybeleid opgesteld.
- Door blijvende aandacht op het onderwerp privacy is het bewustwordingsniveau gestegen binnen de gehele organisatie.
- De rollen, taken en verantwoordelijkheden in het kader van privacy zijn helder belegd binnen de organisatie.
- De DPIA's (Data Protection Impact Analyses) zijn door de organisatie uitgevoerd en de uitkomsten zijn verwerkt in concrete verbeterplannen die waar mogelijk zijn door- en uitgevoerd.
- Datalekken worden opgelost.
- Er is een verwerkingsregister in de organisatie. Deze wordt actief bijgehouden door de medewerkers.
- Er zijn verwerkersovereenkomsten gesloten met de verwerkers.
- Er is een procedure voor de afhandeling van verzoeken in het kader van de AVG.
- Er wordt gewerkt volgens het privacy by design en default principe binnen de organisatie.
- Bij wetwijzigingen of nieuwe regelingen is privacy meegenomen. Bijvoorbeeld de vernieuwde Wet Politie gegevens (WPG), de WOO (Wet Open Overheid), de WMEBV (Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer) en de Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK).

Jaar 2023

- Het privacy plan 2023 is uitgevoerd.
- Er is een continue leren project gestart. Het bewustwordingsniveau is in 2023 verder verhoogd binnen de gehele organisatie.
- Voorkomende datalekken worden gesignaleerd en er worden maatregelen getroffen om het datalek op te lossen.
- De DPIA's (Data Protection Impact Analyses) worden uitgevoerd bij nieuwe risicovolle verwerkingen.
- Er zijn verwerkersovereenkomsten gesloten met nieuwe verwerkers.
- De organisatie leert te werken volgens het privacy by design en default principe.
- De privacybeheerders zijn getraind volgens hun rollen, taken en verantwoordelijkheden.

Juridische kwaliteitszorg

Wat willen we bereiken?

Het behouden en, waar nodig, verbeteren van de juridische kwaliteit en leesbaarheid van voorstellen en besluiten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het verhogen van het bewustzijn inzake (juridische) risico's en juridische kennis.
- Organisatiebreed medewerkers faciliteren om de juridische kwaliteit te garanderen en waar nodig te verhogen.

Jaar 2023

- Is voldaan aan nieuwe wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld de Omgevingswet, WOO en WMEBV.
- Is zowel de bevoegdhedenlijst (mandaat en delegatie) als de APV vernieuwd.
- Een selectie van interne processen is tegen het licht gehouden en waar nodig is geadviseerd tot/ zijn verbeteringen geïmplementeerd.
- Is juridische kwaliteitszorg verder ontwikkeld.
- Is verder geïnvesteerd in verbreding van kennis binnen de organisatie.
- Zijn hulpmiddelen voor de organisatie verder ontwikkeld, in de vorm van onder andere standaarddocumenten en handreikingen.
- Is een aantal standaardbrieven van diverse afdelingen in het kader van juridisch correcte, maar vooral ook leesbare brieven in het kader van duidelijke taal herschreven.
- Is geadviseerd met betrekking tot juridische aspecten meteen bij de start van strategische, gevoelige en gecompliceerde dossiers, projecten en trajecten en is in dit kader deelgenomen aan projectgroepen waar nodig.

Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Publieke dienstverlening is aan de voorkant van de gemeentelijke organisatie. Het omvat het verstrekken van diverse producten en diensten aan inwoners, bedrijven en instellingen zoals reisdocumenten, subsidies, rijbewijzen en vergunningen. Aan de voorkant van de gemeentelijke organisatie kunnen inwoners ook terecht met een melding over het openbaar gebied. Onze dienstverlening richt zich op het meedenken met de wensen van onze inwoners, voor zover dit kan. We communiceren daar open over, ook als zaken niet kunnen. Voor de inwoners die niet mee kunnen met de digitalisering is het van belang dat we elkaar persoonlijk blijven ontmoeten.

Wat gaan we hiervoor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een nieuw dienstverleningsconcept vastgesteld. Er wordt volgens dit concept gewerkt.
- Het verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening en advisering voor inwoners, bedrijven en instellingen. We zijn een betrokken dienstverlener, met oog voor de wensen van onze inwoners.
- Inwoners kunnen zelf bepalen via welk kanaal ze communiceren en wanneer zij dienstverlening afnemen van de gemeente. Dit kan via verschillende kanalen

(schriftelijk, telefonisch digitaal én persoonlijk). Waar de Waalre naar ook binnenkomt, hij/zij kan uitgaan van een gelijke dienstverleningskwaliteit.

- De openingstijden blijven ruim en op werkdagen zijn we goed bereikbaar voor vragen van onze inwoners.
- Er wordt zowel digitaal als analoog gecommuniceerd. We streven ernaar al onze inwoners te bereiken.
- De privacy is gegarandeerd of zo goed mogelijk geborgd; (zorggerelateerde) persoonsgegevens zijn veilig bij de gemeente.

Jaar 2023

- Er is een nieuw concept dienstverlening vastgesteld. De organisatie werkt volgens dit concept.
- Interne processen tegen het licht houden en verbetering doorvoeren waar nodig.
- De organisatie is uitgebreid. Hierbij ligt de nadruk op kwaliteitsverbetering van dienstverlening en advisering, op zaken die prioriteit hebben.
- De openingstijden blijven ruim.
- Zoveel mogelijk taken worden aan de voorkant van de organisatie afgehandeld, waarbij de inwoner in één handeling bediend wordt.
- We werken vanuit de bedoeling. De vraag van de inwoner wordt leidend bij de uitvoering van onze taken. Daar waar wet- en regelgeving beperkend is, gaan we op zoek naar mogelijkheden om de vraag van de inwoner te realiseren.

Paragraaf F Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente Waalre een bestuurlijk en/of een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien Waalre risico loopt met aan deze partijen beschikbaar gestelde middelen of als Waalre aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als Waalre zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Visie op verbonden partijen

In de toekomstvisie De Kracht van Waalre heeft het gemeentebestuur van Waalre uitgesproken zich via twee sporen verder te ontwikkelen: Via het spoor van burgerparticipatie en via het spoor van regionale samenwerking. Hierover is het volgende opgenomen: "Wij werken intensief en effectief samen in de regio op thema's die de lokale gemeenschap overschrijden. We zijn een betrokken en betrouwbare partner voor medeoverheden en andere regionale partners. Wij leveren overtuigende meerwaarde voor de regio door een kwalitatief hoogstaande woonomgeving te bieden die aantrekkelijk is voor hooggekwalificeerd (inter-)nationaal talent in onder meer de hightech sector, waardoor onze regio concurrerend blijft ten opzichte van andere regio's die dergelijk talent willen aantrekken". We hebben de toekomstvisie opnieuw bekrachtigd in 2023. We zien dat op het gebied van mobiliteit (A2 gemeenten en luchthaven Eindhoven) de samenwerkingen een formeler karakter hebben gekregen met ook financiële verplichtingen.

De verbonden partijen van Waalre

Waalre heeft bestuurlijke en financiële belangen in verschillende verbonden partijen. Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor de gemeente. De gemeente geeft als het ware de verbonden partijen opdracht. Waalre houdt beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheid ten aanzien van deze partijen. Er zijn drie soorten verbonden partijen: gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen en overige verbonden partijen.

Allereerst wordt hierna kort toegelicht wat het onderscheid tussen deze drie soorten verbonden partijen is en welke verbonden partijen Waalre kent. Vervolgens wordt per verbonden partij toegelicht wat het doel is van de verbonden partij, hoe Waalre participeert en waar van toepassing wat de financiële situatie van de verbonden partij is en welke risico's Waalre eventueel loopt. Voor de financiële situatie van de verbonden partij wordt uitgegaan van de jaarrekening 2021 en begroting 2023. Onderaan deze paragraaf volgt tot slot een beknopt overzicht van de kosten vanuit de begrotingen 2023 van de verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente heeft een overeenkomst met partijen op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De gemeente neemt deel in het algemeen bestuur en betaalt mee. Verbonden partijen beschikken over reserves om risico's op te kunnen vangen. Het risico van gemeenschappelijke regelingen bestaat uit het deel dat de gemeente verhoudingsgewijs inneemt in het eventuele liquidatiesaldo van een samenwerkingsverband. Door de afvaardiging in het Algemeen Bestuur van het samenwerkingsverband behoudt Waalre invloed en nemen financiële risico's af. De

jaarverslagen van de verbonden partijen komen na beoordeling door het college in de raad.

Het is wenselijk binnen gemeenschappelijke regelingen zoveel mogelijk dezelfde kaders af te spreken ten aanzien van financiële onderwerpen, zodat colleges en gemeenteraden hier eenduidiger regie op kunnen voeren. De vier grote gemeenschappelijke regelingen (MRE, ODZOB, GGD en VRBZO) hebben hier afspraken over gemaakt. Het betreft indexerings-uitgangspunten en bestuurlijke planning. Een verdere harmonisering wordt nagestreefd, zoals op het gebied van tussentijdse rapportages, nota reserves en voorzieningen en de nota risicomanagement. Dit is voor een groot deel ook al gerealiseerd.

Waalre is deelnemer in de volgende gemeenschappelijke regelingen:

- A. Metropoolregio Eindhoven (MRE) te Eindhoven
- B. Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB) te Eindhoven
- C. GGD Brabant-Zuidoost te Eindhoven
- D. Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost te Eindhoven
- E. Regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs De Kempen te Veldhoven
- F. Regeling Werkvoorzieningsschap Regio Eindhoven (ERGON) te Eindhoven
- G. PlusTeam te Geldrop

Deelnemingen

De gemeente heeft aandelen en stemt zelf in de aandeelhoudersvergadering.

Voor Waalre betreft dit:

- a. Bank Nederlandse Gemeenten te Den Haag

Samenwerkingsverbanden

De gemeente werkt samen in andere constructies dan een deelneming of een gemeenschappelijke regeling. Bijvoorbeeld als lid van een stichting, of op basis van een convenant. De gemeentelijke bijdrage is verschillend. De bijdrage varieert van de inzet van uren voor bestuursondersteuning tot kosten van een lidmaatschap of kosten voor afname van diensten.

Waalre neemt deel aan de volgende samenwerkingsverbanden:

- I. Samenwerkingsovereenkomst Werk en Inkomen Veldhoven
- II. Convenant Veldhoven
- III. Stichting regionale inkoop samenwerking Zuidoost Brabant (BIZOB) te Oirschot
- IV. Convenant Stedelijk Gebied te Eindhoven
- V. Inkoop samenwerking Jeugdhulp en WMO (geen vestigingsplaats)
- VI. Regionaal Informatie- en Expertise Centrum te Eindhoven
- VII. Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost te Helmond

Gemeenschappelijke regelingen

A. Metropoolregio Eindhoven (MRE)

De Metropoolregio Eindhoven is vanuit het SRE doorontwikkeld tot een bestuurlijk platform met een smalle servicegerichte organisatie. Een samenwerkingsverband dat regionale vraagstukken op het gebied van economie, infrastructuur en ruimte behartigt, alsmede het beheer van investeringsfondsen verzorgt. Vanaf 2023 hebben we een nieuwe vierjarige samenwerkingsagenda. Die is gebaseerd op 2 sporen: Duurzame

schaalsprong Brainport en Nieuwe balans voor het landelijk gebied. In 2023 hebben we besluiten genomen over een zelfstandig RHCE voor onze archieftaken en de ontwikkeling van Gulbergen.

Bestuurlijke en financiële participatie

De formele besluitvorming in het kader van de Gemeenschappelijke Regeling ligt bij het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur, waarin de gemeente Waalre door de burgemeester wordt vertegenwoordigd. Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van het inwonertal. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

De financiële consequenties van de aangepaste agenda zijn inmiddels doorgevoerd in de begroting 2023. Er is sprake van een stabiele inwonerbijdrage en voldoende ruimte voor het uitvoeren van de taken in de werkvelden. Het financieel risico is daarmee verlaagd.

Risico

Het RHCE gaat verzelfstandigen op termijn en blijft de taken voor de gemeenten vanuit de Archiefwet 2021 uitvoeren. Er worden nog gesprekken gevoerd hoe dat vorm krijgt binnen het huidige gebouw van de MRE. In 2023 is het nieuwe Samenwerkingsakkoord voor 2023 – 2026 vastgesteld in alle gemeenteraden.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 17.742.682	€ 14.324.968
Vreemd Vermogen	€ 14.523.580	€ 14.426.667
Resultaat	€ 13.305.986	€ 598.348

B. Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

De Omgevingsdienst is ingesteld om ten behoeve van de deelnemers taken uit te voeren op het gebied van het omgevingsrecht. Daar hoort ook de voorbereiding op de nieuwe Omgevingswet bij die in 2023 inwerking treedt. En daarmee als uitvoeringsdienst van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage te leveren aan het realiseren en borgen van de door de verantwoordelijke overheden in de regio Zuidoost-Brabant aangegeven kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een lid van ons college (portefeuillehouder). Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van de verwachte opdrachtverlening en deels op basis van de omvang van de gemeente voor collectieve taken. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

De geactualiseerde risico-inventarisatie van de ODZOB toont dat de risico's met de grootste potentiële impact een verwachtingswaarde kennen van ruim € 2,7 miljoen. In 2022 heeft de ODZOB besloten de implementatie van een nieuw VTH-systeem en de incidentele kosten voor de invoering van de omgevingswet te dekken uit de Algemene Reserve. Mede hierdoor daalt de Algemene Reserve van de ODZOB naar verwachting ultimo 2022 naar ca. € 1,0 miljoen. De streefwaarde vanuit de 4 grote GR-en is € 1,2 –

1,5 miljoen. Hiermee heeft de ODZOB niet meer voldoende buffer om haar risico's op te kunnen vangen. Dat zou op termijn kunnen leiden tot een noodzakelijke versterking van het weerstandsvermogen door de ODZOB-deelnemers. Om deze reden is sinds vorig jaar (2021) het risicobedrag wat Waalre reserveert binnen haar weerstandsvermogen voor de ODZOB verhoogt.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 2.429.098	€ 3.265.823
Vreemd Vermogen	€ 4.522.785	€ 5.149.541
Resultaat	€ 354.143	€ 836.725

C. Gemeenschappelijke Regeling GGD Brabant-Zuidoost

De GGD heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de publieke gezondheidszorg (PG) en de ambulancezorg (AZ).

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een lid van ons college (portefeuillehouder). Het Algemeen Bestuur stelt de hoofdlijnen van het GGD beleid vast alsmede de begroting en de jaarrekening. Het Dagelijks Bestuur ziet toe op de dagelijkse gang van zaken, bereidt samen met de directeur de AB-vergaderingen voor en draagt zorg voor het uitvoeren van de besluiten van het Algemeen Bestuur. Zowel het Dagelijks- als het Algemeen Bestuur vergadert ca. 6 keer per jaar. Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van de verwachte opdrachtverlening en op basis van de omvang van de gemeente (inwonersaantal) voor collectieve taken. Voor de bijdrage van Waalre in 2022 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Het Algemeen Bestuur van de GGD heeft in 2018 aan de directeur van de GGD een bestuursopdracht gegeven om te komen tot een robuuste en wendbare organisatie. Per 1 januari 2021 is de jeugdgezondheidszorg integraal van 0-18 jaar ondergebracht bij de GGD. De tweelagenstructuur en de tweehoofdige directie zijn ook per die datum ingevoerd. Door de COVID-19 crisis is er vertraging opgetreden van de implementatie van dit veranderingsproces in de bedrijfsvoering. Eind 2023 komt er een aparte evaluatie/eindrapportage over de bestuursopdracht. Er zijn enkele financiële risico's op het gebied van de loonkostenontwikkeling, inflatie, stijging energiekosten en stijgende kosten van informatieveiligheid. In de risicoparagraaf van deze begroting is € 44.000 opgenomen als risico.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 4.420.000	€ 4.710.000
Vreemd Vermogen	€ 30.526.000	€ 29.000.000
Resultaat	€ 940.000	€ 15.000

D. Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO) is een organisatie waarin de brandweer, de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR) en de regionale ambulancevoorziening (RAV) samenwerken om incidenten en rampen en crises te voorkomen, te beperken en te bestrijden. Naast de primaire processen (incidentbestrijding en ramp en crisisbeheersing) wordt de VRBZO ook ingezet op actuele en urgente veiligheidsvraagstukken, zoals de (nood) opvang van asielzoekers en vluchtelingen. VRBZO is een samenwerkingsverband tussen 21 gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant.

Bestuurlijke en financiële participatie

Het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio bestaat uit de burgemeesters van de gemeenten binnen de Veiligheidsregio. De burgemeester vertegenwoordigt zijn gemeente in de veiligheidsregio en legt verantwoording af aan zijn eigen gemeenteraad. De bestuursorganen laten zich in hun taakuitoefening adviseren door de Adviescommissie Financiën & Bedrijfsvoering waarin vertegenwoordigers van het bestuur, gemeentesecretarissen (2) en controllers van gemeenten (2) zitting hebben. Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van de verwachte opdrachtverlening en deels op basis van de omvang van de gemeente. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

VRBZO heeft voor 2023 en verder een aantal structurele en incidentele verhogingen van de gemeentelijke bijdrage gevraagd. Deze verhogingen zijn nodig voor loonkosten, uitbreiding bevolkingszorg en tijdelijke ophoging voor 2023 en 2024 om de achterstanden door COVID-19 in te lopen.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 2.483.003	€ 2.144.989
Vreemd Vermogen	€ 42.498.455	€ 41.762.897
Resultaat	€ 265.198	-€ 72.187

E. Gemeenschappelijke regeling Regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs De Kempen

Samen met dertien andere gemeenten draagt Waalre in deze gemeenschappelijke regeling zorg voor de uitoefening van de taken en bevoegdheden die volgens artikel 17 van de Wet op het Primair onderwijs aan de gemeenteraden zijn opgedragen.

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre is vertegenwoordigd in het regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs De Kempen door een lid van het college van burgemeester en wethouders (portefeuillehouder).

Risico

Verbonden partij in bestuurlijke zin. Er bestaat geen financiële verbondenheid. Waalre loopt geen financieel risico.

F. Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven (Ergon)

Doel van deze regeling is het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) voor de deelnemende gemeenten (Eindhoven, Veldhoven, Valkenwaard, Heeze-Leende en Waalre). De deelnemende gemeenten dragen Ergon op de Wsw integraal voor hen uit te voeren aan de hand van een door Ergon opgesteld Strategisch Plan.

Bestuurlijke en financiële participatie

Waalre is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door twee leden van het college van burgemeester en wethouders (portefeuillehouder). De bijdrage van deelnemende gemeenten is voornamelijk gebaseerd op de omvang van de opdracht vanuit de gemeente. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Wanneer Ergon verlies maakt, moeten deelnemende gemeenten dit opvangen. Afgelopen jaar hebben Ergon en het participatiebedrijf hard gewerkt aan de ontwikkeling naar een toekomstbestendige organisatie. Hiervoor is in 2021 een strategische koers ontwikkeld voor de komende jaren voor de vijf deelnemende gemeenten.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 11.585.000	€ 12.600.000
Vreemd Vermogen	€ 7.239.000	€ 9.272.000
Resultaat	€ 2.625.000	€ 860.000

G. PlusTeam

Op 1 januari 2022 is het verbeterde PlusTeam van start gegaan. Een Gemeenschappelijke Regeling (bedrijfsvoeringsorganisatie) die samen met Geldrop-Mierlo is afgesloten om alle inwoners van Waalre en Geldrop-Mierlo op een adequate wijze te kunnen ondersteunen in het gehele brede maatschappelijke veld. Dit op basis van de visienota "Persoonlijk en Dichtbij" en het basismodel CMD/PT model. In het PlusTeam werken gespecialiseerde professionals, die ingezet worden als de hulpvraag dusdanig complex is dat deze het CMD ontstijgt.

Bestuurlijke en financiële participatie

Met de verbeterde werkwijze in 2022 is de bestuurlijke vertegenwoordiging gewijzigd. Voortaan zijn 2 vertegenwoordigers van Waalre aangewezen als deelnemers in Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf. Vanaf 2018 is op basis van de jaarrekening van het Plus Team een andere verdeelsleutel overeengekomen (75% voor Geldrop-Mierlo en 25% voor Waalre). In 2023 wordt de Gemeenschappelijke Regeling opnieuw aangepast.

Risico

Omdat het PlusTeam geen weerstandscapaciteit heeft, worden risicobedragen behorend bij de risico-inventarisatie van het PlusTeam in de jaarrekening en begroting van de gemeenten opgenomen. Voor de gemeente Waalre is het risico PlusTeam ingeschat op € 19.125.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 0	€ 0
Vreemd Vermogen	€ 516.000	€ 540.000
Resultaat	€ 157.000	€ 379.000
Aandeel Waalre	€ 43.000	€ 99.000

Deelnemingen

a. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Doel

De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.

Aandeel

Over 2021 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van € 236 miljoen (2020: € 221 miljoen). Waalre heeft een financieel belang in de BNG middels 6.318 aandelen die zij bezit met een nominale waarde per aandeel van € 2,50. BNG Bank heeft tot 2021, in lijn met de aanbevelingen van de ECB, gewacht met het uitbetalen van dividend over het boekjaar 2019 en 2020. In totaal bedroeg het aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voorgestelde dividend € 172 miljoen. Hiervan had € 71 miljoen betrekking op het boekjaar 2019 en € 101 miljoen op het boekjaar 2020. In maart 2021 heeft de bank met toestemming van de ECB € 24 miljoen betaald. In oktober 2021 is, met het vervallen van de dividendrestricties, het restant van € 148 miljoen betaald. Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt over 2021 een dividend van € 127 miljoen voorgesteld (€ 2,28 per aandeel voor Waalre € 14.405).

Bestuurlijke participatie

De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente in de algemene aandeelhoudersvergaderingen. Verder heeft de gemeente zeggenschap in de BNG via het stemrecht op de aandelen (1 stem per aandeel).

Risico

Het risico is enerzijds de waardevermindering van deze aandelen. Anderzijds wordt de jaarlijkse dividenduitkering structureel als opbrengst geraamd. Deze raming baseert men op eerder ontvangen uitkeringen en aangekondigde beleidsontwikkelingen. Een lager dividend houdt dus een risico in. Het gaat voor Waalre echter om te lage bedragen om te spreken van een reëel financieel risico.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen (x € 1.000)	€ 5.097.000	€ 5.062.000
Vreemd Vermogen (x € 1.000)	€ 155.262.000	€ 143.995.000
Dividend Waalre	€ 2.717	€ 19.459

Samenwerkingsverbanden

I. Samenwerkingsovereenkomst Werk en Inkomen Veldhoven

Per 1 juni 2012 waren taken op het terrein van Werk en Inkomen ondergebracht bij de gemeente Eindhoven. Vanaf 1 januari 2018 zijn deze taken ondergebracht bij de gemeente Veldhoven. Samenwerking met Veldhoven sluit beter aan bij onze toekomstvisie en Veldhoven is een meer gelijkwaardige en natuurlijke partner voor Waalre. De visie van "Persoonlijk en Dichtbij" kan door de samenwerking met Veldhoven, lokaal binnen het CMD, beter worden ingericht. Verder past de schaal van Veldhoven beter bij die van Waalre. Hierdoor wordt er een meer betrokken samenwerking verwacht welke leidt tot een goede en op maat geleverde dienstverlening aan onze inwoners.

Financiële bijdrage

De gemeente Veldhoven wordt een bedrag per persoon betaald.

In een Samenwerkingsovereenkomst is afgesproken dat de gemeente Veldhoven alle uitvoeringshandelingen en –besluiten krachtens de onderstaande regelingen uitvoert:

- Participatiewet
- Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
- Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
- Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- Wet Inburgering per 1 januari 2022

Risico

Het risico is ongewijzigd ten opzichte van samenwerking Werk en Inkomen met Eindhoven.

De uitvoering van bovenstaande regelingen betreft open einde regelingen. De hoogte van de uitkering vanuit het rijk voor de Participatiewet (zogenaamde BUIG-gelden) wordt gebaseerd op het aantal uitkeringen dat de gemeente twee jaar voor het begrotingsjaar moest uitkeren. Indien minder uitkeringen door de gemeente hoeven te worden uitgekeerd in het begrotingsjaar, betekent dit een voordeel voor de gemeente. Indien meer uitkeringen door de gemeente worden uitgekeerd, betekent dit een nadeel voor de gemeente. Waalre loopt hierdoor financieel risico. De vangnetuitkering biedt gemeenten financiële compensatie voor grote tekorten op het budget van de Participatiewet. Ze kunnen de compensatie aanvragen als het tekort groter is dan 5%. Daarbij geldt een getrapte opbouw: is het tekort tussen 5% en 10%, dan is de compensatie de helft. Boven de 10% wordt alles volledig gecompenseerd.

II. Samenwerkingsovereenkomst Veldhoven

De afgelopen periode is op diverse terreinen de samenwerking met de gemeente Veldhoven gezocht en gevonden. Het betreft onder andere toezicht en handhaving, rampenbestrijding en de website. Beide gemeenten zien hierin een kans om elkaar verder te versterken. Deze samenwerking is in november 2016 (in een heel lichte vorm) geformaliseerd middels een convenant.

Financiële bijdrage

De afspraak in de samenwerkingsovereenkomst is dat indien de samenwerking tot gevolg heeft dat er onderling of naar derden verplichtingen worden aangegaan, dat hierover nadere afspraken gemaakt worden waartoe in beide colleges wordt besloten. Afhankelijk van de mate van samenwerking en daarmee samenhangende kosten/risico's wordt hierbij een (juridische) vorm gekozen, bijvoorbeeld een samenwerkingsovereenkomst. Dit is gebeurd op het gebied van Werk en Inkomen. De kosten en risico's worden daarmee per samenwerkingsthema vastgesteld.

III. Stichting regionale inkoop samenwerking Zuidoost-Brabant (BIZOB)

Bizob is ons regionale inkoopbureau. De doelstelling en de governance zijn tussentijds meer toekomstbestendig gemaakt. De doelstelling is: "Het behalen van voordelen voor de Aangeslotenen onder meer op financieel, kwalitatief, en procesmatig gebied, onder andere door het in stand houden van een inkoopbureau en voorts door het verrichten van al hetgeen met een en ander direct of indirect verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord"

De kaders voor het inkopen van goederen, diensten en werken zijn vastgelegd in ons inkoopbeleid.

Bestuurlijke en financiële participatie

Op basis van de gewijzigde Statuten vertegenwoordigt één portefeuillehouder de gemeenten in het cluster Dommelvallei+ (Heeze-Leende, Cranendonck, Geldrop-Mierlo, Nuenen, Son en Breugel en Waalre). In deze bestuursperiode vertegenwoordigt Waalre het cluster. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Het financiële risico voor de deelnemende gemeenten aan de stichting bestaat hoofdzakelijk uit de personeelslasten van de concerninkopers. Het risico voor de stichting is eveneens beperkt, doordat de gemeenten minimaal vier jaar capaciteit inkopen, de personele capaciteit bij vermindering van het aantal uren ingeperkt kan worden en de vaste kosten relatief laag zijn. Resultaten komen ten goede aan de aangesloten gemeenten. De hoogte van het bedrag per gemeente wordt via de verdeelsleutel van afgenomen dagdelen bepaald.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2021	31-12-2021
Eigen Vermogen	€ 974.598	€ 1.405.076
Vreemd Vermogen	€ 1.008.732	€ 1.139.797
Resultaat	€ 568.702	€ 1.003.218

IV. Convenant Stedelijk Gebied Eindhoven

Het convenant vormt de basis voor een intensieve samenwerking in het Stedelijk Gebied Eindhoven. Partners zijn: Eindhoven, Helmond, Geldrop-Mierlo, Nuenen, Best, Oirschot, Son en Breugel, Veldhoven en Waalre. Het Stedelijk Gebied heeft als belangrijkste opdracht om de ambities van Brainport en de doorontwikkeling daarvan te faciliteren, middels hoogwaardige werkgebieden, een gevarieerd, wervend woonmilieu en een aansprekend pakket aan voorzieningen op terreinen als kunst, cultuur, sport en recreatie.

Bestuurlijke en financiële participatie

Het convenant omvat afspraken tussen gemeentebesturen over de afstemming en uitvoering van de uitoefening van ieders toekomstige publiekrechtelijke bevoegdheden. Het convenant had een looptijd tot 2025. We hebben dit begin 2023 herzien en de looptijd tot en met 2026 vastgesteld. Er is een Bestuurlijk Platform bestaande uit één collegelid per deelnemende gemeente. Daarnaast zijn er portefeuillehouder-overleggen tussen portefeuillehouders uit de gemeenten voor de thema's Ruimte, Wonen, Werken en Voorzieningen & Evenementen.

Risico

Er werkt een secretariaat voor en in opdracht van het collectief van samenwerkende partners. De gemeenten zijn op basis van inwoneraantal gezamenlijk verantwoordelijk voor de financiering. Er wordt verantwoording afgelegd aan het Bestuurlijk Platform Stedelijk Gebied Eindhoven en er wordt geen afzonderlijke jaarrekening opgesteld. In de huidige structuur is geen sprake van langlopende verplichtingen, eigen of vreemd vermogen. Het financiële risico voor Waalre is daarmee zeer beperkt. Dit willen we ook in de toekomst zo houden, zodat ook in volgende bestuursperiodes dit bij de doorontwikkeling van de ambities een aandachtspunt blijft.

V. Inkoop samenwerking Jeugdhulp en WMO

De gemeenten Helmond, de Peelgemeenten en de Dommelvallei+ (Geldrop-Mierlo, Nuenen, Son en Breugel en Waalre) vormen met 11 gemeenten een inkoop samenwerking op het gebied van Jeugdhulp. Er wordt gewerkt aan een regionale inkoopstrategie en aan een governancestructuur.

Voor de WMO (begeleiding en dagbesteding) vindt de inkoop in Dommelvallei+-verband plaats. In 2021 is een samenwerking gestart met de BOV (Best Veldhoven), de Kempengemeenten ((Bergeijk, Bladel, Eersel, Reusel- De Mierden en Oirschot) en Dommelvallei+ ((Nuenen, Son en Breugel, Geldrop-Mierlo en Waalre). Er heeft een regionale aanbesteding plaatsgevonden voor de producten begeleiding en dagbesteding. Deze nieuwe contracten zijn gestart op 01-04-2022.

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre neemt in dit kader deel aan bestuurlijke overleggen, zowel in Dommelvallei+-verband als in het bredere verband van de bovengenoemde 11 gemeenten. Waalre levert ambtelijke capaciteit in beide samenwerkingsverbanden. Met de vaststelling van de governance voor de inkoop samenwerking Jeugdhulp zal de bestuurlijke en financiële participatie definitief duidelijk worden. De governance voor de inkoop samenwerking voor de Jeugdhulp zal naar verwachting een formeler karakter krijgen dan de huidige inkoop samenwerking op het gebied van de WMO.

Risico

Door de samenwerking te zoeken worden de risico's die samenhangen met de inkoop van zorg op het gebied van Jeugdwet en WMO verkleind.

VI. Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC)

De Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland werkt onder aansturing van een zelfstandige regionale stuurgroep. De RIEC's vormen voor onder andere gemeenten, maar ook andere partners een informatieknooppunt voor casuïstiek. Het RIEC ondersteunt bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit en ontwikkelt producten op verschillende ondermijningsthema's. Met het hoofddoel om de overheid en de samenleving weerbaarder te maken tegen ondermijning. Het stelt hiervoor onder andere integrale handavingsadviezen op en stemt projectmatig bestuursrechtelijke, strafrechtelijke en fiscale interventies af met betrokken partners.

Bestuurlijke en financiële participatie

Bestuurlijk is er een periodiek afstemmingsoverleg dat 5 keer per jaar plaatsvindt, genaamd het Bestuurlijk Overleg Ondermijning (BOO). Alle burgemeesters van de gemeenten behorende tot basisteam de Kempen sluiten in het BOO aan, waarbij er onder andere afgestemd wordt met de Taskforce-RIEC, belastingdienst, politie en het openbaar ministerie over de ondermijningsaanpak in de aangesloten gemeenten. Vanaf 2021 worden de kosten gedragen door de provincie en de gemeenten. Deze bedragen zijn gebaseerd op het inwoneraantal. Het bedrag voor de Taskforce blijft o.g.v. het Convenant Bondgenootschap 4 jaar hetzelfde. Wel worden de bijdragen (net zoals andere overheidsbijdragen) jaarlijks geïndexeerd.

Risico

Er is geen sprake van financieel risico.

VII. Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost

Het Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost (voorheen Veiligheidshuis) richt zich op ketensamenwerking binnen thema's relationeel geweld, jeugd, nazorg ex-gedetineerden en veelplegers. Aangesloten zijn Bijzonder Jeugdwerk, Combinatie Jeugdzorg, De Horst/De Rooyse Wissel, Dienst Justitiële Inrichtingen, GGzE/De Woenselse Poort, GGZ Oost Brabant, Halt Oost-Brabant, Jeugdbescherming Brabant, Jeugd Veilig Verder, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering, Lumens, MEE De Meent Groep, NEOS, Novadic-Kentron, Openbaar Ministerie, arrondissement Oost Brabant, Nationale Politie, eenheid Oost Brabant, Raad voor de Kinderbescherming BZO, Reclassering Nederland, Slachtofferhulp Nederland, STEVIG, Stg. Maatschappelijke Opvang Helmond e.o., Veilig Thuis, WIJ Eindhoven, William Schrikker Jeugdbescherming en Jeugdreclassering. Het is er voor complexe probleemsituaties waar dwang, vaak gecombineerd met zorg, gewenst

is. Indien nodig neemt het Zorg- en Veiligheidshuis tijdelijk de regie. Het Veiligheidshuis kan ook aansluiten bij een lokaal casusoverleg. Ze denken mee, coördineren en kunnen informatie opvragen die men lokaal niet heeft.

Bestuurlijke en financiële participatie

Vanuit het Veiligheidsoverleg Oost-Brabant is een stuurgroep ingesteld voor de aansturing van het Veiligheidshuis. Hierin worden 7 burgemeesters uit de regio afgevaardigd. Waalre heeft momenteel geen vertegenwoordiger in die stuurgroep. Waalre heeft het samenwerkingsconvenant ondertekend. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Er is geen sprake van financieel risico.

Overzicht bijdragen verbonden partijen in euro's:

Verbonden partijen gemeente Waalre:	2021	raming 2022	raming 2023
Metropool regio Eindhoven (MRE)	€ 245.019	€ 248.495	€ 252.200
Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)	€ 141.992	€ 145.544	€ 192.305
GGD Brabant-Zuidoost te Eindhoven	€ 671.618	€ 638.522	€ 658.838
Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)	€ 726.478	€ 739.545	€ 773.745
Regionaal samenwerkingsverband openbaar onderwijs de Kempen	€ -	€ -	€ -
Gemeensch. Regeling Werkvoorzieningsschap Regio Eindhoven (GRWRE)	€ 1.402.679	€ 1.376.817	€ 1.398.493
PlusTeam	€ 547.311	€ 645.896	€ 662.064
Samenwerkingsverband Werk & Inkomen Veldhoven	€ 452.500	€ 453.000	€ 412.000
Convenant Veldhoven	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk
Bureau Inkoop en Aanbestedingen Zuidoost Brabant (BIZOB)	€ 217.702	€ 203.360	€ 227.500
Convenant Stedelijk Gebied Eindhoven	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk
Inkoopsamenwerking Jeugd en Wmo	Dienstaffankelijk	Dienstaffankelijk	Dienstaffankelijk
Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC)	€ 14.133	€ 14.500	€ 14.500
Veiligheidshuis	€ 4.356	€ 4.444	€ 5.000
Totaal	€ 4.423.788	€ 4.470.123	€ 4.596.645

Paragraaf G Grondbeleid

Waar gaat de paragraaf over

Grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken. Die doelstellingen liggen op het terrein van de volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, natuur en recreatie. De gemeente geeft in deze paragraaf een overzicht van de lopende en toekomstige projecten, de control en beheersing, alsmede de kaders van het grondbeleid.

Visie en beleid

Nota Grondbeleid

Op 16 april 2019 is de herziene Nota Grondbeleid door uw raad vastgesteld, met als uitgangspunt het concept 'sturend grondbeleid', waarbij de gemeente per project bekijkt welke grondpolitiek wordt toegepast. De gemeente heeft vooral een faciliterende rol, maar waar meer directe invloed van de gemeente nodig is, voert zij een actief grondbeleid. Bij elke gebiedsontwikkeling is sprake van onderhandeling en een overeenkomst tussen de gemeente en een of meerdere marktpartij(en). Uitgangspunt is dat met de marktpartij(en) een anterieure overeenkomst wordt overeengekomen. De gemeente hanteert met betrekking tot gronduitgifte marktconforme grondprijzen en bepaalt per plan de meest geschikte grondprijsmethode.

Nota Grondbeleid: Nota waarin het gemeentelijk grondbeleid is verwoord. Deze wordt periodiek herzien en heeft onder andere betrekking op verwervingen, uitgifteprijsvorming, samenwerking, weerstandsvermogen en kostenverhaal.

Grondpolitiek: Synoniem voor grondbeleid. Beleid dat de handelswijze van de gemeente beschrijft met betrekking tot het verwerven en verkopen van grondposities.

Passieve grondpolitiek: Een door gemeente te voeren grondbeleid dat zich beperkt tot het faciliteren, toetsen en verhalen van kosten van ruimtelijke ontwikkelingen van derden/private partijen.

Actieve grondpolitiek: Het actief verwerven van gronden (hier: door de gemeente), om invulling te geven aan het ruimtelijk beleid. De gemeente is grondeigenaar en ondernemer; de gemeente draagt alle kosten en risico's, en incasseert de opbrengsten.

Nota Kostenverhaal

In november 2014 heeft uw raad de volgende beleidsnota's vastgesteld: Nota Kostenverhaal, beleidsnota Rood-met-groen en de beleidsnotitie Uitwerking Rood-met-groeninstrumentarium. Bij de vaststelling van de Nota Reserves en Voorzieningen in december 2015 zijn daarbij de volgende bestemmingsreserves ingericht:

- *Fonds Sociale Woningbouw*
- *Regio fonds (fonds Ruimtelijke Ontwikkelingen)*
- *Lokaal fonds (fonds Bovenwijkse Voorzieningen)*
- *Fonds Landschappelijke kwaliteit (ihkv kwaliteitstoelage natuur)*

In genoemde beleidsnota's zijn tarieven opgenomen die worden gevraagd bij zowel particuliere als gemeentelijke bouwplannen. Het kostenverhaal bij particuliere plannen

vindt bij voorkeur plaats via privaatrechtelijke/ anterieure overeenkomsten. Het exploitatieplan geldt als stok achter de deur. De beleidsnota Kostenverhaal moet binnenkort worden geactualiseerd. In de actuele nota zullen dan gewijzigde tarieven zijn bepaald, zullen de effecten van nieuwe regelgeving zijn verwerkt en wordt inzage gegeven in de ontwikkelingen van de wetgeving waarin de wijze van omgaan met kostenverhaal is vastgelegd. De actualisatie en wanneer deze ter vaststelling wordt aangeboden, is afhankelijk van de uiteindelijke inhoud van de nieuwe Omgevingswet die naar verwachting per 2023 in werking treedt, en de daarbij behorende Aanvullingswet Grondeigendom Omgevingswet.

Nota Kostenverhaal: Nota waarin het gemeentelijk beleid is verwoord met betrekking tot bovenwijkse investeringen, investeringen die voor meerdere ontwikkelingslocaties profijtelijk zijn. Hierin geeft de gemeente toepassing aan de wettelijke mogelijkheden voor kostenverhaal van bovenwijkse investeringen en wordt een actueel overzicht gegeven om welke investeringen het gaat en welke ontwikkelingslocaties een bijdrage in de kosten moeten leveren.

Pachtbeleid

In september 2017 is het nieuwe pachtbeleid door de raad vastgesteld. Dit is vanaf 1-1-2018 geïmplementeerd. Het beleid is voornamelijk geactualiseerd vanwege gewijzigde wet- en regelgeving.

Woningbouwprogramma en woningmarkt

Het woningbouwprogramma is gebaseerd op het Afsprakenkader Wonen Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) 2022. Het gewenste woningbouwprogramma is ook gebaseerd op de prognose van bevolking en woningbehoefte, zoals die door de provincie Noord-Brabant periodiek wordt opgesteld. In de door de raad vastgestelde Woonvisie (2019) en Woonnotitie (2020) is het gewenste kwalitatief woningbouwprogramma aangegeven. Gezien de druk op de woningmarkt en de regionale schaa sprong wordt gekeken naar versnelling van het programma.

De provinciale prognose van de groei van de woningbehoefte geeft voor de komende 10 jaar ook nog een groei van de eigen behoefte. Doelstelling is om deze groei in principe te realiseren op de beschikbare inbreidingslocaties (o.a. 't Hazzo en omgeving, Brabantia-terrein, winkelcentrum De Voldijn, herontwikkeling Gestelsestraat, verbouw 't Laar etc.). De woningbouwplannen op de uitbreidingslocaties Waalre-noord en Ekenrooi-zuid zullen in navolging van de regio-afspraken een meer exclusieve (kwalitatief hoogwaardig) woonomgeving krijgen. Mede in het kader van versnelling wordt bekeken hoe en wanneer Ekenrooi-zuid en fase 3 van Waalre-noord in ontwikkeling worden genomen. Het woningbouwprogramma wordt voor een deel gerealiseerd op locaties, die de gemeente zelf in exploitatie heeft. Een groot deel wordt gerealiseerd via particuliere ontwikkelingen. Het programma voor de periode 2022-2031 is opgenomen in de tabel.

Bouwprogramma 2022-2031												
Jaar van oplevering	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Totaal	
Gemeente projecten	68	35	50	50	50	50	50	50	50	50	503	
Particuliere projecten (groot)	55	43	119	189	80	0	0	0	0	0	486	
Particuliere projecten (klein)	3	30	0	10	10	10	10	10	10	10	103	
Projecten nog niet in ontwikkeling	0	0	28	10	10	10	10	10	10	10	98	
TOTAAL	126	108	197	259	150	70	70	70	70	0	1190	
procentueel	11%	9%	17%	22%	13%	6%	6%	6%	6%	0%	94%	

Voor de korte termijn (4 jaar) zijn concrete locaties in ontwikkeling, zowel op grond van de gemeente als via particuliere ontwikkelingen. Voor de langere termijn moeten nog extra locaties in ontwikkeling nodig zijn. Hiervoor zijn meerdere mogelijkheden in beeld, zowel op inbreidings- als uitbreidingslocaties. Keuzes hierin worden pas later genomen om flexibel te zijn, zodat goed kan worden gereageerd op mogelijk nieuwe ontwikkelingen op de woningmarkt. Op dit moment is vooral de vraag naar betaalbare woningen groot. Het vraagt extra aandacht om in dit segment woningen toe te voegen.

Bouwgronden in exploitatie (BIE)

Actieve en nieuwe grondexploitaties

De gemeente is nog in de initiatief- en haalbaarheidsfase voor de herontwikkelingen in centrum Aalst, Den Hof. Wanneer zich in 2022/2023 concrete initiatieven aandienen in het centrum zal dan ook nader onderzocht worden of, en zo ja, voor welk projectgebied van centrum Den Hof een grondexploitatie moet worden geopend.

Grondexploitatie: De productie en verkoop van bouwrijpe grond en het inrichten van het openbare gebied.

Bouwgrond in exploitatie (BIE): Officiële benaming in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), om gronden waarvoor een ontwikkelingsplan is opgesteld en een grondexploitatie is vastgesteld door de raad, te duiden. In financiële zin kunnen kosten en opbrengsten worden geboekt (geactiveerd). Voorheen werd de term 'In Exploitatie Genomen Gronden' gebruikt.

Rente- en inflatieparameters in grondexploitatie

Voor de berekening van grondexploitatie-resultaten wordt met de volgende parameters gerekend:

Parameters grondexploitaties	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Mutatie
Kosteninflatie	2,5%	2,5%	0,0%
Opbrengsteninflatie uitgifte	0,0%	0,0%	0,0%
Opbrengsteninflatie overig	0,0%	0,0%	0,0%
Rekenrente	0,0%	0,0%	0,0%

De gemeente moet op basis van nieuwe BBV-regelgeving de werkelijk betaalde rente voor grondexploitatieprojecten toerekenen. De benodigde investeringen die in de huidige grondexploitatie geraamd zijn, financiert de gemeente nog met eigen middelen. De te hanteren rekenrente is dan ook nog 0%. Indien voor grondexploitatie-investeringen toch

externe financiering wordt aangetrokken zal het rentepercentage aangepast worden. Inflatieparameters zijn trendcijfers die kijken naar de toekomst en zijn in 2022 (vooruitlopend op 2023) nog ongewijzigd. Deze zijn behoudend, volgens het voorzichtigheidsprincipe, bepaald. De rekenparameters hebben betrekking op de ramingen gedurende de resterende looptijd. Voor het merendeel van de lopende grondexploitaties zijn al uitgifteprijsen met de kopende partij overeengekomen, tegen een marktconforme prijs op moment van verkoop. Rekening houden met een opbrengststijging is in die situatie niet opportuun. Daarnaast geldt dat met de jaarrekening de kosten en opbrengsten waar nog geen overeenkomsten voor zijn gesloten, worden geactualiseerd aan de hand van het nieuwe prijspeil (in overleg met vakdisciplines zoals civiel techniek) dat aansluit bij het lopende jaar.

BBV: Afkorting voor Besluit Begroting en Verantwoording. In dit besluit zijn eisen en regels opgenomen met betrekking tot de jaarverslaggeving van de gemeente. Ook de wijze waarop verslag gedaan moet worden over de gemeentelijke grondexploitaties zijn hierin opgenomen.

Tussentijdse winstneming grondexploitaties in 2022

In maart 2018 heeft het BBV de berekeningsmethode voor de tussentijdse winst nader omschreven. Hiermee is niet langer ruimte voor verschil in interpretatie. Deze methode wordt opgelegd, mede om de resultaten van gemeenten onderling vergelijkbaar te maken. De methode staat bekend als de 'percentage of completion' (POC)-methode. De tussentijdse winst wordt berekend door: gerealiseerde kosten/totale kosten te vermenigvuldigen met gerealiseerde opbrengsten/totale opbrengsten en deze fractie (%) te vermenigvuldigen met de geprognostiseerde eindwaarde (resultaat), voor zover sprake is van een winstgevend project. Volgens de BBV voldoet ook deze methode aan het 'voorzichtigheidsprincipe'.

Door toepassing van bovengeschetste methode is de verwachting dat circa € 90.000 tussentijdse winst kan worden genomen in 2022 uit één actieve grondexploitatie(s).

Eindwaarde: Het saldo (resultaat van opbrengsten minus kosten) van een grondexploitatie aan het eind van de geprognostiseerde looptijd, bij afsluiten.

Tussentijdse winstneming: een (vereenvoudigd) getallenvoorbeeld

Stel het voorziene resultaat van de grondexploitatie (zijnde de som van alle opbrengsten minus de som van alle kosten gedurende de gehele looptijd) is €100.000.

én

na het jaar is 60% van de geraamde kosten gerealiseerd en is 10% van de opbrengsten gerealiseerd dan wordt de tussentijdse winst berekend volgens $60\% * 10\% * €100.000 = €6.000$

Actieve grondexploitatie in 2021	Verwachte winstprognose bij opening 2022	(Tussentijdse) winstneming in 2022	Correctie winstneming	Mutatie actualiseren Grex	Verwachte winstprognose nieuw jaarrek. 2022
	A	B	C	D	E (= A - B - C + D)
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 2.122.320	€ 90.048	€ -	€ -11.983	€ 2.020.289
De Bleek	€ -136.095	€ -	€ -	€ -	€ -136.095
Trolliuslaan e.o.	€ -394.658	€ -	€ -	€ 219.747	€ -174.911
Hoeveland	€ -112.305	€ -	€ -	€ -4.049	€ -116.354
Totaal	€ 1.479.262	€ 90.048	€ -	€ 203.715	€ 1.592.929

Mutaties actieve grondexploitaties in 2022

Bovenstaande tabel geeft tevens de financiële effecten weer van de actualisatieslag van de actieve grondexploitaties medio 2022. De nieuwe resultaten (eindwaarde, kolom D) zijn gecorrigeerd met een verplichte tussentijdse winstneming (kolom B) en het actualiseren van de grondexploitatie (m.b.t. gehanteerde uitgangspunten en houdbaarheid ramingen, kolom C). Op dit moment zijn de mutaties in vergelijking met de inzichten uit de jaarverslaggeving (2021) beperkt. Voor de grondexploitatie Trolliuslaan is sprake van een verbetering van het resultaat door een lagere aanbesteding in de aanleg van de openbare ruimte dan waar eerder in de grondexploitatie rekening mee is gehouden. Een tweede tabel toont de geraamde nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten in de gehele resterende exploitatieperiode (vanaf 1-1-2022 en verder, meerdere jaren).

Actieve grondexploitatie in 2022	Nog te maken kosten na 1-1-2022	Nog te realis. opbrengsten na 1-1-2022
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 6.657.898	€ 13.209.990
De Bleek	€ 206.184	€ 587.575
Trolliuslaan e.o.	€ 772.732	€ 590.812
Hoeveland	€ 325.545	€ 100.000
Totaal	€ 7.962.359	€ 14.488.377

In de volgende alinea's worden per project de mutaties van het eindresultaat toegelicht.

Waalre Noord fase 1 & 2 (complex 54)

Na oplevering van het appartementengebouw De Meeris is in 2019 de vuilstort heringericht als park. De definitieve inrichting en afronding van het park vindt pas plaats, nadat het horecapunt is gerealiseerd. Het bestemmingsplan voor het horecapunt is in 2021 door de Raad van State vernietigd met de opdracht om op 2 punten nader onderzoek te verrichten. Eind 2022 is een nieuw bestemmingsplan aan uw raad voorgelegd.

Het bijzondere woontorentje met 5 appartementen op locatie Heistraat-noord fase 2 is aanbesteed. In 2022 is de vergunning verleend en gestart met de bouw. De oplevering wordt in 2023 verwacht.

Fase 1 van de gronden ten zuiden van de Heistraat (project Boslaantjes) is begin 2022 opgeleverd.

Voor fase 2 van de locatie Heistraat zuid is door de raad het stedenbouwkundig plan Heijde Park vastgesteld. Op basis van het stedenbouwkundig plan is voor deze gronden een nieuw complex voor de grondexploitatie opgesteld met toevoeging van alle betrokken percelen.

In 2022 wordt het Beeldkwaliteitsplan en het bestemmingsplan vastgesteld en zijn tevens de afspraken met ontwikkelaars vastgelegd.

De Bleeck 1 (complex 70)

Voor deze locatie heeft een uitvraag plaatsgevonden voor deelnemers aan een CPO-project voor senioren. De intentie is om op deze locatie een herontwikkeling te laten plaatsvinden met patiobungalows. Vanwege het CPO project zal de ontwikkeling meer tijd vergen dan eerder verwacht.

De procedure voor wijziging van het bestemmingsplan wordt in 2022 gestart en op maat gemaakt voor het plan van het CPO.

Trolliuslaan (complex 71)

De nieuwe kantine / ontmoetingsruimte, de ombouw van 't Hazzo tot duurzame accommodatie voor sport en ontmoeten, is begin 2022 afgerond. De realisatie van sociale huurwoningen is 1 juli 2021 gestart en is medio 2022 afgerond. De (her)inrichting van het bestaande en toekomstige openbaar gebied is in juli 2022 gestart en is naar verwachting in november 2022 afgerond. Over de ontwikkeling op de, deels particuliere, gronden aan de zuidzijde van 't Hazzo is overeenstemming bereikt. De herziening van het bestemmingsplan wordt na verwachting in 2022 afgerond. In 2023 kan de omgevingsvergunning worden aangevraagd en gestart worden met de bouw.

Gezondheidscentrum Hoeveland (complex 72)

Twee huisartsen, een apotheker en een medische fysiotherapeut wensen sinds lange tijd samen te werken vanuit één centrale locatie. Als gevolg hiervan hebben zij de gemeente gevraagd een locatie ter beschikking te stellen om een multidisciplinair gezondheidscentrum te mogen realiseren. Begin 2019 heeft de gemeenteraad de locatie naast sporthal Hoeveland aan de Mr. Slootsweg aangewezen en een aantal randvoorwaarden en uitgangspunten benoemd.

In 2020 is de bestemmingplanprocedure doorlopen en is de vergunning verleend. In 2021 is de bouw gestart. In februari 2022 is het gezondheidscentrum opgeleverd en in gebruik genomen. Na oplevering is gestart met de aanleg van de openbare ruimte en wordt de nieuwe speelvoorziening geplaatst. Medio 2022 is dit afgerond. Het openbaar groen zal in het najaar van 2022 na oplevering van de openbare ruimte worden aangelegd. Deze grondexploitatie wordt per 31-12-2022 afgesloten.

Boekwaardeverloop

Onderstaande tabel presenteert de prognose van de ontwikkeling van de verwachte boekwaarde voor het lopende boekjaar 2022 (de periode van 1-1-2022 tot en met 31-12-2022) voor de actieve grondexploitaties. De verwachting is dat in 2022 voor zo'n € 1,8 mln aan kosten worden gemaakt en circa € 0,5 mln aan grondopbrengsten en exploitatiebijdragen worden gerealiseerd. De gemeente heeft per 31-12-2022 dan nog een saldo van € 6,1 mln aan netto-investeringen terug te verdienen.

Projectnaam	Boekwaarde	Mutaties	Mutaties	Boekwaarde
	opening 2022	kosten '22	opbrengsten '22	jaarrek. 2022
	A	B	C	D (=A+B-C)
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 4.441.755	€ 1.222.374	€ 300.000	€ 5.364.129
De Bleeck	€ 517.486	€ 78.828	€ -	€ 596.314
Trolliuslaan e.o.	€ -7.010	€ 243.018	€ 148.868	€ 87.140
Hoeveland	€ -109.191	€ 325.545	€ 100.000	€ 116.354
Totaal	€ 4.843.042	€ 1.869.765	€ 548.868	€ 6.163.939

Boekwaarde Het saldo van geboekte (gerealiseerde) kosten en opbrengsten op een, in dit geval, grondcomplex.

Grondcomplex: Een boekhoudkundige eenheid van kosten en opbrengsten die verband houdt met werken en werkzaamheden binnen een ruimtelijk en/of functioneel samenhangend gebied.

Plankosten: Verzamelterm voor werkzaamheden die betrekking hebben op gemeentelijke apparaatskosten, ontwikkelingskosten, waaronder onderzoeken en VTA (Voorbereiding, Toezicht en Administratie).

Winstprognose

Van de per 1-1-2022 actief zijnde grondexploitaties zijn de volgende verwachte eindresultaten (zie kolom D in onderstaande tabel) berekend:

Projectnaam	Resultaat	Tussentijdse	(Tussentijdse)	NCW					
		winstneming	winstneming		1-1-2022	2022	2023	2024	2025
	A (=B+C+D)	t/m 2021	in 2022	D					
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 2.922.036	€ 920.590	€ 90.048	€ 1.911.397					€ 2.110.337
De Bleeck	€ -128.245	€ -	€ -	€ -128.245			€ -136.095		
Trolliuslaan e.o.	€ -164.823	€ -	€ -	€ -164.823			€ -174.911		
Hoeveland	€ -114.073	€ -	€ -	€ -114.073	€ -116.354				
Totaal	€ 2.514.895	€ 920.590	€ 90.048	€ 1.504.257	€ -116.354	€ -	€ -311.006	€ -	€ 2.110.337

Als alle nog lopende grondexploitaties gerealiseerd zijn, dan verwacht de gemeente € 2,5 mln winst gerealiseerd te hebben (kolom A), waarvan tot en met medio 2022 reeds € 1,0 mln winst is genomen (€ 920.000 tot en met 2021 en geraamd € 90.000 in 2022) conform regelgeving. De nog te realiseren winst na 1-1-2023 bedraagt € 1,5 mln (kolom D). Op de negatieve cijfers in de kolom 'NCW' bij De Bleeck, Trolliuslaan en Hoeveland wordt nader ingegaan verderop in deze paragraaf bij het onderdeel verliesvoorziening.

Effecten Vennootschapsbelasting (Vpb)

De gemeente is per 1 januari 2016 voor haar ondernemersactiviteiten Vpb-plichtig. Een van die activiteiten (met de grootste financiële impact) is "het voeren van grondexploitaties". De afgelopen jaren zijn door gemeente Waalre onderstaande bedragen betaald / terugontvangen inzake Vpb:

Aangiftejaar	Bedrag	Betalen/ontvangen	Toelichting
2016	€ 30.223	Te betalen	Definitieve aangifte 2016
2017	€ -		Definitieve aangifte 2017
2018	€ 117.782	Te betalen	Definitieve aangifte 2018
2019	€ -84.296	Te ontvangen	Definitieve aangifte 2019
2020	€ -		Definitieve aangifte 2020
2021	€ -		Voorlopige aangifte 2021
2022	€ 49.500	Te betalen	Opgelegde voorlopige aanslag 2022

De voorlopige aanslag 2022 is door de Belastingdienst opgelegd op basis van een inschatting uit het verleden. Na afloop van boekjaar 2022 wordt door de gemeente een voorlopige aangifte berekend voor 2022 en de uitkomst daarvan wordt uiteindelijk in de jaarstukken 2022 opgenomen als realisatie 2022 vennootschapsbelasting.

Nieuwe grondexploitaties

Er worden in boekjaar 2022 geen nieuwe grondexploitaties geopend.

Overige grondstoffen

De gemeente heeft een aantal percelen in bezit die in aanmerking komen voor woningbouwontwikkeling. Dit zijn echter eigendommen die pas op de (middel)lange termijn zullen worden opgepakt en waarvoor nog geen grondexploitatie is opengesteld. Dit betreft de locaties Waalre Noord fase 3, percelen in Ekenrooi Zuid en Boerenbondterrein. Momenteel worden deze eigendommen tijdelijk beheerd zoals in de vorm van verpachte landbouwgrond, paardenweide of tijdelijk evenemententerrein.

Waalre Noord fase 3

De gemeente heeft in het verleden enkele grondposities in dit toekomstig ontwikkelgebied strategisch aangekocht voor de realisatie van een woonwijk Waalre Noord fase 3 (conform Gebiedsvisie Waalre Noord). Opzet is om eerst Waalre Noord fase 1 en 2 te realiseren en vervolgens de overstap te maken naar fase 3. Er is gestart met stedenbouwkundige verkenningen van dit gebied om meer en beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden. Uit oogpunt van versnelling en een continue bouwstroom is voor deze locatie gestart met planontwikkeling.

Ekenrooi Zuid

In de omgevingsvisie is dit gebied aangewezen als mogelijke ontwikkelingslocatie voor woningbouw. In het Afsprakenkader is ook aangegeven dat dit gebied versneld kan worden ontwikkeld. Ekenrooi Zuid zal na fase 3 van Waalre-Noord in ontwikkeling worden genomen. Naar verwachting zal dit niet eerder dan in 2025 kunnen worden opgepakt.

Boerenbondterrein

Het schakelpunt tussen de bosvillagebieden in Waalredorp en Aalst is het 'Groene hart' van de gemeente. In dit gebied tussen de beide kernen ligt een voormalig transportbedrijf, voormalig Boerenbondterrein en het Stationskoffiehuis. Zoals opgenomen in de ontwerp omgevingsvisie is woningbouwontwikkeling in dit gebied alleen mogelijk op het voormalig transportbedrijf als de groene (buffer)functie verder versterkt wordt. Een verdere verkenning van het omzetten van de bedrijfsbestemming van het voormalig transportbedrijf naar een woonbestemming is in 2023 mogelijk. Het Boerenbondterrein is in beeld voor een ontwikkeling met tijdelijke sociale huurwoningen.

Waardering grondposities

De gemeente moet elk jaar bijhouden of de grondposities in deze strategische grondvoorraad een lagere boekwaarde hebben dan de marktwaarde van de grondpositie bij de huidige bestemming. Op dit moment heeft de gemeente voor € 1,3 mln aan grondposities geïnvesteerd die voor gebiedsontwikkelingen in aanmerking komen. Uit de strategische grondvoorraad zijn geen directe financiële effecten voor de begroting 2023.

Grondvoorraad	Type kavel	Kern	Sectie-nummer	Oppervlakte m2	Boekwaarde per 31-12-2021	Boekwaarde per m2	Verwachte marktwaarde per 1-1-2021	Marktwaarde per m2	Afwaardering	Onderbouwing
Waalre Noord fase 3	huiskavel	Waalre	A1754	4.090	€ 504.158	€ 123	€ 646.000	€ 80	€ -	WOZ taxatie
	veldkavel	Waalre	A1755	2.330	€ 103.982	€ 45			€ -	
	veldkavel	Waalre	A4894	1.630	€ 35.860	€ 22			€ -	
	veldkavel	Waalre	A4018	4.220	€ 28.585	€ 6,77	€ 31.443	€ 7,45	€ -	referentie transacties
	veldkavel	Waalre	A4308	3.520	€ 23.843	€ 6,77	€ 26.227	€ 7,45	€ -	referentie transacties
	veldkavel	Waalre	A4485	2.250	€ 89.663	€ 39,85	€ 89.663	€ 39,85	€ -	aangekocht in 2020
Ekenrooi Zuid	veldkavel	Aalst	A3364	4.227	€ 28.632	€ 6,77	€ 31.495	€ 7,45	€ -	referentie transacties
	veldkavel	Aalst	A2905	19.585	€ 132.662	€ 6,77	€ 145.925	€ 7,45	€ -	referentie transacties
	veldkavel	Aalst	A3611	1.942	€ 13.154	€ 6,77	€ 14.470	€ 7,45	€ -	referentie transacties
	veldkavel	Aalst	A3704	18.380	€ 124.500	€ 6,77	€ 136.947	€ 7,45	€ -	referentie transacties
Boerenbond terrein	veldkavel	Waalre	A4705	9.825	€ 218.068	€ 22	€ 982.500	€ 100	€ -	taxatiewaarde
Totaal				71.999	€ 1.303.107	€ 18	€ 2.104.670	€ 29	€ -	

Pacht- en restgronden

Pachtgronden

De gemeente heeft diverse landbouwgronden in bezit. Dit is het gevolg van strategische grondaankopen uit het verleden, met als doel deze in te kunnen zetten bij grondruil, woningbouwontwikkelingen en natuurcompensatie. Totdat deze gronden kunnen worden omgezet, wordt een deel daarvan verpacht. Gemeente Waalre hanteert eenjarige contracten om volledige beschikking te houden over haar gronden. Gemeente Waalre heeft in 2023 9 percelen in pacht uit te geven, in totaal ruim 15 ha. De regionale pachtnorm voor 2023 is € 530/ ha. Ter vergelijking, de pachtnorm in 2022 was € 533/ ha. In totaal wordt er ca € 7.500,- aan pachtinkomsten verwacht in 2023.

Verhuur gronden

Binnen deze post pacht valt ook de verhuur van gronden, waaronder paardenweiden. In 2021 en 2022 zijn winkelruimtes aan Den Hof verworven. De huuropbrengsten hiervan vallen onder de post Vitaal Dorpshart Aalst. De huuropbrengsten gronden in 2023 zijn geraamd op circa € 11.000.

Restgronden snippergroen

Voor restgronden wordt een passief grondbeleid gevoerd. Er is geen specifieke actieve verkoopstrategie. De gemeente verkoopt reststroken op basis van particuliere verzoeken, indien voldaan wordt aan beleidsregels. Dit levert dan ook incidenteel grondopbrengsten op. Jaarlijks wordt, op grond van ervaringen uit het verleden, een opbrengst van € 8.000 begroot.

Risico's van grondeigendom

De risicobuffer voor actieve grondexploitaties

Bij de actualisatie van de grondexploitaties wordt rekening gehouden met de voorzienbare risico's en deze worden verwerkt in de grondexploitatie. Naast de

voorzienbare risico's kan er ook sprake zijn van niet-voorzienbare (onbenoemde en onbekende) risico's. Bij het bepalen van een saldo van een grondexploitatie is hiermee nog geen rekening gehouden. Om de onvoorziene risico's af te dekken maakt de gemeente gebruik van haar algemene reserves (zie ook paragraaf B Weerstandsvermogen).

Weerstandsvermogen: Het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit effect heeft op (andere delen van) de bedrijfsvoering. Bij het bepalen van het beschikbare weerstandsvermogen wordt gekeken naar de aanwezigheid van vrij besteedbare middelen.

Recent is de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen voor het afdekken van de onvoorziene risico's die gemeoid zijn met de grondportefeuille via de IFLO-methode geactualiseerd en vastgesteld op € 1.412.630. Dit bedrag is dan ook opgenomen in het benodigd weerstandsvermogen.

IFLO-methode: de IFLO-norm is een snelle en eenvoudige manier om het minimaal noodzakelijke weerstandsvermogen te bepalen. Bij deze methode wordt 10% van de boekwaarde, met 10% van de nog te realiseren kosten samengenomen om het benodigde weerstandsvermogen te bepalen.

Verliesvoorzieningen

Verliesvoorziening: Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat voor het verwachte verlies van een grondexploitatie direct een verliesvoorziening moet worden getroffen. De getroffen verliesvoorziening moet toereikend zijn om het verwachte tekort van de grondexploitatie af te dekken.

De stand van de voorziening verliezen bouwgrondexploitatie was per 1 januari 2022 € 610.243. De verliesvoorziening wordt eenmaal per jaar gemuteerd bij de jaarrekening op basis van de geactualiseerde grondexploitaties per 31 december van dat betreffende jaar. Dit betekent dat de geraamde verliezen voor Trolliuslaan, de Bleeck en Hoeveland per 31 december 2022 worden gemuteerd in de voorziening.

De grondexploitatie Hoeveland is geactualiseerd naar een geraamd negatief berekend resultaat van € 116.354 op eindwaarde (31-12-2022). De verliesvoorziening voor dit project bedraagt per 1-1-2022 € 110.103 en wordt bij de jaarrekening 2022 dus naar verwachting licht verhoogd.

De grondexploitatie Trolliuslaan is geactualiseerd naar een geraamd negatief berekend resultaat van € 174.911 op eindwaarde (31-12-2024). Dit komt overeen met een voorzienbaar tekort op het huidige prijspeil (31-12-2021) van € 164.823. De verliesvoorziening voor dit project bedraagt per 1-1-2022 € 371.895 en wordt bij de jaarrekening 2022 dus naar verwachting fors verlaagd.

De grondexploitatie De Bleeck is geactualiseerd naar een geraamd negatief berekend resultaat van € 136.095 op eindwaarde (31-12-2024). Dit komt overeen met een voorzienbaar tekort op het huidige prijspeil (31-12-2021) van € 128.245. De verliesvoorziening voor dit project bedraagt per 1-1-2022 € 128.245 en wordt bij de jaarrekening 2022 dus naar verwachting niet verhoogd.

Paragraaf H Horizontale verantwoording

Waar gaat de paragraaf over?

Met de komst van de Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt, 2016) werd deze paragraaf aan de begroting en jaarrekening toegevoegd. Uitgangspunt van de wet was dat de horizontale verantwoording tussen college en gemeenteraad verstevigd werd. Hierdoor kan de raad steeds beter zijn controlerende en sturende rol vervullen. In de praktijk betekent dit dat het college eerst verantwoording aflegt aan de raad. De toezichthouders - Rijk en provincie- zien hierop toe. We informeren u in deze paragraaf voor de belangrijkste thema's over de inhoud van de horizontale verantwoording. En op welke manier het college deze verantwoording aan de raad aflegt.

Verantwoording uitvoering wettelijke taken namens de provincie Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant houdt toezicht op de uitvoering van de wettelijke taken die de gemeente Waalre namens de provincie uitvoert. Inwoners en bedrijven moeten erop kunnen vertrouwen dat die uitvoering goed gebeurt. Voor dit interbestuurlijk toezicht (IBT) maakt de provincie gebruik van een digitaal dashboard . De provincie geeft per toezichtgebied een oordeel: voldoet – voldoet gedeeltelijk – voldoet niet. Het toezicht van de provincie richt zich op onderstaande toezichtgebieden:

Toezichtgebied	Doel	Hoe / Toezichtcriteria	Toetsingskader / Wetgeving
Financieel toezicht	<p>1. Het bevorderen van een gezonde financiële situatie bij de gemeente.</p> <p>2. Het voorkomen van toepassing artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (FVW).</p>	<p>Beoordelen van de begroting en jaarrekening. De provincie beoordeelt of de terugkerende inkomsten van de gemeente voldoende zijn om de terugkerende kosten te kunnen betalen.</p> <p>Toezichtcriteria: Een begroting die structureel en reëel in evenwicht is.</p>	<p>Wet financiering decentrale overheden (FIDO), uitgewerkt in het provinciaal gemeenschappelijk financieel toezichtskader.</p> <p>1. Gemeenschappelijk Financieel Toezichtskader Gemeenten</p> <p>2. Gemeenschappelijk Financieel Toezichtskader GR'en</p> <p>3. Begrotingscirculaire</p> <p>4. Uitvoeringsagenda IBT</p> <p>5. Factsheet Financieel Toezicht</p>
Omgevingsrecht	<p>Bijdragen aan een veilige en gezonde leefomgeving, die op een duurzame en doelmatige wijze wordt ontwikkeld, gebruikt, beheerd en behouden. Het toezicht richt zich vooral op risico's voor veiligheid en volksgezondheid of kans op onherstelbare schade.</p>	<p>Beoordelen van het beleidsplan Vergunningverlening, Toezicht en handhaving (VTH), het jaarlijks uitvoeringsprogramma VHT en het jaarlijks evaluatieverslag. Daarnaast voert de provincie themaonderzoeken en steekproeven uit.</p> <p>Oordeel op basis van een puntentelling op de te scoren onderdelen.</p>	<p>Diverse wet- en regelgeving voor de fysieke leefomgeving zoals milieu, natuur, water en ruimtelijke ontwikkeling:</p> <p>Wabo - Wet algemene bepalingen omgevingsrecht</p> <p>BOR - Besluit omgevingsrecht</p> <p>MOR - Ministeriële regeling Omgevingsrecht</p> <p>VTH-beleidscyclus: the Big 8</p> <p>1. Wordt de beleidscyclus bestuurlijk op grond van de Wabo toegepast?</p> <p>2. Is de raad geïnformeerd?</p> <p>3. Is de set met circa 15 vragen beantwoord?</p> <p>4. Uitvoeringsagenda Interbestuurlijk toezicht (IBT).</p>
Informatie- en archiefbeheer	<p>Het op orde hebben van de archiefzorg. Toegankelijke en betrouwbare overheidsarchieven zijn onmisbaar voor goed bestuur. Het gaat onder andere over het openbaar maken, op tijd vernietigen en goed beheren en bewaren van informatie.</p> <p>De toegankelijkheid en betrouwbaarheid van overheidsarchieven zijn essentieel voor een democratische controle op het bestuurlijk handelen en de verantwoording naar de samenleving.</p>	<p>Beoordelen van het verslag dat het college ieder jaar uitbrengt aan de raad. Het ene jaar is dit een jaarverslag met verbeterplan. Het andere jaar een rapportage over de voortgang van de verbeteringen.</p> <p>Kortweg:</p> <p>1. Het bestuurlijk proces is voor 15 juli gevolgd en Gedeputeerde Staten heeft deze stukken op tijd ontvangen.</p> <p>2. Er is een SMART opgesteld verbeterplan, gericht op het nemen van maatregelen om risico's te beheersen.</p> <p>3. Kanttekeningen en verzoeken van het vorige jaar zijn opgevolgd.</p>	<p>Archiefwet 1995</p> <p>Archiefregeling 1995</p> <p>Archiefbesluit 1995</p> <p>Uitgangspunten</p> <p>a. Tweejaarlijkse cyclus</p> <p>b. Vertrouwen in en de deskundigheid van toezichtontvangers en archivariissen</p> <p>Beoordelingscriteria</p> <p>1. Een goed verloop van het bestuurlijke proces van verslaglegging (van college naar raad, van Dagelijks Bestuur naar Algemeen Bestuur).</p> <p>2. De inhoud van een SMART opgesteld verbeterplan, m.n. op de beheersmaatregelen in het voorkomen van risico's t.a.v. een goed, geordend en toegankelijke informatiehuishouding en het voortijdige verlies van overheidsinformatie.</p> <p>3. Uitvoeringsagenda IBT</p> <p>4. Factsheet Informatie- en archiefbeheer</p>
Monumentenzorg	<p>Het beschermen en onderhouden van archeologie, cultuurhistorie en monumentenzorg.</p>	<p>Beoordelen van de jaarlijkse informatie aan de provincie, o.a. de rapporten en adviezen die de Monumentencommissie heeft uitgebracht.</p> <p>1. Een overzicht van de adviezen die de commissie op het gebied van monumentenzorg heeft uitgebracht.</p> <p>2. De gegevens van de beschermde monumenten waarop de adviezen betrekking hebben.</p> <p>3. Een overzicht van het aantal gevraagde adviezen of archeologische rapporten die zijn uitgebracht.</p> <p>4. De gegevens van het archeologische of potentieel archeologische monument waarop het advies of rapport betrekking heeft.</p>	<p>Monumentenwet</p>
Ruimtelijke ontwikkeling	<p>Zorgen dat de ruimtelijke plannen van de provincie verwerkt worden in de ruimtelijke plannen van de gemeente. Zorgen dat de gemeente voldoet aan de wettelijke eisen.</p> <p>Let op: door een wijziging in de Wet ruimtelijke ordening wordt dit toezicht niet meer uitgevoerd totdat de Wro opgaat in de Omgevingswet.</p>	<p>Iedere 2 jaar werden de structuurvisies en actuele bestemmingsplannen beoordeeld. Dit gebeurt voorlopig niet meer. Met de komst van de Omgevingswet (1 januari 2023) verandert het interbestuurlijk toezicht.</p>	<p>Wet ruimtelijke ordening (Wro). Met de komst van de Omgevingswet (1 januari 2023) gaat de Wro hierin op.</p>
Huisvesting vergunninghouders	<p>Zorgen dat de gemeente de huisvesting van vergunninghouders goed uitvoert.</p> <p>1. Optimaal kunnen blijven benutten van de centrale opvangcentra voor de opvang van asielzoekers, waarvoor de procedure nog loopt.</p> <p>2. Bevorderen van een snelle integratie van vergunninghouders in de Brabantse samenleving binnen een termijn van maximaal 12 weken. "</p>	<p>Beoordelen van de huisvesting van vergunninghouder met gegevens van het Centraal orgaan opvang Asielzoekers (COA)</p> <p>1. De cijfers in het Taakstelselvolgsysteem (TVS) van het COA.</p> <p>2. Maandlijsten van het COA.</p> <p>3. Halfjaarlijks overleg met de regievoerders van het COA tijdens de toezichttronden.</p> <p>4. Uitvoeringsagenda IBT</p>	<p>Halfjaarlijkse opdracht/taakstelling van de rijksoverheid en de Huisvestingswet</p>

De horizontale verantwoording van het college aan de raad bestaat uit het delen van de resultaten van het interbestuurlijk toezicht. Dat zijn de uitkomsten van het terugkerende (systematisch) toezicht, waarmee de provincie controleert of de gemeente aan de wettelijke eisen voldoet. En de uitkomsten van themaonderzoeken en reality checks, waarmee de provincie vaststelt of de informatie die we geven overeenkomt met de praktijk. Bij de jaarrekening worden het dashboard - met het oordeel per toezichtgebied - en het archiefverslag van de gemeente als bijlagen opgenomen. Gedurende het jaar worden de individuele toezichtresultaten met de raad gedeeld.

Verantwoording Sociaal domein

Vanuit de Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt) wordt voor de horizontale verantwoording kinderopvang, informatie samengebracht op de website Waarstaatjegemeente.nl. Jaarlijks wordt voor 1 juli het jaarverslag kinderopvang door het college vastgesteld. En ter verantwoording naar de raad gestuurd. Ook over de leerplicht legt het college ieder jaar voor 1 oktober in een jaarverslag verantwoording af over het afgesloten schooljaar.

Op basis van de Wmo en de Jeugdwet is de gemeente verplicht jaarlijks een cliëntervaringsonderzoek te houden. Vanaf 2018 wordt de cliëntervaring ieder kwartaal gemeten en jaarlijks - gebundeld in een rapport - aan de raad aangeboden. Hoewel vanuit de Participatiewet een jaarlijks cliëntervaringsonderzoek niet verplicht is, maakt het ook onderdeel uit van het rapport.

Het Rijk ziet toe op de uitvoering van de wettelijke taken in het sociaal domein.

Verantwoording informatieveiligheid (ENSIA, Eenduidige Normatiek Single Information Audit, 2017)

ENSIA heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid verder te professionaliseren, door het toezicht te bundelen en aan te sluiten op de gemeentelijke Planning & Control-cyclus. Hierdoor heeft het college meer overzicht over de stand van zaken van de informatieveiligheid en kan hierop beter sturen.

De horizontale verantwoording bestaat uit:

- een aantal zelfevaluatielijsten (vanaf 2020 op basis van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid, 6-tal basisregistraties, DigiD, Suwinet, Algemene Verordening Gegevensbescherming);
- een IT-audit (DigiD en Suwinet);
- een verklaring van het college en een toelichting over de informatieveiligheid in de paragraaf bedrijfsvoering van de jaarrekening;
- de Raad ontvangt jaarlijks een Raadsinformatiebrief Informatieveiligheid ENSIA;
- en er vindt publicatie op de website 'Waarstaatjegemeente.nl' plaats.

Over ENSIA vindt verticale verantwoording plaats aan de toezichthouders bij het Rijk.

Verantwoording toezichtindicatoren BBV (2016)

Vanaf 2016 is het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd. Gemeenten zijn vanaf die datum verplicht om in de begroting en jaarrekening de beoogde of gerealiseerde maatschappelijke effecten toe te lichten aan de hand van een set verplichte en facultatieve beleidsindicatoren. Dit stelt de raad in staat op maatschappelijke effecten te kunnen sturen.

Periodiek leveren landelijke bronhouders van deze indicatoren de meest recente informatie aan via Waarstaatjegemeente.nl. In deze begroting 2023 zijn de cijfers van voorjaar 2022 gebruikt. We merken op dat veel bronhouders de indicatoren niet jaarlijks aanpassen waardoor veel indicatoren verouderd of zelfs niet ingevuld zijn. Indicatoren zijn vaak pas interessant wanneer je de ontwikkeling over meerdere jaren bekijkt. Daarom zijn - als ze beschikbaar waren - ook de gegevens uit voorgaande jaren opgenomen. De beleidsindicatoren zijn opgenomen in het jaarverslag.

Verantwoording rechtmatigheid (vanaf jaarrekening 2022)

De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording stond gepland voor 2022 maar is uitgesteld naar 2023. Dit betekent dat vanaf jaarrekening 2023 het college verantwoordelijk wordt voor het opstellen van de financiële rechtmatigheidsverantwoording en het verantwoordingsgesprek met de raad. Het college legt daarmee verantwoording af over de naleving van wet- en regelgeving die relevant is voor het financiële reilen en zeilen van de gemeente. De raad bepaalt - binnen de wettelijke mogelijkheden - de normen voor de verantwoording.

Vanaf 2023 controleert de accountant de jaarrekening - inclusief de financiële rechtmatigheidsverantwoording - alleen nog op getrouwheid en niet meer op rechtmatigheid. De wetswijziging benadrukt de kaderstellende en controlerende rol van de raad en de politieke aanspreekbaarheid van het college. De wetswijziging kan een positieve bijdrage leveren aan het debat over de verbetermaatregelen en de kwaliteit van de financiële bedrijfsvoering.

De rechtmatigheidsverantwoording is onderdeel van de jaarrekening. Een uitgebreide toelichting nemen we op in de paragraaf Bedrijfsvoering van de begroting en jaarstukken (vanaf jaarstukken 2023).

Paragraaf I Specificatie baten/lasten gemeenteraad en griffie

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de geraamde en werkelijke uitgaven en inkomsten van uw gemeenteraad en de raadsgriffie.

Specificatie gemeenteraad en griffie	Realisatie 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Lasten gemeenteraad						
Salarissen en sociale lasten	€ 290.681	€ 266.825	€ 282.498	€ 282.498	€ 282.498	€ 282.498
Vergoeding ziektekosten	€ 1.999	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Opleidingskosten	€ 3.965	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000
Reis- en verblijfkosten	€ 2.603	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000
Presentiegelden fractievertegenwoordigers	€ 11.341	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000
Tegemoetkoming in kosten fracties	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250
Kosten BIS	€ 24.158	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
Diverse kosten gemeenteraad	€ 8.559	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Advertentiekosten	€ 7.196	€ 8.000	€ 8.000	€ 8.000	€ 8.000	€ 8.000
Totaal lasten gemeenteraad	€ 374.752	€ 369.075	€ 369.075	€ 369.075	€ 369.075	€ 369.075
Lasten vertrouwenscommissie benoeming burgemeester						
Externe begeleiding vertrouwenscommissie	€ -	€ 25.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Overige kosten vertrouwenscommissie	€ -	€ 25.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Totale lasten vertrouwenscommissie	€ -	€ 50.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Lasten griffie						
Salarissen en sociale lasten	€ 193.560	€ 201.399	€ 209.116	€ 209.116	€ 209.116	€ 209.116
Reis- en verblijfkosten	€ 640	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Diverse kosten griffie	€ 432	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Opleidingskosten	€ -	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500
Totaal lasten griffie	€ 194.632	€ 205.899	€ 213.616	€ 213.616	€ 213.616	€ 213.616
Lasten jaarverslag						
Periodieke controle accountant	€ 50.121	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000
Lasten rekenkamerfunctie						
Lasten lokale rekenkamer	€ 24.183	€ 22.500	€ 22.500	€ 22.500	€ 22.500	€ 22.500
Totaal lasten	€ 643.688	€ 687.474	€ 645.191	€ 645.191	€ 645.191	€ 645.191
Baten gemeenteraad						
Terugbetaling vergoeding fractieondersteuning	€ 13.556	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Totaal baten	€ 13.556	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Saldo (baten - lasten)	€ -630.132	€ -677.474	€ -635.191	€ -635.191	€ -635.191	€ -635.191

B. Financiële begroting

1. Overzicht van de baten en lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Uitgaven bestuur & ondersteuning	9.649	10.283	10.172	10.371	10.451
Uitgaven veiligheid	1.200	1.348	1.343	1.353	1.343
Uitgaven verkeer, vervoer en waterstaat	1.714	2.221	2.603	2.653	2.717
Uitgaven economie	222	136	187	187	187
Uitgaven onderwijs	1.566	1.304	1.330	1.396	1.482
Uitgaven sport, cultuur en recreatie	3.599	3.966	4.071	4.068	4.106
Uitgaven sociaal domein	14.893	14.901	14.769	14.516	14.507
Uitgaven volksgezondheid en milieu	4.242	4.517	4.560	4.618	4.675
Uitgaven ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	6.940	2.368	2.367	2.255	2.250
Totaal uitgaven exclusief mutaties reserves	44.025	41.044	41.402	41.417	41.718
Inkomsten bestuur & ondersteuning	28.413	31.151	32.620	33.678	32.069
Inkomsten veiligheid	65	66	66	66	66
Inkomsten verkeer, vervoer en waterstaat	25	25	25	25	25
Inkomsten economie	294	225	225	225	225
Inkomsten onderwijs	495	333	335	337	339
Inkomsten sport, cultuur en recreatie	776	914	915	917	919
Inkomsten sociaal domein	3.428	3.153	3.153	3.153	3.153
Inkomsten volksgezondheid en milieu	3.570	3.721	3.778	3.847	3.919
Inkomsten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	5.248	1.144	1.144	1.144	1.144
Afrondingsverschillen	-	-1	3	2	2
Totaal inkomsten exclusief mutaties reserves	42.314	40.731	42.264	43.394	41.861
Totaal geraamd resultaat voor bestemming	-1.711	-313	862	1.977	143
Totaal toevoegingen aan reserves	380	209	984	1.584	84
Totaal onttrekkingen uit reserves	1.790	550	428	334	245
Totaal resultaat na bestemming	-301	28	306	727	304
	tekort	overschot	overschot	overschot	overschot

Een positief saldo betekent een overschot op de begroting

2. Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting

2.1 Totstandkoming begroting 2023

Deze begroting is tot stand gekomen door (zoveel mogelijk) gebruik te maken van de uitgangspunten die zijn opgesteld door de gemeenteraad van Waalre tijdens de behandeling van de Kaderbrief 2023. Voor verdere uitwerking van deze uitgangspunten zie 2.2, onderdeel g "Samenvatting uitgangspunten begroting 2023".

2.2 Resultaat van de begroting 2023 e.v.

De begroting 2023 (saldo na bestemming) sluit in evenwicht. Hiernaast is er een post voor onvoorziene uitgaven van € 190.000, waarvan ca. € 100.000 voor eenmalige onvoorziene lasten en € 90.000 voor structurele onvoorziene lasten.

Het financiële beeld begroting 2023-2026 laat de volgende saldi zien:

	Voor resultaat bestemming	Resultaat bestemming	Na resultaat bestemming
2023	€ 313.000 (nadeel)	€ 341.000 (voordeel)	€ 28.000 (voordeel)
2024	€ 862.000 (voordeel)	€ 556.000 (nadeel)	€ 306.000 (voordeel)
2025	€ 1.977.000 (voordeel)	€ 1.250.000 (nadeel)	€ 727.000 (voordeel)
2026	€ 143.000 (voordeel)	€ 161.000 (voordeel)	€ 304.000 (voordeel)

a. Financiële gevolgen nieuw en bestaand beleid 2023

De in de begroting opgenomen baten en lasten van het bestaande beleid zijn geactualiseerd op basis van de laatst bekende ontwikkelingen. Het risico is echter aanwezig dat in de loop van het jaar sommige baten en lasten mogelijk zullen moeten worden bijgesteld omdat de ramingen te krap/te ruim blijken te zijn. Voor het opvangen van eventuele financiële tegenvallers is in eerste instantie de post onvoorzien van ca. € 100.000 voor eenmalige lasten en € 90.000 voor structurele lasten beschikbaar.

b. Financiële gevolgen voor de inwoners

Bij het vaststellen van de tarieven voor afvalstoffenheffing in 2023 in deze meerjarenbegroting 2023 - 2026 is een doorkijk gemaakt naar de ontwikkeling van de kosten en de tarieven tot en met 2026. Vanaf 2023 betaalt elk huishouden van een laagbouwwooning naast vastrecht een tarief per lediging dat verschillend is per volumemaat (140 of 240 liter) van de restafvalcontainer (diftar). Elk huishouden betaalt per liter hetzelfde. Huishoudens in hoogbouwwoonings betalen enkel vastrecht. Er gelden afzonderlijke vastrechtstarieven voor eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens. De gemiddelde tarieven stijgen in 2023 met 12% ten opzichte van 2022, vanwege de meerkosten van diftar en de invoering daarvan maar ook vanwege de hoge inflatie.

De tarieven voor ozb stijgen jaarlijks met 2,5% (indexering cf. raming CPB). Daarbovenop stijgen de tarieven voor de jaren 2023 tot en met 2026 met jaarlijks 10%.

Het tarief voor rioolheffing is in deze begroting voor het jaar 2023 gelijk gehouden aan 2022, zoals vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP 2018-2022). Het tarief is voor deze jaren vastgelegd op € 198 per aansluiting. In het najaar van 2022 wordt het nieuwe GRP vastgesteld en daarmee wordt ook duidelijk wat het tarief voor de jaren 2023 tot en met 2026 zal zijn. De begroting 2023-2026 zal daarop in een tussenrapportage worden aangepast als dat nodig blijkt te zijn.

De gemiddelde gemeentelijke belastingdruk per woonruimte stijgt door genoemde maatregelen met 9,5 %.

Totale gemiddelde belastingdruk	2022	2023	2024	2025	2026
<u>éénpersoonshuishoudens</u>					
OZB	473	532	599	674	758
afval	134	150	155	157	160
riool	198	198	198	198	198
totaal éénpersoonshuishoudens	€ 805	€ 880	€ 952	€ 1.029	€ 1.116
<u>meerpersoonshuishoudens</u>					
OZB	473	532	599	674	758
afval	224	251	258	262	266
riool	198	198	198	198	198
totaal meerpersoonshuishoudens	€ 895	€ 981	€ 1.055	€ 1.134	€ 1.222
stijging in % t.o.v. voorgaande jaar		9,5%	7,8%	7,8%	8,1%

c. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

Volgens het BBV mogen voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume geen balansposten worden gevormd.

In de begroting is wel een voorziening personele verplichtingen gevormd, voor:

- a. uitkeringen en pensioenen (nieuwe gevallen) aan gewezen wethouders;
- b. uitkeringen/wachtgelden aan het voormalig personeel;

Een voorziening voor de verplichtingen sub a en b is verplicht, omdat er periodiek uitkeringen bijkomen c.q. vervallen en de uitkeringspercentages wijzigen, terwijl er daarnaast rekening moet worden gehouden met genoten inkomsten. Hierdoor kunnen de jaarlijkse uitgaven aanzienlijk fluctueren.

Geraamde toekomstige verplichtingen worden jaarlijks geactualiseerd bij het opmaken van de jaarrekening. Er vindt, indien nodig, een herberekening plaats van het te storten bedrag om de voorziening op voldoende peil te houden.

d. Investeringen in materiële vaste activa.

De boekwaarde van de bestaande materiële vaste activa in de begroting 2023 bedraagt volgens de staat van investeringen per 1-1-2023 € 45.243.000.

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut (wegen, bruggen etc.) gaat de komende jaren toenemen. Deze categorie investeringen mocht in het verleden volgens het BBV ineens ten laste van de reserves worden bekostigd. Vanaf 2017 is het echter verplicht om de investeringen met maatschappelijk nut te activeren en jaarlijks af te schrijven. De investeringen met maatschappelijk nut zijn vanaf 2017 daarom niet meer ineens, maar in jaarlijkse afschrijvingstermijnen (plus eventuele rentelasten) ten laste van een (daarvoor te vormen) bestemmingsreserve of vanuit de exploitatie bekostigd.

In de investeringsplannen 2023 – 2026 zijn de volgende investeringen opgenomen:

	Materiële vaste activa	Waarvan met economisch nut	Waarvan met maatschappelijk nut
2023	€ 3.870.500	€ 2.370.500	€ 1.500.000
2024	€ 1.804.390	€ 304.390	€ 1.500.000
2025	€ 8.391.550	€ 5.841.550	€ 2.550.000
2026	€ 2.700.730	€ 150.730	€ 2.550.000
2027	€ 1.958.850	€ 458.850	€ 1.500.000

e. Vrij besteedbare reserve

Van de reserve vrij besteedbaar is het volgende bedrag vrij besteedbaar per 1 januari 2023 volgens overzicht reserves en voorzieningen: € 530.000. Bij de raming van deze stand is geen rekening gehouden met mogelijke winstnemingen uit de bouwgrondexploitatie of overschotten/tekorten bij de jaarrekening 2022. Naast de vrij besteedbare reserve beschikt de gemeente ook over een algemene bufferreserve. Het geraamde saldo van deze reserve per 1 januari 2023 is € 3.387.000.

f. Inzet reserves voor structurele dekking exploitatielasten

Het is volgens het BBV niet toegestaan om reserves *rechtstreeks* in te zetten voor de dekking van investeringen en *structurele* exploitatielasten. Wel is het mogelijk om voor dit doel specifieke reserves (investerings- en egaliseringsreserves) te vormen en hieruit een jaarlijkse beschikking ten gunste van de exploitatie te doen. Dit is bijvoorbeeld van toepassing bij grote investeringswerken, waarbij de jaarlijkse afschrijvingslasten ten laste van de betreffende reserve komen. In Waalre betreft dit specifiek gevormde reserves voor de dekking van structurele kapitaallasten van bepaalde investeringen in de volgende tabel.

Onttrekking uit investeringsreserves	Bedrag 2023	Laatste jaar
reserve huisvesting gemeentewerf (vanaf 1999)	12.640	2038
reserve renovatie sporthallen (vanaf 2007)	68.837	2031
reserve renovatie brandweerkazerne (vanaf 2007)	24.234	2047
reserve buitensport Waalre (vanaf 2008)	50.220	2032/2057
reserve 't Hazzo (vanaf 2022)	9.586	2061
Totaal	165.517	

Geraamde onttrekking 2023/2024/2025/2026 : € 165.524

De onttrekkingen zijn gelijk aan de afschrijvingsbedragen.

Behalve de hiervoor genoemde structurele inzet van de reserves, worden soms reserves ingezet voor *eenmalige zaken*.

g. Samenvatting voornaamste uitgangspunten begroting 2023

De gemeenteraad van Waalre heeft vanuit haar verantwoordelijkheid voor het budgetrecht tijdens de behandeling van de Kaderbief 2023 richting gegeven voor het opstellen van de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024 -2026. Naar aanleiding van deze behandeling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd voor het opstellen van de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024 – 2026 :

1. De begroting 2023 is opgesteld op basis van lopende (geïndexeerde) prijzen. De meerjarenraming 2024 - 2026 in constante prijzen. Dat houdt in dat alleen voor het eerst komende jaar (2023) de uitgaven en inkomsten zijn geïndexeerd voor prijsontwikkeling. Vervolgens zijn de volgende jaren (2024 - 2026) (bij voorkeur) op het zelfde prijsniveau geraamd. Omdat de meerjarenbegroting in constante prijzen is geraamd, wordt de meerjarige loon- en prijsstijging bij de raming van de algemene uitkering buiten beschouwing gelaten.
2. Bij indexering van een post in de begroting is altijd eerst nagegaan of verhoging mogelijk is binnen de bestaande budgetten van de begroting.
3. Het uitgangspunt is een sluitende begroting 2023 en meerjarenraming 2024 - 2026.
4. Het kengetal 'Solvabiliteitsratio' wordt gemonitord en verantwoord in deze begroting en bedraagt minimaal 20%. Zie voor de verdere toelichting op dit kengetal 'paragraaf B Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.
5. Het kengetal 'Structurele exploitatieruimte' wordt gemonitord en verantwoord in deze begroting en bedraagt minimaal 0%. Zie voor de verdere toelichting op dit kengetal 'paragraaf B Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.
6. De hoogte van de vrije reserves wordt gemonitord en verantwoord in deze begroting, waarbij de vrije reserves minimaal 110% van de totale risico's bedragen. Dit streven is niet gehaald doordat de omvang van de totale gecalculeerde risico's in omvang is toegenomen. Momenteel bedraagt de totale hoogte van de vrije reserves 89,7% van de totaal gecalculeerde risico's. De komende jaren zal gestreefd worden naar 110% te groeien. Zie voor de verdere toelichting op dit uitgangspunt 'paragraaf B Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.
7. Een negatief saldo in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024 - 2026 wordt aangevuld door een verhoging van de OZB met, naast de jaarlijkse indexering van 2,5%, een jaarlijkse verhoging van 10%. Het is noodzakelijk een jaarlijkse verhoging van de OZB door te voeren van 10%, teneinde meerjarig een sluitende begroting te kunnen aanbieden. Zie 'paragraaf A Lokale heffingen'.
8. De uitkomsten van de septembercirculaire zijn bij het opstellen van deze begroting nog niet bekend. Mocht er sprake zijn van een overschot door een hogere uitkering van het rijk in de septembercirculaire dan wordt voorgesteld dit surplus beschikbaar te houden in de vrij besteedbare budgetruimte. Mocht deze ruimte in 2023 niet (volledig) besteed worden, dan wordt het saldo bij de jaarrekening 2023 in de Algemene reserve vrij besteedbaar gestort, met als doel het verstevigen van de reservepositie van de gemeente.
9. Het tarief voor rioolheffing is in deze begroting voor het jaar 2023 gelijk gehouden aan 2022, zoals vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP 2018-2022). Het tarief is voor deze jaren vastgelegd op € 198 per aansluiting. In het najaar van 2022 wordt het nieuwe GRP vastgesteld en daarmee wordt ook duidelijk wat het tarief voor de jaren 2023 tot en met 2026 zal zijn. De begroting 2023-2026 zal daarop in een tussenrapportage worden aangepast als dat nodig blijkt te zijn.
10. Verhogen van tarieven voor afvalstoffenheffing zodat kostendekkende tarieven in rekening worden gebracht. Zie 'paragraaf A Lokale heffingen'.

11. Andere tarieven voor dienstverlening zoveel mogelijk kostendekkend maken. Zie 'paragraaf A Lokale heffingen'.
12. Het rentepercentage voor zowel de berekening van de kapitaallasten als de berekening van de rente over de reserves en voorzieningen wordt vanaf 2017 gelijkgesteld aan de werkelijke rentelast. Deze is op dit moment 0%. Zie 'paragraaf D Financiering'.
13. Bij de ramingen voor salariskosten in de begroting 2023 is rekening gehouden met een mogelijke cao-verhoging.

h. Meerjarenramingen/meerjarenperspectief 2023-2026

Uitkomsten meerjarenramingen

De begroting 2023 sluit met een positief saldo van € 28.000. De meerjarenramingen 2024, 2025 en 2026 sluiten met de onderstaande resultaten:

	Voor resultaat bestemming	Resultaat bestemming	Na resultaat bestemming
2023	€ 313.000 (nadeel)	€ 341.000 (voordeel)	€ 28.000 (voordeel)
2024	€ 862.000 (voordeel)	€ 556.000 (nadeel)	€ 306.000 (voordeel)
2025	€ 1.977.000 (voordeel)	€ 1.250.000 (nadeel)	€ 727.000 (voordeel)
2026	€ 143.000 (voordeel)	€ 161.000 (voordeel)	€ 304.000 (voordeel)

Resultaatbestemming voordeel = er wordt meer onttrokken aan de reserves t.g.v. de exploitatie dan er in de reserves wordt gestort.

Omdat de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 reëel sluitend is, wordt voldaan aan de eisen van de Gemeentewet en aan de aanvullende richtlijnen van de provincie voor toepassing van het repressief begrotingstoezicht van Gedeputeerde Staten.

Uitgangspunten meerjarenramingen

De meerjarenramingen zijn samengesteld op basis van de voorstellen zoals benoemd onder punt g.

i. Investeringslasten meerjarenramingen 2023 – 2026 waarop wordt afgeschreven.

Voor het investeringsplan wordt verwezen naar de bijlage.

j. Structureel begrotingssaldo 2023.

De gemeenteraad heeft de taak (op grond van artikel 189, lid 2 van de Gemeentewet) om erop toe te zien dat de gemeentebegroting structureel en reëel in evenwicht is.

Indien structurele lasten gedekt worden door structurele baten is er sprake van structureel evenwicht. Onderstaand overzicht geeft inzicht in het structureel begrotingssaldo. Dit saldo kan bepaald worden door het begrotingssaldo te zuiveren van incidentele baten en lasten.

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (x € 1.000)			
	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur en ondersteuning	2.521	268	-2.253
Veiligheid	1.348	66	-1.282
Verkeer, vervoer en waterstaat	2.221	25	-2.196
Economie	136	225	89
Onderwijs	1.304	333	-971
Sport, cultuur en educatie	3.966	914	-3.052
Sociaal domein	14.901	3.153	-11.748
Volksgezondheid en milieu	4.517	3.721	-796
Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.368	1.144	-1.224
Totaal van de taakvelden	33.282	9.848	-23.434
Overzicht algemene dekkingsmiddelen	241	30.814	30.573
Overzicht overhead	7.231	69	-7.162
Bedrag heffing vennootschapsbelasting	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	290	0	-290
Subtotaal taakvelden (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien)	41.044	40.731	-313
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	209	550	340
Geraamd resultaat	41.253	41.281	28
Incidentele baten en lasten	459	384	75
Structureel begrotingssaldo			103

Het positief structureel begrotingssaldo van € 103.000 laat zien dat gemeente Waalre structureel hogere baten heeft dan lasten. Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de begroting van gemeente Waalre structureel en reëel in evenwicht is.

Overzicht incidentele baten en lasten per programma

Omschrijving	2023		2024		2025		2026	
	Taakveld	Reserve	Taakveld	Reserve	Taakveld	Reserve	Taakveld	Reserve
vernieuwing intranet	-10.000	-	-	-	-	-	-	-
viering honderd jaar Waalre in 2023	-100.000	-100.000	-10.000	-10.000	-	-	-	-
Storting in reserve sociaal domein	-	100.000	-	400.000	-	500.000	-	-
Totaal bestuur en ondersteuning	-110.000	-	-10.000	390.000	-	500.000	-	-
Totaal Veiligheid	-	-	-	-	-	-	-	-
gebiedsimpuls N69 secretariële ondersteuning	-10.000	-	-10.000	-	-10.000	-	-	-
Storting reserve onderhoud en beheer openbare ruimte	-	25.000	-	500.000	-	1.000.000	-	-
dekking medewerker civiel tbv wegenbeheersplan	-	-85.729	-	-88.301	-	-90.950	-	-28.954
samenwerking bereikbaarheidsagenda ZOB	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500
Totaal verkeer, vervoer en waterstaat	-60.500	-111.229	-60.500	361.199	-60.500	858.550	-50.500	-79.454
van Gogh nationaal park	-9.000	-9.000	-	-	-	-	-	-
Totaal economie	-9.000	-9.000	-	-	-	-	-	-
Totaal Onderwijs	-	-	-	-	-	-	-	-
verkenning onderhoud sportaccommodaties	-20.000	-	-	-	-	-	-	-
cultuurraanjager	-20.000	-	-	-	-	-	-	-
Totaal sport, cultuur en recreatie	-40.000	-	-	-	-	-	-	-
Totaal sociaal domein	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal volksgezondheid en milieu	-	-	-	-	-	-	-	-
implementatie omgevingsplannen	-55.000	-	-55.000	-	-	-	-	-
implementatie omgevingswet	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000	-	-	-	-
dekking voor wegvallen fictief toegerekende rente BGE	-	-45.000	-	-30.000	-	-15.817	-	-
vrijvallen reserve aandelen bouwfonds	-	-34.000	-	-24.000	-	-11.604	-	-
Totaal RO en stedelijke vernieuwing	-115.000	-139.000	-115.000	-114.000	-	-27.421	-	-
Totaal alle programma's	-334.500	-259.229	-185.500	637.199	-60.500	1.331.129	-50.500	-79.454

Toelichting:

- Vernieuwing intranet
Het Plan van Aanpak wordt in 2022 geschreven. De inrichting, upgrade en migratie staat gepland voor 2023.
- Viering 100 jaar Waalre
Gedurende het hele jaar worden activiteiten georganiseerd. Voor de organisatie wordt een externe projectleider ingehuurd. In 2024 vindt nog afhandeling plaats van een aantal activiteiten.
De uitgaven in 2023 en 2024 worden gedekt uit de algemene reserve.
- Storting in reserve Sociaal domein
In de jaren 2023 (€ 100.000), 2024 (€ 400.000) en 2025 (€ 500.000) wordt een extra incidentele storting gedaan in de reserve sociaal domein. Deze reserve dient ervoor om fluctuaties binnen het sociaal domein op te kunnen vangen.
- Gebiedsimpuls N69 secretariële ondersteuning
In de samenwerking is afgesproken dat iedere deelnemende gemeente een bijdrage levert voor secretariële ondersteuning t/m 2025.
- Storting reserve onderhoud en beheer openbare ruimte
Een buffer creëren om vanaf 2027 extra middelen voor de aanpak voor de herinrichting van wijken beschikbaar te hebben.
- Dekking medewerker civiel t.b.v. wegenbeheersplan
Om op het gebied van wegenonderhoud en renovatie geen achterstanden op te lopen is extra formatie opgenomen.
Deze uitgaven worden t/m 2026 gedekt uit de reserve wegen en bruggen.
- Samenwerking bereikbaarheidsagenda ZOB
Tot en met 2026 zijn we verplicht een bijdrage te betalen voor administratieve lasten en projecten. Voor het totaal van deze kosten is de reserve bereikbaarheidsagenda ZOB gevormd. De jaarlijkse kosten worden gedekt uit deze reserve.

- Van Gogh nationaal park
De gemeente is, als onderdeel van het SGE, voor de specifieke periode 2021-2023 (3 jaar) de samenwerking aangegaan met het Van Gogh Nationaal Park. Het Van Gogh Nationaal Park is een samenwerkingsconcept om te werken aan een kwalitatief hoogwaardig landschap van de toekomst.
De uitgaven worden gedekt uit de reserve regiofonds.
- Verkenning onderhoud sportaccommodaties
In het raadsprogramma is aangegeven dat beide buitensportaccommodaties tot 2032 open moeten blijven. Er wordt een eenmalig onderzoek uitgevoerd naar het onderhoudsniveau van de buitensportaccommodaties tot die tijd.
- Cultuuraanjager
Voor de periode van 2 jaren (2022 en 2023) is een cultuuraanjager aangesteld met de opdracht in te zetten op de versterking van het culturele klimaat in Waalre en het verhogen van de laagdrempeligheid van buitenschoolse cultuureducatie.
- Implementatie omgevingsplannen
Er is voor 2021 en 2022 een krediet voor de implementatie van de Omgevingswet. Voor 2023 en 2024 zijn extra middelen nodig voor: begeleiden projecten en initiatieven, inhuur externen zoals o.a. ODZOB en Waterschap, inrichting participatietrajecten, oefenen met plannen en benodigde onderzoeken zoals een MER voor het buitengebied (gezien het stikstofprobleem).
- Implementatie omgevingswet
Voor de invoering van de omgevingswet is incidenteel budget nodig.
De uitgaven worden gedekt uit de algemene reserve.
- Dekking voor wegvallen fictief toegerekende rente BGE
In 2015 is € 750.000 in de reserve wettelijke bepalingen gestort. Uit deze reserve wordt jaarlijks een afnemende onttrekking t.g.v. de exploitatie geboekt ter dekking van de wegvallende fictieve toegerekende rentekosten aan de grondexploitatie.
- Vrijvallen reserve aandelen bouwfonds
In 2014 heeft Waalre € 822.646 voor de verkoop van de aandelen bouwfonds ontvangen. Dit is in de reserve bouwfonds gestort waar jaarlijks een afnemende onttrekking t.g.v. de exploitatie wordt geboekt ter dekking van het wegevalle dividend.

Overzicht begrotingssaldo vóór en na verrekening incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

	2023	2024	2025	2026
Begrotingssaldo	28	306	727	304
Eenmalige lasten t.l.v. reserves	219	120	50	50
Eenmalige storting in de reserves	125	900	1.500	-
Eenmalige baten (onttrekking reserves)	384	263	169	79
Eenmalige lasten t.l.v. exploitatie	115	65	10	-
Eenmalige baten t.g.v. exploitatie	-	-	-	-
Saldo zonder incidentele baten en lasten	103	1.128	2.118	275

Een positief saldo is een overschot op de begroting

Overzicht structurele onttrekkingen en stortingen aan reserves

In 2023 zijn structurele onttrekkingen begroot ter dekking van de afschrijving op activa aan de volgende reserves:

	2023	2024	2025	2026
Omschrijving	Reserve	Reserve	Reserve	Reserve
huisvesting gemeentewerf	-12.640	-12.640	-12.640	-12.640
renovatie sporthallen	-68.837	-68.837	-68.837	-68.837
renovatie brandweerkazerne	-24.234	-24.234	-24.234	-24.234
buitensportaccommodatie sportpark Waalre	-50.220	-50.220	-50.220	-50.220
t Hazzo	-9.586	-9.593	-9.593	-9.593
Totaal structurele onttrekkingen ter dekking van afschrijvingen	-165.517	-	-165.524	-

In 2023 zijn structurele stortingen begroot ter dekking van de afschrijving van toekomstige investeringen aan de volgende reserves:

	2023	2024	2025	2026
Omschrijving	Reserve	Reserve	Reserve	Reserve
openbare ruimte en bruggen	27.500	27.500	27.500	27.500
buitenonderhoud scholen	56.019	56.019	56.019	56.019
Totaal structurele stortingen ter dekking van toekomstige afschrijvingen	83.519	83.519	83.519	83.519

3. Geprognosticeerde balans

De (verplichte) geprognosticeerde balans geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de bezittingen en de schulden van de gemeente.

ACTIVA	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	18.300	12.200	6.100	0	0	0
Materiële vaste activa	39.372.159	45.242.832	56.433.801	58.584.015	64.705.295	64.777.483
kredieten doorschuiven naar volgend jaar		-3.714.632	-6.504.678	-2.182.500	-4.237.500	-1.285.000
Financiële vaste activa	1.043.703	965.502	887.305	809.109	730.912	652.715
<i>Totaal vaste activa</i>	<i>40.434.162</i>	<i>42.505.903</i>	<i>50.822.528</i>	<i>57.210.624</i>	<i>61.198.707</i>	<i>64.145.198</i>
Vlottende activa						
Onderhanden werk	4.232.795	4.843.042	4.843.042	4.843.042	4.843.042	4.843.042
schatkistbankieren	8.677.711					
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	5.393.162	5.393.162	5.393.162	5.393.162	5.393.162	5.393.162
Liquide middelen	145.046	145.046	145.046	145.046	145.046	145.046
Overlopende activa	365.894	365.894	365.894	365.894	365.894	365.894
<i>Totaal vlottende activa</i>	<i>18.814.608</i>	<i>10.747.144</i>	<i>10.747.144</i>	<i>10.747.144</i>	<i>10.747.144</i>	<i>10.747.144</i>
TOTAAL GENERAAL ACTIVA	59.248.770	53.253.048	61.569.673	67.957.769	71.945.852	74.892.343
PASSIVA	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027
Vaste passiva						
Eigen vermogen (reserves)	11.288.852	9.747.923	9.406.689	9.961.883	11.211.007	11.049.548
onttrekking reserves doorschuiven naar volgend jaar		221.000	80.000	35.000	0	0
Voorzieningen	18.239.225	18.276.680	18.196.468	18.178.076	18.158.552	18.025.204
Vaste schulden > 1 jaar	17.532.637	17.261.814	17.011.545	16.757.835	16.500.636	16.239.895
<i>Totaal vaste passiva</i>	<i>47.060.714</i>	<i>45.507.418</i>	<i>44.694.702</i>	<i>44.932.795</i>	<i>45.870.195</i>	<i>45.314.647</i>
Vlottende passiva						
kasgeldlening	3.000.000	0	0	0	0	0
Netto vlottende schulden < 1 jaar	4.114.934	4.114.934	4.114.934	4.114.934	4.114.934	4.114.934
Overlopende passiva	5.073.124	5.073.124	5.073.124	5.073.124	5.073.124	5.073.124
<i>Totaal vlottende passiva</i>	<i>12.188.056</i>	<i>9.188.059</i>	<i>9.188.059</i>	<i>9.188.059</i>	<i>9.188.059</i>	<i>9.188.059</i>
TOTAAL GENERAAL PASSIVA	59.248.770	54.695.476	53.882.760	54.120.853	55.058.253	54.502.705
raming financieringsbehoefte		-1.442.428	7.686.913	13.836.916	16.887.599	20.389.638
TOTAAL GENERAAL PASSIVA	59.248.770	53.253.048	61.569.673	67.957.769	71.945.852	74.892.343

4. Berekening EMU-saldo

De begroting van de Gemeente Waalre is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten.

Het EMU saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de gemeente, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie. Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel.

Zoals eerder aangegeven werkt de EMU-systematiek op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, er wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Voor het EMU-saldo tellen de investeringen in een jaar echter wel mee. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Het jaarlijkse aandeel in het EMU-saldo van de decentrale overheden gesteld op -0,4% van het BBP. Het aandeel van de gemeenten is gesteld op -0.27% van het BBP. Het aandeel in het EMU-tekort betreft een inspanningsverplichting, er staat momenteel geen sanctie op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort.

Omschrijving	2022	2023	2024	2025	2026
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2023	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2024	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2025	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2026
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.711	-313	862	1.977	143
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	7.429	13.009	4.365	8.475	2.570
3. Mutatie voorzieningen	37	-80	-18	-20	-133
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	265	264	264	264	264
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-9.368	-13.666	-3.785	-6.782	-2.824

5. Investeringsplannen 2023 – 2026

(investerings vanaf € 10.000)

Jaar	Programma	Omschrijving	Investering	V*	Dekking	Afschrijving		
						Termijn	1e jaar	volgende jaren
2023	7	GRP 2023 ***	1.598.000	V	riolering	50 jr	-	31.960
	0	vervanging overige applicaties software	115.000	V	exploitatie	5 jr	11.500	23.000
	0	aanpassingen HHvW hybride werken	57.500		exploitatie	5 jr	5.750	11.500
	4	uitv. IHP voorb. nieuwbouw scholen **	600.000		exploitatie	40 jr		
	2	wegenbeheersplan 2023	1.500.000		exploitatie	30 jr	25.000	50.000
2024	0	vervanging overige applicaties software	115.000	V	exploitatie	5 jr	11.500	23.000
	2	wegenbeheersplan 2024	1.500.000		exploitatie	30 jr	25.000	50.000
	7	GRP 2024 ***	189.390	V	exploitatie	50 jr	-	3.788
2025	0	vervanging camera's raadzaal	25.000	V	exploitatie	5 jr	2.500	5.000
	0	Projecten informatievoorziening a en b	150.000	V	exploitatie	4 jr	18.750	37.500
	2	wegenbeheersplan 2025	1.500.000	V	exploitatie	30 jr	25.000	50.000
	2	aanvulling wegenbeheersplan 2025	750.000	V	exploitatie	30 jr	12.500	25.000
	4	uitvoering IHP nieuwbouw scholen	5.500.000		exploitatie	40 jr	76.250	152.500
	5	vervangingsprogramma groen en bomen	300.000		exploitatie	15 jr	10.000	20.000
	7	GRP 2025 ***	166.550	V	exploitatie	50 jr	-	3.331
2026	0	verv. devices raads- en commissieleden	20.000	V	exploitatie	4 jr	2.500	5.000
	2	wegenbeheersplan 2026	1.500.000	V	exploitatie	30 jr	25.000	50.000
	2	aanvulling wegenbeheersplan 2026	750.000	V	exploitatie	30 jr	12.500	25.000
	5	vervangingsprogramma groen en bomen	300.000		exploitatie	15 jr	10.000	20.000
	7	GRP 2026 ***	130.730	V	exploitatie	50 jr	-	2.615

C. De Bijlagen

Overzicht reserves en voorzieningen met toelichting

Omschrijving reserves	Stand per 1-1-2023	Rente	Toevoegingen 2023		Onttrekkingen 2023		Stand per 31-12-2023
			2.0 rente	T.l.v. exploitatie	T.g.v. exploitatie	T.g.v. expl. Afschrijving	
Algemene reserves							
Bufferreserve	3.386.678	0%	-	-	100.000	-	3.286.678
Vrij besteedbaar	530.408	0%	-	-	60.000	-	470.408
Grondexploitatie	21.269	0%	-	-	-	-	21.269
Sociaal domein	519.469	0%	-	100.000	-	-	619.469
Algemene reserves	4.457.824		-	100.000	160.000	-	4.397.824
Bestemmingsreserves							
Openbare ruimte en bruggen	401.434	0%	-	52.500	85.729	-	368.205
Wettelijke bepalingen	90.817	0%	-	-	45.000	-	45.817
Regionaal fonds	364.789	0%	-	-	9.000	-	355.789
Lokaal fonds	220.563	0%	-	-	-	-	220.563
Sociale woningbouw	32.900	0%	-	-	-	-	32.900
Landschappelijke kwaliteiten	120.469	0%	-	-	-	-	120.469
Huisvesting gemeentewerf	202.240	0%	-	-	-	12.640	189.600
Renovatie sporthallen	619.533	0%	-	-	-	68.837	550.696
Renovatie brandweerkazerne	605.850	0%	-	-	-	24.234	581.616
Buitensportaccommodatie Waalre	985.000	0%	-	-	-	50.220	934.780
t Hazzo	374.127	0%	-	-	-	9.593	364.534
Buitenonderhoud schoolgebouwen	404.318	0%	-	56.019	-	-	460.337
Aandelen bouwfonds	69.604	0%	-	-	34.000	-	35.604
Reserve bereikbaarheidsagenda	293.865	0%	-	-	50.500	-	243.365
Reserve riolering	504.590	0%	-	-	-	-	504.590
Reserve overlopende posten	-	0%	-	-	-	-	-
Overige bestemmingsreserves	5.290.099		-	108.519	224.229	165.524	5.008.865
Totaal reserves	9.747.923		-	208.519	384.229	165.524	9.406.689

Omschrijving voorzieningen	Stand per 1-1-2023	voorziening obv CW	Toevoegingen 2023		Aanwending 2023		Stand per 31-12-2021
			exploitatie rente en derden	exploitatie	uitgaven	n.v.t.	
Voorzieningen verplichtingen en verliezen							
Voorziening personele verplichtingen (cw)	3.560.317	0,528%	18.798	80.000	167.373	-	3.491.742
Verliesvoorziening GREX (in balans +/- op voorraden)	610.243	0%	-	-	-	-	610.243
subtotaal	4.170.560		18.798	80.000	167.373	-	4.101.985
Voorzieningen gelijkmatige verdeling kosten							
Voorziening onderhoud gem. gebouwen (cw)	457.379	0%	0	199.625	237.117	-	419.887
Voorziening rationeel wegbeheer (cw)	-	0%	0	-	-	-	-
subtotaal	457.379		0	199.625	237.117	-	419.887
Voorzieningen middelen derden							
Voorziening vervanging riolering (cw)	14.258.984	0%	0	25.855	-	-	14.284.839
Voorziening afvalstoffenheffing (cw)	-	0%	0	-	-	-	-
subtotaal	14.258.984		0	25.855	-	-	14.284.839
Totaal voorzieningen	18.886.923		18.798	305.480	404.490		18.806.711
Totaal reserves en voorzieningen	28.634.846		18.798	513.999	788.719	165.524	28.213.400

Toelichting mutaties reserves en voorzieningen

Reserves:

Algemene bufferreserve

De reserve dient als buffer voor financiële tegenvallers. Er bestaan geen provinciale of landelijke normen voor de minimale hoogte van de algemene reserve.

Stand 1 januari 2022		3.654.189
onttrekkingen 2022		
overbrengen krediet warmteplan	-105.879	
overbrengen krediet bedrijventerrein de Voldijn	-20.000	
overbrengen krediet invoering duurzaamheid	-91.254	
overbrengen krediet regionale energiestrategie	-45.000	
4e Turap 2022; krediet viering 100 jaar Waalre	-50.000	
		-312.133
toevoegingen 2022		
NNB fase 1	44.622	44.622
Stand 31 december 2022		3.386.678
onttrekkingen 2022		
viering 100 jaar Waalre		-100.000
Stand 31 december 2023		3.286.678
onttrekkingen 2024		
viering 100 jaar Waalre		-10.000
Stand 31 december 2026		3.276.678

Algemene reserve vrij besteedbaar

Deze reserve dient voor de dekking van diverse voorkomende uitgaven, waarvoor geen specifieke afzonderlijke reserves zijn gevormd. Een aanwending vindt onder meer plaats voor exploitatie-uitgaven met een eenmalig karakter.

Stand 1 januari 2022		660.636
onttrekkingen 2022		
krediet omgevingswet	-130.228	
Stand 31 december 2022		530.408
onttrekkingen 2022		
- krediet omgevingswet	-60.000	
Stand 31 december 2023		470.408
onttrekkingen 2024		
- aanvulling budget omgevingswet	-60.000	
Stand 31 december 2024		410.408
onttrekkingen 2025		
-		
Stand 31 december 2025		410.408
onttrekkingen 2026		
- geen		0
Stand 31 december 2026		410.408

Algemene reserve grondexploitatie

De algemene reserve voor grondexploitatie heeft als functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de grondexploitatiegebieden.

Stand 1 januari 2022		21.269
onttrekkingen 2022 - 2025		0
- geen		
Stand 31 december 2022		21.269
onttrekkingen 2023 - 2026		
- geen		0
Stand 31 december 2026		21.269

Algemene reserve sociaal domein

Het afdekken van kosten voortvloeiende uit redelijkerwijs niet in te schatten risico's op het brede terrein van het sociaal domein

Stand 1 januari 2022	519.469
stortingen 2022	0
Stand 31 december 2022	519.469
stortingen 2023	100.000
Stand 31 december 2023	619.469
stortingen 2024	400.000
Stand 31 december 2024	1.019.469
stortingen 2025	500.000
Stand 31 december 2025	1.519.469
stortingen 2026	0
Stand 31 december 2026	1.519.469

Reserve openbare ruimte en bruggen

Om de kosten van het beheer openbare ruimte en bruggen te dekken

Stand 1 januari 2022		386.866
stortingen 2022		
openbare ruimte	75.000	
bruggen	<u>27.500</u>	102.500
onttrekkingen 2022		
5e Turap 2019 verschuivingen formatie en aanpassinger	-83.232	
1e Turap 2020 areaalonderzoek bruggen	<u>-4.700</u>	-87.932
Stand 31 december 2022		401.434
stortingen 2023		
openbare ruimte	25.000	
bruggen	<u>27.500</u>	52.500
onttrekkingen 2023		
5e Turap 2019 verschuivingen formatie en aanpassinger	<u>-85.729</u>	-85.729
Stand 31 december 2023		368.205
stortingen 2024		
openbare ruimte	500.000	
bruggen	<u>27.500</u>	527.500
onttrekkingen 2024		
5e Turap 2019 verschuivingen formatie en aanpassinger	<u>-88.301</u>	-88.301
Stand 31 december 2024		807.404
stortingen 2025		
openbare ruimte	1.000.000	
bruggen	<u>27.500</u>	1.027.500
onttrekkingen 2025		
5e Turap 2019 verschuivingen formatie en aanpassinger	<u>-90.950</u>	-90.950
Stand 31 december 2025		1.743.954
stortingen 2026		
bruggen	<u>27.500</u>	27.500
onttrekkingen 2026		
5e Turap 2019 verschuivingen formatie en aanpassinger	<u>-28.954</u>	-28.954
Stand 31 december 2026		1.742.500

Reserve wettelijke bepalingen

Om de kosten als gevolg van rijksbeleid te financieren.

Stand 1 januari 2022	145.817
onttrekkingen 2022	
t.g.v. vrije reserve	-55.000
Stand 31 december 2022	90.817
onttrekkingen 2023	
t.g.v. vrije reserve	-45.000
Stand 31 december 2023	45.817
onttrekkingen 2024	
t.g.v. vrije reserve	-30.000
Stand 31 december 2024	15.817
onttrekkingen 2025	
t.g.v. vrije reserve	-15.817
Stand 31 december 2025	0
onttrekkingen 2026	
t.g.v. vrije reserve	0
Stand 31 december 2026	0

Reserve regionaal fonds

Kwalitatieve investeringen: regiofonds

Stand 1 januari 2022	468.055
onttrekkingen 2022	
van Gogh nationaal park	-9.000
Dommeldal de Hogt	-29.823
overbrengen krediet ontwikkelfonds werklocaties	-64.443
	-103.266
Stand 31 december 2022	364.789
onttrekkingen 2023	
- van Gogh nationaal park	-9.000
Stand 31 december 2023	355.789
onttrekkingen 2024-2025	
-	0
Stand 31 december 2024	355.789
onttrekkingen 2025-2026	
- geen	
Stand 31 december 2026	355.789

Reserve lokaal fonds

Kwalitatieve investeringen: Lokaal fonds

Stand 1 januari 2022	680.563
storting 2022	
- Bijdrage centrumplan Aalst den Hof	-400.000
- Bijdrage openbare ruimte Hazzo raad 9 juni 2020	-60.000
Stand 31 december 2022	220.563
stortingen 2023	
- geen	0
onttrekkingen 2023	
- geen	0
Stand 31 december 2023	220.563
stortingen/onttrekkingen 2024-2026	
- geen	0
Stand 31 december 2026	220.563

Reserve sociale woningbouw

fonds sociale woningbouw

Stand 1 januari 2022	32.900
stortingen/onttrekkingen 2022 - 2026	
-geen	0
Stand 31 december 2026	32.900

Reserve landschappelijke kwaliteiten

Stand 1 januari 2024		417.647
stortingen 2022		
inrichting NNB fase 2	3.747	3.747
onttrekkingen 2022		
kunstroutenetwerk	-45.000	
2e turap 2019 6.810.09 landschappelijke afspraken uit ka	-5.925	
5e turap 2020 fietspad brede lus Mosbroekseweg/Heuvels	-80.000	
5e turap 2020 fietsfad Beemdstraat	-150.000	
stimulering landschappelijke activiteiten	-20.000	
		-300.925
Stand 31 december 2022		120.469
stortingen/onttrekkingen 2023-2026		
geen		0
Stand 31 december 2026		120.469

Reserve huisvesting gemeentewerf

Deze reserve dient ter dekking van de afschrijvingslasten van de in 1997 gerealiseerde gemeentewerf. Oorspronkelijk niveau van de reserve is gebaseerd op het totaal van de afschrijvingslasten van de investering over de afschrijvingsperiode van 40 jaren (t/m

Stand 1 januari 2022		214.880
onttrekkingen 2022		
- Afschrijving gemeentewerf	-12.640	
Stand 31 december 2022		202.240
onttrekkingen 2023		
- Afschrijving gemeentewerf	-12.640	
Stand 31 december 2023		189.600
onttrekkingen 2024		
- Afschrijving gemeentewerf	-12.640	
Stand 31 december 2024		176.960
onttrekkingen 2025		
- Afschrijving gemeentewerf	-12.640	
Stand 31 december 2025		164.320
onttrekkingen 2026		
Afschrijving gemeentewerf	-12.640	
Stand 31 december 2026		151.680

Reserve renovatie sporthallen

Doel van de reserve is om de kosten voor de renovatie van de sporthallen te

Stand 1 januari 2022		688.370
onttrekkingen 2022		
- Afschrijvingsbedrag	-68.837	
Stand 31 december 2022		619.533
onttrekkingen 2023		
- Afschrijvingsbedrag	-68.837	
Stand 31 december 2023		550.696
onttrekkingen 2024		
- Afschrijvingsbedrag	-68.837	
Stand 31 december 2024		481.859
onttrekkingen 2025		
- Afschrijvingsbedrag	-68.837	
Stand 31 december 2025		413.022
onttrekkingen 2026		
- Afschrijvingsbedrag	-68.837	
Stand 31 december 2026		344.185

Reserve renovatie brandweerkazerne

Doel is het financieren van de kapitaallasten voor de renovatie van de

Stand 1 januari 2022	630.064
onttrekkingen 2022	
- Afschrijvingsbedrag	- 24.234
Stand 31 december 2022	605.830
onttrekkingen 2023	
- Afschrijvingsbedrag	- 24.234
Stand 31 december 2023	581.596
onttrekkingen 2024	
- Afschrijvingsbedrag	- 24.234
Stand 31 december 2024	557.362
onttrekkingen 2025	
- Afschrijvingsbedrag	- 24.234
Stand 31 december 2025	533.128
onttrekkingen 2026	
- Afschrijvingsbedrag	- 24.234
Stand 31 december 2026	508.894

Reserve buitensportaccommodatie sportpark Waalre

Doel van de reserve is om de kosten van de buitensportaccommodatie te financieren.

Stand 1 januari 2022	1.035.220
onttrekkingen 2022	
- Afschrijvingsbedrag	- 50.220
Stand 31 december 2022	985.000
onttrekkingen 2023	
- Afschrijvingsbedrag	- 50.220
Stand 31 december 2023	934.780
onttrekkingen 2024	
- Afschrijvingsbedrag	- 50.220
Stand 31 december 2024	884.560
onttrekkingen 2025	
- Afschrijvingsbedrag	- 50.220
Stand 31 december 2025	834.340
onttrekkingen 2026	
- Afschrijvingsbedrag	- 50.220
Stand 31 december 2026	784.120

Reserve verduurzaming 't Hazzo

Doel van de reserve is om de kosten van de verduurzaming 't Hazzo te financieren.

Stand 1 januari 2022	383.713
onttrekkingen 2022	
- Afschrijvingsbedrag	- 9.586
Stand 31 december 2022	374.127
onttrekkingen 2023	
- Afschrijvingsbedrag	- 9.593
Stand 31 december 2023	364.534
onttrekkingen 2024	
- Afschrijvingsbedrag	- 9.593
Stand 31 december 2024	354.941
onttrekkingen 2025	
- Afschrijvingsbedrag	- 9.593
Stand 31 december 2025	345.348
onttrekkingen 2026	
- Afschrijvingsbedrag	- 9.593
Stand 31 december 2026	335.755

Reserve buitenonderhoud schoolgebouwen

Reserve dient ter dekking kosten buitenonderhoud. Betreft overheveling van voorziening naar reserve omdat het onderhoudsplan niet is geactualiseerd i.v.m. huurconstructie nieuwbouw Brede School Ekenrooi en doordecentralisatie onderhoud overige scholen.

Stand 1 januari 2022	418.299
storting 2022	56.019
onttrekkingen 2022 verbouwing BSE	-70.000
Stand 31 december 2022	404.318
storting 2023	56.019
Stand 31 december 2023	460.337
storting 2024	56.019
Stand 31 december 2024	516.356
storting 2025	56.019
Stand 31 december 2025	572.375
storting 2026	56.019
Stand 31 december 2026	628.394

Reserve aandelen bouwfonds

De vordering op de BNG van jaarlijks € 117.521 tot en met 2020 is in 2013 geheel ten gunste van de exploitatie geboekt. Bij de jaarstukken 2013 heeft Waalre dit totaalbedrag 822.646 in de reserve Bouwfonds gestort. De jaarlijkse onttrekking neemt af.

Stand 1 januari 2022	113.604
onttrekkingen 2021	
- beschikking t.g.v. de exploitatie	-44.000
Stand 31 december 2022	69.604
onttrekkingen 2023	
- beschikking t.g.v. de exploitatie	-34.000
Stand 31 december 2023	35.604
onttrekkingen 2024	
- beschikking t.g.v. de exploitatie	-24.000
Stand 31 december 2024	11.604
onttrekkingen 2025	
- beschikking t.g.v. de exploitatie	-11.604
Stand 31 december 2025	0
onttrekkingen 2026	
- beschikking t.g.v. de exploitatie	0
Stand 31 december 2026	0

Reserve Bereikbaarheidsagenda

De reserve is gevormd t.b.v. de samenwerkingsovereenkomst Bereikbaarheidsagenda Zuidoost Brabant 2017-2030.

Stand 1 januari 2022	344.365
onttrekkingen 2021	
- Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	-50.500
Stand 31 december 2022	293.865
onttrekkingen 2023	
- Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	-50.500
Stand 31 december 2023	243.365
onttrekkingen 2024	
- Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	-50.500
Stand 31 december 2024	192.865
onttrekkingen 2025	
- Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	-50.500
Stand 31 december 2025	142.365
onttrekkingen 2026	
- Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	-50.500
Stand 31 december 2026	91.865

Reserve riolering

De reserve is gevormd t.b.v. de overschotten in de betreffende dienstjaren t.o.v. het vastgestelde vGRP

Stand 1 januari 2022	356.926
Toevoegingen 2022	
- saldo riolering tov vGRP	147.664
Stand 31 december 2022	504.590
Toevoegingen 2023	
- saldo riolering tov vGRP	0
Stand 31 december 2023	504.590
Toevoegingen 2024	
- saldo riolering tov vGRP	0
Stand 31 december 2024	504.590
Toevoegingen 2025	
- saldo riolering tov vGRP	0
Stand 31 december 2025	504.590
Toevoegingen 2025	
- saldo riolering tov vGRP	0
Stand 31 december 2026	504.590

Reserve overlopende posten

De reserve is gevormd om overschotten in het dienstjaar waar verplichtingen tegenover te staan over te boeken naar het volgende dienstjaar

Stand 1 januari 2022	115.979
Toevoegingen 2022	
- overboeken budgetten naar exploitatie	-115.979
Stand 31 december 2022	0
Toevoegingen 2023 - 2026	
-	0
Stand 31 december 2026	0

VOORZIENINGEN

Voorziening personele verplichtingen

De voorziening is gevormd t.b.v. het verrichten van de jaarlijkse uitkeringen aan voormalig personeel i.v.m. wachtgeldverplichtingen en uitkeringen/pensioenen aan gewezen wethouders. Het niveau van de voorziening is gerelateerd aan thans voorkomende aanspraken en is bij de jaarrekening 2015 berekend volgens de contante waarde. De bespaarde rente wordt aan de voorziening toegevoegd.

Stand 1 januari 2022	3.713.737
Rentetoevoeging 2022	19.609
toevoegingen 2022	89.646
onttrekkingen 2022	-262.674
Stand 31 december 2022	3.560.318
Rentetoevoeging 2023	18.798
toevoegingen 2023	80.000
onttrekkingen 2023	-202.976
Stand 31 december 2023	3.456.140
Rentetoevoeging 2024	18.248
toevoegingen 2024	80.000
onttrekkingen 2024	-166.758
Stand 31 december 2024	3.387.630
Rentetoevoeging 2025	17.887
toevoegingen 2025	80.000
onttrekkingen 2025	-174.225
Stand 31 december 2025	3.311.292
Rentetoevoeging 2026	17.484
toevoegingen 2026	80.000
onttrekkingen 2026	-174.904
Stand 31 december 2026	3.233.872

Voorziening verliezen Bouwgrondexploitatie (BGE)

Voorziening dekt geraamd verlies van complex 't Hazzo Trolliuslaan, Hoeveland en de Bleek

Stand 1 januari 2022	610.243
Toevoegingen/ontrekkingen 2022	0
Stand 31 december 2022	610.243
Toevoegingen/ontrekkingen 2023-2026	0
Stand 31 december 2026	610.243

Voorziening onderhoud gemeentegebouwen

Voorziening is gevormd t.b.v. het planmatig onderhoud aan de gemeentegebouwen (muv gemeentehuis). O.b.v. het onderhoudsplan worden te verwachten jaarlijkse uitgaven voor groot onderhoud voor de komende 10 jaren begroot. De jaarlijkse storting in de voorziening is berekend op een gemiddeld jaarlijks benodigd bedrag. Het beheersplan voor onderhoud omvat zowel buiten- als binnenonderhoud. Niveau van de voorziening is berekend o.b.v. contante waarde, daarom wordt bespaarde rente aan voorziening toegevoegd.

Stand 1 januari 2022	553.489
uitgaven groot onderhoud 2022	-295.735
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	199.625
Stand 31 december 2022	457.379
uitgaven groot onderhoud 2023	-237.117
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	199.625
Stand 31 december 2023	419.887
uitgaven groot onderhoud 2024	-150.837
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	199.625
Stand 31 december 2024	468.675
uitgaven groot onderhoud 2025	-168.852
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	199.625
Stand 31 december 2025	499.448
uitgaven groot onderhoud 2026	-314.418
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	199.625
Stand 31 december 2026	384.655

Voorziening vervanging riolering

De voorziening dient om jaarlijkse fluctuaties op het tarief rioolrechten tegen te gaan. Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) omvat een 5-jaarlijkse periode en is gebaseerd op een gesloten financiering. Het verschil tussen de baten en lasten van de rioleringsactiviteiten komt tot uitdrukking in deze voorziening. Door deze systematiek kunnen de rioolrechten gedurende de planperiode van het vGRP constant gehouden worden. Deze voorziening is m.i.v. 2014 gevuld ivm verandering (reclassificatie vanuit reserve) in de BBV voorschriften.

Stand 1 januari 2022	13.972.000
uitgaven	0
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	286.984
Stand 31 december 2022	14.258.984
uitgaven	0
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	25.855
Stand 31 december 2023	14.284.839
uitgaven	0
Toevoegingen:	
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	12.397-
Stand 31 december 2024	14.272.442
uitgaven	0
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	12.242
Stand 31 december 2025	14.284.684
uitgaven	0
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	44.313
Stand 31 december 2026	14.328.997

Kerngegevens

	Realisatie eind 2019	Realisatie eind 2020	Realisatie eind 2021	Raming eind 2022	Raming eind 2023
A. Sociale structuur					
Aantal inwoners:	17.442	17.543	17.630	17.806	17.981
van 0-17 jaar	3.520	3.925	3.564	3.599	3.634
van 18-64 jaar	9.744	9.409	9.778	9.876	9.974
van 65 jaar en ouder	4.178	4.209	4.288	4.331	4.373
Aantal bijstandsgerechtigden Participatiewet	181	182	194	175	165
Aantal eenpersoonshuishoudens	2.209	2.289	2.385	2.363	2.390
Aantal meerpersoonshuishoudens	5.319	5.294	5.344	5.535	5.608
B. Fysieke structuur					
Aantal woonfuncties	7.764	7.832	7.982	8.133	8.233
Oppervlakte gemeente in ha	2.241	2.241	2.242	2.242	2.242
Oppervlakte binnenwater in ha	25	25	25	25	25
Oppervlakte bossen en natuurterreinen in ha	385	385	385	385	385
Oppervlakte openbaar plantsoen in ha	45	46	46	46	46
Oppervlakte bermen in ha	38	39	39	39	39
Lengte van verharde wegen in km	135	135	135	135	135
Lengte van fiets-, ruiters-, en wandelpaden in km	130	130	130	130	130
C. Financiële structuur					
(bedragen x € 1 mln)					
Niveau reserves en voorzieningen	28,73	28,7	29,6	28,6	28,2
Opbrengst onroerende zaakbelastingen	3,51	3,80	3,86	3,98	4,50
Opbrengst rioolheffing	1,58	1,59	1,61	1,63	1,65
Opbrengst afvalstoffenheffing	1,40	1,43	1,49	1,53	1,70
Algemene uitkering gemeentefonds					
Reguliere uitkering	19,26	21,02	22,77	25,44	26,31

Bron: CBS, BZK en eigen administratie